SHOUT
SHARE
IT

64982

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

ANY XIII - (2.ª ÉPOCA)
1916

276865

Vol. XVI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, 10, 2.on, 2.ª
BARCELONA

INDEX

DEL CONTINGUT EN EL VOLUM XVI DEL BUTLLETÍ

(SEGONA ÉPOCA, 1916)

GEOLOGIA, PALEONTOLOGIA I MINERALOGIA

Pàgs.

El túnel de Vallvidrera . 21-123
Calissa oolítica i *pisolítica* del Tibidabo 35
L'*Ankerita* a Catalunya . 38
Excursió al Farell . . . 53
La *Lidita* al eocé del Pirineu 72
Grafit a Sardanyola . . 84
Erupció granítica secundària a Bigues. . . . 86
Fauna sub-fòssil catalana. 97
Jasciments primàris dels voltants de Barcelona . 119
Briozoos fòssils de Catalunya. 144
Ozoquerita cristallitzada a Catalunya. 144

BOTÁNICA

Criptogamia

El *Lycopodium Annotinum* L. a Catalunya . 2
El *Marasmius ceratopus*, sobre una pinya de *Cedrus* 20
Una falguera antàrtica a Catalunya 27

Pàgs.

L'*Asplenium glandulosum* Bois. a Garraf . . 37
L'*Asplenium adùlterinum* a Girona 37
Muscinies del Farell (Caldes de Montbuy . . . 53
El plet de la falguera del «Pasteral» *(Pellaea)*. . 64- 71
Hepàtiques de Vallvidrera 68
Falguera mascle *(Dryopteris)* a Sarrià 69
Hepàtiques de Moncada . 84
La *Pinguicula grandifolia* a Tortosa . , . . 85
Hepàtiques de Banyoles . 85
Criptògames vasculars d'Andorra 109
Dades per a la Briología de Catalunya 129
De una fontada a Cân Garriga de Santa Ceclina . 141
Hepàtiques de Vallromanes. 144
Criptògames vasculars d'Andorra 145

Fanerogamia

Plantes de Catalunya no citades a Catalunya ni a Espanya 3
Plantes de l'excursió a

Pàgs.
Vallcarca 20
Exploració botànica d'un català a Granada. . . 36
Plantes de La Selva. . . 36- 47
Plantes noves de Catalunya citades en publicacions extrangeres. . 50- 82
Les Selaginelacies de Catalunya 51- 90
Plantes d'Espanya del G. Sennen 51
Plantes de Collsuspina. . 69
La *Clematis cirrosa* L. de Menorca. 70- 87
Paràssit del *Pinus silvestris* 70
Anomalia en les fulles, de la savina *(Juniperus)* . 74
Plantes de l'excursió a Moncada 84
La Vall de l'Avencó . . 86-130
Plantes d'Artesa de Segre 86
Els *Carex* de Catalunya. 86
Exploracions botàniques . 110
Exploració del Gorg de Pèlacs, a Caldes de Montbuy 129
Licopodiàcies i Selaginelàcies de l'Herbari Bolós. 129
La *Urginea undulata* (Desf.) 135

ZOOLOGÍA

Vermes

Anèlids hirudinids nous per a Catalunya . . . 108

Artropoda

CRUSTACEA

Alguns crustacis de les Balears 49

Pàgs.

MYRIAPODA

de Garraf i Castelldefels . 42

ARACHNOIDEA

El *Glycyphagus plumiger* Rob. et Fum. 36
de Garraf i Castelldefells. 42

INSECTA

Coleoptera

El *Vesperus Xatarti* pels voltants de Barcelona . 3
El *Carabus catenulatus Cunii* 20
de Garraf i Castelldefels . 40
Contribución al estudio de los coleópteros catalanes *(Scotodipnus* i *Reicheia).* 43
Nova forma del *Carabus violaceus* L. 52- 93
del Prat de Llobregat . . 54
Scotodipnus catalanes. . 71-136
El *Carabus Mulleri* Haury 85- 95
El *Carabus rutilans* var. *perignita* 108
d'Artesa de Segre . . . 109
Alguns coleòpters catalans 110
Pselàphids i Scydmenids de Catalunya 144

Diptera

de Garraf i Castelldefels . 42

Neuròptera

L'*Ectopsocus Stranchi* End. 109
del Pirineu de Lleida . . 152

Pàgs.

Himenòptera

de Garraf i Castelldefels . 41
Icneumònids paràssits . . 109

Lepidòptera

El *Sphinterops spectrum* a Sant Pere Màrtir . . 20
Exploració lepidopterològica 21
Abraxas de Catalunya . 37
de Garraf i Castelldefels . 41
Melanargia de Catalunya 70- 75
de Martorell i Gelida . . 85- 96
L'*Attacus cynthia* a Montjuich 85
Erebia de Catalunya . . 102
Lycaena de Catalunya . 111
de la Vall de l'Avencó. . 131
de la Seu d'Urgell . . . 150

Ortòptera

Nova espècie trobada a Catalunya 21
de Garraf i Castelldefels . 41
La *Phtoa hispanica*. . . 70
L'*Uromenus Durieui* Bol. a Catalunya 109
de la Seu d'Urgell . . . 150

Hemiptera

El *Phyllomorpha laciniata* nou per a Catalunya. 3
La *Ploiaria domestica*. . 3
de Garraf i Castelldefels . 42
Paràssit dels pins . . . 70
Afids. 84

Mollusca

Formes notables de moluscs terrestres de Catalunya. 21

Pàgs.

Variacions en la fauna malacològica de l'estany de Remolà 31
Sobre l'*Helix Bofilliana* Fag., i *Pupa tarraconensis* Fag. 52- 78
de Collsuspina 70
Conquilles desaparegudes del litoral català . . . 71- 97
El *Buccinum undatum* al Mediterràni 100
L'*Unio batavus catalonicus* Haas. 145
de la Seu d'Urgell . . . 151

Echinodermata

de Vilanova i Geltrú . . 36

Vertebrata

PISCES

L'*Accipenser sturio* d'Arenys de Mar . . . 3
El *Fundulus hispanicus* al Prat 54
de les Illes Balears . . . 126

AMPHIBIA REPTILIA

Nota herpetològica. — Alguns reptils i anfibis de Catalunya 11
El *Bufo calamita* a Seba. 53
Reptils i anfibis de Catalunya. 53- 55
dels voltants de Caldas de Montbuy 53
Noves herpetològiques, adicions a la herpetofauna catalana . . . 108-111
El *Dermochelys coriacea* L. 129
de la Seu d'Urgell . . . 151

Pàgs.

AVES

La *Sula bassana* var. *nigra* al Port de Barcelona 3
Els *Picus* de Catalunya . . 37
Un ou teratològic . . . 44

SECCIÓ OFICIAL, 1916

Sessió del 2 de Gener . . 1
Memòria 1915. . . . . 2- 9
Concell Directiu. . . . 4
Concell de Redacció . . 4
Llista de socis 4
Sessió del 6 de Febrer . . 19
Sessió del 5 de Mars . . 35
Sessió del 2 d'Abril . . . 51
Sessió del 7 de Maig . . 67
Sessió del 4 de Juny . . 83
Sessió del 1 d'Octubre . . 107
Sessió del 5 de Novembre. 127
Sessió del 3 de Desembre. 143

BIBLIOTECA

Donatius. 2-108-128
Societats i publicacions que tenen canvi amb l'Institució 14

Pàgs.

MUSEU

Donatius. 21-108-128
El Museu de l'Institució 53

EXCURSIONS

A Vallcarca 3- 20
a Garraf i Castelldefels . 19
a Garraf 37
a Girona 37
al Farell 53
al Prat de Llobregat . . 54
a Artesa de Segre . . . 54
a Vallvidrera i Santa Creu d'Olorde 68
a Collsuspina 69
a Moncada. 83
a la Vall de l'Avencó . . 86
a les escletxes del Papiol . 128

BIBLIOGRAFIA

¡Recojed minerales 21- 34
treballs d'En Llorenç Tomàs 25
El volum «Treballs de l' I. C. H. N.». 107
Adiciones herpetológicas a la fauna de Cataluña. 117
Essai sur la Faune des Iles Balears 126

OBITUARI

Llorenç Tomàs 3- 22

TAULA GENERAL

Pàgs.

Concell Directiu 4
Llista de Socis 4
Memoria corresponent a 1915 9
Nota herpetològica, per *Joaquim Maluquer* 11
Societats i Publicacions que tenen cambi amb l'Institució 14
En Llorenç Tomàs. 22
Una falguera antártica a Catalunya, per el Dr. *Joan Cadevall*. . . 27
La regió litoral del Baix Llobregat, Variacions en la fauna malaco-lògica de l'Estany de Remolà, per *Joan Rosals* 31
L'Ankerita a Catalunya, per *Joan Massó* i *Joaquim Folch* 38
Artròpods cassats en la excursió col·lectiva del 4 de Febrer a Gavà, per *Felip Ferrer i Vert*. 40
Contribución al estudio de los coleópteros catalanes, por *Ricardo Zariquiey* 43
Un ou teratològic, pel R. P. *Joaquim M.ª de Barnola* 44
Sobre la flora de la Selva, per *P. Font Quer* 47
Plantes noves de Catalunya citades en publicacions extrangeres, per el R. P. *Joaquim M.ª de Barnola*. . . . . 50 i 82
Nota herpetològica. Primera llista de reptils i anfibis de Catalunya, per *Joaquim Maluquer* 55
El Plet de la falguera del Pasteral, per *Joaquim M.ª de Barnola* . . 63
Presencia de la «Lidita» en el terreny eocènic del Pirineu, per *Joan Rosals*. 72
Anomalía en les fulles de la savina *(Juniperus sabina* L.), pel R. P. *Joaquim M.ª de Barnola* 74
Dues formes catalanes del gènere *Melanargia,* per *Ignasi de Sagarra*. 75
Nota sobre l'*Helix Bofilliana* Fag. i *Pupa tarraconensis* Fag., per *A. Bofill*. 78

Pàgs.

Sobre la *Clematis cirrosa* L. de Menorca, per *Pius Font Quer*. . . 87
Les Selaginellacies de Catalunya, per *Manel Folch i Girona* . . . 90
Formes espanyoles del *Carabus violaceus* L., per *Ascensi Codina* . 93
Nota lepidopterològica, per *O. C. Rosset* 96
Notes oceanogràfiques: Les conquilles desaparegudes del litoral català. Jasciments del Cap de Creus, per *Josep Maluquer* . . . 97
Nota preliminar al estudi del gènere *Erebia*, per *Ignasi de Sagarra*. 102
Noves herpetològiques, per *Joaquim Maluquer* 111
Nota paleontològica, i la foradada de Vallvidrera, per *Joan Rosals* . 119
La Vall de l'Avencó, per *P. Font Quer* i *I. de Sagarra* 130
Urginea undulata (Desf.) Steinh. Especie nueva para el continente europeo, por *Carlos Pau* 135
Scotodipnus catalanes, por *Ricardo Zariquiey* 136
De una fontada a Can Garriga de Santa Ceclina, per *A. Xibert i Roig* 141
Les criptògames vasculars del Principat d'Andorra, pel R. P. *Joaquim M.ª de Barnola*. 145
Excursions entomològiques al nort de la provincia de Lleida, per *Longinos Navàs, S. J.* 150
Secció Oficial 1, 19, 35, 51, 67, 83, 107, 127, 143
Bibliografía i Noves 34, 49, 126

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Gener 1916

Smithsonian Institution
FEB 17 1917
National Museum

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

SUMARI: SECCIÓ OFICIAL: Sessió ordinario de 2 de Gener de 1916. — Concell directiu. — Concell de redacció. — Llista de socis. — Memoria informativa corresponent al any 1915. — Nota herpetológica, per *Joaquim Maluquer*. — Llista de les societats i publicacions que tenen cambi amb l'Institució Catalana d'Historia Natural.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Gener 1916 Any XIII — Núm. 1

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 2 DE GENER DE 1916

Presidencia del Rvnt. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.
President

A les onze del matí i asistint-hi els socis Srs. Codina, Ferrer i Vert, Ferrer i Dalmau, Folch (Joaquim), Folch (Manuel), Maluquer (Salvador), Maluquer (Josep), Maluquer (Joaquim), Sagarra (Ignasi), Tomàs, Zariquiey, el Sr. President obre la sessió.

DESPAIG ORDINARI

El Secretari llegeix l'acta de l'anterior sessió que es aprobada per unanimitat.

Nova Junta.—Acte seguit pren possessió la nova Junta Directiva, constituida pels individuus que continuen en els seus càrrecs, els que foren reelegits i el Dr. D. Pius Font que sustitueix al Sr. Rosset.

Propostes de socis.—El Secretari dóna compte de les següents propostes de socis numeraris: D. Ignasi Maluquer de Motes, estudiant, viu al carrer de Córcega, 413, 3.er, 2.ª, proposat per D. Salvador Maluquer, don

Ricart Zariquiey i D. Manuel Folch. D. Guillem Rosset, que viu al carrer de Concell de Cent, 306, 4.rt, 1.ª, es dedica a Mineralogía i està proposat per D. Salvador Maluquer, D. Ignasi de Sagarra i el Rvnt. P. Barnola. Don Francesc M.ª de Alòs i de Fontcuberta, estudiant, es dedica a Coleòpters i viu al carrer Baix de St. Pere, 23, essent proposat per D. Manuel Folch, Rvnt. P. Barnola, D. Ascenci Codina i D. Ignasi de Sagarra. D. Antòn Bolós, Apotecari, que viu a Olot, carrer de St. Rafel, 24, es dedica a Botànica i es proposat pel Rvnt. P. Joaquím M.ª de Barnola, D. Ascenci Codina, i D. Llorens Tomàs.

Admissió de socis.—Se passen a votació les propostes presentades a la sessió de Desembre prop-passat, essent admesos per unanimitat com a socis numeraris els Srs.: D. Josep Serra i Riera i D. Francesc Morer i Ramón.

Memoria de l'any 1915.—El Secretari llegeix una Memoria resúm de la vida de l'Institució durant l'any darrer, fent notar la obra verdaderament positiva i patriòtica que ha portat a terme durant l'any 1915. Figura en dita Memoria una nota de les entrades del Museu, el qual alcança avui dia ja les proporcions d'un verdader Museu Regional. També consta l'estat de Caixa que és molt satisfactori.

Donatius per a la biblioteca.—El Rvnt. P. Barnola presenta el volum rebut de la «Real Academia de Ciencias y Artes» referent a les festes que tingueren lloc amb motiu del 150è aniversari de la seva fundació.

El mateix senyor dóna per a la Biblioteca de «l'Institució» són llibret darrerament publicat amb el títol de «¡Recojed Minerales!», que és d'una importancia gran per anar endressat als que per començar sos estudis no tenen encara elements que guíin sos trevalls.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

El Lycopodium Annotinum L. a Catalunya.—El Sr. President dóna compte d'una nota sobre'l *Lycopodium annotinum,* L. reconegut en uns exemplars entre mitj d'altres de molses, recullits per nostre Vis-secretari en la Riera de Santa Fè del Montseny, prop de la Font de Briansó, a 1,300 metres d'altitut, i en altres conservats en el Herbari de la familia Bolós, del que l'actual posseidor D. Antón Bolós li feu present d'un exemplar, amb el nom de *Lycopodium inundatum.* Els exemplars estudiats són clarament l'*annotinum,* segons declaren amb palesa evidència les fulles llanceolades-linears, i les espigues esporangíferes cilindràcies, que per major distinció en l'exemplar que mostra, feu ressaltar posant sota de les més desenrotllades un paperet de color vermella. Pensa que la especie s'ha confós amb l'*inundatum,* per trovar-se en llocs embassats o en aigua molls, i per tenir les fulles senceres. Aquest caràcter emprò es compatible amb l'especie, prò constitueix la varietat *integrifolia,* Schube.

Aquesta cita té tant més d'interès, quan dita especie no s'havia pas citat de la Península Ibèrica.

El Vesperus Xatarti, pels voltants de Barcelona.—El mateix Sr. President mostra un exemplar de *Vesperus Xatarti,* mascle, recullit al Passeig de la Bonanova el 10 del prop-passat Desembre. Al recullir-lo encara era viu, prò un xic trepitjat, per això no s'ha pogut preparar amb tota perfecció. En Cuní el citava com *strepens,* i rar per els voltants de Barcelona, per lo que cal tindrer en compte aquesta trovalla.

Plantes de Catalunya no citades a Catalunya ni a Espanya.—El mateix P. Barnola llegeix una interessant relació de plantes recullides a Catalunya per botànics extrangers i que no han estat citades aquí, proposant-se fer lo mateix en lo succesiu per a que lo trobat a Catalunya consti sempre a Catalunya, sinó ha pogut ésser directament, indirectament.

Accipenser sturio.—El Sr. Zariquiey manifesta haver rebut d'Arenys un magnífic Esturió *Accipenser sturio,* que s'està dissecant actualment, essent la seva llargada de 90 centímetres.

Sulla bassana. Briss. var negre.—El Sr. Ferrer i Vert fa constar que fou caçat al Port de Barcelona una *Sulla bassana,* Briss., negre, au bastant rara.

Hemípter nou per a Catalunya.—El Sr. Codina fa circular l'interessant hemípter *Phyllomorpha laciniata* Vill. Lés, Vall d'Aràn, 10. XI, 14, leg. Germà Léon Hilaire, E. C. que creu ésser nou per a Catalunya. El senyor President diu que's trova anyalment a la pujada de Vallvidrera, prop de la carretera horizontal, sobre la *Paronychia argentea,* Lam. (Sanguinaria blanca), fent remarcar que les espines que circunden l'abdòmen li serveixen per a resguardar els ous, que tenen un brill metàlic característic, al semblant de com fa l'*Alytes obstetricans* i altres animals.

La Ploiaria doméstica, Scop., 1786. *(Emesodema* Spin., 1837, *Cerascopus* Heinck. 1830).—Presenta, el Sr. Codina, un exemplar viu d'aquest mateix curiós hemípter, parlant, aixís com el Sr. Ferrer i Vert, de ses costums peculiars.

Excursió colectiva.—S'acorda fer una excursió colectiva a Vallcàrca el diumenge dia 16 del corrent, sortint de Barcelona amb el tren de les 9'10 al Baixador del Passeig de Gracia.

No havent-hi cap altre asumpte de que tractar el Sr. President aixeca la sessió a les 12'45.

Al entrar aquest número en prempsa ens enterem de la mort del amic i consoci en Llorens Tomàs, actual Bibliotecari i ex-President de l'Institució. Profondament apenats trametem la trista nova a nostres consocis, amb el propòsit de parlar, més endevant, de sa important actuació en l'obra d'avenç de nostra entitat.—(A. C. S.)

CONCELL DIRECTIU

PRESIDENT, R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.
VIS-PRESIDENT, Josep Maluquer i Nicolau.
SECRETARI, Joaquím Maluquer i Nicolau.
VIS-SECRETARI, Joaquím Folch i Girona.
TRESORER, Ascensi Codina i Ferrer.
BIBLIOTECARI, Llorens Tomàs.
CONSERVADOR DEL MUSEU, Ignasi de Sagarra i de Castellarnau.
CONCELLER, Felip Ferrer i Vert.
CONCELLER, Pius Font i Quer.

CONCELL DE REDACCIÓ

President de l'Institució.—Secretari de l'Institució.—Ignasi de Sagarra.—Salvador Maluquer.—Joan Bta. de Aguilar-Amat.

LLISTA DE SOCIS

SOCIS HONORARIS

M. Iltre. Sr. Dr. D. Jaume Almera i Comas, Pbre.—Sagristans, 1, 1.er, *Barcelona.*—GEOLOGÍA.

Ilm. Sr. Dr. D. Ignasi Bolivar i Urritia, Doctor en Ciencies Naturals i Catedràtic de dita Facultat en l'Universitat Central.—Paseo del Obelisco, 17, *Madrid.*—ORTÓPTERS, HEMÍPTERS i CRUSTACIS.

Dr. D. Joan Cadevall i Diars, Doctor en Ciencies Exactes, Físiques i Naturals. Catedràtic de l'Escola Industrial, *Terrasa.*—BOTÁNICA.

Dr. D. Manuel de Chía, Doctor en Medecina.—Bruch, 69, pral., 2.ª, *Barcelona.*—MALACOLOGÍA i PREHISTORIA.

Dr. D. Josep Gelabert i Rincón, Pbre.—*Llagostera* (Girona).—GEOLOGÍA.

Dr. D. Agustí M.ª Gibert, Doctor en Medecina.—Rambla de Sant Joan, 72, principal, *Tarragona.*—ZOOLOGÍA i PREHISTORIA.

Iltre. Sr. Dr. D. Joaquím Gonzàlez e Hidalgo.—Fuente, 9, 2.°, izquierda, *Madrid.*—MALACOLOGÍA.

R. P. Longinos Navás, S. J., Col·legi del Salvador.—Apartado, 32, *Zaragoza.*—NEURÓPTERS.

R. P. Josep Pantel, S. J.—*Castel Gemert,* per Helmond, *Holanda* (Brabant septentrional).—ANATOMÍA i BIOLOGÍA DELS INSECTES.

Dr. D. Carles Pau, Farmacèutic.—*Segorbe* (Castelló).—BOTÁNICA.

Ilm. Sr. D. Lluis M.ª Vidal i Carreras, Enginyer.—Diputació, 292, principal, *Barcelona.*—GEOLOGÍA i PREHISTORIA.

Socis Protectors (*)

Excma. Diputació Provincial de Barcelona.
Excm. Ajuntament de Barcelona.
1914. Dr. D. Salvador Andreu, Doctor en Farmacia.—Passeig de Sant Gervasi, 44, *Barcelona*.

Socis Numeraris

(*) Aguilar Amat i Banús, Joan Bta. de—Enginyer.—Diputació, 273, 3.er, 1.a, *Barcelona.*—Vertebrats i Moluscs.
1909. Alexandre i Cases, Miquel.—Trafalgar, 6, 1.er, 1.a, *Barcelona.*—Entomología.
1906. Artigas i Castelltort, Josep M.a—Carme, 43, *Barcelona.*—Química.
1912. Ateneo de Madrit.—Prado, 20, *Madrid.*
1905. Ateneo Barcelonés.—*Barcelona.*
1916. Alós i de Fontcuberta, Francesc M.a de.—Baix de Sant Pere, 29 bis, *Barcelona.*—Coleópters.
1914. Aulet, Pbre., Eugeni.—Catedràtic de l'Institut General i Tècnic, *Tarragona.*—Cristalografía.
1904. Barnola, S. J., Rvnt. P. Joaquím M.a de—«President»—Col·legi de Sant Ignasi, *Sarrià* (Barcelona).—Botánica, esp. Falgueres.
1905. Barrera i Arenas, Jacinto.—Doctor en Ciencies i en Farmacia.—*Teyà* (Barcelona).—Ornitología.
1915. Bassegoda i Musté, Bonaventura.—Roger de Lluria, 7, 3.er, 2.a, *Barcelona.*—Geología.
1911. Bassegoda i Musté, Pere.—Roger de Lluria, 7, 3.er, 2.a, *Barcelona.*—Mineralogía.
1913. Beché i Estrada, Jordi Raul.—Salmerón, 13, 1.er, 2.a, *Barcelona.*—Entomología.
1912. Bertràn i Musitu, Francesc.—Enginyer.—Clarís, 21, *Barcelona.*—Geología.
1911. Bofill i Poch, Artur.—Provença. 256, 3.er, 2.a, *Barcelona.*—Malacología.
1915. Boixeda i Coll, Josep M.a.—Corts Catalanes, 656, 2.ón, 2.a, *Barcelona.*—Mineralogía.
1916. Bolós i Vayreda, Antón.—Farmacèutic.—Carrer de Sant Rafel, 24, *Olot.*—Botánica.

---

(1) El nombre que precedeix al nom de cada soci indica l'any de son ingrés a l'Institució i l'asterisc, els socis fundadors.

1905. Cabrera i Diaz, Anatanel.—Doctor en Medecina.—Hotel Aguere el Continental.—*La Laguna de Tenerife* (Illes Canaries).—HIMENÓPTERS, esp. VESPIDS, EUMÉNIDS i MASÁRIDS.

1914. Calzado i Barret, Francesc.—Claris, 68, *Barcelona.*—MINERALOGÍA.

1908. Camprubí i Alumó, Joan.—Pelay, 52, 1.er, 1.a, *Barcelona.*—GEOLOGÍA.

1908. Casanova i de Parrella, Ramón de—Casp, 41, pral., *Barcelona.*—BOTÁNICA FORESTAL.

1909. Caselles, Pere.—Plaça de la Constitució, 1, *Reus.*

1914. Cazurro, Manuel.—Catedràtic del Institut General i Tècnic.—Diputació, 289, 2.°, *Barcelona.*—PREHISTORIA.

1913. Cirera i Salse, Lluis.—Metje electricista.—Clarís, 8, pral., *Barcelona.*—RADIOLOGÍA.

1908. Codina i Ferrer, Ascensi.—«Tresorer».—Sors, 35, *Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA.

1904. Comabella i Maluquer, Joan.—Doctor en Farmacia.—Carme, 23, *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1915. Cortés i Lladó, Mario.—Provença, 185, *Barcelona.*—COLEÓPTERS.

1913. Cuyàs, Narcís.—Paradís, 10, 2.ón, 2.a, *Barcelona.*—MICROFOTOGRAFÍA.

1910. Degollada, Manuel.—Llicenciat en Farmacia.—Concell de Cent, 314. entressol, *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1904. Dusmet i Alonso, Josep M.a—Doctor en Ciencies.—Plassa de Santa Creu, 7, *Madrid.*—HIMENÓPTERS.

1904.—Fàbregues i Puig, Rossendo.—Advocat.—Corts Catalanes, 581, 4.rt, *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1916. Faura i Sans, Pvre., Mariàn.—Doctor en Ciencies Naturals.—Plassa d'en Comas, *Las Corts de Sarrià* (Barcelona).—GEOLOGÍA.

(*) Ferrer i Dalmau, Eugeni.—Enginyer.—Escola Industrial, *Terrassa* (Barcelona).—COLEÓPTERS.

1908. Ferrer i Dalmau, Miquel.—Compte de l'Assalt, 13, 3.er, 1.a, *Barcecelona.*—ENTOMOLOGÍA.

(*) Ferrer i Vert, Felip.—«Conceller».—Compte de l'Assalt, 13, 3.er, 1.a, *Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA.

1909. Folch i Girona, Joaquim.—Enginyer.—«Vis-secretari».—Santa Rosa, 15 y 17 (Quinta Amelia), *Sarrià* (Barcelona).—MINERALOGÍA.

1915. Folch i Girona, Manuel.—Santa Rosa, 15 y 17 (Quinta Amelia), *Sarrià* (Barcelona).—BOTÁNICA.

1913. Ferret, Pbre., Pau.—Vicari de la Parroquia de *Sitges* (Barcelona).—GEOLOGÍA.

1909. Font i Quer, Pius.—Doctor en Farmacia.—«Conceller».—Farmacèutic militar, carrer de Sans, *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1911. Fournier i Cuadros, Adolf.—Corts Catalanes, 662, 3.er, 2.a, *Barcecelona.*—BOTÁNICA.

1914. Gallart i Folch, Jordi.—Rambla de Catalunya, 10, *Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA.

1905. Garcías i Font, Llorens.—Llicenciat en Farmacia.—*Artà* (Mallorca).—BOTÁNICA i ENTOMOLOGÍA.

1909. Gibert i Millet, Manel.—Passeig Verdaguer, 8, *Sitjes* (Barcelona).—MALACOLOGÍA.

1904. Guitart, Pbre., Josep.—Talamanca, 1, 2.ón, 2.ª, *Manresa* (Barcelona).—GEOLOGÍA.

1914. Homs i Hernández, Josep M.ª—*Barcelona.*

1915. Institut General i Tèccnic de *Girona.*

1915. Institut General i Tècnic de *Reus.*

1910. Juncadella i Vidal-Ribas, Emili.—Enginyer,—Rambla Catalunya, 26, *Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA esp. HIMENÓPTERS i «CARABUS».

1905. Llenas i Fernàndez, Manuel.—Doctor en Ciencies Naturals i Farmacia.—Passeig de la Diputació, 5, pral., *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1904. Malgà, Pbre., Andreu.—*Sant Pere de Ribas* (Barcelona).—BOTÁNICA.

1904. Maluquer i Maluquer, Lluis.—Doctor en Medicina.—*Balaguer* (Lleida).

1907. Maluquer i Nicolau, Joaquim.—«Secretari».—Enginyer.—Còrcega, 413, *Barcelona.*—HERPETOLOGÍA.

(*) Maluquer i Nicolau, Josep.—«Vis-president».—Enginyer.—Rosselló, 323, pral. *Barcelona.*—OCEANOGRAFÍA, MALACOLOGÍA.

(*) Maluquer i Nicolau, Salvador.—Advocat.—Còrcega, 413, *Barcelona.*—LEPIDÓPTERS.

1916. Maluquer i de Motes, Ignasi.—Còrcega, 413, *Barcelona.*

1912. Maluquer i Rosés, Joan.—Còrcega, 413, *Barcelona.*

1904. Marcet, O. S. B., Rvnt. P. Adeodat Francesc.—*Monastir de Montserrat.*—BOTÁNICA.

1914. Margarit i Durán, Joan.—Avinguda del Tibidabo, 27, *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1913. Margineda i Durán, Ramón.—Administrador del Manantial de *Vilajuiga* (Girona).—MINERALOGÍA.

1908. Mata, Lambert.—Tantarantana, 9, 1.er, *Barcelona.*

1911. Mir i Ràfols, Pau.—*Sant Sadurni de Noya* (Barcelona).—GEOLOGÍA.

1916. Morer i Ramón, Francesc.—Rambla dels Estudis, 11, 1.er, *Barcelona.*—COLEÓPTERS.

1913. Nogués i Ferré, Antoni.—Trinquet Nou, 15. *Tarragona.*—BOTÁNICA.

1904. Palet i Barba, Domingo.—Elisabets, 3, pral., 1.ª *Barcelona, i Terrassa.*—GEOLOGÍA.

1905. Palou, Pbre., Joan.—Catedràtic del Seminari Conciliar.—Plaça de Tetuàn, 4, 2.òn, 1.ª, *Barcelona.*—CITOLOGÍA.

1915. Pardo i Lluis, Joan.—Caputxins, 58, *Sarrià* (Barcelona).—BOTÁNICA.

1913. Pèrez de Olaguer-Felíu, Francesc.—Diagonal, 510, *Barcelona.*—Mineralogía.

1914. Piferrer i Alvarez, Lluis.—Passeig de Gracia, 85, *Barcelona.*

1915. Pujadó, Josep M.ª—Enginyer.—Trafalgar, 36, *Barcelona.*

1904. Ragué i Camps, Joan.—*Gualba* (Barcelona).

1906. Rector del Col·legi del Sagrat Cor, Rvnt. P.—Roger de Lluria, 13, *Barcelona.*

1912. Riera i Sans, Tomàs.—Advocat.—Ganduxer, 12, *Barcelona-Sant Gervasi.*—Entomología, esp. Dípters.

1905. Roigé, Ramón.—Llicenciat en Farmacia.—*Prat del Llobregat* (Barcelona).

1904. Romaní i Guerra, Amador.—*Vilanova i Geltrú.*—Prehistoria.

1907. Romanyà i Pujó, Josep M.ª—Avinyò, 20, 2.ºn, *Barcelona.*—Lepidópters.

1905. Rosals i Corretjer, Joan.—Portaferrissa, 30, Llibrería.—*Barcelona,* Malacología i Geología.

1912. Rosset, Odon Carles.—Professor d'Idiomes.—Concell de Cent, 306, 4.rt, 1.ª, *Barcelona.*—Lepidópters.

1915. Rosset, Guillem.—Concell de Cent, 306, 4.rt, 1.ª, *Barcelona.*—Mineralogía.

1915. Rovira i Sellarès, Josep.—Brossa, 1 *Palma* (Mallorca).

1905. Sagarra i de Castellarnau, Ignasi de.—«Conservador del Museu».—Mercaders, 33. pral., *Barcelona.*—Lepidópters, Ornitología.

1910. Sagarra i de Castellarnau, Xavier de.—*Sant Pere de Vilamajor,* (Barcelona).—Química.

1915. Serra i Riera, Josep. Rambla Catalunya, 33, 1.er, 1.ª, *Barcelona.*—Botánica i Entomología.

1914. Sivatte i de Bobadilla, Jaume.—Rambla d'Estudis, 8, pral., *Barcelona;* «Torre del Baró», *Horta* (Barcelona).—Botánica.

1904. Solé i Plà, Joan.—Doctor en Medicina.—Ronda de Sant Pere, 6, pral., *Barcelona.*—Geología.

(*) Soler i Pujol, Lluis.—Naturalista preparador.—Raurich, 16 i 18, *Barcelona.*—Ornitología.

1904. Tarrè i Tarrè, Emili.—Sobradiel, 4, pral., *Barcelona.*—Ornitología.

1906. Tomàs, Llorens. — «Bibliotecari».—Advocat. — Clarís, 43, pral.—*Barcelona.*—Mineralogía i Malacología.

1914. Vallet i Vallet, Rafel.—Clarís, 8, 2.ºn, *Barcelona.*

1914. Vila, Frederic, Rvnt. P. Missionista del Cor de Maria.—Conservador del Museu del Col·legi de Missionistes.—*Cervera* (Lleida).

1907. Wynn i Ellis, Frederic.—Corts Catalanes, 458, *Barcelona* i *La Garriga.*—Geología.

1969. Xammar, Eduard de.—Bruch, 19, entressol, *Barcelona*—Botánica.

1915. Xiberta i Raig, Antòn.—Farmacèutic militar, *Girona.*—Botánica.

1913. Zariquiey i Alvarez, Ricart.—Mallorca, 237, entressol, *Barcelona.* —ENTOMOLOGÍA esp. LEPIDÓPTERS i COLEÓPTERS.

(*) Zulueta i Escolano, Antoni de.—Catedràtic.—Museo d'Historia Natural.—*Madrid.*—ZOOLOGÍA.

Memoría informativa corresponent al any 1915

Al acabar el 12.è any de la segona època de sa existencia, la «Institució Catalana d'Historia Natural» ocupa un envejable lloc entre les Associacions culturals que són honra de nostra Catalunya.

Durant tot l'any 1915, s'ha publicat amb la més complerta regularitat el Butlletí de 16 planes com a mínim, puix el del mes de Maig consta de 20, el de Juny de 32 i el de Desembre de 24. En el Butlletí de Maig hi figura un gravat corresponent a la *Pellaea Calomelanos,* Linck., quina descripció està feta per nostre President el Rvnt. P. Barnola. Apart del Butlletí se repartí el Mars una esplèndida làmina que acompanya el notable treball de nostre estimat Conservador del Museu, D. Ignasi de Sagarra quin titol és *Les Lasiocampidae de la fauna catalana* que figura en dit nombre del Butlletí.

Són igualment notables els treballs del mateix consoci referent a Lepidòpters nous per la fauna catalana, (Maig, pàg. 74 i Desembre, pàg 158), i els que figuren en els Butlletins de Febrer (pàg. 21) i Juny (pàg. 89) que tracten de les *Teredinidae* i *Veneridae* de nostre litoral deguts a nostre soci honorari el doctor D. Manuel de Chia.

Durant l'any qu'a finit han tingut lloc 9 Sessions ordinaries i 15 reunions del Concell Directiu i de Redacció, quines Actes, segons consta en el llibre d'Actes que obra en Secretaría, han sigut totes aprovades per unanimitat; s'ha mantingut el canvi de publicacions amb 102 Societats i Revistes, repartides en la forma següent:

Europa	71
Africa	2
Amèrica N.	17
Amèrica C.	1
Amèrica S.	11
TOTAL. . . .	102

Un dels canvis d'Europa és nou d'aquest any, i és l'establert amb la *Vogelwarte Rossiten* d'Alemanya, comensat amb motiu de la correspondència canviada per haver-se caçat al nostre port, un *Larus ridibundus,* Lin., en una de quines potes portava un anell amb el nom de la citada societat, i un nombre; lo que'ls fou comunicat, rebent nosaltres prompte contestació d'agraiment i establint aleshores un nou canvi.

Nostra Institució consta en l'actualitat dels socis següents:

Socis Honoraris	11
» Protectors	3
» Numeraris	96
TOTAL.	110

Ha sigut cridat per Déu a mellor vida l'estimat consoci nostre, don Ramón Galera y Planas, que ho era dés de 1905 i han sigut admesos durant el 1915 nou socis numeraris, havent-hi hagut una baixa de soci.

Com a aconteixements notables durant l'any prop-passat convé recordar que en el transcurs del mateix s'han convingut amb el benemèrit Institut d'Estudis Catalans uns acorts altament beneficiosos a ambdues entitats, i que en els darrers jorns de Juliol se portà a terme la primera excursió colectiva d'exploració oceonogràfica a la Badía de Rosas, baix els auspicis de la Excma. Diputació Provincial i la direcció de nostre Vis-President, don Josep Maluquer, qui anteriorment (Butlletí de Juny, pàg. 86) ja havía fet altres excursions per aquella magnífica sóna. Pel nombre d'exemplars i especies recullides, verdaderament se poden calificar d'esplèndits els resultats de dita exploració. Esperem veure tot lo referent a la mateixa recopilat en una Memoria que's publicarà dintre poc.

Les entrades que ha tingut enguany nostre Museu han estat nombroses i de veritable importancia, enriquint-se algunes de ses seccions d'un modo notable com se veurà per la següent enumeració de donatius: Aus, 7; Reptils, 18; Batracis, 21; Moluscs, 26; Crustacis, 2; Polyps, 2; Plantes, 7 Minerals i Fòssils, 14. Ademés d'aquestes entrades regulars, l'ha enriquit la secció malacològica amb una colecció de Moluscs de Vilanova i Geltrú, formada pel malhaurat malacòleg Sr. Samà, i cedida a la Institució pel germà d'aquell naturalista. També ha entrat en sa corresponent secció una colecció de fòssils catalans, donada per nostre Bibliotecari don Llorens Tomàs, i en la que's representen tots els pisos paleontològics catalans. Ens plau comunicar la organització de nostre Herbari, empresa per nostre conceller Dr. Pius Font, comptant actualment amb uns quants centenars de plantes.

Finalment l'estat general de Caixa de l'any 1915 ha sigut el següent:

Entrades	2334'92 pessetes.
Sortides	2210'59 »
Remanent.	124'33 pessetes.

Per tot lo que s'ha fet notar en aquesta senzilla nota, pot veure's quína és la vitalitat de nostra estimada Institució i quína és la obra verdaderament positiva i patriòtica que aquèsta porta a terme.

JOAQ. MALUQUER,
Secretari.

Barcelona, 1 Desembre de 1915.

Nota herpetològica

PER

JOAQUÍM MALUQUER

Degut a la amabilitat del notable herpetòlec D. Eduart Boscà, qui m'ha classificat la majoría d'exemplars, puc avui avençar aquesta Nota, recull de les observacions fetes l'istiu prop-passat.

No he fet cap excursió espressament per a caçar exemplars, estudiar-los i classificar-los, sinó que he recullit lo que he trovat en les excursions que normalment se fan durant l'istiu, i que no tenen res de científiques, i com que fins avui, en disset anys de vida corporativa els trevalls referents a Rèptils i Anfibis de Catalunya de que s'hagi donat compte en el BUTLLETÍ són tant pocs, que crec no deixa de tindrer interès quant se fassi sobre l'estudi de aquesta part de l'Historia Natural, tant poc estudiada a Catalunya, essent per aquesta raó que prefereixo, a preparar un trevall extens que Déu sab quan estaría en disposició de publicar-se, presentar avui aquesta senzilla nota i aixís en aquesta forma contribuir a formar la Historia Natural de Catalunya.

REPTILS

Tarentola mauritànica, L. nom vulgar, Dragó. Recullits molts exemplars joves completament blancs al Masnou (Agost 1915), a la nit per medi d'un llum. També n'he recullit de joves i adults de gran tamany per les parets del Castell de San Fernando (Figueras, Septembre de 1915) cap al tard. Alguns exemplars estaben complertament desenrotllats i teníen la qua a mitja reproducció.

Lacerta ocellata, Daud. Nom vulgar, Llargandaix. Recullit un exemplar jove a Figueras (Septembre 1915).

Lacerta muralis, Laur. Nom vulgar, Sargantana. Figueras (Septembre 1915) recullits molts exemplars per les parets del Castell, essent curiós a l'hora del sol veure la gran bellugadiça que n'hi havía per les dites parets.

Psammodromus hispanicus, Fitz. Nom vulgar, Sargantana. Sorrals de Rosas (Sept. 1915). Un exemplar de col·loració molt hermosa veient-se en ell ben bé les escates agullades.

Coelopeltis monspessulanus, Her. Nom vulgar, Serp. Rosas (Juliol 1915). Un exemplar mort de poc, prop d'un camí a la vora del mar. Tenía 1 metre de llargada.

BATRACIS

ANURS

Hyla arborea, Cuv. Nom vulgar, Reineta. Extraordinariament abundant en els horts del Masnou (Juliol 1915). Agafats molts exemplars cap al tard, al atravessar els camins que vorejan els safreigs dels horts, on van a pondre, movent per espai de tres o quatre hores una gran cridòria.

Rana esculenta, L. Nom vulgar, Granota verda. Recullits molts exemplars a Masnou (Agost 1915) i a Vilamajor (Juny 1915). Hi ha molta variació de dibuix i col·loració entre els exemplars d'aquesta especie. Així, en un se presenta una ratlla clara groguenca a lo llarc de l'esquena, mentres que un altre n'està mancat, tots dos són femelles i el primer és de Masnou, l'altre de Vilamajor. Es un animal de gran voracitat, es menjan els petits de la mateixa especie. Algun dels caçats presentaven els dits de les mans quelcom glandulosos, lo que indica que's trobaven en la època de la cría. Un dels exemplars joves que conservo en alcohol té sols una pota al darrera, fou criat desde cap gros, i un cop desarrollat visqué bé pel jardí, fins que un dia un nebodet creient fer-li favor, la tirà al sortidor on morí ofegada per no poguer nadar bé.

Pelodytes punctatus, Daud. Figueras (Sept. 1915). Aquest raniforme excesivament prim era bastant abundant. Recullía els exemplars als matins en les trinxeres (Escoles Pràctiques d'Enginyers Militars) on durant la nit havíen caigut al fer la seva caçera.

Alytes obstetricans, Laur. Figueras (Sept. 1915). Dos joves.
Masnou (Agost 1915). Un jove.

Pelobates cultripes, Cuv. Vilamajor (Juny 1915).
Ampurias (Juliol 1915.)
Artesa de Segre (Agost 1915).
Aquesta especie es l'única de la Península en que's veuen manifestacions còrnias en la planta dels peus, que l'hi serveixen per a que al sorpendre'l el dia, pugui amb el ràpit moviment de ses potes, cobrir-se el cos de sorra o terra que'l protegeix de la dessecació. Cap al tard, s'espolsa i repren les seves excursions cercant l'aliment. L'esperó es negre i ja's manifesta en l'estat larvari. Com tots els anurs en general, varien molt els detalls de col·loració, sobre tot entre'ls d'Ampuries i Vilamajor. Les larves (caps grossos) són curioses per les seves extraordinaries dimensions. A la provincia de Lleida, en diuen Culleretes per la semblança amb culleretes de café. Al Masnou (Agost 1915) he trovat dintre un safreig de les afores, un exemplar d'aquesta especie, jove, mort.

Bufo vulgaris, Laur. Nom vulgar, Gripau. Masnou (Agost 1915) i Figueras (Sept. 1915). Al Masnou pocs exemplars i joves, a Figueras extraordinariament abundant, cap al tard sobre tot.

Bufo calamita, Laur. Nom vulgar, Gripau. Ampurias (Maig 1915). Un exemplar molt desenrotllat. Figueras (Sept. 1915). Encara més abundant que l'anterior, a la baixada del Castell, en un tros de 100 metres en dies humits, n'havía contat més de 50.

URODELS

Molge marmorata, Latr. Vilamajor (Juny 1915). Recullits exemplars joves i adults i larves en abundancia en la bassa de can Llobera. Visqueren molt temps en un aquarium, arribant a pondre, encara que no nasqueren els ous.

Tinc que fer constar com a dubtós, el llargardaix vert, *Lacerta viridis,* Daud. a Figueras (Sept. 1915). Vaig recullir un hermós exemplar viu, que per lo poc que jo podia determinar es tractava d'aquesta especie. A la Fonda es pensaven que's tractaba d'alguna manía de soldat, i li procuraren l'evasió. Jo havía escrit al Dr. Boscà, els caràcters observats, (com, oferir tres filas de escuts transversals sobre el pit en lloc de cinc que'n té l'*ocellata,* etc.) Segons opinió d'aquest es tractava verdaderament del *viridis,* puix si be el *L. ocellata* es més meridional, no fora estrany que's trovessin les dues especies en els Pirineus, ja que'l *viridis* assoleix les més grans altituts ordinariament, com per exemple en el Guadarrama.

Com se veu es tracta de pocs exemplars, però si Déu vol, en quan disposi d'un xic de temps procuraré caçar i estudiar amb interes la fauna herpetològica catalana amb l'ajuda del sabi Dr. Boscà, qui fa la friolera de 38 anys que's dedica a l'estudi de la fauna herpetològica europea i especialment de la d'Espanya.

Actualment estic ocupat en la preparació dels exemplars citats i una vegada tot arreglat passaràn al Museu de l'Institució.

Barcelona, 15 de Novembre de 1915.

LLISTA

de les societats i publicacions que tenen cambi amb l'Institució Catalana d'Historia Natural

EUROPA

Espanya

Ateneo Barcelonés.—*Barcelona.*
Ateneo.—*Madrid.*
Arxíu d'Estudis del Centre Excursionista de *Terrassa.*
Arxíus del Institut de Ciencies (Institut d'Estudis Catalans).—*Barcelona.*
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—*Palma (Mallorca).*
Centre Excursionista de Barcelona.—*Barcelona.*

Centre Excursionista de la Comarca de Bages.—*Manresa.*
Centre Excursionista de Lleida.—*Lleida.*
Centre Excursionista de Vich.—*Vich.*
Centre Excursionista de Zamora.—*Zamora.*
Concell provincial d'Investigació Pedagògica.—*Barcelona.*
Club Montanyenc.—*Barcelona.*
Estudis Universitaris Catalans.—*Barcelona.*
Facultad de Ciencias.—*Zaragoza.*
«Ibérica».—Observatorio del Ebro.—*Tortosa.*
Real Academia de Ciencias exactas, físicas y naturales.—*Madrid.*
Real Academia de Ciencias y Artes.—*Barcelona.*
Real Sociedad Española de Historia Natural.—*Madrid.*
Revista de Menorca —*Mahón.*
Revista Montserratina.—*Monestir de Montserrat.*
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—*Zaragoza.*
Sociedad Protectora dels Animals i de les Plantes de Catalunya.—*Barcelona.*

Alemanya

Deutsche Entomologische Mitteilungen.—*Berlín-Dahlem.*
Deutsche Entomologische Zeitschrift.—*Berlín-Friedenau.*
Entomologische Mitteilungen.—*Berlín-Dahlem.*
Entomologische Rundschau.—*Berlín-Friedenau.*
Gessellschaft naturforschender Freunde.—*Berlín.*
«Herbariun».—Exciseatensammlungen.—*Leipzig.*
Kaiserlichen Leop. Carol. Deutschen Akademie der Naturforcher.—*Alle am Saale.*
Naturæ Novitates.—*Berlín.*
Naturwissenchaftlichenverein.—*Namburg.*
Schriften des Naturwissenschftlichen Vereins für Schleswig-Holstein.—*Kiel.*
Vogelwärte Rossiten.—*Danzig.*
Zeitschrift fur wissenschatliche Insektenbiologie. — *Berlín-Schönenberg.*

Anglaterra

Journal of conchology-Conchological Society of Great Britain and Ireland.—*Manchester.*
Zooligical Society of London.—*Londres.*

Austria

K. K. Zoologisch-Botanischen Gessellschaft in *Wien.*
Polyxena. — *Wien.*

Bélgica

Société Entomologique de Belgique.—*Bruxeles.*
Société Entomologique Namuroise. — *Saint Servais-Namur.*
Société Belgue de Géologie, de Paleontologie et l'Hydrologie.—*Bruxelles.*
Société Royal de Botanique de Belgique.—*Bruselles.*
Société Royale Malacologique et Zoologique de Belgique.—*Bruxelles.*

Fransa

Bulletin de la Société des Naturalistes des Alpes Maritimes.—*Nice.*
Bulletin de l'Enseignement professionel et technique des Pêches marititimes. — *París.*
Bulletin du Muséum d'Histoire Naturelle.—*París.*
La Feuille des Jeunes Naturalistes.—*París.*
«Insecta».—Station Entomologique de la Faculté des Sciences a *Rennes.*
Miscellanea Entomologica.—*Uzés.*
Musée d'Historie Naturelle.—*Marseille.*
Revue française d'Ornithologie.—*Orieans.*
Riviera scientifique - Association des Naturalistes de *Nice* et des *Alpes maritimes.*
Société d'Études scientifiques de l'Aude.—*Carcassonne.*
Société des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—*Nantes.*
Société Entomologique de France.—*París.*
Société Zoologique de France.—*París.*

Italia

Accademia Gioenia di Scienze Naturali.—*Catania.*
Museo Civico di Storia Naturali.—*Genova.*
Musei de Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di *Torino.*

Pontificia Accademia Romana dei Nuovi Lincei.—*Roma.*
Reale Accademia dei Lincei.—*Roma.*
Reale Scuola Superiore di Agricultura. —*Portici.*
Reale Stazione di Entomologia Agraria «Redia». —*Firenze.*
Societá Siciliana di Scienze Naturali.—*Palermo.*
Societá Zoolologica Italiana.—*Roma.*

Monaco

Institut Océanografique et Musée Océanografique.—*Monaco.*

Portugal

«Broteria».—Serie Zoológica.—*Braga.*
Comissao de Serviço Geologico de Portugal.—*Lisboa.*
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—*Lisboa.*

Russia

Institut Zootecnique de l'Université.—*Jurgen.*
Revue Russe d'Entomologie.—*Petrograd.*
Société des Naturalistes de Kiew. —*Kiew.*

Suecia

Bulletin of the geological Institucion of the University.— *Upsàla.*
Entomologisk Tidskrift-Entomologiska Förenfigen.—*Stookolm.*
Universeité de Upsala.—*Upsala.*

Suissa

Institu National Genevois.—*Genève.*
Société Entomologique.—*Berna.*

AMÉRICA

E. U. del Nort i Canadá

Academy of Sciences, Arts and Lettres.—*Madison-Wisc.*
American Museum of Natural History.—*New-York.*

Boston Society of Natural-History.—*Boston.*
Bulletin of Agricultural College.—*Ontario Toronto.*
Entomological Society of Ontario.—*Toronto.*
Illinois State Laboratory of Natural History.—*Urbana.*
Missouri Botanical Garden.—*Saint Louis.*
Smithsonian Institution.—*Washington.*
The Academy of Natural Sciences.—*Philadelphia.*
The Canadian Entomologist.—*Tornoto-London.*
The Chicago Academy of Sciences,—*Chicago.*
The Lloyd Library.—*Cincinnati-Ohio.*
The University of Illinois.—*Urbana.*
United States Geological Survey.—*Washington.*
United States National Museum.—*Washington.*
University of California.—*California.*
«Zoologica».—Zoological Society.—*New-York.*

AMERICA DEL SUT

Anales del Museo Nacional.—*Buenos-Aires.*
Centro de Sciencias, Letras e Artes.—*Campiñas.* (Brasil).
Instituto de Pesca.—*Montevideo.*
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—*Montevideo.*
Museo Nacional.—*San Salvador.*
Museo Paulista.—*Sao Paulo.* (Brasil).
Revista Chilena de Historia Natural.—*Santiago.*
Revista del Museo de la Plata.—*Buenos-Aires.*
Revista Chilena de Historia Natural.—*Valparaiso.*
Sociedade Scientífica de Sao Paulo.—*Sao Paulo.* (Brasil).

AMERICA CENTRAL

Instituto Geológico de México.—*México.*

AFRICA

Annals of the Transvaal Museum.—*Pretoria.*
Institut Egyptien.—*Cairo.*
Museum and Zoolical Garden.—*Pretoria.*

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24.—Barcelona.

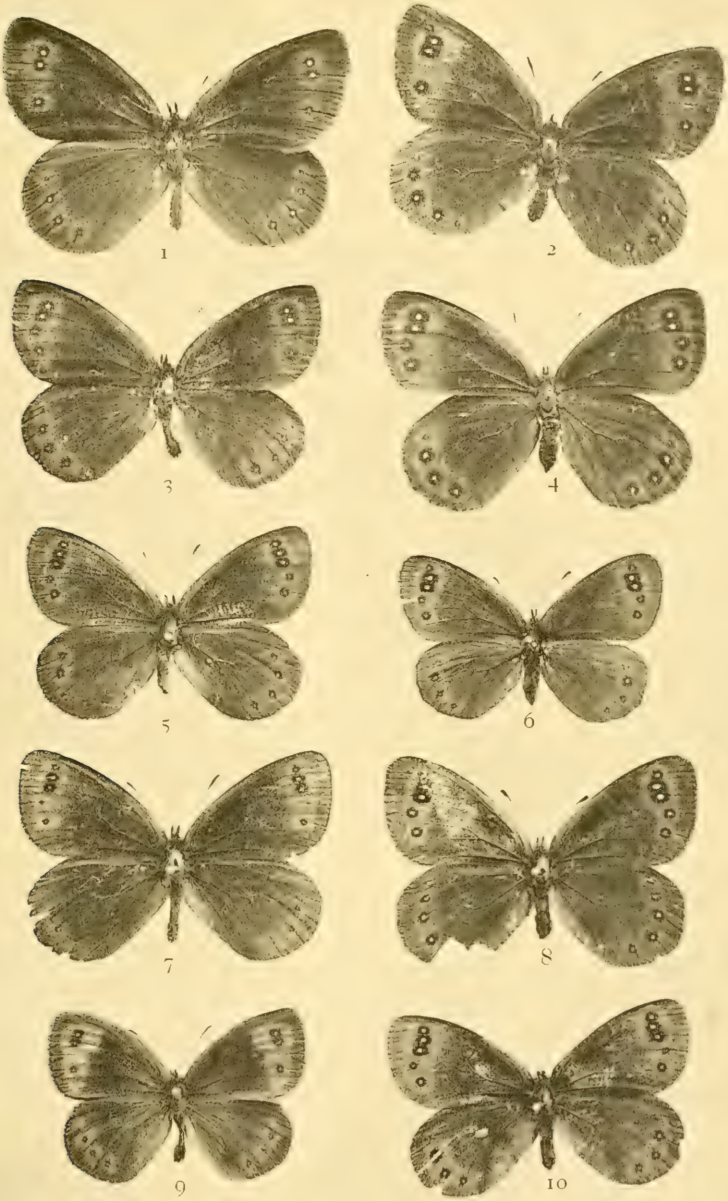

1, 2.—Erebia stygne hispanica Chap.; 3, 4.—E. stygne bejarensis Chap.; 5, 6, 7, 8, 10.—E. evias hispanica Zap. i Korb; 9.—E. neoridas B. ab.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de treballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març

2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny

1 d'Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo-dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Febrer 1916

Smithsonian Institution
FEB 17 1917
National Museum

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

SUMARI: SECCIÓ OFICIAL: Sessió ordinaria de 6 de Febrer de 1916.—En Llorenç Tomàs.—Una falguera antàrtica a Catalunya, per el *Doctor Joan Cadevall.*—La regió litoral del baix Llobregat: Variacions en la fauna malacològica de l'estany de Remolà, per *Joan Rosals.*—Bibliografía.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época   Barcelona, Febrer 1916   Any XIII — Núm. 2

SECCIÓ OFICIAL

SESSIO ORDINARIA DE 6 DE FEBRER DE 1916

Presidencia del Rvnt. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.
President

A les onze del matí i amb l'assistència dels socis Srs. P. Barnola, Codina, Folch (Manuel), Calzado, Casanova, Ferrer i Vert, Ferrer i Dalmau (Miquel), Gallart, Maluquer (Salvador, Josep i Joaquím), Riera, Sagarra (Ignasi) i Zariquiey, comensà la sessió.

Votació de socis.—Per unanimitat són admesos com a socis numeraris els Srs. D. Antòn Bolós, D. Francesc M.ª de Alós, D. Guillem Rosset i D. Ignasi Maluquer, tots ells proposats en la sessió de Gener.

Comunicació.—El Sr. President comunica als presents la mort de nostre Bibliotecari, D. Llorens Tomàs, (A. C. S.), qui havia estat President de l'Institució en la època en que aquesta atravessà una profonda crisi, havent lograt per son talent, energia i constància, conjurar amb el més gran acert totes les contrarietats. S'acorda per unanimitat que consti en acta el sentiment de l'Institució per tan gran pèrdua i redactar una nota necrològica per a el Butlletí del mes corrent.

Excursió colectiva.—El Sr. President proposa fer una segona excursió colectiva el prop-vinent diumenge, dia 13 del corrent, a Garraf i Castelldefels, continuant axís l'exploració d'aquella zona.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

El P. Barnola dóna compte de les següents:

I. Sobre la darrera excursió colectiva.—Cal dir quatre mots sobre l'excursió colectiva feta el 16 del prop passat Gener a Vallcarca amb la satisfacció, bon humor i profit que poden recordar els 12 socis que hi prengueren part, acompanyats de cinc excursionistes més. Cadascú es dedicà a recullir segons ses particulars aficions; devent fer esment d'haver trovat en flor la *Lavandula latifolia,* Vill., *Coronilla minima,* L. v. *australis,* Gr. Godr., *Odontites lutea* (L.) Rchb. (un exemplar molt jove i amb qualques variants del tipu: bràctees més llargues que les flors, divisions del càlzer més fondes,...) eixida sens dubte de les llevors de peus veíns ja morts, degut a les excepcionals condicions del hivern d'enguany, i el *Chaenorrhinum origanifolium,* (L.) W. et Lge., no citada aquesta especie segurament en latitut tan baixa; fou recullida per en Ll. Tomàs al cim del puig de la Trinitat (189 m.). Dels barrancs que hi ha darrera de les pedreres, portàrem les falgueres *Polypodium vulgare,* L. *Ceterach officinarum,* Willd. *Asplenium adiantum nigrum,* L. i *trichomanes* L., amb curioses *molses,* qual determinació deixém per més endevant.

A les pedreres recullírem variats exemplars de les margues que s'aprofiten per a la obtenció dels ciments «Fradera, Butsems i C.^{a}» en els forns i fàbrica veína, dels que donem dos exemplars de diferenta mena amb boniques druses de carbonat càlcic cristal·litzat en fins escalenoedres.

II. Sobre lepidòpters.—Dintre d'una de les excavacions mineres de Sant Pere Màrtri, a uns 100 m. de la entrada, trovà, al 25 del mateix mes, un *Sphinterops spectrum,* que enlluernada per la claror de la llinterna elèctrica que dúiem, es deixà agafar bó i sense aletejar. Presenta els dibuixos de les ales superiors un xic descolorits.

III. Sobre bolets.—Damunt i entremig de les escates d'una pinya de *Cedrus Libani,* L., vareig trovar com se pot veure per l'exemplar que presento, alguns *Marasmius ceratopus,* Pers.

Coleòpters de Catalunya.—El Sr. Zariquiey llegeix una nota amb la llista d'alguns coleòpters cassats l'istiu prop-passat, principalment al Montseny i al mateix temps mostra els exemplars als socis presents.

El Carabus Catenulatus Cunii Lap.—El Sr. Codina presenta el tipus del *Carabus catenulatus Cunii* Lap. (L'Ech. 1903, p. 94) enviat pel Sr. de Lapouge i manifesta que sempre havía tingut per dubtosa la localitat Puigcerdà (Les Guinguetes) com patria de dita forma, que no ha sigut retrobada allí i que per comparació amb un exemplar idèntic de la col. Müller procedent de Rosas (ech. Cuni) i d'un altra procedent de Cadaqués de la col. Zariquey, pot ara assegurar que la forma *Cunii* o forma del *catenulatus* evolucionat amb la presència de rudiments de quaternaries ben caracteritzades sub-eguals als demés intervals, és un *catenulatus Mesocarabus* i no un *latus*

Hadrocarabus que és veí del *inflatus-trabuccarius* al Nort (Port Vendres, Collioure, dessobre del coll de Perthus) i del *Xaxarsi*, Lap., n. v., de Centellas, Montseny, i que la seva patria és verossimilment la part septentrional de la costa brava gironina i que no creu que *Cunii* siga una fórma de continuitat del *catenulatus* al *latus* sinó més bé una forma de convergència, ja que's trova al Sud, veina amb la forma *aragonicus* Gangl. *(latus)* dels voltants de Barcelona (Tibidabo, Sant Medí, Montgat), de la província de Tarragona (Marsà), que també té els elitres amb quaternaries subiguals als altres intervals, però que és tot un altra cosa. També presenta dit soci dos *C. catenulatus (inflatus) trabuccarius*, Fairm. enviats pel mateix Sr. de Lapouge, de procedència probable de Collioure, que és una forma indubtablement veina del *Cunii*.

Exploració lepidopterològica.—D. Ignasi de Sagarra llegeix un interessant treball del Dr. Weiss, qui asistí fà un quant temps a les sessions de l'Institució. Aquest senyor, no poguent tornar a son país per causa de la guerra, s'havía dedicat particularment a la recolecció de Lepidòpters. Es notable el treball pels detalls especials que dóna referents als mètodes de caça i molt més encara pel gran nombre de especies noves a Catalunya que cita. S'acorda publicar-lo agraint al Dr. Weiss sa deferència amb l'Institució, puix que té manifestat que vol que les primicies dels seus nombrosos treballs d'aquí, siguin per l'Institució, ja que té el propòsit de publicar-los més extensament quan torni a Alemanya.

Formes notables de moluscs terrestres de Catalunya.—D. Josep Maluquer llegeix el treball que ha presentat el consoci Sr. Bofill i Poch, per a el próxim volúm de Memòries, el qual anirà acompanyat d'uns fidels gravats deguts al nostre Conservador del Museu. Se tracta de la representació d'una serie d'especies noves per a la ciència.

Sobre geología.—El P. Barnola llegeix un treball del soci Sr. Rosals, quin títol és «El túnel de Vallvidrera» en que cita les roques recullides pels voltants del mateix; fa consideracions referents a la superposició de les capes geològiques en la montanya del Tibidabo.

Ortòpter nou per a la ciència, trovat a Catalunya.—D. Josep Maluquer fa constar que en el Butlletí N.° 17-1915 de la societat Entomològica de Fransa, pàg. 276, hi ha la descripció d'un ortòpter nou per a la ciència, trovat a Forat Negre, província de Lléida; és cavernícola i son nom *Dolichopoda Bolivari*, n. sp.

Treball pòstum del Sr. Tomàs.—El Secretari llegeix una nota bibliogràfica del llibret «¡Recojed Minerales!» deguda a nostre malaguanyat bibliotecari Sr. Tomàs, qu'estava escrita poc avans de la seva mort. S'acorda publicar-la en el Butlletí d'aquet mes.

Donatius per al Museu.—El Conservador del Museu dóna compte de haver rebut per al Museu lo següent.

De D. Lluis Soler i Pujol: Un magnífic Picot (*P. viridis sharpei* Saund) típic per la seva especial coloració de les ales; de D. Joaquím Maluquer:

Una colecció de Reptils i Amfibis; exemplars de que's parla en la Nota Herpetològica, publicada en el BUTLLETÍ de Gener; del R. P. Barnola, S. J.: Dos exemplars de margues de diferenta mena; de D. Joaquím Folch: Un bidó de líquit conservador per a les atencions del Museu.

S'acordà comunicar a tots les gracies i no havent-hi altra cosa de que tractar el Sr. President aixeca la sessió a la una de la tarda.

En Llorenç Tomàs

(A. C. S.)

Quan menys era d'esperar, una desgràcia immensa ha planat damunt l'INSTITUCIÓ amb la sobtada mort del distingit company, l'advocat mineralogista que amb tant d'interès i perseverància colaboraba en les nostres tasques institucionals.

D'ençà que l'inoblidable Mossèn Font i Sagué, arrebassat també prematurament a les esperances de la Patria i al afecte dels seus amics, el presentà a l'INSTITUCIÓ, se distingí per sa assiduitat al trevall en el BUTLLETÍ i en les sessions, demostrant a tothora un amor per l'INSTITUCIÓ que no posposà jamai a sos particulars interessos, ans al contrari, varies vegades els sacrificà de bon grat en ares de la dignitat i de l'existència de la nostra corporació.

Tots recordem aquella època difícil de la nostra existència corporativa en que una dolorosa *amputació* es portà a terme. Cridat en

Tomàs a la Presidència, actuà enèrgicament i contribuí a conjurar la crisi que's presentaba amb síntomes alarmants.

Home de sòlida educació i de caràcter ferm, inflexible en lo que creia qüestió de principis, prò de caràcter bondadós, era molt amic dels seus amics, rara qualitat, malhauradament, en nostra terra!.....

Advocat distingit amb excepcionals dots per a sa carrera, passa més tard a ocupar un càrreg en el Jutjat Municipal de la Llotja d'aquesta Ciutat, la suplència de la Secretaría que desempenyà amb lloable zel i honradesa i que li proporcionà l'ocasió de tractar als humils i de conèixer d'aprop l'espantosa misèria que s'amaga en les grans capitals. Amb caritat desinteressada treballava per a remeiar-la, brillant sa activitat en l'Obra de Matrimonis de les Conferències de Sant Vicents de Paul... ¡Quantes families li devien la dignificació i estabilitat de la seva llar!

. . . .

Home laboriós, estudià per plaer la Historia Natural, dedicant-se en la Geología, Mineralogía i Paleontologia. Essent deixeble dels Drs. Almera i Font i Sagué, prompte esdevingué l'amic i company d'aquest darrer, que'l tenía en gran predicament i alt concepte, fins al punt que'l feu son substitut en la càtedra de Geología dels Estudis Universitaris Catalans que Mossèn Font esplicaba al Centre Excursionista, i com a tal substitut desempenyà amb gran competencia la indicada càtedra el darrer any de la vida del mestre malaurat.

Desde aleshores sa activitat com a naturalista s'anà concretant a la Mineralogía, en quals coneixements feu grans avenços, distingintse particularment en les diagnosis i anàlisis dels minerals i roques. Dotat d'esperit de prosselitisme, prompte feu deixebles; excursionista infatigable recorregué molts indrets de nostra terra, formant molt remarcables col·leccions.

Quan se creà la Junta Municipal de Ciències Naturals sots els auspicis de Mossèn Font i Sagué i D. Lluís Duràn i Ventosa, a qui tant deu agrair la nostra INSTITUCIÓ, fou encarregat de recullir i portar a terme la col·lecció petrogràfica única en son genre en nostre pais, que es admiració de propis i estranys en aquest Parc Municipal, i que sols a costa de paciència, energia i fadigues sens compte portà a terme.

Encara que tota la terra catalana fou camp de ses fructíferes expedicions, demostrà una especial predilecció per les encontrades del Montseny, Guilleríes i Montnegre, tant interessants baix tots conceptes. Darrerament estaba dedicat de plè al estudi de la Petrografía, afanyant-se amb veritable dalit al estudi de les arcaiques bases del terrer de nostra Patria.

Fou admès soci numerari de l'INSTITUCIÓ en 4 de Novembre de 1906; l'any 1907 entrà com a vocal en el Concell Directiu, essent nombrat Bibliotecari en Desembre del mateix any, càrrec que desempenyà amb lloable zel, contribuint a la reorganització de la Biblioteca fins amb son trevall material, ja que son obra de ses mans gran part de les instalacions d'aquella, desempenyant el càrrec fins al 1910 en que renuncià, essent el·legit Vis-President, fins que en 7 de Desembre de 1911 i per aclamació, fou elevat a la Presidència quedant en la següent renovació de càrrecs o sia en Desembre de 1912, nombrat altra volta Vis-President, i Bibliotecari en 1913, essent reel·legit en 5 de Desembre prop-passat.

En l'any 1912 rebé l'encarreg de la Excma. Diputació del arreglo en l'Universitat Industrial, de la col·lecció petrogràfica i demés material recullit pel Dr. Almera per a la formació del seu cèlebre mapa geològic, en qual tasca esmersaba desde aleshores bona part del temps; en 1913 fou elegit per les societats científiques individuu de la Junta Municipal de Ciències Naturals.

Frúits del seu estudi són una serie de treballs que publicà en lo Butlletí i qual llista segueix, i la seva obra capdal inèdita pro que sortosament aviat se publicarà, *Mineralogía de Catalunya.*

L'any passat, quan l'epidèmia tífica s'ensenyorí de nostra Ciutat portant el dol a nombroses families, caigué també malalt en Tomàs i fou sens dubte aquella malaltia la que determinà el recruament de una malaltia de cor que se l'inicià anys enrera i que ara, en plena joventut, l'ha portat sobtadament a la tomba.

Descansi en pau el malhaurat company, i Déu vulgui acullir en son sí al que tants de mèrits tenia per tots conceptes contrets!

L'INSTITUCIÓ al testimoniar a la distingida dama donya Antonia Socías, que fou esposa de nostre plorat company, la seguritat del seu profond respecte, s'uneix de tot cor a son dolor.

TREBALLS D'EN LLORENÇ TOMÁS

Estudis Mineralògics i *petrogràfics*

«L'*Anhidrita*».—Butll. I. C. d'H. N., Novembre-Desembre, 1906.

«Recull de Minerals».—Excursió a Orsavinyà.—(Cita 16 especies recullides; notables *Bornita, Melanita* i *Polibasita* de Conflent, no citada a Catalunya). Butll. I. C. d'H. N., Febrer-Mars, 1907.

«Escursió a Rosas, Cadaqués i Cap de Creus.»—(Explica l'erosió pel Eolisme, cita la troballa d'exemplars de *turmalina* de 10 cm. de diàmetre).—Butll. I. C. d'H. N. Maig-Juny, 1907.

«Nota geològica sobre Gualba».—(Fa un estudi de la *caliça estratigràfica;* de la moraina de la gelera del Montseny, originada en el plà de Santa Fè; reculli entre altres minerals: *epidota, marcasita, serpentina, esteatita, mispikel, pirrotina, sericita, dolomita, carniola*).—Butll. I. C. d'H. N. Maig, 1908.

«Trovalla de la *analcima* a Sant Feliu de Pallarols.»—Especie no citada de Catalunya. Butll.—I. C. d'H. N. Maig, 1909.

«Sobre la formació de l'*anhidrita*». Butll. I. C. d'H. N. Maig-Juny, 1909.

«Un *basalt* amb *hornblenda* de la regió basàltica de la Provincia de Girona.»—(Fa una mica d'historia sobre els jaciments, i la trovalla a sant Feliu de Buxalleu, rectificant els datos aduits en «Formaciones volcánicas de la provincia de Gerona», por Calderón, Cazurro y Fernández Navarro, relatius a la *Limburgita)*. —Butll. I. C. d'H. N. Novembre-Desembre, 1909.

«Nou mineral per a Catalunya. *Nontronita.*»—(Descriu el procès seguit en l'anàlisi de dit mineral, comunicat pel consoci senyor Folch, trovat a Santa Creu d'Olorde, nou per a Catalunya).—Butll. I. C. d'H. N. Juny, 1902.

«Moviment de nostres costes, com de balança qual centre d'apoiament fos el Montjuich».—Butll. I. C. d'H. N. Octubre., 1912.

«L'*alofana* a Catalunya.»—Butll. I. C. d'H. N. Desembre, 1912.

«Les sals de *potassí* de Suria. La *Almeraita*, esp. nova?»—(Anàlisi d'unes mostres dels minerals de Suria, on s'hi troba un complexe nou, que proposa es denomini amb el nom de son mestre en Mineralogia i Geologia, Dr. Almera; treball fet amb la col·laboració del soci Sr Folch).—Butll. I. C. d'H. N. Gener, 1914.

«La *tridimita*».—(Mineral raro, descobert en un pòrfit, cosa no ordinaria en roca eruptiva. Mostra una microfotografía).—Butll. I. C. d'H. N. Abril, 1914.

«Nota mineralògica. La *Celestina*».—Butll. I. C. d'H. N. Novembre, 1915, pàg. 146.

Estudis malacològics

«Contribució a la Fauna malacològica de Catalunya.»—(Afegeix la *Jantina pallida,* no inclosa en catàlecs anteriors).—Butll. I. C. d'H. N. Maig-Juny, 1907.

«Excurssió a Rosas, Cadaqués i Cap de Creus».—(Cita 47 moluscs recullits en els dos jorns que durà l'excurssió).—Butll. I. C. d'H. N. Novembre, 1907.

«Moluscs marins de Catalunya».—(Recull d'especies; en cita 225). —Butll. I. C. d'H. N. de Febrer, 1909.

«Moluscs marins de Catalunya».—(Continuació; 369 especies).—Butll. I. C. d'H. N. Març, 1909.

«Moluscs marins de Catalunya.»—(Acabament; 62 especies).—Butll. I. C. d'H. N. Abril, 1909.

«L'*Hélix vindobonensis* a Capellades».—Comunicació en nostre Butlletí d'Abril, 1911.

«Nota malacològica».—(Cita especies rares: *Patula Bofiliana* Fagot, *Hélix Penchinati* Bourg, *Pupa megacheilos* Jan).—Butll. I. C. d'H. N. Juny, 1912.

«Nota malacològica».—(*Hélix nemoralis* L., *austriaca* Muhlf. i *subaustriaca,* Bourg., amb un gravat).—Butll. I. C. d'H. N. Maig, 1913.

«Nota malacològica».—(Resposta a M. Caziot sobre l'*Hélix austriaca*).—Butll. I. C. d'H. N. Juny, 1914.

«Algunes observacions sobre un trevall del Dr. Pardillo, publicat en els «Arxius» del Institut de Ciencies».—Model de crítica fina i justa reivindicació.—Butll. I. C. d'H. N. Octubre, 1914, pàg. 130.

Una falguera antàrctica a Catalunya

PEL

Dr. Joan Cadevall

El día 28 de Novembre de 1908, l'il·lustrat metge i amic D. Joaquim Codina, de la Sellera, m'enviava per correu una falguera trobada el día anterior en les escletxes de les roques del Pasteral, amb esposició al Mig-día. Me demanava que la classifiqués, però el meus esforços resultaren infructuosos per a complaure'l, per la senzilla raó de no trobarla descrita en cap de les Flores europees que jo posseía.

Remesa al meu preclar amic Dr. Pau, de Segorbe, per si el sèu ric Herbari i la seva magnífica biblioteca, abundosa en obres clàssiques, li permetien desxifrar el misteri, el 12 de Desembre va contestar-me que, com a mi, li era enterament desconeguda aquella planta, si bé podía afirmar-se que pertanyía a la tribu *Pteridinœ* Prantl.

Provada la seva espontaneitat, afegia, no hi ha dubte de que es tracta d'una meravellosa especie nova que no té afinitat amb cap de les especies europees actuals, i que deu considerar-se com una *reliquia terciaria,* els parents de la qual deuen buscar-se en alguna regió llunyana, o enterrats en les capes geològiques.

Convençuts de que es tractava d'una planta perfectament espontània i desconeguda de la Flora europea, decidìrem publicar-la i donar-la provisionalment com a especie nova, dedicant-la, com èra de justicia, al seu afortunat descubridor Sr. Codina.

Descrita i dibuixada, aparegué en les meves *Notas fito-geogràficas críticas,* publicadas per la *Real Academia de Ciencias y Artes, de Barcelona,* en novembre de 1909, p. 34. I encara que la publicàrem baix *Pteris Codinœ* Cad. et Pau, ja advertíem que «un más detenido estudio quizás obligará a formar un género distinto, comprendido entre el *Pteridium* Gledisch i el *Pteris* L.»

En prempsa ja nostre trevall, resolguérem consultar a un especialista tan competent i autorisat com el *Dr. Christ,* de Basilea, qui

en carta del 12 d'abril, datada en Cannes (França), contestà: «Je
»suis fort ètonnè de voir cette plante d'une station d'Europe. C'est
»la première fois qu'on ait trouvé cette fougère qui est *Pellaea has-*
»*tata* Th. *(P. Calomelanos* Kaulfs) en dehors du S. de l'Afrique,
»d'on elle est connue depuis longtemps. Comme je me trouve ici en
»sèjour de santè, et ne puis comparer mes spècimens authentiques,
»je dois réserver une identification *absolument* complète qu'après
»mon retour. . . . .

»Si un non botaniste m'avait adressée cette plante je soupçonnai-
»rais quelque malentendu ou confusion, tellement cette nouvelle m'est
»ètonnante.»

Pocs díes després, amb data 2 de Maig, m'escrivia des de Bâle (Suiça) «j'ai comparèe votre plante de la Sellera à mes nombreux
»spécimens de *Pellaea hastata* Thumberg (syn. *P. Calomelanos*
»Kaulf) du S. de l'Afrique, et je la trouve *absolument identique*.

. . . .

«Cette dècouverte est donc *plus importante* que celle d'une espèce
»nouvelle, parce qu'elle constate une localité *europénne* d'une plante
»qu'on ne connaît jusqu'à présent que dans l'hémisphère austr. de
»l'Afrique et en quelques points isolés de l'Asie tropicale (Java, etz.)
»Ceci corrobore le caractère semi-africain de la Flore d'Espagne!»

Nostra planta, efectivament, en res se diferenciava d'un fragment que'ns incloia el Dr. Christ, recullit per Rehman a l'Orange, estat de Bloemfonteim en 1880. La troballa resultava doncs força interessant, no solament per posar de manifest el caràcter més o menys africà de la flora espanyola, puix que són varies les plantes del nort de l'Africa que salvant el Mediterrani es troben al litoral de Catalunya, si que principalment, perque contradiu a una llei de Geografía botànica, segons la qual les especies vegetals, com les zoològiques, escepció feta de les poques que són cosmopolites, no poden passar impunement d'un a altre hemisferi, per constituir una barrera infranquejable la zona tòrrida. Per aquest motiu consideravem aquesta especie com un preciós record d'altres edats geològiques (V. *Notas fitogeogràficas críticas* de la R. Acad., abril de 1910, p. 37).

Crèiem nosaltres que l'assumpto restaba resolt, sobretot, després d'haver sigut tractat per especialistes, veritables autoritats en la materia; però en el Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural corresponent al més de Maig d'enguany, llegim un extènç article de nostre distingit consoci el Rev. P. Barnola, titolat:

¿La *Pellaea hastata* (Thbg.) Prantl o *P. Calomelanos,* Link a Catalunya?

—El Rev. Barnola, desprès de visitar el Pasteral i recullir *in situ* la esmentada *falguera,* passa a comparar les descripcions de la *Pellaea hastata* i *P. Calomelanos,* fetes pel mateix Dr. Christ en la seva obra *Die Farnkräuter der Erde* (1897), i de Hooker en la *Synopsis Filicum* (1873 1883), en qual comparació troba *diferencies prou marcades* per a portar-lo a aquesta conclusió. «per nosaltres i mentre no contèm amb datos més positius en contra, es tracta de la *Pellaea Calomelanos* (Sw.) Link.»

La reconeguda competència del Dr. Christ; les diferències que's dedueixen de les descripcions, tretes d'obres anteriors al descobriment de la planta de la Sellera; diferències que, al nostre entendre, lluny de ser *prou marcades*, dificilment mereixen la categoría de especìfiques, i la significativa circunstància de no mentar el doctor Christ per a res la *P. Calomelanos* en cap dels *dèu llocs* on cita la *P. hastata* en la seva recent obra *Die Geographie der Farne,* 1910, ens feu creure que es tractava d'un sinònim, que per raons especials deuría haver-se borrat, com tantes vegades ha succeït en la nomenclatura linneana.

Mes com no som especialistes en la materia i ens mancan elements de comparació per a solventar el dubte formulat pel Rev. Pare, creguérem que el Dr. Christ era qui amb més autoritat podía dilucidar-lo. Havent-nos, doncs, dirigit a ell, el prop-passat més de Septembre; en data 6 d'Octubre, ens respòn amb la seva acostumada amabilitat des de Richen (aprop de Bâle) lo següent:

«Dans mon livre: Die Farnkräuter der Erde (1897) j'ai suivi Hooker en appelant la petite espèce (qui se trouve au Pasteral de la Sellera) *Pellaea calomelanos* (Sw.) Link, et la grande espèce du Sur de l'Afrique (qu'on n'a jamais trouvèe en Europe) *Pellaea hastata* (L.) Ling.

»Depuis, Christensen, dans son *Index Filicum* a rebaptisé ces espèces, après avoir trouvé que Thunberg, *antérieurement* à Swartz et à Link, avait déjà appelé la petite espèce (celle de la Sellera) *Pteris hastata,* tandis que la grande esp. (africaine) doit prendre, selon les lois de la priorité, le nom de *P. Viridis.*

»Donc, Christensen a baptisé *P. hastata* la plante autrefois nommée *P. calomelanos,* et il a biffé ce dernier nom.»

De manera que la planta que en 1801 Swartz denominá *Pteris Calomelanos* és la mateixa que un any abans (1800) Thunberg havía designat amb el nom de *Pteris hastata* (Thunberg, *Prodromus Floræ Capensis* 172). En quant al genre *Pellaea*, que per aquesta planta deu sustituir al *Pteris*, fou creat per Prantl, en 1882.

Resulta, doncs, que acceptant el nou genre i respectant la llei de prioritat, la falguera de la Sellera deu ser *Pellaea hastata*. Thunberg (1), com afirmavem en nostres «Notas fitogeográficas críticas» (1909-1910).

Aprofitant aquesta oportunitat, no serà impertinent rectificar una altra afirmació del propi estimat consoci. Parlant d'una altra falguera, la *Notholaena Marantae* R. Br., trobada per Vayreda a Olot en 1900, diu: «No tornada a trobar per en Pau i en Cadevall, per lo qual, es donava com a especie d'existencia dubtosa a Catalunya.» No podía donar-se com a especie *dubtosa* per quant en la mateixa *Memoria* en que es parlava de la *Pellaea,* citavem la *Notholaena Vellea,* Desv., que haviem trobada a Cadaqués, i la *N. Marantae* R. Br., no escassa al Montseny, al peu del *salt de Gualba*. A n'aquesta localitat podèm afegir una altra: *la Moleta,* de la serralada de l'Ubach (distant uns 4 kms. de Tarrasa), on aquest any la recullí l'amic Dr. Sallent, junt amb la *Cheilanthes fragrans,* que molts anys enrera descubrirem a Montserrat i posteriorment ha sigut trobada a varis indrets de Catalunya. També es recullí, al mateix lloc, *l'Asplenium septentrionale,* que dificilment s'haurà trobat a *menys altitut i latitut* fins ara.

Tant la *Pellaea* com la *Notholaena Marantae* viuen perfectament en la nostra miniatura de jardí botànic.

Tarrasa, 31 de desembre de 1915.

---

(1) Ens plau transcriure textualment lo que diu el Dr. Christ de la important especie:

«Nach Europa tritt über *Pellaea hastata:* im östlichen Spanien el Pasteral, La Sellera bei Gerona, in fissuris rupium l. Codina, c. CADEVALL! CADEVALL, dem ich das Exemplar verdanke, fügt mir brieflich eine Liste des begleitenden Phanerogamen bei: es sind lauter Bestandteile der Katalonischen Felsenheide. Im Lande der *Cheilanthes hispanica* und des *Pleurosorus Pozoi* nicht allzu überraschend.»—(Die Geographie der Farne, p. 261—fig. 108).

LA REGIÓ LITORAL DEL BAIX LLOBREGAT

Variacions en la fauna malacològica de l'estany de Remolà

PER

Joan Rosals

Es la regió on se trova aquest estany junt amb altres de veins, un lloc força interessant, col·locat en una gran planuria adornada amb la típica vegetació de les estepes i amb abundantes corrents d'aigua i estanys, contrastant de tal manera aquest conjunt amb el dels voltants de nostra ciutat, que l'excursionista que visita aquells llocs se creu transportat hores i hores lluny de la Capital; i no obstant se trova dita regió a poca distancia de la propera població de Prat del Llobregat. Mes a pesar d'aquesta proximitat facilitada per ferrocarils i carruatges que porten fins a la vorera dels estanys, casi sols visiten aquells llocs els caçadors atrets per l'abundor de xancudes i altres aus aquátiques que poblen els patamolls. Se comprèn que no fossin visitats del excursionista, en temps antics, aquells indrets, verdaders focos de paludisme; però aquell aspecte ha cambiat avui del tot; els conreus converteixen en jardins lo que eren avans estepes; els eucaliptus purifiquen i embaumen arreu l'aire; els nombrosos pous artesians que brollen per tot, posen en moviment amb sos dolls d'aigues pures i cristallines aquelles avans pantanoses corrents, i tota la comarca renaix a nova vida prometent ésser en l'avenir una ampliació dels productors fruiterars del Prat i de Gavà.

Donem entretant una mirada al passat de aquesta regió, novíssimament formada segons la cronología geològica. Durant el període pliocènic, jeia encara aquesta regió sota les aigues marines que en aquells temps seguíen vorejant els macius secundaris desde Castelldefels a Martorell i desde Martorell al Pla de Barcelona. Al mitj de aquest golf i ben prop del lloc que avui ocupa la vila de Martorell se hi trobava l'estuari de la corrent fluvial del Llobregat. Més tart els moviments tectònics produiren un aixecament per el qual emergí una part del fons de aquell golf, trasladant-se, a causa del consegüent reculament de les aigues marines, dit estuari del riu entre els llocs on avui se hi assenten les poblacions de Cornellà i Sant Boi de Llobregat. Entrats dintre els temps quaternaris apareixen, brodant aqueixa antiga costa, potentes capes de travertinic, argiloses. A partir de aquest temps se formà la gran plana aluvial del Baix Llobregat, casi tal com avui la veiem, verdadera delta del riu, que abarca una extensió aproximada de 65 kilometres quadrats i quins tres vèrtecs són 1.er la montanya miocénica de Montjuich (prop la mar); 2.n el riu Llobregat entre els dits llocs de Cornellà i Sant Boi del Llobregat i 3.er Castelldefels (prop de les Costes de Garraf). Dit riu Llobregat divideix aquest triangle en altres dos de mides desiguals, més petit el de la dreta que el de l'esquerra. Descriuré aquest darrer ja que en ell se hi trova el lloc que motiva aquesta nota. Tindrà uns 40 ó 45 kilometres quadrats trovant-s'hi sentada al mig la vila del Prat; vorejant el terrer aluvial i sentades demunt l'avans citat quaternari travertínic-argilós se hi troven les poblacions de Viladecàns, Gavà i Castelldefels. Com passa en altres llocs on hi desemboquen rius d'importancia, també en la costa de aquesta regió hi son abundantes les dunes que encara que de pocs metres d'alsaria, agafen gran extensió, extenent-se desde l'Estany de la Murtra fins a les costes de Garraf, com si vents persistents volguessin empènyer totes les masses de sorral contra aquella costa.

Però lo més interessant de aquesta regió és el rosari d'estanys que reflexen el blau del cel i el vert de les plantes que'ls envolten. Tots ells tenen veinatge amb la mar, amb la que tenen lleugera comunicació visible o per filtració subterrània. Els més importants són, en escala de major a menor, els anomenats *de Remolà*, *La Ricarda, L'Illa, La Maguerola, La Murtra, La Massaguera* i *La Podrida.* A excepció de *La Ricarda* i *La Maguerola,* tots tenen comunicació amb la mar, en intermitencies periòdiques irregulars, que obeeixen a l'acció dels temporals marítims qui rompen amb son esforç les dèbils barreres del sorral que separen aquelles aigues lleugerament salobres de les francament salades de la mar, i també a les neteijes que dels mateixos tenen lloc de tant en tant. ¿A què degueren sa formació aquets estanys? Es opinió de molts geòlecs, i a la que m'adereixo, que en un principi eren ses aigues les mateixes de la mar, que migtancava un cordó litoral que arrancaría de la desembocadura del Llobregat, unit més tard també a la costa per son extrem, a causa de algun moviment de aquesta. Aquets mateixos moviments tectònics foren els que aixecant el nivell del terrer dividíen en distints estanys el gran llac que primitivament hi hauría, apareixent cad'un d'ells en els llocs en que tingué majors depresions el desaparegut llac. Per altra part, la evaporació de l'atmòsfera contribuí junt amb les plujes i segles de regadiu procedents del Llobregat, a convertir ses aigues salades en dolses, sobretot en aquests darrers temps en que, malgrat la comunicació que amb freqüencia tenen amb la mar, com havèm fet remarcar més amunt, són lleugerament salobres tant sols les que estàn en major proximitat amb la platja. Verosimilment aquest dessalament és degut principalment a haver-se perforat en aquella regió fins a un centenar de pous artesians quines cristallines aigues després de haver regat alguns conreus passen a enriquir el caudal dels diferents estanys on s'aboquen. Per sa situació i extensió és un dels que reb major quantitat de dites aigues l'anomenat *Remolà*. Potser gracies a aquestes condicions, ha estat aquest estany un dels llocs que major fama ha tingut entre els conquiliòlecs per la riquesa i varietat de sa fauna malacològica lacustre. En diferentes excursions que hi havía fet fa pocs anys, recordo haver-hi recullit nombrosos exemplars de moluscs dels gèneres *Limnœa*, *Physa, Succinea, Planorbis, Bythinella, Paludestrina, Alexia, Pissidium* i *Sphœrium*. Mes quína sería ma sorpresa al tornar-hi fa pocs mesos trovant ses aigues del tot salades. Especies que avans hi havía trovat havíen desaparegut, veient-hi sols en ses voreres abundantes conxes de un molusc marítim, el *Cardium edule*, i algún altre. Algunes de les especies que ara no vaig trovar-hi, poden encara recullir-se en alguns recs vehins, però especies interessants com eren la *Limnaea palustris* Lin., *Paludestrina* Sp. *Alexia myosotis,* no poguí recullir-les aquesta vegada ¿Què és lo que ha ocasionat aquest canvi? Es definitiu? Fa pocs anys va comensar a manifestar-se en diferets llocs de nostres costes, un lleuger moviment de depresió acompanyat en alguna secció, com ha succeit en nostre barri marí de la Barceloneta, de fortes corrents que s'han emportat les sorres, perjudicant sensiblement, amb tal motiu, a diferents propietaris d'establiments de banys. Aquest petit moviment és també, a nostre entendre, el que ha overt un fondo portell en la barrera de sorral que separaba del mar l'estany del Remolà i que introduint-hi amb major intensitat les salades aigües marines, fa desapareixer paulatinament aquelles generacions de moluscs que desde tant temps poblaben aquelles aigues.

Barcelona, 5 Abril 1913.

BIBLIOGRAFIA (1)

«¡RECOGED MINERALES! Instrucciones prácticas para la recolección, preparación y conservación de minerales y fósiles», per Joaquim M.ª de Barnola, S. J.

El nostre estimat President R. P. Barnola ens ha donat una altra obreta, fruit de la seva incansable activitat. Per ser d'ell no'n direm més que dues paraules, puix l'el·logi podría semblar interessat.

No hi ha dubte que'l que sent afició a les Ciències Naturals, moltes vegades el desanimen per a dedicar-s'hi, les dificultats que en la pràctica se li presenten al començament al tractar-se d'una munió de coses, per altra part de senzilla resolució per a el qui ha tingut per sort un bon mestre, o per a qui ja les ha resolt, per sí mateix, a copia d'afanys i pèrdua de temps. Doncs, be, amb aquest llibret a les mans aitals dificultats queden resoltes; i qui segueix els seus concells, com els que's donen en els publicats per el mateix autor «Manual práctico del Botánico herborizador» i «Autodidaxis de Química pràctica», podrà amb poc temps gaudir del goig que proporcionen les conquestes obtingudes en el estudi de les Ciències Naturals.

Llibres aixís són els que mancan; els començaments són els difícils; per a els estudis posteriors, ja amb més facilitat se troven llibres de consulta o especialistes a qui recorrer per a ajuda e il·lustració.

No sabem si admirar més la pràctica d'ensenyar que suposa el seu autor, o al desig que's desprèn de procurar conreadors de les Ciències Naturals.

LL. T.

---

(1) Aquest trevall fou escrit pel malaguanyat consoci En Ll. Tomás, poc avans de morir. ¡A. C. S!

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 2? i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de treballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març
2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny
1 d'Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo- dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Març 1916

Smithsonian Institution
FEB 17 1917
National Museum

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2a — Barcelona

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 5 de Març de 1916. — L'Ankerita a Catalunya, per *Joan Massó* i *Joaquim Folch.* — Exemplars d'artropots cassats en l'excursió col·lectiva del 4 de Febrer de 1916, per *F. Ferrer Vert.* — Contribución al estudio de los Coleópteros catalanes, por *Ricardo Zariquiey.* — Un ou teratològic, per *J. M. de Barnola, S. J.*—Sobre la flora de La Selva, per *P. Font Quer.*—Noves, per *I. de S.*—Plantes noves de Catalunya citades en publicacions estrangeres, per *J. M.ª de Barnola, S. J.*

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Març, 1916 Any XIII — Núm. 3

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 5 DE MARÇ DE 1916

Presidencia del Rvnt. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.
President

Assisteixen a la sessió els socis Srs. Alòs, Calzado, Codina, Font Quer, Ferrer i Vert, Ferrer i Dalmau (M.), Folch (M.), Maluquer (Josep), Maluquer (Joaquím), Sagarra.

DESPAIG ORDINARI

S'aprova l'acta de la sessió anterior.

El Secretari llegeix una comunicació de la «Sociedad Barcelonesa de la Instrucción», donant compte de la renovació de Junta Directiva.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Calissa oolítica i pisolítica del Tibidabo.—El Sr. President fa circular i dóna per al Museu dos bons exemplars de dites varietats, trovades en forma incrustanta en una esquerda de *granatita* i *anfibolita,* darrera Bellesguart. La estructura de la base és molt curiosa, denotant que la precipitació del carbonat càlcic tingué lloc al demunt de bombolles, en diferents periodes successius, perquè al arrencar-se es veu son interior buit.

Exploració botànica d'un català al regne de Granada.—El Sr. Font Quer, llegeix el treball «Contribución a la flora de Granada» de que és autor nostre soci honorari Dr. Pau. En aquest treball, resultat del estudi de les recoleccions fetes a Sierra Tejeda i Màlaga, pel català Enric Gros, hi figuren amb notes crítiques 243 especiès; es descriuen catorze varietats noves: *Aquilegia vulgaris* L. var. *tejedensis; Biscutella montana* Cav. var. *nudicaulis; Helianthemum apenninum* (L.) Mill. var. *argentatum; Silene nicaensis* All. var. *pseudoramosissima; Linum suffruticosum* L. var. *tejedensis* (C. Vicioso); *Asperula repens* Brot. var. *glabrata* Pau, *Tolpis barbata* Gaerthn. var. *granatensis; Anchusa undulata* L. var. *malacitana; Chaenorrhinum glareosum* (Boiss.) Willk. var. *tejedensis; Nepeta reticulata* Desf. var. *tejedensis; Sideritis hirsuta* L. var. *granatensis; Teucrium fragile* Boiss. var. *tejedensis; Juncus alpinus* Vill. var. *tejedensis;* i tres especies: *Dianthus Grosii, Crepis Grosii* i *Chaenorrhinum acutatum.*

Plantes de la Selva.—El mateix Sr. Font ressenya sa darrera excursió a la Selva amb l'objecte primordial de recullir el *Galanthus nivalis* que hi creix amb abundor. Fa una breu ressenya fitogeogràfica de la encontrada, fent remarcar sa característica montana i anomena algunes de les principals plantes que integren sa flora.

Equinoderms de Vilanova i Geltrú.—El Sr. Maluquer (Josep), presenta la següent llista de Equinoderms recullits a Vilanova i Geltrú i donats al Museu de la Institució, per nostre consoci D. Amador Romaní;

ANTEDONIDAE.—*Antedon rosacea,* Linck.
ASTERIDAE.—*Asterias tenuispina,* Lamarck.
Echinaster sepositus, Retzius.
Astropecten aurantiacus, Linn.
» *bispinatus,* W. Otto.
OFIURIDAE.—*Ophioderma longicauda,* Linck.
Ophioglypha lacertosa, Linck.
Amphiura filiformis, O. F. Müller.
ECHINIDAE.—*Psammechinus microtuberculatus,* Blainville (juvenis).
Echinus acutus, Lamarck (juv.)
Paracentrotus lividus, Lamarck. (juv.)
Sphaerechinus granularis, Lamarck. (juv.)

— El mateix soci diu que l'alga verda que presentà en una de les darreres sessions, és la *Halosphera viridis,* bastant comú a les cales del Mitjdia de França i sud d'Italia.

El **Glycyphagus plumiger,** Rob. et Fum. — Tal sembla ésser l'acàrit presentat pel Sr. Maluquer en la sessió darrera, i cedit al nostre President per a sa determinació. En feu una preparació microscòpica, qual tècnica és ben senzilla; es tracta per la serie d'alcofolls fins a l'absolut, acabat pel xilol, incloent-se seguidament en el bàlsam del Canadà. Viu en la pols, on segurament trova sustancies dolces; això explica son habitat en cadires, estores, cortines, en que tan fàcilment resten partícules polsoses del aire.

Comunicació ornitològica.—El Sr. Sagarra llegí un fragment de ses Noves Ornitològiques, en que's fà l'estudi del ocell *Picus Sharpei* (forma catalana); aquesta resulta molt més vigorosa que la del mitjdia d'Espanya (localitat típica). Proposa sa distinció amb el nom de *P. Sharpei levantinus*. Aprofita el cas per a estudiar el suposat *Picus squamatus* que anys enrera es donà a conèixer de Gavà, i que resulta ésser una variació de color de l'anterior forma (var. *rhodopygia* n. var.) Per últim cita el cas de haver-se cassat, no fa gaire temps i de localitats properes, tres individuus afactats d'isabelisme, cosa poc freqüent en aquestes aus.

Excursió a Garraf.—El Sr. Ferrer i Vert llegeix una llista de les especies de insectes, aracnits i miriapots recullides en la passada excursió colectiva.

El Sr. President resenya els resultats de la part fitològica:

Es recullí la falguera *Asplenum glandulosum* Lois.; dato important per la localitat i extenssió de la seva àrea.

Es curiosa la trovalla d'una *Mercurialis* semblant a la especie *annua* L., var. *Huetii* J. Mull., pro amb la particularitat de tenir les flors *hermafrodites*, caràcter en pugna amb el del gènere, que propiament les té *dioiques*, trovant-se alguns exemplars de *monoiques* en alguna especie.

Part geològica.—Es trovaren hermoses cristaliçacions de caliça alabastre caliç i dolomita fètida. El president dóna exemplars per a el Museu.

Sobre lepidòpters.—El Sr. Codina fa circular qualques exemplars de la papellona GEOMETRIDAE *Abraxas pantaria* L., manifestant que segons li comunicà el. Sr Mas de Xaxars, era entrada la primavera de 1915 quan un matí va adonar-se que'n tots indrets de la fàbrica dels Srs. Barrau a Mongat hi havia parades centenars d'aquestes papellones, qu'estaven com adormides, fins al punt que les que va entregar-l'hi, que són les que presenta, varen ser clavades directament en el lloc on reposaven. A la tarda encara se'n veien moltes, al jorn següent molt poques. Creu interessant d'assenyalar el pas d'aqueix aixam de papellones i conèixer una localitat ja que'n el conegut Catàleg del Sr. Cuní, pàgina 135, diu solsament: a Catalunya (Himmighoffen). El Sr. Sagarra diu que aquest lepidòpter l'ha observat varies vegades a Santa Coloma de Gramanet, i que alguns anys l'oruga es extraordinariament abundosa, menjant-se tot el fullatge d'alguns freixes de les vores del Besòs.—També presenta aquell consoci un exemplar de *Abraxas grossulariata* L., procedent de Salardú, 23. VII-15; especie que si no ha sigut ja citada d'altre lloc és dés d'ara coneguda de la Vall d'Aràn.

Excursió a Girona.—El President participa que havent tingut ocasió de visitar l'immortal ciutat feu nombroses excursions pels voltants, recullint molts fòssils, minerals i molses a més de la falguera *Asplenium adulterinum*, tinguda per uns autors com a especie propia, per altres com acomodació a terrers magnesians, i en tal cas com varietat de *trichomanes*, de que's diferencía per el retallat dels foliols; col·locació d'aquests respecte del peciol, i disposió marginal dels soris. La cita és nova per a la península ibérica. Díu que trovà abondosa la *Selaginella denticulata* L., d'aprop de Camp Durà fins al poble de Celrà. Les mates eren xamoses i en plena esporosis. Respecte dels fòssils com va ésser tant lo recullit, ho encarregà a la agència, no havent arrivat encara a Barcelona, sols portà especies delicades; d'entre elles mostrà part dels peus maxiliars de dugues especies de crancs, *(Carcinus?, Gonoplax?)* del eocé de Montagut, molt ben conservats. Pensa que no s'havía pas citat cap especie de crustaci de dit indret. Entre els minerals recullí gran cantitat d'*ankerita* i *barita*, de Sant Julià de Ramis, que ofereix exemplars als socis que'n desitgin, i els duplicats de tot lo recullit per les col·leccions de nostra Institució. Del congost del mateix punt portà nombroses petxines d'*Unio*, per a poguer enviar a algun especialista. D'entremig de les molses del lloc citat sortí un aràcnit dels falsos escorpins, o *quernetos,* notable per sa grandaria i separació marcada del céfalo-tórax del abdómen. El Sr. Ferrer i Vert demanà l'exemplar per a son estudi.

L'Ankerita a Catalunya

PER

JOAN MASSÓ i JOAQUÍM FOLCH

Estudi analític d'un mineral procedent de Sant Julià de Ramis (Girona), del qual nostre President portà i repartí abundosament exemplars al començar nostres tasques científiques en 1915-1916.

Disolts 0'77 gr. de mineral en solució sulfúrica desprengueren 0'38 gr. d'un gas, que comprobat, resultà ésser CO_2. Això permetía deduir que's tractaba d'un carbonat, amb un 49'3 $^0/_0$ d'anhidrídit carbònic.

Comprobada amb anterioritat la presencia del ferro, passàrem a determinar la quantitat de CO_3Fe que contenía el mineral en qüestió.

Preparada una solució acuosa de permanganat potàsic al 0‘25 $^0/_0$, es gastàren 18‘7 cm.^{3} de la mateixa per a fer passar a *fèrrics* 5 cm.^{3} dels 50 de la solució *ferrosa* anteriorment obtinguda.

La reacció i càlculs següents fan compendre la marxa del anàlisi:

$$10\ SO_4Fe + 2MnO_4K + 8\ SO_4H_2$$
$$= 5\ (SO_4)_3Fe_2 + 2\ SO_4Mn + SO_4K_2 + 8\ H_2O$$

El pés del permanganat gastat es el següent:

$$P = \frac{18‘7 \times 0‘25}{100} = 0‘004675 \text{ gr.}$$

Establint ara les relacions dels pesos moleculars del MnO_4K i del Fe., que son: 315 i 55‘5, a sos respectius pesos: 0‘004675 i X, trobem per a aquesta el valor de 0‘008205 gr., que reduit a carbonat i en la totalidad de la solució ensajada es: 0‘77093, i en 100 gr. de mineral: 22‘2 gr.

Ensajat el restant de la solució primitiva, sols contenía calci i magnesi.

En conseqüencia la composició centesimal del mineral analisat és doncs:

Carbonat càlcic-magnèsic	77‘8
» ferròs	22‘2
	100

Ara bé quan al carbonat càlcic-magnèsic, o *dolomita*, se li ajunta el carbonat *ferròs* en proporció superior a 15 $^0/_0$, forma la especie mineralògica anomenada ANKERITA, vulgarment «espat brunisant», perquè exposada als agents atmosfèrics es descompòn el carbonat ferrós, passant a hidròxit, que tenyeix el mineral restant de color bruna.

Exemplars d'artropots cassats en l'excursió col·lectiva del 4 de Febrer de 1916

PER

F. FERRER VERT

Cumplint l'acord pres en la sessió de Febrer, per iniciativa de nostre President, uns quants socis d'aquesta Institució realitzaren l'excursió projectada de Garraf a Castelldefels.

Molt avençat el matí, quan el sol era ja força alt, arrivàrem a Garraf. S'exploraren les localitats properes a la població, fins a mijdia, emprenent després de dinar, el camí cap a Castelldefels, on arrivàrem a mitja tarda.

El dia fou molt clar i fresc, amb vent del sur bastant sostingut. La vegetació molt enderrerida i poc variada, no veient-se casi altres flors que les del romaní, on hi acudien els pocs insectes voladors que poguérem observar.

Sols per lo que pugui tenir d'interessant, donada la data de l'excursió, consigno seguidament una llista complerta dels artròpods cassats, ja que vareig ésser l'únic entomòlec qui assistí.

Insectes.—COLEÒPTERS

Ophonus.—Un exemplar a sota de les pedres de la carretera, entre Garraf i Castelldefels.

Amara aenea Degeer.—Varis exemplars sota de les pedres.

Licinus granulatus Dej.—Alguns exemplars aparellats, sota de les pedres.

Xantholinus glabratus Grav.—Amb els anteriors.

Dermestes undulatus Brahm.—Un sol exemplar sota les pedres d'un lloc molt umit.

Chrysomela Banksi F.—Un exemplar sobre les erbes.

ORTÒPTERS

Labidura Dufouri Desm.—Sota de les pedres en llocs molt umits, quasi fangosos.

Forficula auricularia L.—Alguns exemplar baix les escorces dels arbres. Sota de les pedres nombroses colonies de larves bastant desenrotllades.

Loboptera decipiens Germ.—Numerós sota de les pedres. Alguns dels exemplars amb el tòrax vorejat de groguenc, com els citats per el Sr. Bolivar en el séu catàlec d'ortòpters ibèrics.

Oedipoda caerulescens L.—Exemplars molt deteriorats, saltant per les plantes erbàcies.

Acridium Aegyptium L.—Llocs assoleiats en les clarianes del bosc.

Liogryllus bimaculatus De Geer.—Larves dessota les fulles caigudes.

HIMENÒPTERS

Bombus terrestris Fabr.

Apis mellifica L.

Myrmica laevinodis Nyl.—Varies colonies sota de les pedres.

Psammophila Tydei Guill. — Varis exemplars, a la cassa, pels marges.

Odinerus parietum v. *oviventris* Wsm.—Marges assoleiats de la carretera.

Notogonia sculpturata Kohl.—Junt amb l'anterior.

Cryptus gratiosus Tschec.—Un exemplar.

LEPIDÒPTERS

Thais rumina v. *medisicaste* Illig.—Un exemplar eclosionat de poc, cassat en un bosc de les rodalies de Garraf.

Pararge megaera L.

» *aegeria* L.

Macroglossa stellatarum L. — Nombrós, butzinant per entre les plantes baixes.

Cnethocampa pityocampa Schiff.—Moltes orugues disperses en una gran extensió, remontant els marges de la carretera vers els pins que les nodreixen.

HEMÍPTERS

Spilostethus militaris Fabr.—Sobre les plantes erbàcies.
Therapha hyosciami L.—Com l'anterior.
Pyrrhocoris apterus L.—Nombrosíssim sota les pedres, vora l'estació de Castelldefels.

DÍPTERS

Eristalis tenax Fab.
Lasiophthicus pyrastri L.

Miriàpods

Geophilus sanguineus Valch.—Sota de les pedres, Castelldefels.
Lithobius forficatus Gew.—Id., id.
Julus terrestris L.—Garraf i Castelldefels.
» *albipes* Koch.—Garraf.
Polydesmus complanatus De Geer.—Sota de les pedres en el llit d'un torrent. Garraf.

Aràcnids

Drassus lapidosus Walck.—Sota de les pedres.

Contribución al estudio de los Coleópteros catalanes

POR

RICARDO ZARIQUIEY

En el Boletín de Diciembre último anunciaba ya la captura de una *Reicheia* y un *Scotodipnus,* prometiendo una vez ya clasificados una pequeña nota sobre los mismos que, gracias a la amabilidad de D. Cándido Bolivar puedo hoy presentar.

Según me comunica dicho señor, en atenta carta del 12 del pasado, la *Reicheia* es casi seguramente la especie *lucifuga* Saulcy, descrita de los Pirineos orientales y que se ha encontrado después en Córcega.

Nosotros la encontramos primeramente el mes de Noviembre (1915) en musgo procedente de la Rabasada. Animados por su encuentro recogimos otro saco, esta vez de Vallvidrera, que nos proporcionó nuevos ejemplares.

El *Scotodipnus* es el *Pandellei* probablemente la variedad *rialensis* Guill., descrita de Ria, en los Pirineos orientales. Tenemos dos ejemplares, el primero del Montseny (VIII-15) cogido cerca de la riera de Gualba debajo de una piedra, y el segundo, de Vallgorguina (8-X-15) cogido cuando menos lo esperábamos. En efecto, habiendo tenido que pasar por allí, nos detuvimos un rato y del borde de la carretera recogimos detritus, hojas secas que, metidos dentro de un saquito, llevamos a casa; explorando después aquel pequeño mundo encontramos con la natural sorpresa y alegría, entre otras varias especies, el *Scotodipnus.*

Estos últimos domingos hemos recorrido Vallvidrera y el Tibidabo levantando afanosos todas cuantas piedras caían bajo nuestras manos hasta el punto de atraer sobre nosotros las reconvenciones y las miradas inquisitoriales de un guarda bosque que encontraba muy raro nos entretuviésemos en levantar piedras para buscar coleòpteros y que temía que al final éstos se convirtiesen en conejos.

A pesar de todo este trabajo, a pesar de que nuestros riñones protestaban indignados de aquel continuo levantarse y agacharse, no hemos tenido la suerte de tropezar con el *Scotodipnus Ganglbaueri* que dicen se encuentra por estas localidades.

Hemos cogido algo notable, medones, pselafidos, scydmenidos y una pareja de *Platytarsus (Cymindoidea),* carábidos poco frecuentes y que no sabemos si se ha citado ya en Cataluña.

Barcelona 1.º Marzo 1916.

Un ou teratològic

PER

J. M. DE BARNOLA, S. J.

Amb la denominació vulgar d'*un ou amb cua* ens va ésser entregat un fenòmeno teratològic observat en un ou de gallina, segons breument comunicàrem en la sessió del 4 d'Abril. Molt expressiva resulta la frasis i acomodada a la realitat, prò no sabem que l'anomalía, segurament escassa, de que volem parlar, tingui particular denominació en teratología embriològica. S'en podría dir un ou *uròfer.*

L'aspecte de l'ou, qual gravat près de fotografía directa acompanya aquesta nota, indica d'un modo clar que's tracta del allargament i col·locació externa d'una de les *chalaçes,* la corresponenta a la punta grossa o pol major de l'ou, que es precisament aquell on se forma amb el procés germinatiu la *cambra aéria.* Aquesta exteriorització o *exclusió* de la chalaça posterior, recoberta de caliça, com la membrana externa de l'ou, i conservant sa forma allargada en espiral, la podem compendre recordant primerament el séu procés de formació normal, junt amb el de l'*albúmina* o clara de l'ou.

Es prou sapigut que l'*albúmen* (clara) a la superficie de contacte amb el *vitellus* (rovell) produeix una mena de membrana, la *membrana chalacífera;* que'n sos pols extrems s'espessa i estira fins a formar dos cordons enrotllats en espiral, quals voltes prenen una direcció

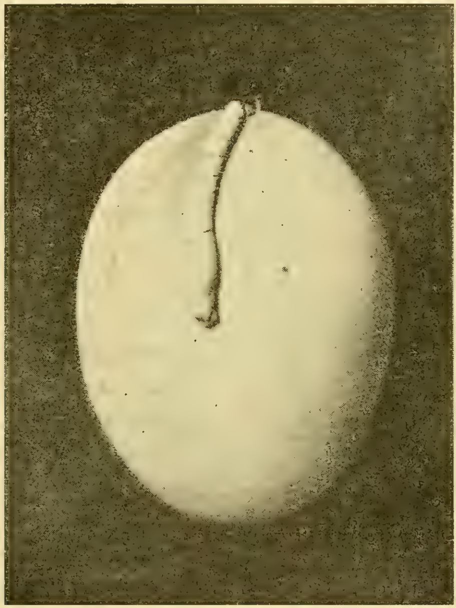

inversa, constituint les chalaçes o *grandines.* La que correspón a l'extremitat més petita i allargada de l'ou, s'introdueix a la zona mitjana i consistenta de la clara amb la que contrau lleugera adherencia; la posterior, o sigui la seva *antípoda,* resta flotant lliurament en les capes més internes i més fluides de l'albúmen; car l'ou després de post presenta una serie de capes alternes de diferenta consistencia. D'aquestes, la primera que produeix les chalaçes és sólida; ve una zona formada de varies capes molt fluides, segueix una intermitja amb consistencia de gelatina flonja, i darrerament una d'externa també molt fluída. Totes elles són un producte de secreció de l'oviducte i del úterus. Les chalaçes se formen durant el curs que porta l'ou en els dos terços superiors d'aquell, qual llargaria es d'uns 25 cms. Aquest curs l'ou l'efectúa en tres hores escases (Coste) (*), mercès als moviments peristàltics del mateix oviducte, seguint una direcció espiralada, figura que pren la porció d'albúmen que desviant-se constitueix les chalaçes. La velocitat de la rotació de l'albúmen deu ésser més gran que la del vitellus, rebutjant aquell vers els pols de rotació, originant les chalaçes i sa direcció inversa una respecte de l'altre. En nostre cas es probable que un moviment més ràpid que l'ordinari, degut pot ésser a una excitació violenta en la gallina, i un període més curt en son trajecte, rebutxés també més enllà de l'ordinari la chalaça posterior. Axís arriba l'ou a la part inferior més estreta i més curta (uns 10 cms.) de l'oviducte, on se forma la membrana interna o tel de la closca *(membrana teste)*. En les altres tres hores que dura próximament aquesta formació les dugues fulles que constitueixen dit tel al enmotllar-se sobre l'ou continuàren formant-se sobre la chalaça normalment desenrotllada, fins que al arribar a l'úterus, la seva mucosa precipita sobre la membrana anteriorment formada el carbonat càlcic que al anar-se endurint deixa formada la closca. Verificant-se dita precipitació de la materia calcaria també sobre la chalaça, es com es terminà la constitució de l'anomenada *cúa* de l'ou, que inclinada per son propi pes, restà en la mateixa forma en que aparegué al ésser post l'ou, i manifesta la figura adjunta.

Sarrià, Octubre de 1915.

(*) Aduit per en Kölliker: «Embryologie».

Sobre la flora de La Selva

PER

P. FONT QUER

Nostre consoci el Sr. Xiberta Raig, temps ha, ens oferí una col-lecció de plantes recullides, la major part pels voltants de Vidreres i Sils, i no gaire lluny de allí, cap a Santa Coloma, Viloví i Massanet de la Selva, les demés. Ara, darrerament, invitats pel propi amic, hem estat un dia a Vidreres, i hem pogut donar una ullada pels séus alentorns fins prop de Massanet. Aquesta vegada ens portà a La Selva el desig de recullir una centuria de *Galanthus nivalis,* que creix en abundancia prop de Vidreres, per a que'l pogués repartir en sa exsiccata nostre savi amic Sennen, qui creu no és precisament el tipu sinó una raça meridional. Però, els *Galanthus,* degut à les nevades del febrer i a la tramontanada que les seguí, estaven ja despullats de la flor, i alguns, ja tan avençats, que mostraven, grossa com una cirereta, la càpsula. Així ens haguerem de contentar, durant nostra venturosa i massa curta estada, amb fer una visita per la rodalía, sense poguer recullir gaire bé res degut a l'època poc favorable. Amb tot per les plantes d'allí que tenim des de temps, i per lo que hem pogut veure a corre-cuita, ens permetem dir unes quantes coses.

El fet més sobressortint de la flora de Vidreres, ens sembla que és la presencia del element montanyenc a una altitut feble, poc més de cent metres. Aquest fet que, fora de les comarques submontsenyenques no es repeteix en lloc més de Catalunya és, sens dubte, efecte de tres factors principals: plujes relativament abundoses (més de 800 milímetres, segons Patxot), constitució mineralògica del sol, i proximitat del Montseny. Però, en una comarca tant pròxima al mar, la flora mediterrània hi ha de tenir, certament, bon nombre de representants.

Sembla com si La Selva hagués sofert una invasió mediterrània al mateix temps que altra montana o pirinenca, que aquí és com si diguessim de les Planes del Centre d'Europa. Avui la part més baixa i plana de La Selva, conserva ben poc de son passat; els cultius, sembrats i hortes principalment, han substituit les frondoses arbredes d'Alzina surera i Roures que la poblaren. Les Suredes, a les baixes montanyes que la separen del litoral, es conserven encara ben típiques en qualques llocs; les Rouredes, en canvi, són cap a tramontana de La Selva. Però ací i allà es veuen encara associacions mixtes en que, ara en aquest temps, les Alzines sureres, totes verdes, i sempre verdes, el tipu mediterrà, contrasten fortament amb els Roures, de brancada núa, el tipu del nort. Avui, els habituals acompanyants dels Roures i les plantes montanes a la Plana de La Selva, no existeixen més que en llocs molt reduits i rars, on encara la mà de l'home no ha destruit del tot el primitiu estat de coses. Qualques d'elles que hi vivien avans, ja no les trovem avui; qualques altres que ara encara s'hi poden veure, potser s'acabin de perdre amb el temps: *Galanthus nivalis, Genista sagittalis, Anemone nemorosa, Mercurialis perennis, Veronica officinalis*, *V. montana, Lilium Martagon, Potentilla Tormentilla, Valeriana officinalis, Aquilegia vulgaris,* etc., etc. Tot al contrari, allí mateix, prop de Massanet, hi hem cullit *Bellis annua*, que per aquí a Catalunya és planta litoral, i En Xiberta ens ha remès de La Selva *Vitex Agnus-castus.* El sotabosc, allà on se pot observar, mostra igualment una barreja de tipus, així el *Cistus monspeliensis* amb la *Calluna Erica.*

Un altre atractiu te encara La Selva per a l'amic de les plantes, i és el reste de flora palustre de l'Estany de Sils, que podem veure encara pels reguerols i rieres de tan xamós pais. En Xiberta hi ha erboritzat *Orchis laxiflora, Marsilea quadrifoliata, Isnardia palustris,* etc.

Tant de bó que nostre amic i consoci es decideixi a estudiar, mal sigui sinó lleugerament, flora tan curiosa; tant de bó que nosaltres mateixos tinguessim ocasió de fer-ho. Es des de tants punts de vista interessant la flora de La Selva!

NOVES

Alguns crustacis de les Balears.—Amb el títol «Su una piccola collezione di Crostacei delle Baleari», el Dr. Bruno Parisi publica (1) la següent llista de 30 DECAPODA amb llurs sinonimies que li foren enviats pel Director del Laboratori biològic de Palma, doctor Odon de Buen pel mitjà de son assistent Dr. Galán.

OXYSTOMATA: *Ethusa mascarone* (Herbst). — *Ilia nucleus* (Herbst).—*Ebalia tuberosa* (Penn.).—OXYRHYNCHA: *Lambrus angulifrons* (Latr.).—*Lissa chiragra* (Fabr.).—*Maja verrucosa* Milne Edwards.—*Pisa corallina* (Risso).—*Pisa Gibsii,* Leach.—*Pisa tetraodon* (Penn.).—*Inachus thoracicus,* Roux.—*Inachus dorhynchus,* Leach.—*Acanthonyx lunulatus,* Risso.—*Stenorhynchus longirostris* (Fabr.).—CYCLOMETOPA: *Xantho rivulosus,* Risso.—*Pilumnus hirtellus* (L.).—*Portunus corrugatus*, Leach.—*Portunus arcuatus,* Leach.—*Portunus depurator* (L.)—*Carcinus maenas* (L.).—PAGURIDEA: *Paguristes maculatus* (Risso) —*Pagurus arrosor* (Herbst).—*Diogenes varians* (Costa).—*Clibanarius misanthropus* (Risso). — *Eupagurus Prideauxi* (Leach). — *Porcellana platycheles*, M. Edw. — GALATHEIDEA: *Galathea squamifera* Leach. — THALASSINIDEA: *Gebia litoralis* (Risso). — LORICATA: *Scyllarus arctus,* Fabr.—FUCYPHIDEA: *Gnathophyllum elegans* (Risso). — *Nika edulis,* Risso — *Leander squilla* (L.). — *Leander xiphias* (Risso).—*Leander serratus* (Penn.).—*Lysmata seticaudata* (Risso).— *Virbino viridis* (Otto).—*Athanas nitescens,* Leach. —*Alpheus dentipes,* Guér.—STOMATOPODA: *Pseudosquilla Cerisii* (Roux).

El Professor Parisi creu d'interès la cita de les esmentades especies ja que la localitat d'on provenen s'allunya de les que són visitades amb més assiduitat i al ensemps es fa conèixer així millor la distribució geogràfica dels crustacis del Mediterrani oriental.

Per a nosaltres creix l'interès ja que's tracta d'especies de nostra fauna i al ensemps s'enriqueix llur bibliografía.

I. DE S.

---

(1) Bollettino dei Musei di Zoologia ed Anatomia comparata della R. Università di Torino Vol. XXIX, N.º 688.

Plantes noves de Catalunya citades en publicacions estrangeres

I

En el present recull no citarem els híbrits que s'han descobert, perquè fora tasca llarga el confrontar-los i per la inestabilitat en la permanència i fixesa de formes.

Stellaria Cupaniana Nym. — Maçís del Tibidabo, barranc de Sant Genís cap als 300 m. (G. Sennen, «Butlletin de Geographie botanique». — Juin, Juillet, Aout, 1914.

Geranium rotundifolium L. v. *angustiloba* (*) Rouy. — Cunetes de la carretera d'Horta, St. Gervasi (G. Sennen, l. cit.)

Androsaemum hircinum Spach. — Figueras, carretera de Girona, cunetes en front el Molí de la Torre (G. Josep, aduit pel G. Sennen, l. cit., nova per a Espanya).

Rosa micrantha Sm. var. *aciculata* Rouy. — Maçís del Tibidabo, cap a la Rabassada i el Sanatori al puesto anomenat «Plaça del Transvaal» (G. Sennen, l. cit.)

Rosa agrestis Savi, proles *R. mentita* (Dés). — Amb la precedenta, cap als 450 m. (G. Sennen, l. cit.)

Rosa sempervirens L. var. *scandens* D. C. — Vallvidrera, Pantano, Llavallol, St. Medí, St. Genís, fins la part alta del barranc, els Penitents,..... (G. Sennen, l. cit.)

Sanicula europœa L. var. *hispanica* Sen. — Maçís del Tibidabo, barrancs de St. Genís i St. Medí, entre els 200 i 350 m. (G. Sennen, l. cit.). L'havem trovada cap a la font del Pí, Pantano de Vallvidrera i can Maiol.

Bupleurum junceum L. f. *genuina* (*) et f. *ramosissima* (*) — Maçís del Tibidabo, barranc de St. Genís.

Asperula lœvigata L. — Maçís del Tibidabo, puestos herbosos i humits dels barrancs de St. Medí i de St. Cugat (G. Sennen, l. cit.)

J. M.ª DE BARNOLA, S. J.

(Seguirà)

(*) Havèm corretgit la terminació, de conformitat amb les darreres regles de nomenclatura botànica.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels. 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març

2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny

1 d'Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo- dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Abril 1916

Smithsonian Institution
FEB 17 1917
National Museum

LOCAL SOCIAL: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — BARCELONA

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 2 d'Abril de 1916. — Nota Herpetològica: Primera llista de Reptils i Amfibis de Catalunya, per *Joaquim Maluquer.* — El plet de la falguera del «Pasteral», per *J. M. de Barnola, S. J.*

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Època   Barcelona, Abril, 1916   Any XIII — Núm. 4

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DEL 2 D'ABRIL DE 1916

Presidencia del Rvnt. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.
President

Assisteixen els socis Srs. Alós, Calzado, Codina, Ferrer i Dalmau (M.), Ferrer i Vert, Folch (J.), Folch (M.), Font i Quer, Juncadella, Maluquer (Joaquím), Maluquer (Josep), Maluquer (S.), Riera, Sagarra, Serra i Soler.

DESPAIG ORDINARI

Després de llegida l'acta de l'anterior sessió, s'aprova per unanimitat.

Proposta de soci.—Els Srs. Barnola, Sagarra i Maluquer (Josep), proposen per a soci numerari a D. Artur Caballero, doctor en Ciències Naturals, que viu a Barcelona, carrer de Bertràn, 104, i es dedica a Morfologia botànica.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Les selaginacies de Catalunya.—El Sr. Folch (M.), llegeix un estudi d'aquestes plantes, anomenant les especies que's troben en nostra flora, afegint-hi bon nombre de noticies bibliogràfiques.

Plantes d'Espanya, del Germà Sennen.—El Sr. Font Quer dóna compte d'haver-se rebut la col·lecció de 1915, de la *Exsiccata* del Germà Sennen.

Forma un conjunt de més de tres centes plantes, bona part. de Catalunya, i altres de Valencia, Castella i Portugal. Entre les especies catalanes n'hi ha de verament interessants, com la *Euphorbia prostrata* Ait., descoberta a Igualada per R. Queralt, i es nova per Espanya, i com el *Rubus tormentosifrons* Sud., també nou per la Península, recollit al Tibidabo. Del mateix Tibidabo, Barranc de Sant Cebrià, són els exemplars del *Arisarum simorrhinum,* Dur., que figuren en la propia col·lecció, i aquesta és la segona localitat catalana de planta tant notable. Els gèneres difícils i d'especies polimorfes, com els *Hieracium, Euphrasia, Mentha,* etz., hi estàn abundosament representats. Les formes noves de plantes de Catalunya, són, entre les principals: × *Fumaria Bonanovae* Senn. *(Fumarea major* × *capreolata,* ej.), Bonanova; *Melandrium catalaunicum* Senn., Manlleu a la Devesa; *Fraxinus excelsior* L.. var. *ceretanica* Senn., Llivia a les gorges d'Estahuja; *Trifolium soffocatum* L., raça *Costei,* Senn., Tibidabo a Vallvidrera; × *Epilobium ceretanicum* Lév. et Senn., *(Epilobium Guillotii* × *roseum,* cor.), Cerdanya, a Llivia; *Herniaria glabra* L., raça *ceretanica,* Senn. Cerdanya; × *Phagnalon Domingoi,* Senn., *(Ph. Tenori* × *saxatile,* ej.), Tibidabo; *Achillaea millefolium* L., raça *ceretanica* Senn., Llivia i Estavar; *Cirsium corbariense* Senn., var. *Costae* Senn., Ampurdà, a Fortianell; *Mentha longifolia* Huds., var. *longidentata* Senn., de Llivia; *Thymus polytrichus* Kern., raça *Cadevalli* Senn. et Pau, Cerdanya, a la Vall de Carol; *Lycopus europaeus* L., raça *Souliei* Senn., Llivia; *Alisma Plantago* L., raça *Cadevallii* Senn., Llivia; *Aspargus officinalis* L,, var. *littoralis* Senn., Castelldefels; *Deschamsia juncea* P. B., raça *elegans* Senn., Llivia; *Caucalis daucoides* L., raça *Queraltii* Senn., Igualada; *Teucrium polium* L., var. *bombycinum* Senn., Castelldefels.

Avaloren el conjunt de la col·lecció les firmes de Coste, Léveillé, Litardière, Pau, Sudré i Thellung, qui sotscriuen determinacions difícils.

Sobre l'Helix Bofilliana Fag.—D. Josep Maluquer llegeix un interessant treball del soci Sr. Bofill i Poch, sobre aquesta especie i sa area de dispersió, amb motiu d'haver-la trobat darrerament a Garraf i a Sant Llorenç del Munt, el soci En Ignasi de Sagarra. Acompanya una llista d'especies recollides en les mateixes localitats.

— Com a resultat de la excursió a la encontrada de Castelldefels, Don Pius Font comunica haver recollit varies falgueres arrapades en les formacions calices, entre les quals hi ha l'*Asplenium glandulosum.* Per sa part el Sr. Sagarra creu convenient anotar que'l lepidopter diurn *Thais rumina* var. *medesicaste* Illig., bastant freqüent en tota aquella regió, el recollí en nombre reduit i alguns exemplars ja passats, lo que indica lo primerenca que és sa aparició alguns anys (26-III-1916, desde la estació de Garraf, seguint el torrent d'aquest nom).

Sobre una nova forma del Carabus (Megodontus) violaceus L.—El senyor Codina presenta una sèrie nombrosa de *Carabus (Megodontus) violaceus gerundensis* Born., nov. esp., (Col. fam. Carabidae), *Societas Entomolo-*

gica, Berna, Suissa, Any XXXI, p. 5-6, procedents de Setcasas, Pirineu gironí, i acompanya una nota sobre les formes espanyoles del *Carabus violaceus* L.

El Bufo Calamita Laur., a Seba (Montseny) —D. Joaquím Maluquer presenta per al Museu de l'Institució uns petits bufònits, donatiu del P. Barnola i recollits per aquest a Seba. La majoria dels exemplars tenen de 5 a 8 milímetres de llargada, i's tracta del *Bufo calamita* Laur., el batraci que té la larva més petita, de la fauna europea. Es abondantíssim per tot Catalunya tant als plans com en altituts de 1,000 m. i més.

Reptils i amfibis de Catalunya.—El mateix Sr. Maluquer llegeix una Nota herpetològica, quin subtítol es *Primera llista de Reptils i Amfibis de Catalunya,* que conté una ordenada relació de les especies recollides fins avui a Catalunya.

El Museu de la Institució.—El P. Barnola, a propòsit de llista llegida pel Secretari, fa notar que gran nombre de les cites se refereixen a exemplars existents al Museu de l'Institució, lo que indica l'importància de nostra Col·lecció Regional, quina consulta es fa avui imprescindible pels que seriament vulguin estudiar qualsevulla part de l'Historia Natural Catalana.

Excursió col·lectiva al Farell (Caldas de Montbuy).—Els resultats de aquesta sortida, comunicats per alguns socis que hi assistiren són els següents:

PART MINERALÓGICA.—El Sr. Calzado diu haver recollit les següents mostres: Marbre gris, roig i blanc; Alabastre caliç; Calissa mamel·lonar; Calissa cristalitzada en agulles; Calissa en diminuts romboeders, Malaquita, Bioxit de Manganès, Dendrita, Guix infiltrat en Samnita verda i filerós, Crestall de Feldespat. Creter, Granit, Porfit vert i roig, Samnites roiges i verdes en llenques.

PART BOTÁNICA.—El P. Barnola llegeix la següent comunicació:

MUSCÍNIES.—Recollirem unes quaranta especies de *Molses*; i les *Hepàtiques*:

Frullania (Trachycolea) dilatata, Dum., var. *microphylla,* Nees., en soques d'olivera.

Radula complanata, Dum., en soques d'alzina.

Aplozia riparia (Tayl.), Dum., var *potamophila* (J. Mull.), H. Bern,, entre molses ofegades per una corrent d'aigua temporania.

Pellia Neesiana, Limpr., en terres argiloses, regades per infiltracions d'aigua.

Lunularia cruciata (L.). Dum., amb propagols en els receptàcles en forma de mitja lluna. Abondant en les parets i marges del barranc que hi ha a la sortida de Caldes i que limita el parc del establiment «Rius».

Les quatre primeres especies foren recollides pels viaranys dels boscos que creua la carretera de Caldes al Farell, i pels voltants d'aquesta.

PART ZOOLÓGICA.—**Reptils i amfibis dels voltants de Caldas de Montbuy.**— A propòsit de la excursió col·lectiva de Març, el Sr. Maluquer (En Joaq.), comunica haver recollit un Dragó (*Tarentola mauritanica* L.), una Serp (*Tropidonotus viperinus* Latr.), i una Granota (*Rana esculenta* L.), a més de varies larves de batraci que té en observació en un Aquarium. Referent a la Granota, fa notar que's tracta d'un mascle que presenta els dits glandulosos, del temps de cria; presentava ademés lesions rescents en diferentes parts del còs, que creu foren produides o bé en lluita amb algún altre mascle o bé per alguna Serp, inclinant-se a això últim per haver recollit en la mateixa bassa de la Granota lo *Tropidonotus* citat. Tant la *Rana* com el *Tropidonotus* els conserva vius en Terrariums.

Excursió al Prat del Llobregat.—El Sr. Maluquer (En Joaq.) diu haver fet al 25 de Març passat una excursió al Prat de Llobregat on recollí alguns peixos (*Fundulus hispanicus*), larvas de *Ranidae* i *Bufonidae*, algún Gripau, Granotes i Sargantanes. Aquestes eren molt abondants en els marges dels recs que hi han per allí. La majoría de lo recullit ho conserva viu en Terrariums i Aquariums, sobretot les larves del *Bufo Calamita* Laur., caps-grossos completament negres i mólt petits, i al mateix temps curiosos per lo bé que per transpariència se'ls veu l'intestí en espiral. En aqueixa mateixa excursió recollí els coleòpters següents, quina clasificació es deguda a la amabilitat del Sr. Codina.

COLEÓPTERS

Acupalpus meridianus L.
Agonum (Idiochroma) dorsale Pontofop.
Harpalus (Lasioharpalus) distinguendus Duft.
Pterostichus (Poecilus) cuprens L.
Haliplus lineatocollis Marsh.
Noterus laevis Sturm.
Colymbetes fuscus L.
Laccophilus virescens testacens Aubé.
Helochares lividus Forst.
Gyrinus urinator Yllig.
Silpha granulata Thunb.
— *Olivieri* Bedel (—*granulata* Ol.)
Creophilus marxillosus L.
Bledius tricornis Herbst. Probable nou per a Catalunya.
Staphylinus (Ocypus) globulifer Geoffr.
Phytonomus arator L.
Cassida (Cassidula) vittata Villers.
Coccinella T. punctata L.

Excursió a Artesa de Segre.—D. Salvador Maluquer dóna compte de la darrera excursió feta per éll a Artesa de Segre els dies 1-10 de Febrer havent recollit algunes plantes i coleòpters, estant els exemplars corresponents en poder dels Srs. Font i Ferrer respectivament.

NOTA HERPETOLÓGICA

Prímera llísta de Reptíls i Amfíbis de Catalunya

PER

JOAQUÍM MALUQUER

La herpetología catalana ha estat com a tal, fins al present poc estudiada, essent qui més hi ha treballat en els estudis sobre la fauna herpetològica espanyola el Dr. Boscà, quals treballs definitius encara no estàn publicats. Aquesta llista la dedico a ell, que amb tanta dil·ligència ve aclarint mes dubtes i contestant a les meves consultes.

Aprofitant aquests darrers mesos, en que per l'època en que som no poden encara fer-se profitoses excursions herpetològiques, he anat aplegant datos i visitant alguns museus per a presentar aquesta llista que pot servir de base per a ulteriors estudis i a preparar per a més endavant un complert catàleg de les especies que constitueixen nostra fauna herpetològica.

Per a l'ordre he seguit la classificació de Boulenger en les seves obres «Les Batraciens» i «The Snakes of Europe». Ademés, he consultat les publicacions del Sr. Boscà en la «Sociedad Española de Historia Natural» i en la «Societè Zoologique de France», i les obres «Herpetología Europea», de Schreiber; «Faune de France», de Acloque; «Reptiles, Batraciens», de Granger; «Reptilien und Amphibien» de Werner; i «Reptilien und Amphibien» de Sternfeld; havent-me servit tots ells per a la classificació de mólts dels exemplars anotats.

Per a cada espècie hi figuren les cites de Catalunya que he trovat referents a la mateixa, però com que no hi són totes, agrairé als consocis i demés que puguin fer-ho, que m'enviin exemplars, notes de localitats o qualsevulla detall referent a aquesta part de l'Història

Natural, amb lo que faràn un servei a la Ciència al contribuir al major coneixement de l'Herpetología Catalana.

REPTILS I AMFIBIS DE CATALUNYA

AMPHIBIA

ECAUDATA

DISCOGLOSSIDAE

1 —*Alytes obstetricans* Laur.
Masnou ! VII 1915.
Figueras ! IX 1915.
Capellades (Museu de l'I. C. d'H. N.)
Sarrià (Museu del C. de S. Ignasi).

PELOBATIDAE

2.—*Pelodytes punctatus* Daud.
Figueras ! IX 1915.
Barcelona (Boscà, in litt.)

3.—*Pelobates cultripes* Cuv.
Vilamajor ! VI 1915.
Ampurias ! V i VII 1915.
Masnou ! VII 1915.
Artesa de Segre ! IX 1915.

4.—*Bufo vulgaris* Laur.
Masnou ! VIII 1915.
Figueras ! IX 1915.
Prat del Llobregat ! 25, III 1915.
Tarrassa (Museu de l'I. C. d'H. N.)
Capellades (Museu de l'I. C. d'H. N.)
Coves de Serinyà (Barnola, in litt.)
Vallés (Plantada. But. I. C. d'H. N., any 1903, n.º 22-23)

5.—*Bufo calamita* Laur.
Ampurias ! V 1915.
Figueras ! IX 1915.
Prat del Llobregat ! 25, III 1915.
Barcelona (Soler i Pujol).
Pedralbes (Barcelona) (Museu del C. de S. I.)
Vallés (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.° 22-23).
Seba (Montseny) (P. Barnola).

HYLIDAE

6.—*Hyla arborea* Cuv.
Vallés (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.° 22-23).
Barcelona (Cisternas).
La Cerdanya (Martorell).

Probablement se tracta de la var. *meridionalis* Boettger. La espècie tipu a Catalunya, amb seguretat no tinc més notícia d'haverse trovat que per el Dr. Boscà (in litt.).

7.—*Hyla arborea,* Cuv. var. *meridionalis,* Boettger.
Masnou ! VII 1915.
Prat del Llobregat! 1911.
Sarrià (Museu del C. de S. I.).

RANIDAE

8.—*Rana esculenta* L.
Vilamajor ! VI 1915.
Masnou ! VII 1915.
Castelldefels ! 13, II 1916.
Caldas de Montbuy, 12, III 1916.
Prat del Llobregat ! 25, III 1916.
Capellades (Museu I. C. d'H. N.).
Vallés (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.° 22-23).

9.—*Rana temporaria* L. *(Rana fusca* Th.).
Nuria (Cadevall. But I. C. d'H. N., 2.ª ep., any II, n.° 8-9).

10.—*Rana ibérica,* Blgr.
Vallés (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.° 22-23).

CAUDATA

SALAMANDRIDAE

11.—*Salamandra maculosa* Laur.
Sant Fós de Capcentellas (S. Maluquer).
Sant Cugat del Vallés (S. Maluquer).
Vallés (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.º 22-23).
Montserrat (Museu I. C. d'H. N.).
Vallvidrera (Museu del C. de S. I.).
Montseny (Museu del C. de S. I.).
Sant Medí (Barcelona)!

12.—*Molge marmorata* Latr.
Vilamajor ! VI 1915.
Vallés (Plantada. But. I. C. d'H. N.).

13.—*Molge aspera* Dugés.
La Junquera. (Perez Arcas).
La Cerdanya. (Martorell).

REPTILIA

CHELONIA

TESTUDINIDAE

14.—*Clemmys caspia* Gmel. *(Emys caspica* Gmel.)
Culera (Font i Sagué. But. I. C. d'H. N., 2.ª ep., any V, n.º 8-9).
Vilaseca de Solcina (L. Navàs, S. J., «Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales», XI-06).

CHELONIDAE

15.—*Thalassochelys caretta* L.
Costa Catalana. Accidental. (Museu Martorell).

SAURIA

GECKONIDAE

16.—*Tarentola mauritanica* L.
Figueras ! IX 1915.
Masnou ! VIII 1915.
Caldas de Montbuy ! 12, III 1916.
Santa Coloma de Gramanet. (Museu I. C. d'H. N.)
Sarrià. (Museu del C. de S. I.)
Vallés. (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.º 22-23).
Barcelona (Cisternas).

17.—*Hemidactylus turcicus* L.
Vallés. (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.º 22-23).
Santa Coloma de Gramanet. (Museu I. C. d'H. N.)

LACERTIDAE

18.—*Lacerta muralis* Laur.
Figueras ! IX 1915.
Tibidabo ! II 1916.
Castelldefels ! II 1916.
Caldas de Montbuy ! III 1916.
Prat del Llobregat ! 25, III 1916.
Artesa de Segre ! IX 1914.
Sarrià. (Museu del C. de S. I.).
Aquesta especie es presenta en gran nombre de varietats.

19.—*Lacerta ocellata* Daud.
Figueras ! IX 1915.
Castelldefels ! II 1915.
El Coll. (Museu I. C. d'H. N.)
Sarrià. (Museu del C. de S. I.)
Montseny. (Museu del C. de S. I.)
Barcelona. (Cisternas).

20.—*Lacerta viridis* Daud.
Camprodón. (Roca).
Figueras ! ? (But. I. C. d'H. N., Gener 1916).

21.—*Psammodromus algirus* L.
Sant Pere Màrtir. (Museu del C. de S. I.)
Vallvidrera. (Museu del I. C. d'H. N.)
Girona. (Cisternas).

22.—*Psammodromus hispanicus* Fitz.
Santa Cristina ! VII 1915.
Can Tunis. (Museu I. C. d'H. N.)
Castelldefels. (Museu del C. de S. I.)
Barcelona. (Martorell).

ANGUIDAE

23.—*Anguis fragilis* L.
Prat del Llobregat !
Santa Coloma de Gramanet. (Museu I. C. d'H. N.)
Montserrat. (Museu del C. de S. I.)
Torrent de Betlém. (Barcelona, P. Barnola, S. J., in litt.)
Vallvidrera. (P. Barnola, S. J., But. I. C. d'H. N., any XI, n.º 6.)
Vallés. (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.º 22-23.)
Camprodón. (Roca).

SCINCIDAE

24.—*Chalcides lineatus* Leuck.
La Cenia. (Tarragona, Museu I. C. d'H. N.)

OPHIDIA

COLUBRIDAE

25.—*Tropidonotus natrix* L.
Canal d'Urgell, III 1905. (Museu I. C. d'H. N.)
Castellar de'n Huch, VIII 1907. (Museu I. C. d'H. N.)
Montseny. (Museu del C. de S. I.)
Vallés. (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.º 22-23)
Barcelona. (Cisternas).
Camprodón. (Roca).
Folqué. (Lleida). (S. Maluquer, in litt.)
Santa Fé (Montseny). (Museu I. C. d'H. N.)

26.—*Tropidonotus viperinus* Latr.
Caldas de Montbuy ! III 1916.
Barcelona. (Museu I. C. d'H. N.)
Castelldefels. (Museu I. C. d'H. N.)
Capellades. (Museu I. C. d'H. N.)
Sarrià. (Museu del C, de S. I.)
Vallés. (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.º 22-23)
Barcelona. (Cisternas).
Camprodón. (Roca).
Artesa de Segre. (S. Maluquer, in litt.)
Montseny (Santa Fé). (Museu I. C. d'H. N.)
Prat del Llobregat ! 1911.
Riu Ter. (Museu Residència S. J., Barcelona).

27.—*Zamenis gemonensis* Laur.
Catalunya. (Boulenger. «The Snakes of Europe», pàg. 127.) Probablement la cita es refereix a la var. *viridiflavus*.
Dr. Franz Werner en Reptilien und Amphibien, pàg. 109 diu que no's trova en la Península Ibérica.

28.—*Zamenis gemonensis* Laur., var. *viridiflavus* Lacep.
La Cerdanya (Martorell).
La Espluga de Francolí. (Museu Residència, S. J., Barcelona).

29.—*Coluber quattuorlineatus* Lacep. (E. *quattuorradiatus,* Gmelin).
Catalunya (Gmelin).

A propòsit d'aquesta especie diu Boulenger en la pàg. 184 del séu citat llibre sobre les Serps d'Europa: «Les cites del *C. quattuorlineatus* Lacepède, sin. *Elaphis quattuorradiatus* Gmelin, en varies localitats de França és certament degut a alguna confusió amb el *C. scalaris* i *C. longissimus*». Això em fa creure que potser ho sigui a Catalunya també una confusió.

30.—*Coluber longissimus* Laur. *(Elaphis Aesculapii* D.)
Santa Coloma de Gramanet. (Museu I. C. d'H. N.)
Vallés. (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.º 22-23).

31.—*Coluber scalaris* Boie.
Castelldefels ! 1911.
Capellades. (Museu I. C. d'H. N.)
Santa Coloma de Gramanet. (Museu I. C. d'H. N.)
Montseny. (Museu del C. de S. I.)
Tibidabo. (Museu del C. de S. I.)
El Coll. (Museu del C. de S. I.)
Olesa de Montserrat. (Museu Martorell).
Vallés. (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.º 22-23).

32.—*Coronella girondica* Daud.
Sarrià. (Museu del C. de S. I.)
Barcelona. (Boscà).

33.—*Coelopeltis monspessulana* Herm.
Rosas ! 1915.
Monjuich. (Museu Martorell).
Capellades. (Museu del C. de S. I.)
Prat del Llobregat. (Joan Maluquer).
Sarrià. (Museu del C. de S. I.)
Catalunya. (Cisternas).
Sant Pere Màrtir. (Museu Residència S. J., Barcelona).

VIPERIDAE

34.—*Vipera aspis* L.
Vall d'Aràn. (Museu Martorell).
Nuria. (Cadevall).
Vallés. (Plantada. But. I. C. d'H. N., 1903, n.º 22-23).
Montseny. (Graells).

35.—*Vipera Latastei* Boscà.
Montserrat. (Museus I. C. d'H. N. i C. de S. I.)
Santa Coloma de Gramanet. (Museu I. C. d'H. N.)
Barcelona. (Cisternas).
Olot. (Museu Residència S. J., Barcelona).
Catalunya. (Museu I. C. d'H. N.)

—

A l'observar-se les localitats d'aquesta llista es notarà desseguida que són poquíssimes les citades, no figurant-hi apenes les de les provincies de Tarragona i Lleida. Això permet suposar que, després d'una curosa exploració d'aquestes i de Montseny, Montserrat, Vall d'Aràn i alguna altra localitat típica, podrien citar-se algunes especies més de les que aquí figuren, aixís com constatar amb exactitut la presència d'alguna especie que tinc per quelcom dubtosa.

Barcelona 14 de Mars de 1916.

El plet de la falguera del "Pasteral"

PER

J. M. DE BARNOLA, S. J.

Bon tros de camí és tindria avençat en l'estudi descriptiu de les especies orgàniques, tant vegetals com zoològiques, si totes les descripcions que d'elles fan els autors en llibres especialitzats, fossin sempre exactes, precises i complertes, i si sobre d'això no's tingués encara que haver compte de la sinonímia, verdader caos de la sistemàtica i causa de la pèrdua d'un temps preciós pels naturalistes, com mólt bé feu remarcar l'erudit malacòlec Paul Fischer (1). Ara, si s'ensopega amb aquestes dugues causes d'erro, tenen d'esdevenir com a natural conseqüencia *forçoses,* però *involuntaries,* equivocacions al fer la diagnosi de les especies. Gens, doncs, té d'extrany el dubte que formulàrem primerament en les comunicacions científiques del mes d'Octubre de 1914, que'ns determinà posteriorment a escriure una nota més extensa, que no aparegué en nostre Butlletí fins a Maig de 1915. Dubte resolt explícit i concretament en un article de nostre honorable consoci, Dr. Cadevall, mitjansant una interessant correspondencia amb el Dr. Christ de Basilea, quals descripcions (copiades en nostra nota de referencia) havíen sigut causa del mateix.

---

(1) «La appreciation de ces synonymes dévore une partie du temps consacré aux sciencies naturelles». *Manuel de Conchyliologie,* p. 321.

Efectivament, la disconformitat de la descripció que de *Pellaea hastata* (L.) Link. fa el Dr. Christ, amb els caràcters que presenta la planta del Pasteral, i pel contrari la conformitat amb la de *P. calomelanos* (Swartz) Link. (1), ens decidí a adoptar aquest nom, en tant que no tinguérem «datos més positius en contra» (2). Nostra primera intenció fou la de escriure al Dr. Christ; mes havent llegit en el Butlletí de la Soc. Arag. de C. N., per aquella data, que estava greument malalt, deixàrem de fer-ho; tant de més que, no sabem pas. com ens ficarem al cap la idea de la seva mort; lo que'ns feu pensar en comunicar-nos amb el Dr. C. Christensen, de Copenhague, en quals treballs pteriològics havía col·laborat el Dr. Christ; però la circunstancia de la guerra ens feu desistir del nou plan i publicar nostra nota en la forma que'ns semblà més adecuada, fiant-nos, segons ja tenim exposat, de les descripcions del docte Professor de Basilea.

Sortosament dit senyor, encara que segons sembla amb la salut bon xic gastada, viu, i consultat per el Dr. Cadevall contesta *confessant que ell havía anomenat «Pellaea calomelanos» la especie petita*, (que és la del Pasteral (!), precisament com nosaltres la clasificàrem a la vista de la descripció del Dr. Christ). Però més tard, al publicar-se el «Index Filicum» pel Dr. Christensen, poguí remarcar que Thunberg, en 1800 (un any avans que Swartz), la havía anomenat *hastata,* encara que inclosa en el génere *Pteris.* Cosa que nosaltres ja ferem notar en nostra nota: «Precisament.....» (cap al fi). Però s'ens preguntará ¿per què no atenguérem a la dita prioritat? Doncs precisament perque la descripció del propi Christ no convenía amb els caràcters de *hastata,* aixís com les descripcions de Hooker and Backer; i no coneixent per altra part la descripció d'en Thunberg, lo racional era seguir les diagnosis que teniem a mà. A més, les nombroses figures d'en Ettinhausen (3) relatives a *hastata* i *calomelanos* confrontades amb l'exemplar del Pasteral porten a aquesta especie, més bé que'n aquella; sols que per no donar dit autor la descripció d'aquesta més que en comparació amb un altra especie semblant (*Pteris cordata* Cav. = *Pellaea cordata* (Cav.) Sm.) (4), no aduiren aleshores la seva autoritat, amb tot i lo que puguin valer les varies representacions gràfiques que adueix.

---

(1) H. Christ «Die Farnkäuter der Erde», p. p. 160 i 161 respectivament.

(2) «Butll. de la Instit. Catal. d'Hist. Nat.», Maíg de 1915.

(3) «Die Farnkräuter der Jetztwelt», p. 89, fig. 7 i 8 de la làm. 52, 7 de la 51, 4, 5 i 6 de la 52.

(4) V. Christensen «Index Filicum», p. 595 i 479, respectivament.

La confessió doncs d'en Christ, tan digna com espontània, talla de colp tota discussió possible, decantant definitivament el pés de la balança cap a *hastata*. Cal per tant atenir-s'hi en endevant.

La «circunstancia de no mentar el doctor Christ per a rès la »*P. Calomelanos* en cap del *deu llocs* on cita la *P. hastata* en la »seva recent obra *Die Geographie der Farne,* 1910, per si sola rès diu en contra de la no existencia de la especie; car es un tractat de geografía botànica, adhuc limitant-lo a un sol grupu fitològic, com en el cas present a les Falgueres, no és lloc apropiat per a citar les especies com si's tractés d'una obra descriptiva, una verdadera Flora. En aquest punt no podem coincidir amb nostre distingit consoci, com tampoc en el de considerar com insuficients per a la distinció d'especies les diferències, més ben dit caràcters, que copiàrem, doncs diu: «diferències que, al nostre entendre, lluny d'ésser *prou marca-* »*des*, difícilment mereixen la categoría d'específiques». I això: 1.er perquè segons confessió propia, citant copies de cartes d'en Christ, la especie dita avans *calomelanos* deu ésser per raó de prioritat, *hastata;* i la que'n deia *hastata,* per la mateixa llei s'en deu dir *viridis* (Forsk.) Prantl. (1); i 2.ón perquè del text del Christ i dels séus documents epistolars es dedueix la existència de les dugues especies.

En resum, atessa la rectificació i confessió del il·lustrat Professor de Basilea, la falguera del Pasteral, igual a una del S. del Africa, i per tant especie antàrtica, deu ésser per raó de la llei de prioritat i, ben compulsades les sinonimies: *Pellaes hastata* (Thbg.) Prantl., i per conseqüencia la descripció que fa de *calomelanos* (Sw.) Link, deu atribuir-se an aquella, i la que dóna de *Hastata* (L.) Link, deu reservar-se per a *viridis* (Forsk.) Prantl.

Amb lo dit resta resolt el plet del nom de la cèlebre falguera del Pasteral, mercès al interés del Dr. Cadevall en esbrinar fins al cap les dificultats que's presentaven en la seva indagació; i amb això donariem per finida nostra tasca si en l'article de dit senyor no hi hagués un corolari, respecte del qual ens pertoca fer unes observacions. Al afirmar nosaltres que la *Notholaena marantae* R. Br. no havía sigut tornada a trobar per en Pau i en Cadevall a on la descubrí en Vayreda (V. nostre Butll. d'Oct. de 1914, p. 118). ens afermaven en paraules textuals del propi Dr. Cadevall, en ses notes *Plantas citadas en Montserrat de existencia dudosa,* publicades en el *Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales* (1), a on es llegeix: *Notholaena marantae*, R. Br.—«Prescindiendo de la »referencia de Bout., parece que el único lugar donde positivamente »se ha encontrado es la *Garrinada,* junto a Olot, donde la llevó »Vayr. en 1890, con la *Cheilanthes odora*, Sw. Al año siguiente me »ofreció un ejemplar, pero yo no supe ya encontrar en aquella »reducida colina ni una ni otra especie».—Sembla que al citar-la més tard en ses *Notas fitogeográficas críticas* (1909-1910) deuria haver-ne fet alusió, ja que segons l'aforisme: *Scripta manent.* Si nosaltres no ferem esment de la cita de referència, és perquè publicades dites *Notas* en una època en que erem lluny de nostra terra, trigàrem en tenir ocasió de llegir-les. L'altra observació que'ns cal fer és del *Asplenum septentrionale* (L.) Hoffm., que tenim «trovat en les esquerdes de les roques de la drecera de Vallvidrera» en 1893 (2). Certament no coneixem la altitut de *la Moleta* de la serralada de l'Ubach, (cita del Dr. Cadevall), prò pensem que's d'una longitut i latitut superiors a la localitat de nostra trovalla.

---

(1) C. Christ l. c , i Cirtensen L. c., pàg. 483, ll. 36 a 41.

Sarrià, Abril 1916.

---

(1) Nov., 9, 1904, p. 244, l. 23 a 28.
(2) Butll. de l'Inst. Cat., d'Hist. Nat., Abril-Juny, 1909, n. 19-21, p. 69.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març
2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny
1 d'Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo- dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Maig 1916

Smithsonian Institution
FEB 17 1917

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 7 de Maig de 1916.—Presència de «Lidita» en el terreny eocènic del Pirineu, per *Joan Rosals*.—Anomalía en les fulles de la savina (Juniperus sabina L.), per *Joaquim M.ª de Barnola, S. J.*—Dues formes catalanes del gènere Melanargia, Meig 1829, per *Ignasi de Sagarra*. — Nota sobre «Helix Bofilliana» Fag. i «Pupa tarraconensis» Fag., per *A. Bofill i Poch*. — Noves, per *J. M.ª de Barnola, S. J.*

BUTLLETÍ
DE LA
Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Època · Barcelona, Maig, 1916 · Any XIII — Núm. 5

Smithsonian

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 7 DE MAIG DE 1916

Presidència del Rvnd. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.
President

Assisteixen els socis Srs. Codina, Font i Quer, Maluquer (Salvador, Josep i Joaquim), Faura, Sagarra (Ignasi), Sallent, Casanova i Zariquiey.

DESPATX ORDINARI

Se llegeix l'acta de la Sessió anterior que és aprovada per unanimitat.

Els socis Srs. Casanova i Zariquiey, demanen que se faci constar la seva assistència a la Sessió ordinaria d'abril.

El Sr. President comunica que el soci Sr. Alós no pot assistir a la Sessió per trobar-se absent de Barcelona.

Els Srs. President, Codina i Aguilar, presenten per a soci D. Josep M.ª Bultó, d'aquesta.

Es admès per unanimitat el Dr. Artur Caballero, com a soci numerari.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Excursió col·lectiva a Vallvidrera i Santa Creu d'Olorde.—El Sr. President dóna compte de la excursió col·lectiva d'abril en la forma següent: Amb temps un xic enterbolit començàrem l'excursió el 9 d'abril pels voltants del pantan, atravessant unes comes, part conreuades, part ermes, cap al barranc de can Castellví, i seguint per viaranys i torrenteres fins a les proximitats de la parròquia. Trobàrem la flora enderrerida a conseqüència del temps plujós que caracteritzà els darrers jorns de març i els anteriors a la sortida (tots els transcorreguts del mes amb excepció del 1.er); essent la facies florística dels terrers resseguits la de les anomenades *maquies*, o sia formacions arbustives d'elements fitològics mediterranis en terres silicies, i en part, la de les formacions dites en geografía botànica *garrigues*, semblants a les anteriors, però diversificades particularment pel caràcter calcari de la terra. Quilòmetres atravessàrem on sols veia hom les blanques corol·les de la *Erica arborea* L., bruc., interrumpuda tanta monotonía per les rosades flors de les estepes blanques, *Cistus albidus* L., i les violades bràctees dels caps d'ase, *Lavandula Staechas* (L.) Cav., especies totes elles típicament mediterranies, i en comptats indrets per les grogues agrupacions del *Citisus triflorus* L'Hèrit.; brillant en els clars dels boscos el blau *Lithospermum purpureo-caeruleum* L., el rosat *Geranium Robertianum* L., el verd-groguenc del *Daphne Laureola* L. En els conreus i llocs pròxims abundaven les *Fumaria officinalis* L., i *parviflora* Lam., (fum de terra) el *Papaver Rhoeas* L., la *Calendula arvensis* L., la ravenissa blanca, *Diplotaxis erucoides* DC., el sarronet de pastor, *Capsella bursa-pastoris* Moench., *Reseda luteola* L., gualda, *Lamium amplexicaule* L., *Galium saccharatum* All.

Les torrenteres anaven totes plenes d'aigua, oferint sos marges, pedres i roques veïnes, xamoses mates de molses i hepàtiques; havent-ne recollit de les primeres fins a 50 espècies i de les segones les espècies que se citen a continuació. A l'hora de dinar devallàrem cap a la font de can Mayol, convertida en un abundós doll d'aigua. En sos voltants trobàrem dues «noies de serp», *Anguis fragilis* L., de les quals poguérem capturar-ne una, així com una reineta de la cria d'enguany, *Hyla arborea* var. *meridionalis* Boettger. Moltíssims eren els insectes que butsinaven anant i venint de les acampanades flors del «Bruc»; entre elles amb les colors vivíssimes les *Thecla rubi* i les *Rhodocera rhamni* i *Cleopatra*.

HEPÀTIQUES RECOLLIDES:

Frullania dilatata Dum., cascada de can Llavallol, font de can Mayol.

Lejeunea serpyllifolia Lib., entremig de la *Lophocolaea bidentata* (L.) Nees, font de can Mayol prop del caient de l'aigua.

Radula complanata Dum., font de can Mayol, a les soques dels arbres i roques properes.

Mesophylla obovata (Nees) Corb., barranc de can Castellví, (fr.)
Lophocolaea bidentata (L.) Nees, des del barranc de can Castellví cap al pantan, font de can Mayol.
Pellia Neesiana Limpr., cascada de can Llavallol, font de can Mayol.
Lunularia cruciata Dum., barranc de can Castellví, font de can Mayol, cascada de can Llavallol (amb propàgols).
Reboulia hemisphaerica Radd., barranc de can Castellví, font de can Mayol (fr.)
Targionia hypophylla L., barrancs de can Castellví i de can Mayol, (fr.)
Grimaldia dichotoma Raddi, barranc de can Castellví.

La falguera mascle, Dryopteris filixmas (L.) Schott, a Sarrià.—Es curiosa la presencia d'aquesta falguera, pròpia de la zona forestal del hemisferi àrtic, en nostres latituts; ha nascut en terra de castanyer procedent d'Anglès (Girona), ara fa quatre anys. El temps que ha trigat la germinació de l'espora es pot explicar per la manca anterior d'humitat, que avui té esmenada pel creixement d'una *Selaginella*, entre les ramificacions de la qual es desenrotlla la falguera.

Excursió a Collsuspina.—Els socis P. Barnola, Casanova i Sagarra (I.), feren un reconeixement el 4 d'aquest mes, per les serralades de Collsuspina, que per causa del mal temps tingueren de limitar a les fondaries dels barrancs, essent el més intensament explorat el de can Casanova; altrament era impossible resistir el llevant, tan fort com la més furiosa tramontana de hivern. Que no perderen el temps, lluitant contra els embraolits elements vent i pluja, ho diu palesament el material recollit, del qual per avui comuniquen a nostres consocis la part estudiada.

Geología. Recolliren mostres de *lignit*, del qual hi ha una faixa ampla, però de molt poca potència, puix en els indrets on és superior no passa de 25 cm. Jau entre margues rogenques i verdoses, en algunes de les quals es troben nombrosos restes fòssils d'algues, que presenten a la superficie fines reticulacions ondulades, a voltes reticulades, que cobreixen el *filoma*, a la manera que s'observa en els gèneres *Taonurus* (com en semblants terrers d'Alcoy) i *Cancellophycus*. Són de formació oligogènica. Donen exemplars per al Museu.

Botánica. Citarem les *fanerògames* que trobàrem en flor i les *falgueres*, deixant per a altra ocasió una vintena de *Muscinies*.

Adiantum capillus-Veneris L., en un pou de la masia de can Casanova i en les cascades de la riera.

Ceterach officinarum Willd. i *Asplenum trichomanes* L. a les parets de les masíes.

Equisetum Telmateya Ehrh., tanys esporangífers.

Juniperus communis L.—*Lemna minor* L.—*Arum italicum* Mill.—*Muscari comosum* Mill.—*Aphyllanthes monspelliensis* L.—*Narcissus poeticus* L. Aquesta troballa sembla d'interès, puix gairebé no s'ha citat espècie tan vistosa, més que a punts isolats i genèricament, com Pirineus, Montseny. Vaireda la enumera d'Olot (Herbari Bolós); Pic de les Agudes, Roca de Brugués sobre Gavà.—*Populus tremula* L. «trèmol», una salzereda en una de les reconades de la riera dita. La planta sembla ésser molt escassa en nostra terra a l'estat espontani, com ho és aquí.—*Salix incana* Schrank.—*Ulmus campestris* L.—*Daphne Laureola* L.—*Quercus pubescens* Willd.—*Corylus Avellana* L.—*Viola silvestris* Lam. i *odorata* L.—*Euphorbia amygdaloides* L.—*Buxus sempervirens* L.—*Capsella bursa-pastoris* Moench.—*Coriaria myrtifolia* L.—*Genista hispanica* L.—*Astragalus monspessulanus* L.—*Colutea arborescens* L., «Mallarenguera».—*Hippocrepis glauca* Ten.—*Tetragonolobus siliquosus* Roth.—*Polygala calcarea* Schultz, molt abundosa la de flor blava, escases les blanques i rosades.—*Stellaria holostea* L.—*Hepatica triloba* Chaix, de petals violats i blancs.—*Ficaria ranunculoides* Roth.—*Helleborus viridis* L. i *fœtidus* L. «margibols».—*Aquilegia* sp., unes mates amb puncelles, que no presentaven l'aspecte de la *vulgaris*.—*Reseda Phyteuma* L.—*Helianthemum roseum* DC. i *vulgare* Goertn. — *Fragaria vesca* L. — *Sorbus torminalis* Crantz. — *Pulmonaria vulgaris* Mérat. — *Lithospermum purpureo-coeruleum* L.— *Primula officinalis* Scop.—*Globularia vulgaris* L.—*Galium vernum* Scop.—*Viburnum Lantana* L.—*Bellis perennis* L.

Malacología.—D. Ignasi de Sagarra dona compte d'haver recollit en l'excursió a Collsuspina els moluscs següents:

Hyalinia crystallina Müller; *H. nitidula* Daparnaud; *H. nitens* Gmelin; *Helix andorrica* Bourguignat; *H. Penchinati* Bourguignat; *H. splendida* Draparnaud; *H. nemoralis* Linne form. *major*; *H. ruscinica* Bourguignat; *H. limara* Bourguignat.; *Pupa cylindrica* Michaud; *P. Brauni* Rossmässler, *P. montserratica* Fagot.; *Cyclostoma elegans* Müller form. *major*.

Dues formes catalanes del Gènere Melanargia.—El meteix Sr. Sagarra llegeix un interessant treball sobre: Dues formes catalanes del gènere *Melanargia*. Meig 1829, describrint com a formes noves la *M. japygia* Eyr. forma *catalonica* n. forma, i *M. syllius* Hbst. forma *pseudojapygia* n. forma.

Sobre la Clematis cirrosa L., de Menorca.—El Sr. Font Quer presentà un treball sobre la *Clematis cirrosa* L. de Menorca, fent veure lo poc precises que resulten les varietats que n'han fet els autors, ja que és una de les especies mes inestables de nostra flora.

Parassit dels pins.—El Sr. President comunica haver trovat en el *Pinus silvestris* L., a Sarrià, un hemípter paràssit, molt semblant al *Chermes ulmi*, embolcallat en una substancia llanosa que segrega (puix la roprodueix si se li treu); resta amagat en els mesos del hivern entre les lacinies e incisions de la escorça, protegit de les inclemencies del temps. Dit embolcall l'acompanya, amb tot, sempre. Entre els exemplars guardats hi havía un mascle, que és alat; les famelles pongueren una pila d'ous, que son de la mateixa color que els insectes perfectes, això és vermelló clar.

Observacions sobre la "Phtoa hispanica". — Recordant els oferiments fets en la sessió del 5 de Desembre prop-passat, cita el Sr. President algunes de les observacions fetes amb els ous de dit ortòpter. El 19 d'Abril s'adonà que sis eren esclatats; les larves, unes teníen les potes enganxades pels derrers tarsos a l'endoderme, una ho era pel mig de l'abdòmen, altres eren del tot lliures. Les primeres moriren totes, probablement per les ferides que's feren per a desfer-se del dit obstacle; igual passà amb algunes que volguí ajudar a fer-ho, a les quals se'ls trencaren algunes potes. Les altres viuen perfectament de les fulles de *Rubus* (romaguera), car no essent-me possible el jorn que nasqueren les primeres, anar a la muntanya a cercar mates de *tei, Daphne Gnidium* L., que és la planta on s'acostumen a trobar, els doní d'aquelles, puix per experiencia d'anys anteriors, sabía que no les refusaben. Però, contra allò que tenía observat d'aleshores, una volta els presentí fulles de tei i no hi volgueren saber res, restant gustosament a les de romaguera o esbarzer. Quan siguin més crescudes en tindrem algunes a disposició dels socis que'n desitgin per a criar-ne i experimentar sa curiosa biología.

Los Scotodipnus catalanes.—El Sr. Zariquiey dona compte de ses excursions pels voltants de Barcelona en cerca de *Scotodipnus* (ins. col.) que foren profitoses, i recoll en un notable treball totes les seves observacions i dades sobre aquests curiosos coleòpters.

Notes oceanogràfiques.—D. Josep Maluquer llegeix una comunicació sobre *Les conquilles desaparegudes del litoral català. Jaciments del Cap de Creus,* en la qual després d'una lleugera descripció de la topografía submarina al voltant del Cap de Creus, presenta una llista d'espècies desaparegudes i rares, i al mateix temps parla dels motius de sa desaparició.

Excursió col·lectiva de Maig.—A proposta del Sr. President s'acorda fer l'excursió col·lectiva corresponent al mes de Maig el diumenge dia 14 del mateix mes, als voltants de Moncada, sortint de Barcelona estació del Nord amb el tren de les 7'50 del matí.

Errata.—El bon criteri de nostres consocis haurà esmenat fàcilment una errada que aparegué en el nombre anterior del BUTLLETÍ (Abril 1916) en el treball *El Plet de la Jalguera del Pasteral,* puix on diu (pàg. 66) «donde la llevó Vayr. en 1890» deu dir «donde la halló Vayr. en 1890».

Presència de la "Lidita" en el terreny eocènic del Pirineu

PER

JOAN ROSALS

Paral·lela amb el Pirineu, des de les serralades on se forma el riu Muga fins a l'alt Bergadà i comarca de Solsona hi ha una faixa eocènica interesantíssima que forma el marge N. d'aquesta part del terciari català, potser la menys estudiada d'aquesta formació, que tanta extensió ocupa en nostra terra.

El més notable d'aquesta faixa és la gran riquesa en hidrocarburs que contenen ses margues i calisses, l'explotació de les quals intentà la poderosa empresa minera *Asfaltos y Portland* «*Asland*».

Fa pocs mesos en ocasió d'una excursió efectuada per a visitar el Covadonga català, Montgrony, vaig tenir ocasió d'atravesar la citada faixa. A l'entrar a la Plana de Vich se veu ja arreu dit terrer amb ses margues cendroses que donen tant típic color i forma al relleu de dita Plana. De allí Ter amunt vers Ripoll, vall del Freser fins a Campdevànol, d'aquest lloc fins a Gombreny i pujant fins ben prop de Montgrony, ja no's deixen més les formacions nummulítiques. En la darrera part de l'excursió hom veu els estrats que fins llavors se presentaven quasi normals amb molt lleugeres inclinacions i ondulacions, redreçar i formar els més curiosos plecs en son contacte amb les calisses del cretàcic. Aquest i el trias inferior que apareix al altra banda del turó del Mancillo, afecten també formidables doblecs i trencaments d'estrats verament notables. L'aixecament dels Pirineus fou sens dubte el factor que mogué els terrenys d'aquesta regió, de tal manera, que avui pot estudiar-se en sos exemples un gràfic tractat d'estratigrafía.

Al pujar els cinc o sis quilòmetres que separen Gombreny del dit santuari de Montgrony, fixant-me en el terreny, vaig notar la presència d'alguns amples filons de calcita romboèdrica quelcom transparent, malgrat que com a mineral freqüent no té importància; no així un poc més amunt de la muntanya on vaig descobrir unes capes de quars silicós negre igual a la roca anomenada *lídiana* o *lidita* tant comuna en els terrenys carbonífers. El fet de citar-se aquesta roca en tots els tractats de petrografía o geología com a propia dels terrenys primaris, fa interessant sa troballa entre les margues i calisses de l'eocènic. Es de notar que totes les calisses del jaciment són fortament fètides, percebent-se la típica olor dels hidrocarburs al més petit xoc amb el martell.

Ara bé, ¿d'on poden procedir aquestos elements? Difícil és esbrinar-ho amb certesa, però encara que sigui una hipòtesi més, permeteu-me que hi exposi la següent que no deixa de tenir certa versemblança. Apoiats amb els terrenys eruptius que formen l'esquelet del Pirineu hom hi troba les formacions *càmbrica, silùrica* i *devònica,* a les quals indubtablement deuríen apoiar-se en passades èpoques altres del carbonífer, ric en *hulles* i *lidites* del qual són mostres insignificants les Mines de Sant Joan de les Abadesses i altres claps de menor importancia que encara hom veu a l'alta provincia de Lleida i Pirineus d'Aragó. Les aigües que formaren dits sediments eocènics, podíen ser les mateixes que amb sa doble erosió mecànica i quìmica, fessin desaparèixer les hulles que probablement hi havía i al conservar entre elles els hidrocarburs que en procedíen, els dipositessin en els marges litorals de la mar eocènica. La presència de restes del carbonífer és ben manifesta no lluny d'aquest lloc, en una arenisca de ciment margós, els elements de la qual són exclusivament granets de *lidita.*

La presència d'aquesta roca, ja no com a element de transport si no com a roca formada in-situ, no sé explicar-me-la més que per possibles intermitències d'aigües carregades de sílice amb altres carregades de calç. No és rar en el eocènic de diferents llocs d'Europa trobar-hi models de sílice, però aquesta forma de presentar-se la sílice és mólt diferent de la que dona motiu a aquesta nota i l'exemplar de la qual tinc l'honor de presentar a vostre il·lustrada atenció.

Anomalía en les fulles de la savina (Juniperus sabina L.)

PER

JOAQUIM M.ª DE BARNOLA, S. J.

Si no massa sovint, tampoc escassament, es troben en les *Cupressínies* i qualques *Taxínies* rames amb fulles dimorfes, passant d'*esquamiformes* a *aciculars*. Avui presentem a la consideració de nostres consocis uns exemplars de *savina* afectats d'aquesta anomalia.

Ben examinada dita alteració no és pas *desunió* o *corisa,* car no's divideixen o separen òrgans que normalment estigueren units; ni *dislocació* o *ectopia,* puix no apareixen les fulles modificades en situació desacostumada, ni hi ha cap mena d'alteració en el pla de simetría. Les fulles resten *decussades,* o sia opossades en creu; sols se diferencíen de les normals per un grau de creixement molt més gran que les fa allargar-se i separar-se de la proximitat del tany, en el qual sens la modificació resultaríen *aplicades* o *imbricades.*

No mancarà algú qui vulgui veure en aital modificació el retrocés a un tipus primitiu, en altres termes: un *regressió atàvica;* cosa que ara no discutim. Però àdhuc admetent-la, cal cercar la seva causa. Aquesta, sigui el que's vulgui de la dita teoria, és a nostre entendre una *hipertrofia anormal i irregular.* Es té observat que sols se presenta en les branques estèrils, i més comunament en plantes joves.

La tenim observada, no solament en la *savina (Juniperus sabina* L.), ans també en la *sivina (Juniperus phaenicea* L.), a Tortosa, Montserrat i Oriola (Alacant).

Encara que la modificació estudiada no pasa d'ésser una *anomalía,* li ha estat donada per alguns autors tanta importància (pensem que equivocadament) que s'ha près com a caràcter suficient per a constituir noves especies.

Sarrià, novembre 1915.

Dues formes catalanes del gènere Melanargia Meig 1829

PER

IGNASI DE SAGARRA

Melanargia japygia Cyr. forma catalonica n. form.

Fig. 1-2

Distinguitur: colore nigro expanso; lunulis marginalibus, albis, parvis, sæpè vix apparentibus in alis anteris; subtús picturis nigris conspicuis.

Aquesta forma que esmentavem en la nota presentada «Contribució al estudi de les *Nymphalidae*», es caracteritza per la molta extensió de la color negra i reducció de les llunes marginals blanques les quals desapareixen per complet en les ales anteriors d'alguns exemplars. Al revers, el dibuix negre és ben marcat. Mida 26—30 mm.

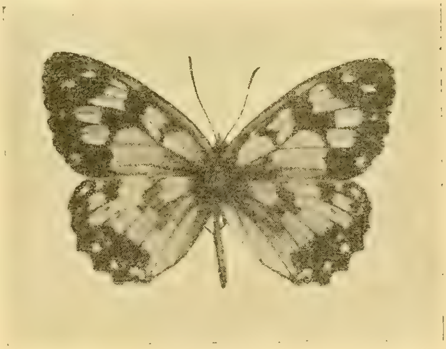

Fig. 1

Per aquesta coloració, la majoria dels exemplars tenen un aspecte molt més fosc que la forma tipus. No cal dir ço que la separa de la var. *cleanthe* Boisd., que és la forma occidental de *japygia*, pròpia del Migdia de França i Centre d'Espanya. Aquesta és precisament una forma clara, de dibuixos ben accentuats i amb grosses llunes marginals.

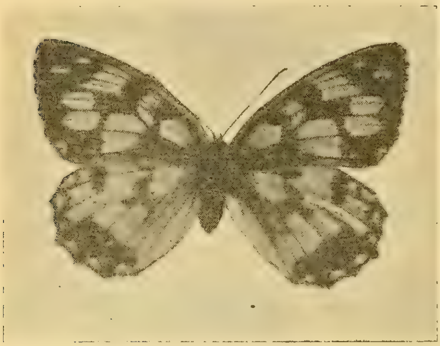
Fig. 2

La raça que donem a conèixer se troba confinada en la part oriental i en el vessant català de la serralada pirenenca. En les valls superiors del Llobregat hi ha colònies nombroses, des de Guardiola Bagà, Sant Vicents de Rus fins a les serres de Montgrony, on, al Pla de Sant Pere hi és abundosa. Segueix després vers la Vall de Ribes fins als alentorns de Ripoll (E. Ferrer).

Vola pels rasos coberts de flors, aglevats i tarterars; al capvespre hom pot recollir-la, parada sobre les flors, devegades en gran quantitat. Aquest lepidòpter apareix de juliol a agost.

Hem de fer avinent que en una localitat més llunyana, a les serres divisòries del Noguera Pallaresa i del Segre, prop del Santuari de Sant Joan de l'Erm, trobarem també aquest lepidòpter a l'iniciar-se els prats humits, tan característics en aquelles aspres costes. Els pocs exemplars que tenim de dita procedència, ja es diferencien bastant de la forma oriental catalana i podríen referir-se com a forma de transició amb la *cleanthe* Boisd., de Castella.

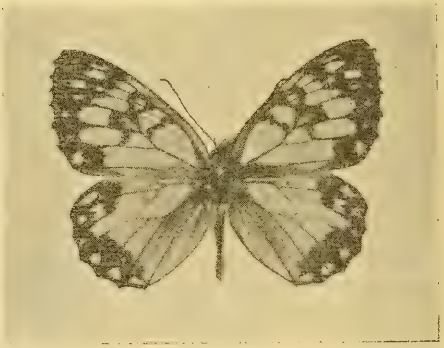
Fig. 3

Melanargía syllíus Hbst. forma pseudojapygía n. form.

Fig. 3-4

Alarum anteriorum pictura nigra, similis M. japygia.

Dibuix de l'anvers de les ales anteriors semblant amb el de alguns individus de *M. japygia* Cyr.

Aquesta forma que's presenta rarament entre els individus del tipus, és de bastanta importància per mostrar la transició del dibuix del grup *galathea-lachesis* amb el *japygia-ines*. Aquesta modificació pot veure's més clarament amb la presència de nombroses sèries. Els exemplars que presentem com a forma extrema de *syllius* es confonen amb alguns pertanyents a la raça catalana de *japygia* Cyr. pel dibuix de les ales anteriors.

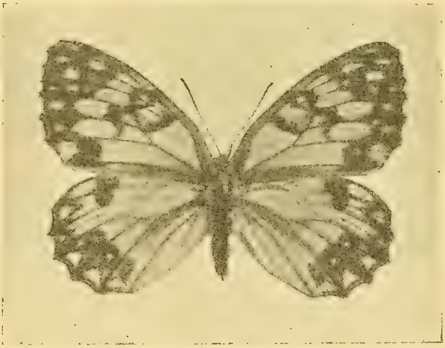

Fig. 4

Barcelona, abril 1916.

Nota sobre "Helix Bofilliana" Fag. i "Pupa tarraconensis" Fag.

PER

A. BOFILL I POCH

Mon benvolgut amic N'Ignasi de Sagarra, en una de ses profitoses excursions, efectuada en el corrent més de març, a les costes de Garraf, tingué ocasió de recollir alguns moluscs terrestres que amb sa amabilitat me comunicà per a llur estudi.

A continuació dono la llista:

Pomatias Martorelli Bourgignat.—En les roques calcàries.

Cyclostoma elegans Müller.—Els exemplars de la localitat presenten una tendència a la separació de la última volta, per l'istil de algunes *Rumina decollata* var. *soluta.*—Com de costum viu dessota les pedres, en llocs humits.

Clausilia Penchinati Bourguignat.—Es de forma quelcom més allargada i un poc major, com els exemplars que posseeixo de Vilanova i Geltrú, recollits per mon inolvidable amic D. Antoni de Samà. —En els detritus d'una bauma.

Pupa tarraconensis Fagot.—Molt abundant en les roques calcàries. Espècie que es troba en profusió en tot el massiç de Garraf i cap a la província de Tarragona, com pot veure's en l'enumeració de les següents localitats, on ha estat recollida per mi o bé per l'esmentat Sr. de Samà: Penya escorxada de can Vinyes, cova Fumada, Puig d'Olla, La Morella, La Falconera, Vallcarca i Jafra en les costes de Garraf; Penya den Rafel a Corbera; Plana Novella i Jacas de Sitges; La Mata a Ribes de Sitges; Vilanova i Geltrú; Punta Grossa en idem; Papiol, Pallejà, St. Miquel d'Olèrdola, Vendrell i en la cova Fonda de Salomó on la va recullir el malaguanyat mossèn Font i Sagué.

Pupa montserratica Fagot.—Al peu de les roques.

Ferussacia Vescoi Bourguignat.—Detritus, terra humida.

Rumina decollata Linné. – En els llocs de sa habitació ordinaria.

Helix aspersa Müller.—Per tot arreu.

Helix splendida Draparnaud.—Entre el margallons o botges d'escombres *(Chamaerops humilis* Lin.)

Helix andorrica Bourguignat.—Clivelles i sota de les roques.

Helix Bofilliana Fagot.—Sobre una roca calcària.—Es interessant la troballa d'aquesta espècie a Garraf, puix fins ara sols se la coneixia del massiç de Montserrat, on és bastant generalitzada. En efecte, jo l'hi he collida, entre l'herbei del pont de pedra de Monistrol, i en les penyes de la Puda, camí del Monastir a la cova de la Verge, cova den Garí, viarany de les ermites de Sta. Agna a la Trinitat, camí dels Degotalls i entre Sta. Cecilia i can Massana.

Helix ruscinica Bourguignat.—Llocs humits dessota les pedres, entre la terra i l'herbei.

Hyalinia Courquini Bourguignat.—Son autor l'esmenta ùnicament de Sarrià de Barcelona. Jo l'he trobada també a Monjuic prop de la Mare de Deu de Port; Sant Pere de Ribes i al Farell sobre Caldes de Montbui.

Oferint especial interès dos del moluscs abans esmentats *(Helix Bofilliana* i *Pupa tarraconensis)* i no havent estat encara objecte d'una representació gràfica, he aprofitat aquesta ocasió per a acórrer a l'especial competencia artística del abans dit Sr. de Sagarra, al qual són deguts els presents dibuixos fets amb l'auxili de la cambra clara.

HELIX BOFILLIANA (fig. 1-3)

Fagot, P.: *Contribution faun. malac. Catalogne in Annal. Malac., II mai 1884.*

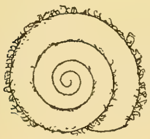

Fig. 1

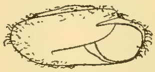

Fig. 2

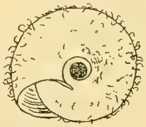

Fig 3

«Testa umbilicata depressa, supra vix convexa, subtus paululum turgidula, sat pellucida, corneo-rufa vel viridula, irregulariter striata ac undique præsertim in ultimo anfractu ad carinam, pilis lamelliformibus sparsis, hirsuta; — spira subdepressa; apice mammillato, vix pallidiore; — anfractibus 5, primis lente cæteris rapide crescentibus, ultimo subangulato, compresso ac sutura maxime impressa, separatis; — ultimo majore, vix declive ac subito descendente; — apertura obliqua, lunata, transverse subrotundata; peristomate simplici; margine basali ad umbilicum reflexo; marginibus conniventibus, callo vix perspicuo junctis; — alt. 2 $^1/_2$ — 2 $^3/_4$, diam. 6 millim.»

Closca petita, aplanada superiorment, una mica inflada en la part inferior, amb l'ombilic no molt gran que arriba fins a l'àpex; un poc trasparent; amb estries bastant visibles, irregulars en la última volta, còrnia-rogenca o verdosa, i adornada de pèls lameliformes bastant curts, molt caducs, visibles sobre tot en la convexitat de la última volta; espira quasi aplanada, apenes convexa, amb l'àpex mamelonat i d'una color una mica més pàl·lida. 5 voltes comprimides, les primeres creixen lentament, les últimes una mica més depressa, la última subangulosa, un xic inflada inferiorment; sutura molt marcada; la última volta, un poc més gran que l'anterior, descendeix bruscament; obertura obliqua, poc escotada i transversalment arrodonida i comprimida; peristoma senzill; vora basilar reflexa sobre l'ombilic; vores convergents, reunides per una callositat molt poc perceptible.

Es del grup de les *Helix Becasis* Rambur i *Martorelli* Bourguignat, distingint-se: 1.er de *Helix Becasis* per sa major gradària, son ombilic menys ample i sa espira menys deprimida; 2.^{ón} de *Helix Martorelli* per son ombilic molt més gran, sa espira més aplanada, son últim anfracte angulós superiorment, etc.

PUPA TARRACONENSIS (fig. 4)

PUPA JUMILLENSIS (Guirao), VAR. C. Bofill, *Contrib. faune malac. Catalogne* in *Bull. Soc. Malac. France* III. Juillet 1886, pp. 154.

PUPA TARRACONENSIS Fagot, *Cat. razon. Mol. Valle Essera,* p. 22, 1888.

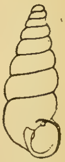
Fig. 4

«Testa perforata (perforatio ovata, sat aperta), regulariter conica, corneo-luteola subpellucida, nitente, striatula (striæ undulatæ irregulares, approximatæ);—spira a basi ad summum attenuata, exacte conica; anfractibus 8 subconvexis, sutura impressa separatis, lente ac regulariter crescentibus, ultimo majore, parum ventricoso, infra non compresso, ad aperturam ascendente; — apertura recta aut vix obliqua, ovato-lunata, triplicata: columellaris 1 crassa, dentiformis; parietalis 1 plus minusve elongata, aliquando punctiformis aut deficiens; angularis 1 sæpius minor; — peristomate recto, ad umbilicum vix reflexo, marginibus sat approximatis fere parallelis præter ad insertionem ubi margo exterior incurvatur. — Alt. 6, diam. 2; lat. et long. apert. circa 1 $^1/_2$ milim.»

Ja en 1859 Rossmässler (Icon. Band 3, Heft, 5-6, S. 110) havia notat les diferències entre *P. jumillensis* i aquesta espècie, segons pot veure's en el text següent: « He rebut del prof. Sánchez Comendador de Barcelona una varietat d'aquesta espècie *(Pupa jumillensis)* procedent de Sitchez (Sitges), Catalunya, en la qual el petit plec de l'angle superior de la obertura és molt menys visible o manca absolutament; a més l'espira és molt elegant i molt regularment cònica. Les voltes no són tan ventrudes com les del tipus i l'ùltima és un poc menys inflada en sa base».

La *Pupa tarraconensis* difereix en efecte del tipus de *P. jumillensis* per sa espira regularment cònica des de la base a l'àpex, ses voltes menys ventrudes en especial l'última, que sobressurt de les altres, sa obertura més gran, principalment en sa llargaria, éssent la vora columelar més llarga i l'externa menys bruscament arquejada.

En *P. jumillensis* s'observa algunes vegades un rudiment de plec parietal, poc pronunciat, que pot molt bé haver passat sens ésser vist per Rossmässler; en el molusc català aquest plec és ordinariament més accentuat i no manca amb tanta freqüència; el columelar és sempre més gruixut; respecte a l'angular varía en quant a son gruix, si bé, en general, és més aviat petit que gros.

P. tarraconensis es distingeix de *P. Penchinatiana* per ses anfractes menys convexes, sa espira més esvelta en conjunt, l'última volta menys bombada, les denticulacions més aparents, sobre tot la columelar, etc.

En 1886 (vegi's obra citada) vaig descriure aquesta espècie com una var. C. de *Pupa jumillensis* amb la característica: «plicis tribus: 1 angulari; 1 aperturali, immersa; 1 columellari.»

Barcelona, 28 març 1916.

NOVES

Plantes noves de Catalunya citades en publicacions estrangeres

I.—*(Continuació)*

Aster tripolium L., proles *A. longicaulis* (Duf.).—La Farola, Prat de Llobregat (G. Sennen, l. cit.)

Xanthium barcinonense Sen.—Can Tunis i la Farola, Prat de Llobregat, al voltant dels estanys en les sorres marines (G. Sennen, l. cit.)

Lysimachia vulgaris L. var. *longifolia* Sen.—Pont de Molins a la vora del Muga, Cabanas en els prats i cunetes (G. Sen., l. cit.)

Cuscuta Ericœ Sen.—Espècie nova; maçís del Tibidabo, cap a la Rabassada (G. Sen., l. cit.)

Linaria Sieberi Reichb.—La Farola, la Rabassada, Castelldefels (G. Sen., l. cit.)

Odontites lutea Reichb., proles *O. linifolia* Don.—Maçís del Tibidabo, Ampurdàn (G. Sen., l. cit.)

Salvia Grahami Benth.—Planta originària de Mèxic conreuada per a fer-ne infusió digestiva i estimulant, s'es naturalitzada als voltants de Barcelona; de ont la tenim recollida a la dressera de Vallvidrera i a Sans, Sarriá, Sant Gervasi, Sant Medí, ermita de Sant Mateo a Premià, al 570 m. l'ha trobat el G. Sennen (l. cit.); també la trovàrem pels voltants d'Olsinelles. S'en diu «Salvia d'Amèrica».

Euphorbia Engelmanni Boiss. i la var. *radicans* Sen. et Pau.—Sorrals del tren, entre Miramar i Can Tunis.

Amaranthus chlorostachys Willd., var. *aciculata* Thell. — Can Tunis (G. Sen., l. cit.)

Amaranthus muricatus Gillies. — Tarragona, Barcelona, Tiana, Premià de Mar,... en les estacions i ports (G. Sen., l. cit.)

Amaranthus blitoides G. Watson, var. *densifolia* Uline et Bray.—Barcelona, vies fèrrees (G. Sen. l. cit.)

Chenopodium ambrosioides L., var. *typica,* f. *viridis,* var. *microphylla,* f. *cinerascens.*—Camins i cunetes de Sant Gervasi, prop de la Bonanova (G. Sen., l. cit.)

Suœda altissima Pall., var. *sessiliflora* Mog.—Terres salabroses, Can Tunis (G. Sen. l. cit.)

Phragmites gigantea Gay=*isiacus* Kunth., var. *ruscinonensis* (Mabill).) Rouy.—Aiguamolls de Can Tunis (G. Sen., l. cit.)

J. M.ª DE BARNOLA, S. J.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptes. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març
2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny
1 d'Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo- dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Juny 1916

Smithsonian Institution
FEB 17 1917
National Museum.

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

SUMARI: SECCIÓ OFICIAL: Sessió ordinaria de 4 de Juny de 1916.—Sobre la «Clematis cirrosa» L. de Menorca, per *P. Font Quer*.—Les selaginellacies de Catalunya, per *Manel Folch i Girona*.—Formes espanyoles del «Carabus violaceus» L. Col. fam. «Carabidæ», per *Ascensi Codina*.—Nota Lepidopterològica, per *O. C. Rosset*.—Notes oceanogràfiques, per *Josep Maluquer*.—Nota preliminar al estudi del gènere Erebia, per *Ignasi de Sagarra*.

BUTLLETÍ
DE LA
Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época — Barcelona, Juny, 1916 — Any XIII — Núm. 6

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 4 DE JUNY DE 1916

Presidència del Rvnd. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.
President

Assisteixen els socis Srs. Alòs, Barnola, Casanova, Codina, Folch (Manel), Ferrer i Vert, Font i Quer, Faura i Sans, Maluquer (Salvador, Josep i Joaquim), Morer, Riera, Sagarra (Ignasi), Serra i Zariquiey.

DESPAIG ORDINARI

Se llegeix l'acta de l'anterior sessió que és aprovada per unanimitat.

S'admet com a soci numerari don Josep M.ª Bultó.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Excursió col·lectiva a Moncada.—El Sr. President dóna compte de l'excursió col·lectiva de Maig, feta pels voltants de Moncada en la forma següent:

Al devallar del tren emprenguérem la pujada del turó per la part N., seguint per on ens atreia l'abundor de plantes, una volta en el cim exploràrem una depressió propera, en forma de avenc incipient, les parets del qual hom veia cobertes en part de molses, girant després cap a mig-jorn, fins al peu del turó, pujant novament fins a la font de Mitja Costa, on dinàrem, seguint en acabat la nostra exploració pels voltants de la vía del ferrocarril.

Les plantes més notables recollides són: *Polypodium vulgare* L., *Ceterach officinarum* Willd., *Asplenum trichomanes* L., *adianthum-nigrum* L. i *Ruta-muraria* L.; *Lemna minor* L., *Heleocharis palustris* (L.) R. Br. en les cunetes embassades entre l'estació i la carretera; *Briza maxima* L.; *Aceras anthropophora* (L.) R. Br. i *piramidalis* Reichb.; *Ophris fusca* Link (citada pel Costa del mateix indret); *Osyris alba* L.; *Euphorbia exigua* L. i *angulata* Jacq.; *Mercurialis tomentosa* L. prop de la riera; *Biscutella laevigata* L.. *Platycapnos spicatus* (L.) Bernh.; *Trifolium repens* L. i *stellatum* L.; *Vicia* (Cracca) *tenuifolia* Roth. i *lutea* L.; *Lotus citisoides* L.; *Geranium Robertianum* L. i *sanguineum* L. (citat també pel Costa); *Ranunculus bulbosus* L.; *Helianthemum Tuberaria* Mill.; (*Tuberaria vulgaris* Wk.); *Myosotis intermedia* Link. en grups isolats les de flor blanca i les de flor blava; *Veronica Teucrium* L.; *Valeriana dioica* L., *Valerianella coronata* DC.

HEPÁTIQUES RECOLLIDES.—*Madotheca platyphylla* Dum. En grans pans al damunt de soques dels arbres i de roques.

Cephaloziella divaricata Heeg. En masses compactes barrejada amb la següent, en els terrers embassats d'on surt l'aigua de la «font pudenta».

Aplozia riparia (Tayl.) Dum. Plena de brots joves, qne li donaven l'aparièncía de la *Apl. caespititia* Dum.

Pellia Neesiana Limpr. En les cunetes embassades properes a l'estació. La segona i tercera pensem que no havien pas estat citades de Catalunya.

Afidits.—(Ins. Hemipt). El Sr. President comunica que anant a tallar unes fulles d'«èbuls» *Sambucus ebulus* L. per a la demostració experimental de la presència dels nitrats en els teixits vegetals, trobà els brots coberts del pugó *Aphis sambuci*. En una excursió a Sant Pere Màrtir recollí sota les pedres el *Forda vacca*, de costums subterrànies i *mirmecofilit*; mostra un exemplar conservat en alcohol; és dels afidits més grans de la fauna europea. Darrerament presenta unes fulles d'om amb curioses cecídies piriformes de *Lachnus ulmi*.

Grafit a Sardanyola (?). – Diu el Sr. President que se li ha comunicat el descobriment a dita localitat d'un abundós jaciment de dit mineral combustible, que's pensa explotar industrialment. Li han ofert exemplars. Quan els tingui i s'examinin, es podrà donar per segura la trovalla, puix podria mólt ben ésser que's tractés solament de pissares ampelítiques.

La Pinguicula grandifolia L. a Tortosa.—Havent rebut l'istiu passat uns peus de la planta insectívora *Pinguicula*, de les déus de «la Caramella», al peu de «Mont Caro», que són les que constitueixen la dotació d'aigues potables de la ciutat dita, comunica el Sr. President que els ha conreuat convenientment, havent vist amb sorpresa que no es tractava de l'espècie *vulgaris* L., com es creia d'ençà que s'estudia la flora tortosense, sinó de l'apuntada en el epígraf, com ha comprovat per un estudi minuciós de les flors, que durant setmanes i setmanes li ha produit la mata més crescuda. Amb aquesta ocasió va escriure a Tortosa al P. Pujiula perquè es fixés detingudament en els caràcters que la planta presenta «in situ». La resposta ha estat confirmar la determinació dita; dada de tant més interés, quan sols la coneixiem a Catalunya de Nuria, prop de Tres Ponts, Maladetta, Salt del Sastre (Costa i Willkomm).

Hepàtiques de «les Estunes de Banyoles».—Entre el material recollit l'hivern passat pel Sr. President per fer un estudi fitostàtic de les escletxes properes al llac de Banyoles, que anomenen els del pais «les estunes», han estat reconegudes les Hepàtiques:

Lejeunea calcarea Lib. (pensem que no citada de Catalunya), utilitzant com a sustentacle la
serpyllifolia Lib., entremig de *Hypnum* i *Thyidium*.
Madotheca platyphylla Dum.
Plagiochila asplenioides Dum., var. *minor*.
Metzgeria furcata Dum.

Nota lepidopterològica.—En Joaquim Maluquer llegeix una nota del consoci Sr. Rosset referent a unes interessants papallones caçades pels voltants de Martorell i Gelida.

Nota bibliogràfica.—El mateix Sr. Maluquer llegeix una nota bibliogràfica del darrer treball sobre herpetologia del Dr. Boscà publicat en el butlletí de la «Sociedad Española de Historia Natural», del mes d'Abril, fent remarcar l'importància de les espècies que cita com a noves per a Catalunya, si bé n'hi ha algunes que havien estat ja anteriorment citades.

El Carabus Mulleri Haury.—El Sr. Codina presenta un exemplar mascle viu de *Carabus (Megodontus) violaceus Mülleri* Haury trobat per ell el 10-V-16 caminant per l'empedrat del carrer del Torrent de l'Olla, a les nou del matí, enfront del n.° 155 i que sembla acomodar-se bé a un règim alimentici purament helicòfag. No creu que s'hagi citat la troballa del *Mülleri* en semblants condicions ni tan endins de Barcelona, afegint que qualques *Sphodrus leucophthalmus* L. carabidit *Pterostichinae* no rars en jardins, cellers, etc., i d'una grandària aproximada al *Mülleri,* sovint han estat confosos amb ell.

Sobre l'Attacus cynthia.—El Sr. Sagarra comunica que en la present temporada se presenta mólt abundós aquest lepidòpter en les hortes de Montjuich. Sa crissàlida està col·locada entre les herbes dels marges. Aquesta espècie està doncs ben naturalitzada entre nosaltres i no sabem si s'ha citat com integrant de nostra fauna.

Exploració de la Vall de l'Avencó.—Els Srs. Sagarra i Font Quer explicaren, cada hu, dés del séu punt de vista, les particularitats lepidopterològiques i Botàniques de la vall de l'Avencó, d'Aiguafreda.

Es notable el descobriment en aquella localitat del lepidòpter *Nemeobius lucina* L., únic representant europeu de la familia *Erycinidae* que no sabem s'hagi citat de Catalunya ni potser d'Espanya. Caracteritza aquesta vall la gran varietat de *Rhopalocera* i en particular les licenes de les quals ne recolliren unes deu espècies. Aquestes i les demés observacions se detallaràn en una nota ampliada al fer l'estudi de l'encontrada.

La vegetació de la Vall de l'Avencó és la que solen presentar les faldes de les baixes montanyes calísses del interior, cap als 500 metres d'altitut, com les de Montserrat i Bages. I la composició florística és també del tot semblanta a la d'aquestes últimes. La *Viola Willkommii* Rœm. Sch., viu també a la Vall de l'Avencó, i és interessant aquesta cita perquè és de les localitats més orientals. A les pissares de més amunt canvia del tot l'associació, i comencen els *Sarotamnus* amb tots els séus habituals acompanyants del Montseny. Fins al fons de la vall descendeix el *Lathyrus macrorrhizus* Wimm.. i allí mateix es descobrí altre *Lathyrus*, el *L; niger* Bernh., que té en aquell lloc l'habitació meridional més avensada de Catalunya.

Plantes de Artesa de Segre.—El Sr. Font i Quer donà compte d'haver rebut unes quantes mostres de plantes d'Artesa de Segre recollides pel soci En Salvador Maluquer, entre les quals, digué, n'hi han algunes d'interès, com la *Listera ovata* R. Br., *Ophrys Scolopax* Cav., *Vicia onobrychioides* L., etc.

Carex interessants.—El mateix Sr. Font parlà després sobre qualques espècies de *Carex* que ofereixen interès. Feu remarcar sobre tot la presència a Catalunya de la *Carex nitida* Host, de Seva, citada únicament per Cadevall, del Ubac, i de la *Carex œdipostyla* Duval-Jouve, de Martorell de la Selva.

Nota geològica.—Mn. M. Faura, dóna compte d'una probable erupció granítica secundària a Bigues.

No havent-hi altres assumptes de que tractar el Sr. President aixeca la sessió a la una de la tarda, després d'un breu parlament, expressant sos desigs que els treballs dels mesos d'istiu siguin profitosos per a la Ciència i per als socis.

Sobre la "Clematis cirrosa" L. de Menorca

PER

P. FONT QUER

La *Clematis cirrosa* L., és a Menorca de les plantes més freqüents; ja des de l'Octubre adornen ses flors les tanques de paret seca que són per tota l'illa, i les roques i els penyals, o entortolligada la *Clematis* per les mates de *Pistacia*, la Mata per excel·lència, de les garrigues, les corona de vistosos penjolls de flors i més tard dels plomalls de sos fruits. Essent així, ens fou possible, durant nostra estada a Menorca recollir bon nombre d'exemplars d'aquesta planta, i a més dels exemplars nostres dels encontorns de Mahó fins a s'Albufera, els senyors HERNÁNDEZ PONSETÍ i PONS GUERAU ens oferiren altres mostres d'altres indrets de l'illa. Amb totes elles hem pogut estudiar les variacions que presenta allí aquesta *Clematis,* i de cada vegada ens ha estat més difícil referir qualques formes menorquines a les varietats que'ns donen els autors, segons caràcters trets de la forma i mida de les fulles o de la mida i color de les flors. Rès no hi ha tan polimorf com les fulles de la *Clematis cirrosa,* com es pot veure en la làmina adjunta; presenten a vegades el marge gaire bé íntegre (n.° 1), o bé fistons poc (2), o més marcats (3 i 3 bis), amb dos lóbuls laterals que comencen a manifestar-se (4) i que s'acusen més (5), fins a constituir una fulla tripartida (6) i trissecta (7); en el segment mitja de la mateixa apareixen dos petits lòbuls (8), que's fan més pregons (9) al mateix temps que altres dos es manifesten en els segments laterals, (10) per arribar a tenir la fulla una forma ben diversa de la del començament (11). Els trànzits entre unes i altres formes són poc marcats en les fulles aquí dibuixades, però encara així, tenim fulles intermitges entre les figurades, de tal faisó que s'arriba de manera imperceptible dés de la forma 1 a la 11. Aquest polimorfisme no deixa de mostrar-se fins en un mateix exemplar i fins i tot en una mateixa rameta (fig. 1). La base de les fulles és arrodonida en algunes (1), però francament cordiforme en altres (2). Poden ésser agudes o obtuses, com s'observa

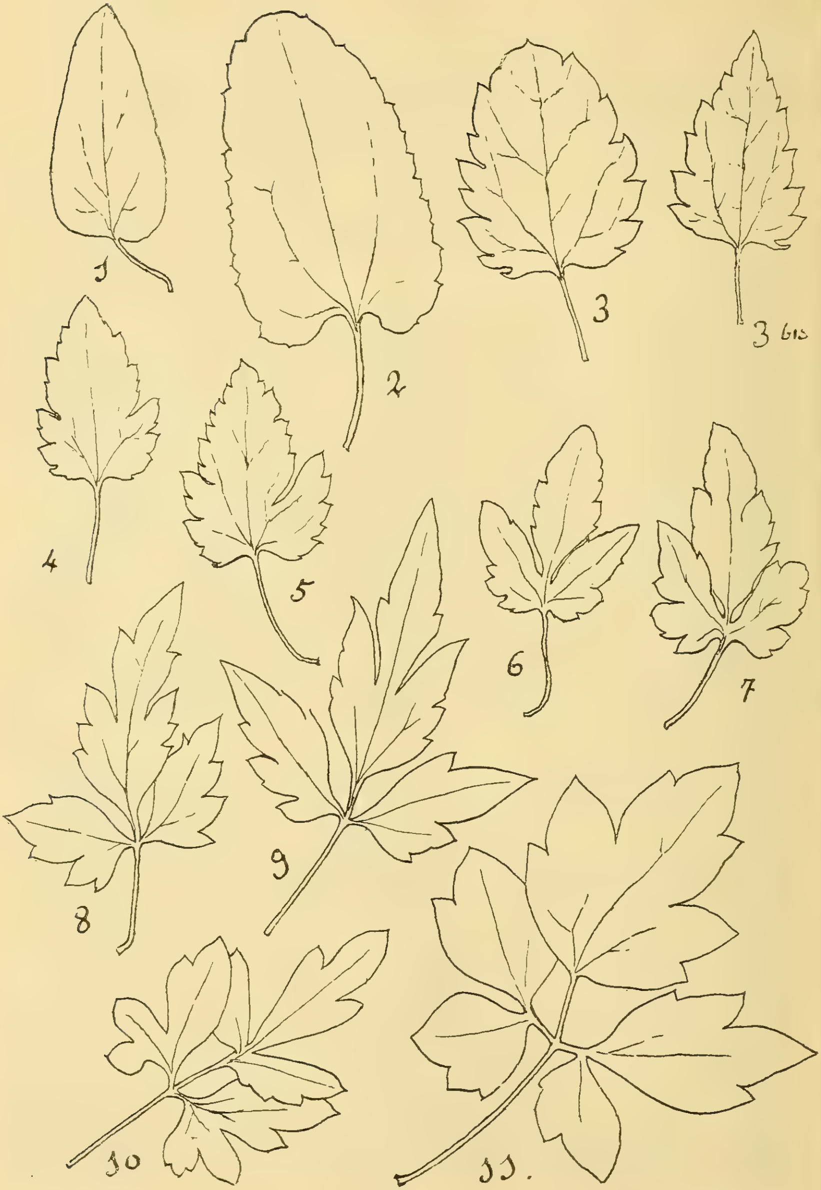
1
2
3
3 bis
4
5
6
7
8
9
10
11.

I. SAGARRA

FULLES DIVERSES DE CLEMATIS CIRROSA LINNÉ en les 3 i 3 bis que pertanyen a un mateix individu i a un mateix fascicle. Així les varietats de KUNTZE apoiades sobre la forma de les fulles poc tenen raó d'existir.

Per altra banda, les flors, pel que fa referència a llur grandaria, forma i col·loració dels sèpals, es presenten com les fulles variades en extrem. Unes vegades petites, de 1 $^1/_2$ cent., altres grans, fins de 32 mm., amb totes les mides intermitges; uns colps amb sèpals oblongs, altres més amples, fins suborbiculars; adés de color groguenca verdosa, esblanqueits, adés més colorejats purpurescents, intensament pigats i ratllats de porpra en sa cara interna. Aquestes últimes formes purpurescents, corresponen a la var. *purpurascens* de WILLKOMM *(Illustr.* II, p. 50, t. CXXI et *Supp. Pr. Fl. Hisp.*, p. 318) quan les fulles són fistonades i agudes. Però, tant aquesta varietat com la *balearica* del propi autor (*Clematis balearica* Rich.), de fulles ternatissectes i flors petites, tampoc es presenten amb caràcters fixos perquè hom les pugui pendre per altre cosa que per senzilles formes.

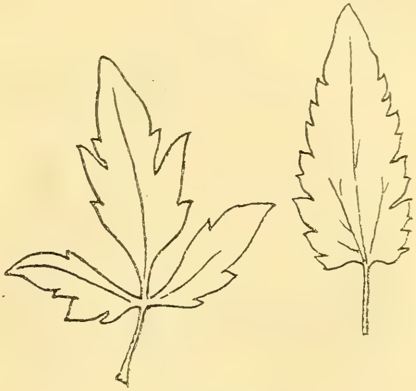

Figura 1

Dugues fulles d'un mateix peu i rama.

Els tipus extrems podríen ésser, un amb fulles trissectes, petites aixís com les flors, que tenen sèpals mólt vellosos i purpurescents part de fora i amb pics i estríes de color de porpra en sa cara interna; sería propia de les estacions més seques. Altre tipus, amb fulles afistonades, flors grans, amb sèpals poc vellosos, groc-verdosos o esblanqueits, sense taques; correspondría a les estacions menys seques. Perquè a copia d'observar mostres i mostres, sembla notar-se una certa correspondència entre la presència de taques en els sèpals i la forma trissecta de les fulles. Però existeixen individus que s'aparten completament de çò que diem i ens mostren flors tacades amb fulles solament afistonades, i al revés. Dintre doncs dels límits de variabilitat de fulles i flors són possibles totes les combinacions entre les formes d'aquelles. Amb tot hauríen de fer-se observacions minucioses *in situ* per si es podia precisar millor tot això.

Això vol dir que la *Clematis cirrosa* L., és de les espècies més inestables que avui coneixem en nostra flora; potser ben apropiada per a fer-ne camp de recerques biològiques sobre adaptacions al medi i modificacions hereditàries. El nom de VIVIANI de *Clematis polimorpha* és tot exacte.

Les selaginellacies de Catalunya

PER

MANEL FOLCH I GIRONA

La gran abundor en que trobàrem la *Selaginella denticulata* Spring., a la darrera excursió col·lectiva feta pels voltants de Caldes de Montbuy i muntanya del Farell, ha estat el motiu que ens determinà a escriure aquesta nota relativa a les *Selaginellacies* de la nostra terra.

La susdita familia sols conté un gènere, del qual naturalment pren el nom; però en canvi hom pot citar fins a 500 espècies (1), habitadores en sa major part dels boscos humits de les zones tropicals. A Europa se'n troben quatre i tan sols dos són propies de la Flora catalana. Espècies hi ha que hom veu conreades per la finor de les fulles i preciositat de les formes llurs com a plantes ornamentals; essent prou coneguda pel fenòmen de la reviviscència la *Selaginella lepidophylla*, originària de les regions de ponent, Mèxic i Amèrica septentrional, anomenada vulgarment, encara que amb la més gran impropietat, «Rosa de Jericó». La veritable «Rosa de Jericó» és la *Anastaticha hierochuntina* L., de la familia de les Cruciferàcies, planta indígena de l'Egipte i de la Palestina.

⁂

Dugues menes de materials ens han servit per a la redacció d'aquesta nota, proporcionats en sa majoría per nostre President; çò és: *documents bibliogràfics*, primer; segón: els exemplars conservats en alguns *Herbaris* revisats. Aduim uns i altres, més algunes poques observacions pròpies, junt amb les darreres cites consignades en nostre Butlletí, reunides a continuació de cada espècie.

---

(1) «Kryptogamen» von Dr. M. Möbius. Leipzig, 1908.—«Flore de la France» par l'Ab. H. Coste, París, 1906.

Selaginella denticulata Spring. (L.)
Colmeiro (1). «Montserrat (E. Bout.); Valle de Arán (Cav.); Ampur»dán, llano de Llobregat, Montserrat (Texid.); Gavá, Castellde»fels, Bajo Ampurdán, Cadaqués y la Selva (Vayr.)»
Costa (2). «Cultivada y naturalizada en algunos jardines».
Willkomm y Lange (3) no la citen pas de Catalunya.
El Dr. Cadevall en son treball: «Plantas citadas de Monterrat de »existencia dudosa» (4), fent referència, segons sembla, a la cita de Boutelu aduida per En Colmeiro (5), diu: «No merece mayor »crédito esta cita, ya que Vayreda es el único que la refiere a »Cadaqués i la Selva.» No obstant, no ens sembla pas improbable la presència d'aquesta espècie a Montserrat, després de la indicació d'haver-la trobada En Texidor. Principalment si atenem a l'extesa que té la seva àrea de dispersió, com palesen els documents aduits i les localitats que encara ens manquen a citar.
Vayreda (6). «Cadaqués (Trémols); márgenes y colinas sombrías de »Gavá, Castelldefels, bajo Ampurdán (Vayr.)»
En el Herbari d'Artur Bofill hi ha uns exemplars de Barcelona, Vallvidrera i Gavà.
En el d'En Saura (que com l'anterior es conserven en el Museu de la R. Acad. de C. y A. de Barcelona) sols n'hi ha amb la etiqueta «Barcelona».

Són localitats prou conegudes dels botànics moderns, les de Vallvidrera, barranc de can Llavallol i Aramprunyà.

Cal afegir les cites comunicades per nostres consocis: En Joan Pardo, (que ja consten en nostre Butlletí) (7), qui la trobà abundosa a la font de Santa Creu d'Olorde, en el torrent que devalla de la Rierada a Molins de Rei, en la font del Tudó, prop de Torrelles de

---

(1) «Enumeración de las Criptógamas de España y Portugal».

(2) «Flora de Cataluña», pàg. 280.

(3) «Prodromus Florae Hispanicae», P. 14-15.

(4) V. «Boletín de la Soc. Arag de C. N.», Nov. 1904, n.º 9, p. 245.

(5) «Enumeración y revisión de las plantas de la península Hispano-Lusitana e Islas Baleares».

(6) «Plantas notables» o «Apuntes de la Flora Catalana». (Anales de la Soc. Esp. de Hist. Nat., tomo 8, 1879).

(7) Any 1915, n.º 8, p. 134; i 1916, n.º 3, p. 38.

Llobregat i torrent amunt cap a Torrelletes; i pel nostre President: «de prop de Cap Durà fins al poble de Cebrà (Girona).»

Selaginella spinulosa A. BR. *(Licopodium selaginoides* L., *Selaginella selaginoides* Link.)

Colmeiro (1). «Cataluña en Montserrat (E. Bout.), Valle de Arán y Nuria (Teixid.), Set Cases, Costabona, Nuria y Cerdaña (Vayr.)» La cita de Montserrat s'ha de tenir per completament errònia.

Costa (2). «Puerto de Benasque; Maladetta y su cuenca; Castanesa, Zett.».—Cita que copiàren En Willk. y Lge...

Coste H. (3). «Port de Venasque (Zett.) Plà de Béret a 1800 m.! Port de Viella!»

Llenas (4). «Pastos húmedos de la zona del abeto y de la región subalpina. Ribera de Aiguamoig, Montgarri...»

Vayreda (5). Prados alpinos de Setcases a Costabona, Pirineos (Bolós, Hb.)

L'Herbari Municipal conservat en el Museu Martorell, propietat de la Junta Municipal de Ciències Naturals, començat pel nostre consoci Dr. Llenas, conté exemplars per ell recollits a Viella.

En el d'En Costa n'hi ha de Nuria i Costabona, i en el d'En Saura de la derrera localitat.

Selaginella helvetica Spr. *(Licopodium helveticum* L.)

Costa, en el «Suplemento» de la Flora de Catalunya diu: «El señor »Teixidor la consigna en el bajo Ampurdán, llano de Llobregat y »Montserrat».—Em sembla que aquesta cita o és mal atribuida o s'ha de confirmar.

Sarrià (Barcelona), Març 1916.

---

(1) Loco citato.

(2) Loco citato.

(3) «Florule du Val d'Aran» par les Abb. Coste et Soulié.—«Bulletin de Géographie botanique». Janv. Fbr. 1914, n.° 290, 291, pag. 45.

(4) «Memories de la *Institució Cat. d'Hist. Nat.*»—Mem. 1.ª, p. 16.

Formes espanyoles del "Carabus violaceus" L. Col. fam. "Carabidæ"

PER

ASCENSI CODINA

En el Butlletí n.º 5, Maig 1913, el Sr. de Lapouge, conegut caraboleg, de Poitiers (França), va publicar una nota sobre un lot de Carabus procedents de Setcases, Pirineu de Girona, que jo l'hi envií per a llur estudi i entre'ls quals és trobava una forma de *Carabus violaceus* que ell creia un *purpurascens* veritable. Posteriorment, aquell senyor comunicà aquesta forma de *violaceus* al seu col·lega N. Paul Born de Herzogenbuchsee (Suissa) i aquest senyor em va escriure desseguida demanant-me que volgués endreçar-li una sèrie de *violaceus* de Setcases, puix creia que es tractava d'una forma nova i no d'un *purpurascens* conegut. Tenint material de sobra i content de poder així contribuir a l'estudi dels nostres *Carabus* li n'envií uns 40 exemplars, els que prèviament netejats amb col·lodió, l'afermaren en això, que era una forma pirenenca nova de *violaceus,* forma que geogràficament i morfològicament serveix de trànzit entre *Mülleri* i *fulgens* i que batejà amb el nom de *Carabus violaceus gerundensis,* de *Gerunda,* antic nom de Girona.

Tots els que s'han ocupat dels *Carabus* catalans, Graells, Cuní, Lapouge, etc., anomenaven aquesta nova subespècie, que ja coneixíen, *purpurascens,* malgrat que *purpurascens* deu ésser exclòs d'entre les formes espanyoles de *violaceus,* conegudes fins ara i que són les següents:

Carabus violaceus aurochalceus Kraatz.—Bella forma que habita tota la regió de les muntanyes cantàbriques i la vora Nord d'Espanya fins al límit del Oceà atlàntic, estenent-se per Orient fins dins la regió pirenenca. Born «Ueber die spanischen Formen des Carabus violaceus L.» (1) hi distingeix dugues formes diferentes de

---

(1) «Societas Entomologica», Jahrgang 31, n.º 2, Seite 5-6.

aurochalceus, les dugues molt nombroses. Una bastant grossa (25-30 mm.), de la regió de la costa (Santander, Llanes) i un altra de més petita (20-25 mm), curta, estreta i molt convexa, dels Picos de Europa, a més gran altura sobre el nivell del mar. En la primera forma, la majoría dels individus són de color d'aram daurat amb els elitres vorejats de groc daurat i el tòrax sembrat de reflexos verts daurats; també n'hi ha d'un color d'aram més verdós i fins alguns individus del tot verds amb la vora dels elitres verd-daurat molt viu. Entre els individus procedents dels Picos de Europa sol haver-hi un tres per cent de color verd amb els elitres vorejats de verd daurat; la majoría són més o menys de color d'aram arribant fins a un color roig daurat amb les vores groc-daurades; també es troba un set per cent del tot negres amb les vores verd-daurades i alguna vegada es troben pocs exemplars de color groc de llautó. En ambdues formes es troben exemplars en els quals els intervals primaris són més desenrotllats que els secundaris i els terciaris.

Carabus violaceus pseudofulgens Born.—Aquesta raça és grossa (25-32 mm.) amb els elitres marginats de color blau-verdós, algunes voltes verd i rarament blau-violeta. Habita la regió pirenenca francesa des de l'Oceà Atlàntic (Dep. des Landes, Gironde). fins la comarca de Tolosa; es troba també al Sud dels Pirineus espanyols corresponents. Una forma molt grossa es troba a Calahorra (Logronyo) i n'he vist una de més petita de Caparroso (Navarra).

Carabus violaceus fulgens Charp. — Aquesta és la raça genuïnament pirenenca, és petita (22-25 mm.) i de color obscur amb la vora dels elitres més clara. Per damunt és ordinariament negrenc amb les vores dels elitres i del tòrax de color verd-clar, groc daurat, roig aram i rares vegades blau. Se troben també, amb alguna freqüencia exemplars d'un color d'aram més o menys viu, que poden prendre's per *aurochalceus* i que probablement es barrejaràn amb ells i altres de color verd lluent junt amb alguns de color de carbó. La majoría dels exemplars de color d'aram lluents, tenen les vores dels elitres de color roig daurat; els exemplars verds els tenen de color verd daurat. Es natural, que *fulgens* que habita la part francesa dels Pirineus en tota llur llargada, es trobi també al costat Sud de la serra. Es conegut de la Vall de Aràn (Lleida) i de Núria (Oest de Girona), on se barreja amb el següent:

Carabus violaceus gerundensis Born nov. subsp. — Aquesta és també una forma muntanyenca petita, procedent d'una altura d'uns

1270 m. sobre el nivell del mar, i la grossària de la qual concorda quasi amb la de *fulgens* i que en alguns exemplars encara la sobrepuja, (22-28 mm.) La figura és però com la dels grossos *Mülleri,* els elitres molt convexos, cilíndrics, llisos i fortament acanalats; el cosselet és alguna vegada fusiforme anteriorment, encara que no tant pronunciat com en *Mülleri* i la majoría de les vegades és quasi quadrat con en *fulgens.* Igualment bella, per variada és la coloració d'aquesta bonica bestiola (se parla, naturalment dels exemplars degudament netejats). Un cinquanta per cent dels exemplars és per sobre més o menys d'un color verd viu, no daurat verdós, sinó d'un bonic verd bronzejat. Les vores dels elitres centellegen en aquests exemplars, amb un viu roig daurat que arriba fins a un púrpura roig i l'ampla vora del tòrax i sovint també tot el cosselet tenen la mateixa coloració purpurina com veiem en *Mülleri.* Molts exemplars presenten un color d'aram i en alguns cassos són totalment de color de llautó; però aleshores les vores dels elitres no són de color groc daurat com en *aurochalceus* sinó de color purpurí com en *Mülleri.* Molts altres exemplars són de color roig porpra, ordinariament més fosc que els *Mülleri,* i les vores dels elitres són en aquest cas d'un porpra fulgurant. Alguns exemplars són de color blau-negre amb els elitres vorejats de verdós, cosa que passa també en semblants exemplars de *fulgens.* Aquesta nova raça procedeix de Setcases i Núria (Girona).

Carabus violaceus Mülleri Haury. — Després de *baterrensis* Lapouge, forma del departament del Herault que té 40 mm., és la forma més grossa de *violaceus* (32-36 mm.) Habita principalment la provincia de Barcelona i per les formes conegudes de Centelles i del Montseny se relliga indubtablement a la forma *gerundensis.* Born. Es molt llis i fortament acanalat, amb el cosselet ordinàriament i d'una manera pronunciada fusiforme anteriorment, amb els elitres molt convexes, cilíndrics i sempre amb reflexes d'un roig-pòrpra més o menys viu i amb les vores dels elitres i del cosselet d'un pòrpra viu i lluent. En alguns exemplars hem observat a les vores de l'eix toràcic alguns reflexos blaus vius.

Carabus violaceus L. — S'estén doncs en una part d'Espanya proporcionalment petita, habitant solament la part Nord. El fet que la seva raça *aurochalceus* Kraatz se trobi a la regió de Sevilla, com diu Reitter en la seva taula de determinació, me sembla poc fidedigne. Deu ésser una equivocació. De totes maneres, encara que es trobés a Sevilla una forma de *violaceus,* estaría aquèsta, com molt atinadament diu En Born, separada de la forma genuïna de la pàtria de *aurochalceus* per altres formes vivents de *violaceus*.

Barcelona-Gràcia, Març de 1916.

Nota Lepidopterològica

PER

O. C. ROSSET

En una excursió feta el 21 del prop passat mes de Maig al Castell de Sant Jaume, restes d'una fortalesa mora, situada en lloc mólt escarpat i a dues hores de Martorell, remuntant l'Anoya per la carretera de Gelida vaig recollir els lepidòpters següents:

Melanargia ines.—Pels datos recollits fins al present no havia estat trovada en aquesta comarca, sinó en les altes montanyes. En la meva col·lecció hi figuren dos exemplars leg. Dr. Weis, caçats per aquest a Albarracín.

Melanargia syllius.—Per sa color com esfumada de la tercera part de les ales i son dibuix difícilment distingible, així com per sa llargada de 53 $^{m}/_{m}$ és diferencia mólt del tipus. L'exemplar de referència és femella.

Melitaea trivia.—Papellona bastant localitzada, ha estat citada de Santa Susagna prop del poble de Montseny pel senyor Sagarra.

Chrysophanus alciphron var. *gordius.*—Encara que trobat en abundància, es tracta d'un lepidòpter bastant localitzat.

Barcelona, 3 de juny de 1916.

NOTES OCEANOGRÁFIQUES

PER

JOSEP MALUQUER

I

Les conquilles desaparegudes del litoral català
Jaciments del Cap de Creus

La topografía submarina de la costa catalana al voltant del Cap de Creus, prolongació de la serralada pirinenca i lloc on aquesta s'enfonza sota el mar, presenta una característica particular i ben determinada. Els estudis batimètrics acusen en la regió immediata als acantilats del Cap, des de la Selva de Mar a la Cala Monjoi, fondàries oscil·lants entre 70 i 80 metres, però aixís com cap al Sud, en direcció a alta mar el fons dóna lloc a extensa plana continental amb lleugera pendent fins arrivar als 200 metres a més de 20 quilòmetres de la Punta Naus, en la regió Nord forma com un recolzament cap a la costa en direcció NO., amb fondàries de 500 i 600 metres a 5 i 6 quilòmetres del litoral.

Igual com se fa en terra ferma amb les montanyes, les planes i les valls, aixís mateix s'acostuma en oceanografía a donar noms a les altures, planes i recs submarins. La plana primerament esmentada pren el nom de *Plana d'Empúries* (1), i el rec o recolzament junt al Cap de Creus, el de *Rec del Cap,* amb la *Plana Roland,* a l'altre costat. Més enllà hi ha la *Plana Aragó, Rec Lacaze-Duthiers* i *Plana Balandrau,* com més al Sud les Planes Bolivar, Monturiol i de Castellarnau, com se pot veure en el croquis adjunt de la costa ampurdanesa (1).

---

(1) G. Pruvot, *Archives de Zoologie expérimentale et generale,* 1894, pl. XXIII.

En aquesta plana continental davant del Cap de Creus, tant en la part ampla de 20 kms. com en l'estreta de 2,5 a 3 kms., és on amb preferència els pescadors catalans arrosseguen els filats, sobre tot *del Bou,* per no presentar roques ni escàires, ni ràpides pendents, sinó la lleugera depressió constant d'un 3 a 4 $^0/_0$. El fons és format per un fang sembrat d'un nombre tan extraordinari de conquilles, que arriben a omplir les bosses dels filats dificultant la marxa. Bastarà ser un dia a Llansà o la Selva, a l'arribada de les barques de pesca per a fer-se càrrec de com dèu ser la capa superficial d'aquell fons, puix hi ha dies que les petxines i caragols llençats a la platja al neteijar aquelles, cobreixen materialment l'arena tot al voltant. I si les examinem amb detenció, veurem com al costat de les espècies vivents pròpies d'aquesta zona, com les

Calyptræa chinensis Linneo, var. *Polii,*
Turritélla triplicata Brocchi, var. *turbona,*
Fusus corrugatus Lamarck,
Scaphander lignarius Linneo,
Capulus hungaricus Linneo,
Aporrhais serresianus Philippi,
Pecten opercularis Linneo,
» *inflexus* Poli,
Cardium oblongum Chemnitz,
Tapes decussatus Lamarck,
Meretrix chione Linneo,
Corbula gibba Olivi,

s'hi troben altres formes desaparegudes en estat vivent no sols de nostra costa, sinó algunes d'elles de tot el Mediterrani i fins de la fauna actual.

Pruvot (2) que, com a Director del Laboratori i estació biològica de Banyuls, emprengué interessants estudis en la regió, esmenta les següents:

Mytilus gallo-provincialis Lamarck, var. *herculaea*
» » » Lamarck, var. *acrocyrta*

---

(1) J. Maluquer, *Resum de Oceanografia,* Barcelona, ed. Minerva, 1916.

(2) G. Pruvot, J. A. Robert, *Archives de Zoologie expérimentale et générale*, 1897, pàg. 499.

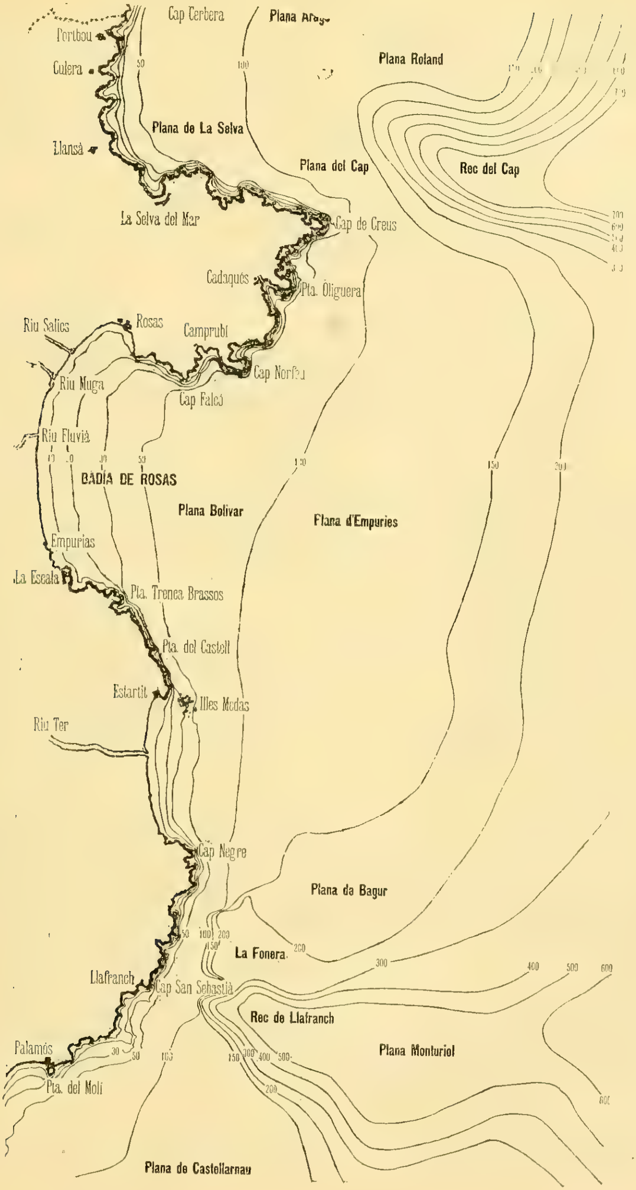
Cap Cerbera
Plana Arago
Portbou
Culera
50
100
Plana Roland
Plana de La Selva
Llansà
Plana del Cap
Rec del Cap
La Selva del Mar
Cap de Creus
Cadaqués
Pta. Oliguera
Riu Salics
Rosas
Camprubí
Cap Norfeu
Riu Muga
Cap Falcó
Riu Fluvià
50
150
200
BADIA DE ROSAS
Plana Bolivar
Plana d'Empuries
Empurias
La Escala
Pta. Trenca Brassos
Pta. del Castell
Estartit
Illes Medas
Riu Ter
Cap Negre
Plana de Bagur
50
100
200
150
La Fonera
200
300
400
500
600
Llafranch
Cap San Sebastià
Rec de Llafranch
Plana Monturiol
Palamós
30
50
100
150
300
400
500
200
Pta. del Molí
600
Plana de Castellarnau

Isocardia cor Linneo,
Lutraria elliptica Lamarck,
» » Lamarck, var. *angustior*
» *oblonga* Gmelin,
Panopaea norvegica Spengler,
Astarte sulcata Costa,
Modiola modiolus Linneo,
Pecten septemradiatus O. F. Müller,
» *islandicus* O. F. Müller,
Cyprina islandica Linneo,
Mya truncata Linneo.

Entre elles hi ha la *Isocordia cor* dragada en aquesta regió per nosaltres en estat vivent i comuna també en altres llocs de la costa catalana, bastant rara, en canvi, en el mediterràni, considerant-la en Pruvot i Robert (1) com en vies d'extinció. Les *Lutraria*, que amb tot i citar els diferents autors en el nostre mar com a pertanyents a la fauna actual, no deixen de ser litigioses, puix manquen dades complertes sobre'l llur habitat actual, fondàries, i altres, ja que en general sols se refereix a petxines trovades en l'arena de la platja. L'*Astarte* igualment, havent estat excluida per alguns autors (2) de la fauna mediterrània actual, etc., etc.

Per altra costat, els dos *Pecten* esmentats, la *Cyprina islandica, Panopaea norvegica* i *Mya truncata,* són propies avui i característiques de les regions boreals, Islandia, Noruega, Spitzberg i illes Feröe, sense senyal d'existència en el Mediterràni, no havent-hi cap mena de dubte, que hi havien viscut en èpoques relativament recents.

A aquesta llista d'espècies desaparegudes, podrem afegir-hi, amb tota certesa, el *Buccinum undatum* Linneo, de la troballa del qual ja donàrem compte (3) de primer entuvi. Els pescadors de Llansà, La Selva i Cadaqués, ne porten sovint entre'ls detritus de la pesca, podent-se recollir, de tant en tant, bons exemplars en aquelles platjes; però sempre morts, amb sèrpules, briozoaris i esponges adherits. Un bon company nostre, En Joan d'Aguilar-Amat, ens ha dit que també hi han bones referències d'haver estat recollit en el mateix estat davant de Vilanova i Geltrú. De totes maneres, tots els autors l'exclouen (ni esmentant-lo sisquera), de la fauna mediterrània. Abunda encara avui en estat vivent, al Canal de la Manxa i costes de Bretanya, Inglaterra i mar del Nort.

---

(1) Loc. cit.
(2) Weinkauff.
(3) *Butlletí Inst. Cat. Hist. Nat.*, 1915, pàg 87

Es també digne d'observar-se que, mentres els exemplars recollits morts del *Mytilus gallo-provincialis*, pertanyen a les dues varietats esmentades, els que dragàrem o recolliren en les roques de La Escala, Roses, Llansà, durant les exploracions de l'istiu darrer, corresponen a la var. *dilatata* Philippi, var. *pelecina* Locard.

L'explicació de la desaparició d'aquestes formes, la dóna Pruvot (1) relacionant-la amb l'aixecament submarí de l'Estret de Gibraltar, les corrents fredes que amb anterioritat penetraven per ell en el Mediterràni, l'escalfament de l'aigua al finar aquestes i la fussió dels grans glaciers. En resum, accepta fòra de dubte, com de l'època siciliana, l'aparició en el Mediterràni de dites formes, comparant el jaciment del Cap de Creus amb els fossilífers de Ficarazzi i Rhodes. Visqueren en nostres aigues, dels darrers períodes de l'època pliocena, cap al mitj de l'era quaternària.

No és sols en el Cap de Creus on se troven aitals jaçiments. A. F. Marion (2) crida ja l'atenció sobre les conquilles de braquiòpods morts dragades pel «Travailleur» en la zona de 500 a 700 metres en el Mediterrà occidental (Peyssonnel), especialment sobre les *Terebratella septata* Philippi, (= *Waldheimia septata)*, recullides amb les formes vivents, *Terebratula vitrea* i I. *Caput-serpentis*. També se'n troba en aigues de Gibraltar, i paral·lelament a la costa d'Africa fins a Sicilia (Bergeron, loc cit.).

Molt interessant fóra poder fixar concretament quina direcció segueixen en la costa catalana els restos d'aquesta fauna sub-àrtica parcialment desaparescuda del Mediterrani i que durant mólt temps se creia no havia arrivat tan al Nord de aquest. En aquest sentit, fora molt convenient que a l'esmentar conquilles rares, recollides en les diferents exploracions o rebudes dels corresponents, pescadors, etc., se fes notar sempre l'estació, fondària, distància de la costa i, sobre tot, si són vives o mortes. Axís tindriem, amb el temps, una idea ben clara de l'extensió i qualitat d'aquesta part de la fauna sub-fòssil catalana.

---

(1) Lloc cit., i veigis també Lapparent.—*Comptes rendus de la Société geologique de France*, 1895., pàg. XLV.

Suess. *Das Antlitz der Erde*, 1885, t. I, pàg. 388 i 433.

Lapparent. *Compt. rendus de la Société de Geographie*, 1894, pàgs 21-24.

Th Fischer. *Die Iberische Halbinsel*, in Kirch hoff, *Allgemeine Erdkunde*, 1893, t. III, pàg 543.

J Bergaron. *Mémoires de l'Acad. des Sciences*, 1886

(2) A. F. Marion *Annales du Musée d'Hist Nat. de Marseille*, 1882, pàg 39.

Barcelona, Abril 1916.

Nota preliminar al estudi del gènere Erebia

PER

IGNASI DE SAGARRA

El nombre de formes catalanes que coneixem en l'actualitat es bastant crescut, resultant incomplertes les claricies que s'han publicat a Catalunya o a fora, referents a n'aquelles.

Fins a l'abril de 1906 que aparagué el primer treball de conjunt sobre les erebies catalanes, publicat en nostre BUTLLETÍ per l'amic Felip Ferrer i Vert, sols s'havien citat quatre especies: *E. medusa* F.; *E. aethiops* Esp. (1), *E. nerine* Frr. (2), *E. pronoë* Esp. i *E. goante* Esp. (3). En les «Especies del gènero *Erebia*» (4) s'en citen quatre mes: *E. melampus* Fuessl., *E. stygne* O., *E. lappona* Esp., *E. tyndarus* Esp., alguna ja coneguda d'En Cuní i Martorell, i quasi totes procedents dels encontorns de Ribes, per lo que resulta una comunicació plena d'interès.

---

(1) Catálogo metódico y razonado de los lepidópteros de Cataluña, por M. Cuní y Martorell.—Barcelona, 1874.

(2) Excursión entomológica y botánica a San Miguel del Fay, Arbucias y Cumbres del Montseny, por M. Cuní i Martorell, en Anal. Soc. Exp. d'Hist Nat., tom. IX, 1880.

(3) Vuit dies en Camprodón.—Excursió entomològica i botànica, per M. Cuní i Martorell, en Butll. Associació d'Excursions Catalana, 1889.

(4) Notas lepidopterológicas, per F. Ferrer i Vert, I.—Especies del Género «Erebia», en Butll. Inst. Cat d'Hist. Nat.—Abril, 1906.

Darrerament aquell nombre s'ha aumentat prodigiosament al explorar amb mètode alguns indrets del Pirineu i altres muntanyes, demostrant que la regió catalana té una importància capital per a l'estudi d'aquelles espècies que's modifiquen al passar del centre alpic a les muntanyes espanyoles, originant-se formes propies del Pirineu com la *E. gorgone* B., *E. lefebvrei* Dup. amb sos diversos morfes. Altres com la *E. neoridas* B. ofereix un trànzit gradual a la *E. zapateri* Obth. passant per la forma *margarita* Obth., i la *E. stygne* O. que dés de la forma *pyrenaica* Rhül del cims del Pirineu passa a la forma espanyola *bejarensis* Chap., com a raça constant al maciu del Montseny. Integren també nostra fauna, espècies que com la *epistygne* Hb. eren considerades per alguns autors com a pròpies dels Alps, essent així que's trova en les muntanyes d'Aragó i al Miracle, prop de Solsona.

Com a preliminar als estudis biològics que plantejen aquests interessants lepidòpters, donem una llista de les formes que coneixem actualment.

E. epiphron var. *pyrenaica* HS.—VII, VIII; Vall de Nuria! St. Joan del Erm!. Els individus d'aquesta localitat representen a n'aquesta forma ben tipicament; son més grossos que'ls de la Vall de Nuria i encontorns.

var. *nelamus* B.—Es escassa al Pirineu, segons Rondou.

E. melampus Fuessl.—VII, VIII; citada en el treball d'En F. Ferrer i Vert, de la Serra de Pórtolas, prop de Pardines.

E. manto Esp.—VI, VII; gorges de Cremal VII!; Port de Benasc i Port de la Picada (d'Aubuisson i von Caradja).

var. *caecilia* Hb.—Port de Benasc (O. Struve).

E. oeme var. *spodia* Stgr.—VI, VII; Vall d'Aràn (M. Llenas).

E. medusa F.—V, VII; citada en publicacions catalanes, no l'hem vist encara.

E. stygne var. *pyrenaica* Rhül.—VI a VIII; Vola en els cims més enlairats i principalment al Alt Pirineu.

var. *hispanica* Chap.—Es la forma dominant al Pirineu català, sobre tot en les parts mitjanes i inferiors.

var. *bejarensis* Chap.—Se troba en les parts superiors del maciu del Montseny, VI, VII! També vola al Vernet.

E. **evias** var. *hispanica* Zap. i Korb.—VI, VIII; St. Joan del Erm!; Montsec, VI (P. Font).

E. **lefebvrei** Dup.—VI, VIII; Port de Benasc (d'Aubuisson i von Caradja).

var. *intermedia* Obth.—Tarterars. sobre la vall de Nuria. 9, VIII, 1911!

var. *pyrenaea* Obth.—Tarterars del Canigó (Obth).

var. *astur* Obth.—Ull de Ter, IX (Dr. Weiss).

E. **nerine** Frr.—VII, VIII; després de la cita d'En Cuní i Martorell no s'ha trobat més a Catalunya; sa semblança amb l'*stygne* que's troba al Montseny, d'on Cuní cita *nerine,* fa que la considerem com a especie crítica fins que'ls fets ens demostrin lo contrari.

E. **pronoë** Esp —VII, IX; Font del boix prop del poble de Molló, en la comarca de Camprodón (Cuní i Martorell).

E. **epistygne** Hb.—IV, V; el Miracle, prop de Solsona (A. Marcet).

E. **goante** Esp.—VII, VIII; Font del boix, prop del poble de Molló, comarca de Camprodón (Cuní i Martorell); i voltants de Ribes (F. Ferrer).

E. **gorgone** B.—VII, VIII; alt Pirineu, Port de Benasc, Port de la Picada (von Caradja).

E. **gorge** Esp.—VII, VIII; Puigmal, abundosa prop de 2,500 metres d'altitut (Dr Weiss).

ab. *erynnis* Esp. rara amb el tipus (Dr. Weiss).

E. **neoridas** B.—VIII, IX; serres del Catllaràs, Pobla de Lillet, VIII!; Ribes, VIII, IX (Dr. Weiss); Rama, VIII (O. C. Rosset). Molts exemplars d'aquesta localitat formen transició a la *E. zapateri* Obth. i pertanyen a la forma *margarita* Obth.

E. **aethiops** Esp.—VII, VIII; Vall d'Aràn (Col. Codina); Nuria (F. Ferrer i Vert); Vich, Ribes, Pirineu i Camprodón (Cuní i Martorell).

var. *ocellaris* Stgr.—O. Struve l'ha trobat al Port de la Picada i en algún altre lloc del Pirineu central.

E. euryale Esp.—VIII; Congost avans d'arribar a Nuria (Dr. Weiss).

E. lappona Esp.—VI, VII; un mascle cassat al Puig de Certescans i una femella del Plà de les Salines (F. Ferrer). Sembla que l'últim exemplar mencionat pertany a la var. següent.

var. *Sthennyo* Grasl.
A n'aquesta forma pertanyen els exemplars del Pirineu occidental. Vall d'Aràn VII (M. Llenas). Maciu del Comoloforno, en la mateixa encontrada (C. Rocafort).

E. tyndarus var. *cassioides* von Hohenw.—VII, VIII; St. Joan del Erm, camí del cim d'Orri. VII!.

ab. *addenta* Tutt. — Dos exemplars de la mateixa localitat!.

var. *pyrenaica* Heyne-Rhül.—Vall de Nuria, seguint el camí vers Finestrelles!; Ribes, dessobre 1,200 metres (Dr. Weiss).

OBSERVACIONS SOBRE «E. STYGNE» O., «E. EVIAS» GOD. I «E. NEORIDAS» B.

E. stygne O.—La *E. stygne* és la més extensament dispersa a Catalunya, trovant-se dés de les valls inferiors als cims del Pirineu i en tota la regió superior del Montseny. Es freqüent en els aglevats, parant-se entre l'herba o al mig dels viaranys, per quina causa és un dels lepidòpters que venen més al pas, al creuar les regions pirinenques; té predilecció per certes plantes, com *Thymus serpyllum, Jasione montana, Calamintha alpina* (Rondou).

En alguns llocs dels alts Pirineus, *stygne* és quasi bé igual a la forma que vola als Alps i probablement a n'aquella s'ha de referir la denominació *pyrenaica* Rhül. En la mateixa serralada és mólt freqüent *hispanica* Chap., que's caracteritza per son major tamany i color més viva en les faixes brunes, aquestes són continues, si bé en alguns ♂♂ sols vorejen estretament les taques oculars (figures 1, 2, làm. adjunta). Segons nostres observacions és la forma freqüent dés de la Vall d'Aràn a tot el Pirineu català. En alguns indrets, com al Vernet, apareix més exuberant i deu referir-se a la forma *bejarensis*

Chap. Es caracteritza per sa viva color; les faixes brunes adquireixen un gran desenrotllo, ocupant la tercera part de les ales anteriors en algunes ♀♀; les taques oculars són més grosses i més nombroses com pot veure's en les figs. 3, 4, de la lám. adj. D'aquesta forma ne tenim una gran colonia al maciu del Montseny, dés de Tagamanent a la Vall de Santa Fé.

E. evias hispanica Zap. i Korb.—Vola amb *stygne hispanica* Chap., a Sant Joan del Erm i més amunt, vers el cim d'Orri; en aquell indret anava acompanyada també de la *E. tyndarus cassioides* Hoehnw. Darrerament l'ha portada del cim del Montsec d'Ares, a 1650 metres d'altitut, nostre amic el Dr. Pius Pont Quer. Allí va plegada amb l'*stygne hispanica* Chap.

Tots els exemplars catalans que tenim s'allunyen de la *evias* (tipu) per son petit tamany (la mida de la llargària alar està compresa entre 18'5 i 22'5 mm.). L'amplada de les faixes clares de les ales anteriors és mólt considerable variant entre 4'5 i 6 mm. prop dels ulls apicals): aquestes faixes tenen la color bastant clara, destacant-se bé de la tonalitat fonamental. Per tots aquests caràcters podem referir la *evias* de Sant Joan de l'Erm, i del Montsec a la var. *hispanica* Zap. i Korb. (figs. 5, 6, 7, 8, 10).

E. neoridas ab.—La figura 9 representa un exemplar de *neoridas* procedent del Catllaràs (1600 mts. alt. prop de la Pobla de Lillet). Son reduit tamany i col·loració la separen del tipus, acostant-se a una forma de transició a la *E. zapateri* Obth. bastant freqüent a Catalunya. La forma *margarita* Obth. es troba en la part oriental de nostre Pirineu. En una nombrosa serie de *neoridas* que portà de Rama, nostre amic O. C. Rosset, s'ovira una transizió dés de uns exemplars que pertanyen al tipus, fins a alguns que's podríen referir al grupu de la *E. Zapateri* Obth.

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptes. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març
2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny
1 d'Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Octubre 1916

Smithsonian Institution
FEB 17 1917

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

SUMARI: SECCIÓ OFICIAL: Sessió ordinaria de 1 d'Octubre de 1916.—Noves herpetològiques, per *Joaquim Maluquer*.—Nota paleontològica i la Foradada de Vallvidrera, per *Joan Rosals*.—Bibliografía, per *I de S.*

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Època Barcelona, Octubre, 1916 Any XIII — Núm. 7

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 1 D'OCTUBRE DE 1916

Presidència del Rvnd. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.
President

Assisteixen a la sessió els socis Srs. Barnola, Boixeda, Codina, Ferrer Dalmau (M.), Ferrer Vert, Folch (M.), Font Quer, Maluquer (Josep), Rosset, Sagarra (I.) i Zariquiey.

DESPAIG ORDINARI

Se llegeix l'acta de la sessió anterior que és aprovada per unanimitat.

Són proposats per a socis numeraris els Srs. Dr. F. Haas, Enginyer, i Manuel Vidal, que viuen respectivament a Flix i a Huercal Overa.

Nostre volum "Treballs de l'Institució Catalana d'Historia Natural: 1915". —El Sr. President manifesta haver rebut proves de l'efecte immillorable que l'aparició del primer volum de treballs ha produit, llegeix entre altres un fragment d'una carta del soci honorari P. Navàs i amb tal motiu felicita als Srs. Vis-President i Conservador del Museu que foren els designats per l'INSTITUCIÓ per a formar part del Concell de Redacció.

Donatius per al Museu.—El Sr. Sagarra dóna per al Museu una col·lecció de *fòssils* regionals; el Sr. President uns exemplars de *Calissa metamòrfica* de Gualba, *Guix fibrós sedós* de Caldes de Montbui, *Baritina* de Sant Julià de Ramis, diverses Granotes *(Rana iberica* Blgr.) de Soldeu (Andorra) i un Tritó *(Molge aspera* Dug.) de la mateixa localitat i el Sr. Codina, una Granota *(Rana agilis* Th.) de Sant Joan de l'Erm.

Donatius per a la Biblioteca.—S'ha rebut amb destí a la Biblioteca el primer Anuari de la Junta Municipal de Ciències Naturals de Barcelona, amb la qual s'estableix el canvi; també s'ha rebut: «Temples pagans de la Tarragona romana» per nostre soci honorari Dr. Gibert, que forma un ben il·lustrat volum molt interessant, «Treballs Oceanogràfics en la Costa de l'Empurdà» per D. Josep Maluquer, «Sobre un gènere *(Chalcides)* poc conegut de la Fauna Herpetològica de Catalunya» per D. Joaquim Maluquer i un folletó del Sr. Marquès de Villaviciosa d'Asturies sobre «Parques Nacionales».

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Noves herpetològiques.—D. Josep Maluquer presenta un treball de son germà D. Joaquim sobre diverses espècies poc conegudes o noves per a nostra fauna. Cita entre altres com a nova per a Catalunya l'espècie *Zamenis hippocrepis* L. agafada a Vallcarca pels mestres de l'Escola Montessori en excursió dirigida per nostre President, qui fa constar que aquesta serp és freqüent a Oriola (Alacant) on fins se fica per les cases, particularitat a la qual al·ludeixen sos noms sinonímic de *domesticus* i vulgar de *teulaina*.

Carabus rutilans var. perignita Reitt.—El P. Barnola manifesta haver recollit en abundància aquest Coleòpter a Andorra. Un dels primers comerciants del Principat en conservava a centenars en alcool per a remetre a una casa alemanya, a la qual abans de la guerra n'enviava uns quatrecents cada any.

Anèlids Hirudínids, nous per a Catalunya.—El mateix senyor dóna compte d'haver recollit a la font d'En Japerot, al començament de la carretera de Gualba per la part de l'estació, la *Hirudo marginata* i un *Aulastomum (gulo)* (?), abundantíssim pels rierons dels prats d'Andorra. De la primera espècie que es pròpia de Niça, mostra el Sr. President un formós exemplar viu, en el qual féu remarcar el fenòmen de la fluorescència, amb canviants de color verd oliva, que és la que apareix vist l'animal amb llum directa, i porpra bru-fosc amb la reflexada sobre l'epidermis del mateix. Probablement aquest canvi és degut a apèndixs que presenta l'epidermis. Plegat amb l'exemplar viu, presenta la càpsula, on són els ous i més tard els embrions, que depositá al poc temps de tenir-la en captivitat. Del *Aulastomum* ne reserva un exemplar per al Museu de l'Institució, conservat en el líquid recomanat per Remy Saint-Loup (100 gr. d'aigua, 25 gr. de gliserina, 10 grams de clorur sòdic, 0'50 gr. d'alum).

Les criptògames vasculars d'Andorra.—El Sr. President presenta un treball relatiu a les Criptògames vasculars recollides el juliol prop passat a les valls d'Andorra, en ell esmenta doble nombre de les espècies fins ara citades de dita regió, i estant-hi representats els grans grups establerts en sistemàtica.

Contribució al coneixement de la fauna catalana, regió d'Artesa de Segre.—D. Josep Maluquer llegeix una nota de son germà D. Joaquim, en la qual cita Insectes (Coleòpters i Hemípters), Moluscs, Reptils i Amfibis recollits en la comarca d'Artesa de Segre l'estiu darrer. Cita entre altres el *Meligethes maurus* Sturm. probablement no citat encara de Catalunya. Ha estat trobat aquest Coleòpter també pel Sr. Codina a Sant Llorenç de Morunys en 27-VII-09. Cita també el Coleòpter Cerambícid *Xylotrechus rusticus* L., no citat encara de Catalunya, i el Curculiònid *Otiorrhynchus rugosoestriatus* Goerze, nou per a la península. Aquest darrer fou també trobat a Les (Vall d'Aran), pel Germà Leon Hilaire en 25-VII-13 i 3-VII-14; en el Catàleg Reitter (Ed. 1906) se cita únicament de França.

El Sr. Maluquer en son treball fa constar l'agraïment als Srs. Codina i Aguilar Amat que han classificat la majoria d'exemplars, Coleòpters el primer i Moluscs el segón.

Notes entomològiques.—El Sr. Codina comunica que nostre consoci Sr. Rosset, va trobar-se desagradablement sorprès al veure que totes les crisàlides tot i essent nombroses, habitant dins de plançons de sauc *(Sambucus)* prop de les arrels i que tenia en observació, li havien dat només que Himenòpters Icneumònids. Els paràsits determinats pel Dr. J. M. Bofill, són dos: *Dinotomus (Psilomastax) lapidator* Fàbr. i *Ichneumon rudis* Fons.

El mateix Sr. Codina fa circular entre els presents l'*Uromenus Durieui* Bol. (Ortòpter, Fasgonuridid Efipigerinid), caçat per ell a Gavà en 10-VII-15, i que convé citar puix és de creure que és nou per a la península ibèrica. Bolivar l'enclou en son catàleg, citant-lo de la Cerdanya francesa o Tolosa.

Presenta també el Sr. Codina dos exemplars de l'*Ectopsocus Stranchi* End. (Neuròpter, Socídid, Socínid) trobat amb freqüència en les bananes provinents de les Illes Canàries i de les quals tant consum es fa a Barcelona. Probablement deu tractar-se d'una espècie sobrevinguda, importada o catalana, però és la primera cita que es fa aquí de l'insecte, el nom del qual ha donat el P. Navàs. El Socídid, ja adult, vivia en la banana a despeses dels filaments i substàncies ceràcies i d'aspecte farinós d'un *Pseudococcus* sp. (?) (Hemípter, Coccídid Coccinid) del qual conserva un mascle. La data fou 20-XII-15.

També fa circular entre els presents una larva bastant crescuda d'*Ascalaphus sp* (?) (Neuròpter, Ascalafídid) procedent de Centelles, 23-IX-14, i una parella de *Carabus granulatus* L. nov. sub-esp. (?). Es interessant aquesta darrera cita perquè hi havia dubte que es trobés aquesta espècie a Catalunya. Encara que el senyor Cuní en el séu Catàleg l'esmenta de Tarragona (Himmighoffen), era considerada com a improbable pel mateix senyor de Lapouge. Probablement serà una raça local no descrita encara. La troballa és deguda a la Sta. M. C. Gelabert, a Hostalets de Bas, 5-10. VIII. 16.

Alguns Coleòpters catalans.—El Sr. Zariquiey presenta una preparació biològica del Coleòpter *Apoderus coryli* i tot seguit dóna compte d'haver recollit entre altres els Coleòpters següents en algunes excursions efectuades durant l'any corrent:

Carabus rugosus. Vallvidrera. Sols els elitres.
Pogonus chalceus. Marsh. C. Antunez 12-III-16.
« « v. *viridanus* Dej. C. Antunez 27-VI-15.
Chlaenius tristis Schall. Besos IX-15.
Trymosternus onychinus v. *plicipennis* Chd. Vallvidrera 6-II-16.
Cymindis axillaris v. *lineola* Duf. S. Llorenç VI-16.
Bidessus geminus F. R. Besós IX-15.
Ilibius meridionalis. Aubé. C. Antunez 20-VI-15.
Proteinus macropterus Gyllh. Montserrat 25-II-16.
Lesteva fontinalis Kiesw. Montseny VIII-15.
Zyras Haworthi Steph. La Rabassada 13-II-16. Nou per a Espanya.
Hydrochus carinatus Germ. Montseny VIII-15.
Ochthebius exculptus Germ. Montseny VIII-15.
« *impressus* Marsh. Montnegre VIII-15.
« *punctatus* Steph. R. Besós.
« *nanus*. Steph. R. Besós.
Hydraena riparia Kugel. Montseny VIII-15.
« *atricapilla* waterh. Montseny VIII-15.
Atomaria nigriventris Steph. Figueres X-15.
« *analis* Er. Montseny VIII-15.
« *cognata* Er. Montseny VIII-15.
Cis striatulus flavipes Luc. Montseny VIII-15.
« *hispidus* Gyllh. Montseny VIII-15.
Esolus angustatus Mull. Montseny VIII-15.
Tenebrioides mauritanicus L. Barcelona.
Aromia moschata L. Tortosa VI-16.
Raymondionymus Benjamini Mgt. Vallvidrera 11-V-16.

Exploracions botàniques.—El Sr. Font Quer, donà compte de les excursions realitzades per ell, durant l'istiu passat, a Falset, Ulldecona, Hospitalet de Tarragona, Montsec, San Guim, Solsona, etc. Manifestà que'l material recollit està, encara, en estudi, però avençà, com a més interessant, la troballa de l'Espart, *Macrochloa tenacissima*, a la plana de Sant Jordi, més enllà de Coll Balaguer, entre Hospitalet de Tarragona i Ametlla. De Ulldecona, cità la *Trichera rupicola* (Willk). Font Quer, que viu per tota la Serra de Montsec, desconeguda fins avui de Catalunya. De tot el material del Montsec d'Ares, potser siga el gènere *Pendulina*, nou també per a Catalunya, el que ofereix més interès.

Contribució al coneixement dels nostres Lepidòpters.—El Sr. Sagarra dóna compte del resultat de les exploracions del passat istiu en l'ordre lepidopterològic. Comunica algunes troballes d'interès, com una forma ♀ *caerulea* pertanyent al grupu *Lycaena argus* L. *argyrognomon* Brgstr. recollida a Ulldecona per En Pius Font; del mateix consoci té le *Lycaena admetus* Esp. de Sant Guim, i claricies d'interès sobre els Lepidòpters del Montsec. Aquest conjunt de noves formarà un treball especial.

Excursió col·lectiva.—S'acorda fer l'excursió col·lectiva d'Octubre el proper dia 8 a les escletxes de Papiol.

Noves herpetològiques

per

JOAQUIM MALUQUER

I.—ADICIONS A LA HERPETOFAUNA CATALANA

Lacerta muralis Lilfordi Günth.

Sinonímies i bibliografía:

Zootoca Lilfordi, part. Günth. Ams. & Mag. N. H. (4) XIV. pàg. 158. (1874).

Lacerta Lilfordi Braun. Arb. Zool. Inst. Würzb. IV. pàg. 1 (1877).

Lacerta muralis var. *Lilfordi* Bedriaga, Bull. Soc. Zool. France, pàgina 225, pl. IX, figs. 1-2. (1879).

Característiques:

Escates petitíssimes, unes vuitanta al voltant del cos en el centre corresponent-ne sis al ventre. Les potes posteriors assolint l'axil·la. Color negra per sobre i blavosa inferiorment.

Dimensions:

Llargària total	140 m/m
Cap	17 »
Amplada del cap	10 »
De la punta del morro a la pota anterior	22 »
De la punta del morro a l'anus	50 »
Potes anteriors	20 »
Potes posteriors	30 »
Cua	90 »

Procedència: Bosc de Cordelles, Cerdanyola (Barcelona) leg. Mn. Garriga (1).

Conservat: En alcool, en la meva col·lecció.

Tropidonotus viperinus aurolineatus Gervais.

Sinonímies i bibliografía:

Coluber viperinus var. *aurolineatus* Gervais. Ann. d. Sc. natur. 2.° ser. VI, pàg. 312, (1836).

Natrix viperina var. *bilineata* Bonaparte. Amph. europ. pàg. 53, (1839).

Tropidonotus chersoides Dum. et Bibr. Erpétol. génér. VII, 1, pàg. 562, 3, (1854).

Tropidonotus viperinus var. *b).* Schreiber, Herpetol. europ. pàg. 226, (1875).

Característiques:

Aquesta formosa varietat és caracteritzada per tenir dues ratlles groguenques tot al llarg de l'esquena i a més presentar un sol rengle de taques vertebrals, negres. L'exemplar estudiat tenía:

Llargària total	490 m/m
Cua	90 »
Fileres d'escates	21 »
Escuts ventrals	151 »
Escuts subcaudals	47 »

---

(1) En 8-10-1916, he tingut ocasió de visitar la col·lecció de Rept. i Amfib. del Monestir de Montserrat, aplegats per aquells voltants per el nostre consoci P. Marcet, en la qual figuren diverses *L. muralis Lilfordi,* que seràn objecte d'un estudi especial.

Procedència: Voltants de Barcelona.

Conservat: En alcool, en la meva col·lecció.

Zamenis hippocrepis Linné.

Sinonímies i bibliografia:

Coluber hippocrepis Linné, Mus. Ad. Fred. I, 16, t. 2, i Syst. nat, pàg. 388.
Coluber domesticus Linné, Syst. nat. I, pàg. 389, 341. (1767).
Natrix hippocrepis Merrem, Syst. amph. pàg. 105, 50. (1820).
Haemorrhois hippocrepis Boie, Gener, übers. d. Fam. u. Gatt. d. Ophid. Isis XIX, pàg. 982. (1826).
Periops hippocrepis Wagler, Natürl. Syst. d. Amphib. pàg. 189. (1830).
Calopeltis hippocrepis Eichw. Nouv. Mem. Soc. Imp. nat. Moscou, IX, pàg. 441. (1839).
Zamenis hippocrepis Günther, Catal. of. Colubr. Snak. pàg. 103, 2 (1858).
Periops hippocrepis Schreiber, Herpetol europ. pàg. 260. (1875).

Característiques:

Es l'únic colùbrid europeu, que presenta una sèrie d'escuts suboculars que separen completament quasi sempre, els supralabials dels ulls.

L'exemplar únic, recollit a Catalunya, a que fem referència, té: 1 preocular; 2 postoculars; 3 suboculars en un costat i 2 en l'altre, que separen completament l'ull dels supralabials; 2-2 temporals; 8 i 9 supralabials; 4 sublabials en contacte amb cada inframaxil·lar anterior. Escates en 27 fileres cap al centre del còs, i 8 fileres sobre la cua. Ventrals, 236, anal enter; subcaudals, 95.

Llargària total: 380 m/m. Cua, 76 m/m. Taques dorsals i laterals, bru fosques, vorejades de negre. Ventre salmonat concolor.

Procedència: Vallcarca, 17-IX-16.

Conservat: Viu en un terrari del Museu de Catalunya.

Coelopeltis monspessulana Neumayeri Fitz.

Sinonímies i bibliografía:

Coluber Neumayeri Fitzinger. Classíficat. d. Reptil. pàg. 57, 13, (1826).
Bothrops distinctus Eichw. Reise Caucas, I, 2, pàg. 748. (1836).

Rhabdodon fuscus Fleischm. Dalmat. nove serpent. gen. pàg. 26, tab. II. (1831).

Coluber fuscus Schinz. Naturg. u. Abbild. d. Reptil, pàg. 150, tab. 64, fig. 2. (1833).

Coelopeltis monspessulana var. *Neumayeri* Bonaparte. Amph. europ. pàgina 45. (1839).

Coelopeltis lacertina var. *d).* Schreiber. Herpetol. europ. pàg. 222. (1875).

Característiques:

Color bruna uniforme per sobre, ventre groc-blanc. Cap sense taques. El primer exemplar estudiat tenía:

Llargària total	1,000	m/m
Cua	50	»
Fileres d'escates	19	»
Escuts ventrals	175	»
Escuts subcaudals	13	»

Procedència: Monjuic (Barcelona).

Conservat: Viu en un terrarium del Museu de Catalunya.

Aquesta varietat és comuna a Catalunya, tant com el tipus, presentant-se en totes les coloracions intermitges. En l'exemplar de referència és sens dubte degut a algún accident o baralla la pèrdua del tros de cua que li manca.

II. — CONTRIBUCIÓ AL CONEIXEMENT DE LA FAUNA DE CATALUNYA

En el BUTLLETÍ de gener de 1916 (1), figura una nota on són citats alguns exemplars herpetològics recollits per mí. A continuació dono una relació de les espècies que no figuren en aquella nota i que personalment he pogut estudiar durant l'istiu darrer.

---

1 Pàg. 11.

BATRACIS

ANURS

Alytes obstetricans Boscai Lat. Tant els exemplars a què fèiem referència en nostra citada nota, com els que hem pogut recollir i no en poc nombre durant l'istiu passat, pertanyen a la var. *Boscai* Lataste, éssent caracteritzats per tenir la pell més llisa i les taques dorsals grans, ço que els dona força semblança amb els *Pelobates cultripes* Cuv. joves.

Rana iberica Blgr. Soldeu (Andorra). Diversos exemplars agafats en VII-16, pel P. Barnola, qui en feu donatiu al Museu de l'Institució. Es interessant la localitat, per quant a Catalunya sols hi havía una cita del Vallès (1).

Rana agilis Thomas. Sant Joan del Erm, Torrent de les Comes de Rubió. Un exemplar leg. Codina, VII-1916, i donat per aquest al Museu de l'Institució. Aquesta espècie a Catalunya era citada sols de Ribes (2).

URODELS

Salamandra maculosa Laur. Salamandra. Vallvidrera, leg. Rosset, III-16. Encara viu en un terrarium del Museu de Catalunya.

Molge aspera Dugés. Soldeu (Andorra). Un exemplar, leg. Barnola, VII-16, qui n'ha fet donatiu al Museu de l'Institució.

REPTILS

SAURIS

Psammodromus algirus L. Sargantana. Collfret (Lleida), VI-16. Abundant pels camps d'herba, sobretot a l'hora del sol, corrent amb lleugeresa gran a la més petita alarma. Un exemplar de Vallvidrera (Barcelona), V-16.

---

(1) But. Inst. Cat. d'Hist. Nat. abril 1916, pàg. 57.
(2) Boscà. Bol. R. Soc. Esp. Hist Nat. abril 1916, pàg. 193.

Anguis fragilis L. Serp de vidre, vidriol, noia. Collfret, VI-16. Abundant en totes mides. Recollits alguns exemplars molt grossos sobre les pedres dels llocs omvrívols.

OFIDIS

Tropidonotus natrix astreptophorus Seoane. Serp d'aigua, serp pudenta. Tudela (Lleida), IX-16. Un formós exemplar que es conserva viu eu un terrarium del Museu de Catalunya. Vomità a l'agafar-lo un enorme *Bufo vulgaris* que devía ja fer alguna estona que s'havía empassat.

Tropidonotus viperinus Latr. Serp d'aigua. Camí del Farell, Caldes de Montbui, V-16. Cervera (leg. P. F. Vila). Empalme (Girona). Abundant.

Coluber scalaris Boie. Serp blanca. Abundant pels voltants de Collfret i Anya, VI-16, tant en llocs pedregosos com en altres de frondosa vegetació. Vallvidrera, un exemplar leg. Rosset, que vaig conservar molt temps en un terrari viu, no aconseguint fer-li menjar ni fer-li perdre son fortíssim tremp salvatge; intentava sempre atacar amb la boca oberta. He tingut ocasió de veure en un jorn calurosíssim (Empalme, 5-VIII-16) una d'aquestes serps en una bassa on hi havía *T. viperinus*.

Coronella girondica Daud. Serp rosa. Sarrià, Juny 1916. Un exemplar donat al Museu de l'Institució per el P. Barnola. Fou caçat al bosc del Col·legi de Sant Ignasi. Les altres cites de Catalunya eren Sarrià (1), i Lleida (2).

Vipera Latastei Boscà. Escursó. Coll de la Baseta, camí de Sant Joan de l'Erm. Agafada viva per Codina, VII-16; viu

---

(1) But. Inst. Cat. d'Hist. Nat. abril 1916, pàg 62.

(2) Boscà Bol. R. Soc. Esp Hist. Nat. abril 1916, pàg. 193. L'hem vist també en el Museu del Monestir de Montserrat en 8-10-16, procedent d'aquells voltants.

TREBALLS DE L'INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

El volum de Treballs de 1915 s'ha enviat CERTIFICAT a tots els senyors socis residents a fòra de Barcelona; per tant, es prega als que no l'hagin rebut ho comuniquin al Secretari, En Joaquim Maluquer, que viu al carrer de Còrcega, 413, Barcelona, i que té en son poder els rebuts corresponents, perquè es pugui fer la reclamació que calgui.

encara en un terrarium del Museu de Catalunya. En jorns calurosos es banya en un petit recipient que té dintre el terrarium (1).

Molts dels exemplars anotats han estat en poder del Dr. Boscà, qui ha comprovat algunes classificacions; aprofitem aquest lloc per a fer-li present nostre agraïment.

III. — NOTA BIBLIOGRÁFICA DE «ADICIONES HERPETOLÓGICAS A LA FAUNA DE CATALUÑA», PER EL DR. BOSCÁ. «BOLETÍN DE LA R. SOC. ESP. DE HIST. NAT.» ABRIL 1916.

En la sessió ordinària de l'Institució de 2 d'abril prop-passat, fou presentada la meva Nota herpeteològica, que figura publicada en el BUTLLETÍ del mateix més. Dita Nota fou dedicada al Dr. Boscà, per ser el qui més ha treballat sobre nostra fauna herpetològica a l'estudiar la general espanyola.

Are bé, sortosament per a la Ciència i després d'un parèntesis d'uns 30 anys, el Dr. Boscà ha reprès sos treballs sobre herpetología, publicant en el nombre del «Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural», del mateix més d'abril, unes ADICIONES HERPETOLÓGICAS A LA FAUNA DE CATALUÑA, figurant-hi diferentes cites d'exemplars i localitats molt notables per a tenir-ho en compte quant més endavant es publiqui un més complert catàleg d'exemplars herpetològics de nostra terra, quasi tot resultat d'una excursió per Catalunya el juliol de 1915.

Figuren en el esmentat treball les espècies següents:

Salamandra maculosa Molleri Bedriaga. Ribes.

Alytes obstetricans Boscai Lataste. Lleida. Banys de Sant Vicents. Ribes.

---

(1) Es aquest escursó molt comú a Montserrat. Nostre consoci P. Marcet, en conserva en alcool molts exemplars notables per ses proporcions. Un d'ells té poc més de 60 cm , és femella, i en el mateix pot conserva dos petits que nasqueren a poc de tenir-la en cautiveri. El jorn citat, que visitarem el Museu, en el camí del Via-crucis, una senyoreta en matà un de prop de 30 cm , qual exemplar mort tinguerem ocasió de veure, en el tren, durant el viatge de tornada.

Pelodytes punctatus Daud. Jo he trobat en abundància aquest raniforme a Figueres, havent-lo citat en una nota publicada en el BUTLLETÍ de gener passat.

Pelobates cultripes Cuv. Empúries.

Bufo vulgaris Laur. Tortosa. Banys de Sant Vicents. Aquesta espècie ha estat ja anteriorment citada de Catalunya, entre altres per En Plantada (1).

Bufo calamita Laur. Banys de Cardó. També ha estat citat anteriorment de Catalunya. El mateix Plantada el cita del Vallès en el nombre del BUTLLETÍ ja esmentat.

Rana temporaria parvipalmata Seoane, Vidrà.

Rana agilis Thomas. Ribes. Espècie nova per a la fauna Ibérica.

Coronella girondica Wagl. Lleida. Estava citada de Barcelona pe mateix Dr. Boscà.

Coronella austriaca Fitzingeri Bonap. Queralbs, camí de Núria. Varietat nova per a la fauna Ibérica.

Coluber scalaris Boie. Cardó. Estava ja citat de Catalunya, entre altres per En Plantada del Vallès (2) i per mí d'Olesa de Montserrat (3).

Anguis fragilis L. Lleida. Seu d'Urgell. També havía estat citat del Vallès, per En Plantada, i de Vallvidrera, pel P. Barnola.

Acanthodactylus vulgaris Dum. Bibr. Sant Carles de la Ràpita.

Hemidactylus turcicus L. Sagaró. Estava ja citat a Catalunya per Plantada del Vallès i per Sagarra del vessant Est del Tibidabo, i de Santa Coloma de Gramanet (4).

---

(1) But. Inst. Cat. d'Hist. Nat. 1903. N.º 22-23.

(2) Loc. cit.

(3) But. Inst. Cat. d'Hist. Nat. juny 1915, pàg. 111.

(4) But. Inst. Cat. d'Hist. Nat. març 1914, pàg. 52.

Emys orbicularis L. Sant Carles de la Ràpita. Es tracta de la var. *e)* de Schreiber.

Com se pot veure, són interessants espècies la majoria, i així pot felicitar-se el Dr. Boscà, per l'èxit amb que ha reprès sos estudis.

Barcelona, octubre 1916.

Nota paleontològica

i

La Foradada de Vallvidrera

per

JOAN ROSALS

I

En tres localitats properes a Barcelona es troben jaciments de fòssils de la època primària; són aquestes Santa Creu de Olorde, Montcada i Papiol. Els dos primers llocs pertanyen als periodes silúric i devònic, i el tercer que fins fa poc s'atribuia a un dels pisos inferiors del silúric, modernament, gràcies als pacients estudis del notable paleontòleg Mr. Pierre Pruvost (1) s'ha reconegut que pertany al període carbonífer. Podríem afegir-hi els jaciments de Cervelló i Brugués, però sa distància és ja major, estant per altra part separats de la serra, que en solució de continuitat, enclou els tres primers citats. Per la comoditat de trobar-se en una població propera al terme de Barcelona i unida a ella per tres línies de ferro-carril, el primari de Montcada ha estat més visitat i estudiat que'ls altres. Prò fins en els llocs més explorats, el pacient naturalista pot trobar sempre algún tipus nou i en el domini de la paleontologia poden trobar-se certes espècies típiques que indiquen la presència, a vegades, d'un pis o sub-pis nou en aquella localitat. Així ha ocorregut amb el fòssil que motiva aquesta nota, trobat en aquest darrer lloc.

---

(1) L'Age des Schistes pourprés de Papiol près Barcelone.—Seille, 1912.

Aprofitant, doncs, una de nostres curtes tardes hivernals, vaig dirigir-me un diumenge a visitar el susdit turó primari de Montcada, amb el doble objecte de acaparar oxigen per a mos pulmons, que tan higiènic és per els que vivim la vida de ciutat, i amb el de continuar més exploracions per nostres voltants. Per a realitzar l'assenció vaig dirigir-me pel vessant N E., amb l'objecte d'explorar la pedrera de Calissa *griotte* que allí s'explota. Ja poc avans de arribar-hi vaig tenir ocasió de recollir abundants exemplars de *Alofana* que es presenta en aquest lloc ja pura, ja alterada, entre la *Limonita*. Arribat a dita pedrera vaig poder observar-hi diverses espècies de moluscs vivents que no cito per tractar-se d'espècies ja conegudes i vulgars, que habiten diferents llocs de nostre pla. Examinant les gruixudes capes de dita *griotte*, que presenten en aquest lloc una gran inclinació, vaig poder remarcar sa alternància amb altres mólt estretes de margues rogenques o groguenques. La primera que vaig trobar encloía nombrosos nòdols silicosos de color cendrosa, i en la segona abundaven petits fragments de *Oligist* alguns dels quals vaig recollir sols per tractar-se de l'òxid anídric de ferro, que sol trobar-se mólt més rarament que son hidròxid. Al mirar-los amb deteniment vaig poder observar en alguns d'ells certs detalls que'm feren veure que pertanyíen a espècies fòssils, en altra temps indubtablement piritizades. La major part eren, no obstant, indeterminables per haver perdut la majoria de sos caràcters, no així en altres, ja que apart d'alguns fragments d'*Orthoceras* (probablement la *O. bohemicum),* vaig recollir-hi dos exemplars ben conservats de *Cardiola interrupta,* Sow. i altres fragments del mateix. Aquet fòssil recollit a Camprodón, Ogassa i Santa Creu d'Olorde no havia estat citat fins ara en el primari de Montcada, ja que havent repassat el «Curs de geologia aplicada a Catalunya» de Mn. Font i Sagué; el lluminós estudi doctoral de nostre company Mn. M. Faura i Sans «Síntesis estratigráfica de los terrenos primarios de Cataluña» i el «Bulletín de la Société Geológique de France» en el volúm corresponent a la reunió general tinguda a Barcelona en 1898, que conté un notable treball del geòleg català Dr. Almera sobre el primari de Montcada, les principals i quasi úniques obres que tracten d'aqueixa localitat, no he vist assenyalat d'aquest lloc la *Cardiola interrupta*, Sow. que assenyala amb certesa la presència de la capa superior del gothlandià en aquest lloc.

II

A l'encapçalar amb aquest títol mon treball d'avui, no és mon objecte ni aquest el lloc d'estudiar el treball d'enginyeria, la crítica del qual deixo per als especialistes en aquesta mena de obres. Em proposo sols estudiar allò que podriem anomenar l'anatomia interna d'aquesta part de nostra serralada, que constitueix la montanya i coll de Vallvidrera, veritable istme que uneix el gran massís de Sant Pere Màrtir amb el del Tibidabo, i citar alguns minerals trobats entre les roques extretes de dita foradada, nous per a nostres voltants i potser per a Catalunya.

Seguint la línia recta per l'antic camí-drecera que puja dita collada i baixant pel dret fins al lloc on és situada l'antiga esglesia parroquial, hi he pogut observar les roques següents: 1.r *Pissarres satinado-maclíferes* en tot el camí fins a uns 35 metres aban de arribar al cim, on passen a *satinades*. A l'emergir dels sediments quaternaris i fins a una tercera part del camí se presenten molt alterades i amb abundància de *hidròxid de ferro,* producte de descomposició de sos elements. Aquestes *pissarres satinado-maclíferes* van atravessades per nombrosos filonets de *Quarç blavenc* i en alguns llocs per petits llits de *Pissarres sericito-ampelítiques,* que en altres sòn de *Quarcites blanquinoses*. 2.on Fins al cim apareixen, damunt de dites pissares, unes *Amfibolites* molt fulloses i descompostes. Es aquest el lloc on acaba l'ampla zona d'*Amfibolites* que comença més enllà de sota l'Observatori Fabra. Aquesta zona pot seguir-se ininterrompudament desde Vallvidrera per sota Can Baldiró, «Ideal Pavillon» i «Betlém», apareixent en el fons d'aquests darrers llocs, una erupció porfídica en forma de dic, de un *Pòrfid rosat,* que esdevé *blanquinós* a l'ésser sota «Betlém». En el contacte d'aquest *Pòrfid* amb les *Amfibolites* hi he observat *òxids de ferro* i *carbonats de coure*. Aquestes *Amfibolites* són en sa gran majoría *hornblèndiques*, tornant-se més *actinòtiques* a l'acostar-se a la zona metamòrfica de sota dit Observatori Fabra. Quasi sempre van acompanyades de *Granatita,* que en alguns llocs arriba a formar filons d'un decímetre de gruix. En gran part de l'extenció on se troben aquestes *Amfibolites* són tan alterades, que una persona inexperta les pendria per pissares. Havent passat la carretera de la Companyía d'Aigües de Barcelona (Dos-Rius), entre dita drecera de Vallvidrera i la via del funicular, que puja a dit lloc, hi apareix una roca eruptiva, sumament desfigurada per l'acció química, de color groguenca i textura de arenisca, trencada per nombroses *Diaclases,* la qual atentament examinada, sembla haver estat un *Micropòrfid.* Al devallar a l'altra part de muntanya es deixa a l'esquerra una erupció de *Pòrfid,* bastant important, en la qual s'obriren diverses pedreres que han estat molt temps en explotació, per a extreure'n materials per a les moltes construccions estivals d'aquells voltants. A la dreta i en allò que constitueix el fons de la canal, s'hi troba en alternancies *Pissarres satinades* i *Pissarres maclíferes,* fins a uns 20 metres abans d'arribar al fons de la vall, on apareix altra petita erupció porfídica. que molt bé podría ser que tingués relació amb les anteriors, continuant altra volta fins al fons les *Pissares satinades.*

Aquest és l'estudi d'observació de l'exteríor d'aquesta muntanya. Aném ara a fer-lo a l'interior. Pels materials extrets es veu que componen sa entranya diferentes classes de *Pissarra: negra sericitica; ampelito-maclífera* (aquestes junt amb l'*Amfibolita* constitueixen la major part del total extret); *satinada; maclifera* (fresca i alterada); *verda talcosa* (1); *Quarsita blanca* i *Quarsita negrosa; Amfibolita hornblèndica* i *Pòrfid groguenc.* Entre aquestes roques he pogut recollir els minerals següents: *Pirita de ferro* cristal·litzada en cubus, entre les *Amfibolites. Marcasita,* quasi sempre alterada, ennegrint les *Pissarres* en què es troba. *Calcopirita,* passant en alguns llocs a *Malaquita.* Entre els pocs exemplars de dit mineral, trobats en aquest lloc, he pogut recollir-ne un de cristal·litzat, que cito per ésser cosa rara trobar la *Pirita de coure* en tal estat. *Esteatita* groga i verdosa entre les *diaclases* del *Pòrfid* i en el contacte d'aquest amb les *Pissarres verdoses.* El to marcadament grocd el *Pòrfid* de prop l'estació inferior del funicular del Tibidabo no m'estranyaría que fos degut a la presència d'aquest mineral. *Calcita* en filons i omplenant els buitsgeoda de les *Pissarres* en cristalls romboèdrics i escalenoedrics. *Quarç* en massa i en filonets que omplenen les esquerdes d'algunes *Pissarres* i *Amfibolites. Dialaga;* mineral que vaig tenir l'honor de citar i presentar a aquesta Institució en una de les darreres sessions, cosa que's presenta en capes més o menys estretes, entre les *Pissares satinado-ampelítiques. Bronzita;* aquesta sol presentar-se junt amb l'anterior en les mateixes roques, encara que en menor quantitat. *Limonita,* procedent de la hidratació d'algunes roques que contenen mineral de ferro. *Serpentina,* molt típica, que dona naixença en aquest lloc a dos altres minerals, l'*Asbest* ja citat aquí per nostre digníssim senyor President, el qual mineral també he recollit, i el *Crisòtil,* mineral que's presenta en filonets, de lluentor sedosa i de textura fibrosa, semblant a la de algunes varietats de guix o a la de la *Epsomita* cristal·litzada de Calatayud.

---

(1) Hi he observat també alguns blocs de *pissarres cloritiques* o *clorosquistos* que per ésser compactes tenen l'apariència d'una *roca òfitica.*

Atravessant la foradada des de Sarrià, m'ha semblat observar-hi les seccions següents: 1.ª Una capa petita de *Pissarres maclìfero-ferruginoses,* molt alterada per l'acció química exterior. 2.ⁿª Una capa molt més extensa de *Pissarres maclífero-ampelitiques.* 3.ª Una gran capa de *Pissarres negres sericitiques.* 4.ᵗª Una capa de pocs metres de *Pissarra verda talcosa.* 5.ᵗª Una abundant erupció de *Pòrfid* amb abundant *Esteatita.* 6.ª Una petita capa de *Pissarra verdosa* amb *Dialaga.* 7.ª *Amfibolita hornblèndica* amb *Dialaga* i *Bronzita.* 8.ªᵘ Un bon gruix de *Serpentina* amb *Bronzita* i *Crisòtil.* A continuació es troben en major o menor extensió les mateixes capes, amb excepció de la 5.ª, en ordre invers, és a dir, les 7.ª, 6.ª, 4.ª, 3.ª, 2.ª i 1.ª, en *Pissarres satinades.*

Les roques que componen el lloc que estudiem, han hagut de sufrir indubtablement notables transformacions, modificacions o metamòrfosis que les han dut a llur estat actual. Es un fet observat en molts llocs l'efecte de tals transformacions. Las argiles de Montjuich han passat a *Termàntides* per contacte amb les *Quarsites* al formar-se aquestes. Aquestes mateixes procedeixen de les *Arenisques.* I ço que és més important, en diferents llocs havem remarcat el pas de roques sedimentaries a eruptives, i a l'inrevés, podent citar del primer cas els exemples següents: en la Costa de Llevant i en nostra veîna muntanya de Sant Pere Màrtri, havem vist *Pisssarres* mig digerides pel *Granit,* que les envolta, convertint-se en aquest. En la montanya de Sant Antoni a Ribes i en la Riera de Cànoves, havem pogut observar un conglomerat de petits elements passar insensiblement a *Pòrfid,* recristal·litzant sos elements. En el segón cas, hi ha el fet conegut del *Granit* descompost que dona a vegades naixement a una *Arkosa.* Els mateixos esquistos cristal·lins del terreny arcaic provenen en gran part de sediments modificats, a vegades d'èpoques posteriors, i aixís de cap manera poden atribuir-se'ls els caràcters de terreny primitiu, ja que avui s'ha trobat fòssils de diferents edats en terrenys d'aquesta naturalesa: fragments de *Crinoides* en l'huronià de la regió dels grans llacs americans; *Trilobites* en el gneis de Noruega; plantes carboníferres en les pisarres satinades de Tauern (França); *Belemnites* en les *Pissarres cloritoses* de Suissa, en els quals llocs pel sol caràcter petrografic se'ls hauría atribuit edats ben diferents. Indubtablement, les roques de Vallvidrera, malgrat llur metamorfisme, són procedents del temps primerís, ja que per una part entre Vallcarca i el Tibidabo existeixen esquistos amb fòssils ben determinats del devònic i del carbonífer, per altre, en el turó de Can Pasqual, proper a Vallvidrera, apareixen les *Calisses paleozòiques (griotte)* típiques del devònic. Fòra aquest lloc, totes les pissarres de nostra veïna serralada, descansen sobre el *Granit,* no trobantse en cap lloc el *Guix.* ¿Haurá aquest desaparegut d'algun lloc en què hi havía format? Així ho creiem. Fa anys en els dipòsits pleistocènics que reposen damunt del pliocènic del Hospitalet, trobàrem alguns fragments de *Guix,* barrejats amb els d'altres tipus de roca, idèntics al de nostre veí maciu arcaic, de què opiném que procediríen.

Les roques extretes de l'interior de la foradada, fòra les roques de naturalesa eruptiva, són *cristal·lofíliques*, que com son nom indica, tenen el caràcter d'ésser a la vegada cristal·lines i esquistoses. Aném ara a estudiar sa formació. El dinamometamorfisme amb la col·laboració de l'aigua, dels elements mineralitzadors i de una temperatura elevada, pot transformar les roques i donar naixença a minerals nous. Aquestes condicions se troben reunides en les geosinclinals, grandiosos plecs còncaus de l'escorça terrestre on s'acumulen els sediments en enorme gruix, gracies a l'aprofondiment progressiu de la geosinclinal. Sobretot la temperatura tè certament gran influència en la naixença d'un mineral o un altre. Així Becke distingeix en dites sinclinals, dos pisos de profonditat, dels quals, com és natural, el inferior és el de major temperatura. La formació dels minerals comprenent el radical hidròxil (OH.) resulta ésser imposible en aquest pis inferior. En el pis superior, la influéncia de la temperatura és menor, per la qual cosa els minerals hidratats poden pendrer-hi naixença; al contrari, l'efecte de les presions s'hi fa sentir particularment, i d'això ve la abundor de minerals lamel·lars que s'hi troben. Els minerals més caracterìstics del pis més profón, són: *Piroxens, Granat, Biotita, Plagioclases* riques en *Calç, Ortosa, Sillimanita, Cordierita* i *Oli-*

vi; els del pis superior: *Zoisita, Epidota, Muscovita, Clorita, Albita, Antigorita* i *Cloritoide.* Les dugues zones tenen de comú *Hornblenda, Quarç, Turmalina, Estauròtida, Distena* i *Rutil.*

Nosaltres havém cregut endevinar-hi en els terrenys de la base inferior de Vallvidrera aquest pis inferior, mentres el superior el veiem en zona d'*Amfibolites* i *Pissarres maclíferes,* que desde Can Baldiró segueixen en lleugera inclinació la direcció N. E. fins a la falda del Tibidabo. Corroboren la meva afirmació alguns dels minerals recollits, sobretot trobant-se en dita zona inferior la *Serpentina* que prova la presència anterior de l'olivi, que indubtablement ha contribuit a sa formació, així com també la presència actual dels *Piroxens: Bronzita* i *Dialaga,* l'*Hornblenda,* etc.

Per tant cal preguntar; ¿ha estat el factor actiu d'aquesta zona, el metamosfisme de contacte, degut a les diverses erupcions porfídiques, o al contrari, ho ha estat el dinamometamorfisme produit per una antiga sinclinal? Com diem més amunt, ens incliném més a creure en l'acció d'aquest darrer. El metamorfisme de contacte té una acció sempre limitada, mentres que aquí es tracta de la cristal·lització de sediments en una vasta extensió.

En tot el que hem exposat fins aquí, no s'ha de veure un fet isolat, sinó guardant relació amb la serralada primario-eruptiva del litoral llevantí de nostra provincia, amb la que ha tingut una comunitat de relacions, tant per la època de sa formació, com pel desenrotllament al través dels temps de sa acció destructiva.

Estudi difícil és el dels terrenys primaris, però quan han sofert grans alteracions, com la que acabem de descriure, aquest se converteix en veritable enigma, que obliga al geòlec, a basar-se en part, en teoríes d'autors acreditats, aplicades a terrenys de constitució semblant, que és el que havem fet en el cas present.

Barcelona, 1915.

BIBLIOGRAFÍA

ESSAI SUR LA FAUNE DES ILES BALEARES.—En el volum seté de la quarta serie dels *Arxives de Zoologie expérimentale et generale* (anys 1907-1908) hi ha l'interessant treball del Dr. Louis Fage. La informació bibliogràfica referent a l'Ictiologia balear, encara que poc nombrosa, es prou per a oferir un aspecte de conjunt de les espècies que viuen en aquelles aigües; després de sa detallada relació, el Dr. Fage dóna la llista dels peixos observats fins a la data de sa publicació. El conjunt es compòn de 264 espècies, en la següent repartició: Ciclostomids, 1; Plagiostomids, 41; Ganoids, 1, i Teleostis, 221. Fa remarcar que les espècies trobades venen a ser la quasi-totalitat de les típiques habitants del Mediterràni occidental, i després d'algunes consideracions de repartició geogràfica, acaba son proemi marcant les fites de les dugues grans provincies mediterrànies, la occidental i meridional (comprenent les regions litoral i sub-litorals de nostres costes, illes Balears, Sicilia, Còrcega, Cerdenya i Argelia) i la Oriental (costes provensals i liguriques, Adriàtic i archipèlag grec).

La segona part del estudi és de gran importància per a nosaltres, ja que's descriuen tres espècies noves per a la Ciència: *Gobius strictus; Eleotris (Valenncienaea) Pruvoti; Eleotris balearicus;* totes elles foren recullides en les excursions de Mrs. Pruvot i Racowitza amb el «Roland».

Acompanyen les diagnosis uns dibuixos esquemàtics del cap, branquiespines i escates de les noves espècies, i una làmina fototípica representant alguns dels exemplars citats.

I. DE S.

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptes. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març
2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny
1 d'Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Novembre 1916

SMITHSONIAN INSTITUTION
AUG 5 1926
NATIONAL MUSEUM

LOCAL SOCIAL: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — BARCELONA

SUMARI: SECCIÓ OFICIAL: Sessió ordinaria de 5 de Novembre de 1916.—La vall de l'Avencó, per *P. Font Quer* i *Ignasi de Sagarra*.—Urginea undulata (Desf.) Steinh., per *Carlos Pau*. — Scotodipnus catalanes, per *Ricardo Zariquiey*.—De una fontada a Cân Garriga de Santa Ceclina, per *A. Xiberta i Raig*.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Novembre, 1916 Any XIII — Núm. 8

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 5 DE NOVEMBRE DE 1916

Presidència del Rvnd. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.
President

A les onze del matí i assistint-hi els socis Srs. Codina, Calzado, Ferrer i Vert, Folch (Manuel), Font i Quer, Maluquer (Salvador, Josep i Joaquim), Sagarra (Ignasi), Romaní, Rosals i Zariquiey, el Sr. President obre la sessió.

DESPATX ORDINARI

Es llegeix l'acte de l'anterior sessió que s'aprova per unanimitat.

Es proposat per a soci numerari, D. Jaume Tenas, de Olot.

Son aprovades les propostes de socis numeraris presentades en la sessió anterior.

El secretari dóna compte de les comunicacions rebudes, entre les quals hi ha les del «Centre Excursionista de Catalunya» convidant a la sessió inaugural del present curs a la qual assistí, en representació de l'Institució, Mossèn

Marià Faura. També n'hi ha diverses acusant rebut del volum de Treballs de 1915 i de mercès per nomenament de socis.

El Sr. President dóna compte que el consoci Dr. Font Quer s'ha vist honrat per una especial distinció de la Reial Academia de Ciencies, i proposa que consti en acte, acordant-se així, que l'Institució n'ha hagut esment amb molta satisfacció.

Donatius per al Museu.—D. Amador Romaní, presenta i dóna per al Museu, una col·lecció de Peixos, Equinoderms, Crustacis i Algues provinents de Vilanova i Geltrú i un petit Herbari de plantes de Capellades; el senyor Calzado dóna amb el mateix destí un Esparver i un Estornell caçats prop de Manresa, i diversos minerals.

Donatiu per a la Biblioteca.—D. Joaquim Pla Cargol, de Girona, ha enviat amb destí a la Bibloteca un exemplar de la seva obra de text sobre Història Natural.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Excursió a les escletxes del Papiol—Amb temps verament primaveral foren visitades les conegudes escletxes; les vores de moltes d'elles eren resseguides per un estol de Dípters i Himenòpters que butzinaven fortament tot xuclant el nèctar de les flors de la Eura *Hedera helix* L. i del Arinjol o Sarsaparrilla del país *Smilax aspera* L., tan florida aquesta en qualques indrets, qu'embaumava l'espai. Aquella permetia observar en preciosos exemplars, el característic «dimorfisme foliar», que caracteritza els tanys arbustius, únics florífers, i els que creixen arrossegant-se. En el fons de les escletxes més amples, i àdhuc en ses parets, s'hi observa l'Alzina *Quercus ilex* L., Roure *Q. sessiliflora* Salisb., *Acer opulifolium* Will., Sauquer *Sambucus nigra* L., Olivera borda *Olea oleaster* L., Olivarda de fulla estreta *Phyllirea angustifolia* L., Esbarzer *Rubus sp.*, que forma impenetrables cortinatges, si no se'ls desfà a cops de gavinets o de estisora, Galzeran o Boix mascle *Ruscus aculeatus* L. amb els cladòdis guarnits de vermelles boles uns, de flors altres, *Solanum miniatum* Mert. et Koch, Figuera borda *Ficus carica* L. els sícons de la qual ja madurs ens oferiren un nou menjar, força saborós, i les Falgueres: *Ceterach officinarum* L. Dauradella, *Asplenum adiantum-nigrum* L. (escàs), *A. trichomanes* L., Polipodi *Polypodium vulgare* L., i la var. *serrata,* que forma esplèndides agrupacions i adquireix un gran desenrotllament, darrerament la Falzia de pou *Adiantum capillus-Veneris* L. de proporcions notables. No poguerem trobar en cap de les escletxes visitades, que foren totes les que permeten devallar-hi i passar per no ésser excessivament estretes, la Llengua de cervo, citada de dita localitat anys enrera per nostre consoci, Dr. Llenas. Pensem que ha desaparegut arrencada per a conreuar-la com a planta ornamental, com ens digueren fan amb el Polipodi, o potser per una manca de condicions biològiques o canvi de les mateixes. Aquestes són causa indubtablement de la variació notable de la vegetació briològica d'unes i altres de les escletxes. Així en la segona, per exemple, comptant des del camí alt del poble, la Hepàtica *Madotheca platyphylla* Dum., tapissa roques i soques amb abundor, i no es troba en la tercera, la qual presenta en canvi metres i metres quadrats de ses parets cobertes de la Molsa *Fissidens adiantoides* Hedw.

Dades per a la Briologia catalana.—El Sr. President cita les Hepatiques següentes recollides d'ençà de l'istiu a diversos indrets:

Pellia calicina Nees. i *Marchantia paleacea* en la carretera de Gualba, *Frullania dilatata* Dum., *Madotheca platyphylla* Dum., *Radula complanata* Dum i *Fegatella conica* (a can Illa) camí del «Salt».—De les escletxes del Papiol: *Lejeunea serpillifolia* Lib., *Madotheca platyphylla* Dum., *Plagiochila asplenioides* Dum. v. *minor* Nees.—A Caldes de Montbuy: *Frullania dilatata* Dum., *Modotheca platyphylla* Dum., *Marchantia paleacea* Bert. *Lunularia cruciata* (L.) Dum. i *Pellia Neesiana* Limpr. v. *furcigera* Hook., aquesta varietat o forma és característica de la tardor, i es manifesta per bifurcacions successives dels lòbuls.

Exploració del gorg d'En Pèlacs a Caldes de Montbuy.—En una visita feta en aquella notable esquerda oberta en un conglomerat de pudingues, recollí el P. Barnola branques de *Evonymus europæus* L. «bonetos», (nom que fa referència a la forma del fruit), confirmant la cita d'En Costa i de valor per l'escassetat de dita espècie a nostra terra. La *Selaginella denticulata* L., hi és abundosa per demés. Recollí també les *Hepàtiques* citades amb altres de Catalunya.

El Dermochelys coriacea L.—Comunica el Sr. President l'agafada d'un exemplar enorme de dit Queloni força escàs al Mediterrani, feta a Mallorca, i que ha estat adquirit per la Junta Municipal de Ciències.

Les Licopodiàcies i Selaginelàcies de l'herbari de la família Bolós.—El Sr. President llegeix la nota següent, referent a dites Criptògames vasculars existents als herbaris de la familia Bolós, i que li ha estat comunicada pel consoci D. Antoni Bolós.

Herbari d'En Ramón Bolós.—*Lycopodium alpinum,* Nuria. R. B.—Es com jo penso la *Selaginella spinulosa.*—*Lycopodium selago,* Costabona. J. Bolós.—*Lycopodium inundatum*, Olot. R. B. (Olot, Jaume Tenas.)—... Segons les descripcions i làmines de Coste no és l'*inundatum.*—*Selaginella Espinulosa*, Núria. Vayreda (Tenas). *Selaginella denticulata,* Vallvidrera. Puigg.

Herbari del Dr. Francesc Bolós.—*Lycopodium inundatum* L.—*L. Foliis sparsis integerrimis spicis terminalibus foliosis.*—*Lycopodium palustre* Lam. 1259.—Licopode des marais.—*Muscus terrestris repens* Clus.—Missa a Pourret.—Segons el meu parer, vistes les làmines, és la *Selaginella helvetica.*

Lycopodium complanatum L.—*L. Foliis bifariis connatis: superficia-*

libus solitariis, spicis geminis pedunculatis.—Licopode aplati.—No cita lloc.

Lycopodium selago L.—*Lycopsis selago.*—*Foliis sparsis octifoliis, caule dichotomo erecto fastigiato, floribus sparsis.*—E Pirineis a Costabona.

Notes botàniques. — El Dr. Font Quer presenta i llegeix dues notes botàniques, una d'elles deguda al Dr. Pau tracta d'una *Urginea* nova per a Europa i l'altra és de nostre consoci Sr. Xiberta sobre les *Falgueres* de la Selva.

Nota de geografía biològica.—El Sr. Sagarra llegeix el treball escrit en col·laboració amb el Dr. Font sobre «La Vall de l'Avencó», de què donà compte a la sessió de juny.

Excursió col·lectiva de novembre.—S'acorda fer-la el prop-vinent diumenge, dia 12 del corrent, a Vallromanes, pujant-hi per Montmeló.

LA VALL DE L'AVENCÓ

(Nota de geografía biològica)

per

P. FONT QUER i I. de SAGARRA

Així al primer cop de vista, tot l'aspecte de la Vall de l'Avencó, no sembla diferir gaire del que solen presentar les valls del Montseny. En aquesta època, el món dels insectes, mostra amb tota sa exuberància les formes pròpies de les primeres generacions, i sols algunes espècies, com la *Lycaena melanops* i *L. baton panoptes,* essencialment primerenques, ja's troben deslluides. En tota la Vall es veu gran quantitat de *Melitaea;* la *iberica* reposa llargues estones sobre les rames del Roldó; *dejone rondui* (1) va més per les flors, plegada amb la *cinxia* i la

---

(1) *Melitaea dejone* raça *rondoui* Obth.

phoebe occitanica que també sol parar-se a terra i amb la *didyma meridionalis* que s'endinsa pels pradells de banda i banda de la riera. Totes aquestes espècies, són freqüents en les fondalades del Montseny, i segons llur situació i sobre tot, segons l'època en què son visitades, s'observa sempre el predomini d'alguna d'elles: així, la *iberica* és la primera que apareix en tot el vessant meridional del massiu. Vuit dies abans, a la Vall del Figaró era molt abundosa la *dejone rondoui,* ara bastant escassa a l'Avencó, essent-hi en l'actualitat l'espècie dominant la *didyma meridionalis* amb bon nombre d'aberracions. Una cosa pareguda succeeix amb les *Lycaena;* ara estan al bo de volar les *L. cyllarus* amb la forma *dimus,* i la *icarus* i *thersites,* totes dugues anant plegades a l'entrar a la Vall, mostren la tonalitat característica de la primera generació. Després, més tard, tornen a aparèixer en una nova forma francament estival.

També és pròpia d'aquesta època, la *Lycaena orion,* que advertírem a l'entrar a la Vall. Sempre es troba formant petites colònies sa eruga deu alimentar-se aquí, del *Sedum album,* sub-espècie *micranthum*, que creix en les clivelles de les pedres i runes.

La Vall de l'Avencó, té, a l'iniciar-se, una orientació de W. a E., i, nosaltres, perquè la veiérem més frondosa, estudiàrem de bon principi, la falda cara al Nord. Al començar, sobre les calisses, hi ha un formós bosquet d'Alzines amb les següents plantes

QUERCUS ILEX

Buxus sempervirens
Polygala calcarea
Hippocrepis (1)
Juniperus communis.
Teucrium pyrenaicum raça *reptans* (2)
Anthyllis Vulneraria
Genista hispanica var. *hirsuta*
Plantago media
Hepatica triloba
Euphorbia amygdaloides
Globularia vulgaris

Aquesta agrupació ens recorda tot seguit els bosquets de Montserrat i de Bages, que tenen el mateix aspecte quan són situats a semblant altitud. Vall amunt, continua el bosquet, i en el solei, quan manquen les Alzines o quan per l'exposició apropiada, el sol hi bat de ple, apareixen i dominen les *Genista Scorpius, Lavandula latifolia, Satureja montana*... Acompanyen a aquesta vegetació, els següents Lepidòpters: *Pieris manni, P. napi* (algún exemplar), *Melitaea didyma meridionalis*, *phoebe occitanica* i alguna *dejone rondoui, Argynnis lathonia, Coenonympha pamphilus* gen. vern. *lyllus, Lycaena icarus, thersites*, *cyllarus* i *melanops*, *Tanaos tages*.

---

(1) Probablement *H. glauca* Ten., però la planta començava tot just a florir i, per això no'ns fou possible estudiar-la bé.

(2) *Teucrium pyrenaicum* L. raça *reptans* (Pourret) Sennen.

Al contrari, en llocs més ombrívols i més frescs, al fons de la Vall, s'hi veu

QUERCUS ILEX

Buxus sempervirens
Daphne Laureola
Primula officinalis
Bryonia dioica
Ruscus aculeatus
Valeriana officinalis
Hedera helix
Sanicula europaea
Lamium flexuosum
Lithospermum purpureo-caeruleum
Fragaria vesca

i en els penyals,

Asplenum Adiantum nigrum
A. fontanum
Moehringia muscosa
A. Trichomanes
A. Ruta muraria

parades en les clivelles d'aquests penyals calcaris, hi ha els següents Lepidòpters

Larentia ocellata
Larentia bilineata
Larentia fluctuata

Creuant la riera, volaven la *Gonepteryx cleopatra, Leucophasia sinapis* gen. vern. *lathyri, Colias hyale* gen. vern. *vernalis* i *Limenitis rivularis,* que's para de tant en quant a les branques dels arbres. Recollírem en el mateix indret, un exemplar de la *Lycaena hylas*, més pròpia de les regions muntanyoses; la coneixiem ja de la part superior de la vall (casa del Vallit) i del Pla de la Calma, d'on, sens dubte, deu baixar.

Encara, més amunt, torna la vall, amb els boscos d'alzina, a pendre un caràcter menys ombròfil, i sota l'Alzinar, a claps, uns petits pradells tots florits de *Polygala calcarea* i *Hippocrepis*. Certament, té tot un ambient montserratí aquesta falda; la *Viola Willkommi* Roem., creix sota l'Alzinar, i ens fou molt agradosa aquesta troballa perquè no sabiem la dita Viola de més cap a llevant de Sant Llorenç. I, encara que no figuren en les associacions que hem esmentat, més o menys escampats, hem vist per tot allí, *Cytisus sessilifolius, Coronilla Emerus, Amelanchier vulgaris*... però no *Viburnum Tinus*. Compari's aquesta flora amb la de Montserrat i Bages. (1)

En tota l'extensió coberta pels pradells que acabem d'esmentar, hi observem alguns Lepidòpters característics d'aquesta flora: la *Lycaena sebrus,* espècie tant localitzada com dispersa per Catalunya, és una de les més típiques de la regió del Montseny. La *Lycaena. minimus,* vola ran de terra entre les mates de *Polygala* i *Hippocrepis;* tant per sa grandària com per sa coloració és difícil de distingir; probablement sa eruga s'alimenti, aquí, de *Coronilla Emerus* o d'*Hippocrepis*. La *Hesperia serratulae,* també freqüent en aquests llocs, és característica dels pradells de les regions muntanyoses.

En va hem cercat el *Thais rumina medesicaste,* que viu sobre la *Aristolochia Pistolochia* a Castelldefels, planta que aquí no escasseja; les cites d'En Pere Antiga, per altra banda, que recollí aquella espècie el 20 de maig als voltants de La Garriga en formacions semblants, feien possible la seva troballa. Si bé no fórem sortosos amb aquest Lepidòpter, ben prompte el descobriment d'un altre de major interès, ens omplí de joia; prop del caminet hi havia el *Nemeobius lucina*, que viu sobre les *Primules,* tant freqüents en aquesta Vall. Fins aleshores, no veiem confirmada la presència de l'únic representant europeu de la família *Erycinidae* a Catalunya.

Tot seguit, la Vall de l'Avencó canvia del tot. Hem deixat el terreny calís i sobre'l silúric, els Brucs, les Estepes, els Caps d'Ase i els *Sarothamnus* florits esplendorosament, donen al paisatge un nou aspecte. Per la falda de la Vall hi ha, barrejats amb Alzines i Roures

---

(1) Font Quer «Ensayo fitotopográfico de Bages», p. L

Erica arborea.
Calluna Erica.
Centaurea pectinata
Anthoxanthum odoratum
E. scoparia
Sarothamnus scoparius
Cistus laurifolius
Lonicera Perycli-menum

però qualques espècies del calcari continuen aquí, com les *Genista hispanica* var. *hirsuta, Polygala calcarea,* etc. Es veuen poc freqüents els *Cistus salviifolius, C. monspeliensis,* i en qualque lloc reduit *Potentilla hirta* i *Saxifraga granulata*.

Entre mig dels matolls i en els herbeis, hi descobrírem el *Latyrus niger* Bernh., localitat la més meridional a Catalunya d'aquesta espècie, i vora ell, el *L. macrorrhizus* Wimm., que baixa fins a 450 metres.

D'entre aquesta vegetació s'alcen de tant en quant alguns Lepidòpters que solen amagar-se entre les mates com *Aspilates ochrearia* i *A. gilvaria, Emmelia trabealis, Pionea forficalis,* i la bonica *Coscinia striata,* pròpia d'indrets muntanyosos, i sobre les flors

Lycaena bellargus.
Melitaea didyma meridionalis.
Lycaena escheri.
Lycaena icarus.

Trobem també la *Sesia culiciformis* (que viu al tronc dels Verns); aquests abunden pel fons de la Vall i la cobreixen de verdor sense apartar de vora l'aigua; és a la Verneda que les Falgueres hi són en gran quantitat, sobre tot *Pteridium aquilinum, Polystichum aculeatum Asplenum Adiantum-nigrum, Polypodium vulgare,...* La Verneda segueix Vall amunt, tota verda de Boix, contrastant cada vegada més amb les faldes seques, florides de *Sarothammus* i clapejades de Pins. Allí deixàrem la Vall i tornàrem enrera, havent estudiat durant la major part del dia, tot just un parell de quilòmetres de la mateixa.

Barcelona, maig de 1915.

URGINEA UNDULATA (Desf.) Steinh.

Especie nueva para el Continente europeo

por

CARLOS PAU

Explorando las cercanías de Alginet (Valencia) D. Federico Moroder, en compañía de D. Eduardo Boscá, el año 1911, porque la cosa data de algunos años, descubrieron una planta, de la cual me comunicaron cebollas con hojas, que me pareció especie nueva para la Península; pero, como se me remitió sin flores ni cápsulas no se podía asegurar si correspondía a la *Urginea undulata* como indicaban sus características hojas. Volvieron varias veces y varios años los hermanos Moroder a la localidad citada en busca de cápsulas, para conocer las semillas que caracterizan al género, y jamás pudieron descubrir la más insignificante muestra.

El año 1912 me procuraron un centenar de cebollas que todavía cultivo y el día 26 de Agosto de este año he logrado ver florido un sólo pie, que es el estudiado. Recientemente, el amigo Emilio me manda de Alcira varios pies en fruto, lo que aumenta su área y nos proporciona materiales de comprobación, y con lo que va a resultar, una especie frecuente en Valencia, y quizás en Alicante y Murcia. Seguramente, por la tardía floración pasó desapercibida.

Las hojas aparecen apenas maduran las cápsulas; y perfectamente desarrolladas, reproducen exactamente la estampa de Desfontaines; pero, el dibujo de las cápsulas, como es sabido, no corresponde a la *undulata;* si bien la descripción de la *Fl. Atlant.* I. p. 300: «Capsula obtusa, triangularis» conviene a la *undulata,* pero no a la figurada en la estampa 88.

Desfontaines (1. c.) da la parte media de las lacinias perigoneales «intensius coloratis»; que otros autores traducen por «una línea rojiza en el nervio dorsal». Nuestro único ejemplar valenciano, que logramos observar en flor, carecía de tal coloración. El color de sus lacinias era uniforme, lilacino; y solamente el angosto nervio dorsal era verde; y estas lacinias se presentaban en todas las flores observadas, arqueadas y reflejas como en el Lirio Martagón.

Considerando esta forma diferente del tipo africano, habrá que darle un nombre nuevo; y proponemos el de *caeculi* (Urgínea del cieguecito), ya que una tremenda desgracia privó de la vista a su descubridor, D. Federico Moroder. Sírvale, así sea de bien triste consuelo este epitafio, que su amigo Pau ofrece a su memoria científica.

En Alcira se encuentra asociada con las *Scilla intermedia* y *Sc. autumnalis* las que acabo de recibir en flor. La *intermedia* la descubrí en esta localidad entre las varias plantas que traje para cultivarlas. Fué indicada por primera vez en Cartagena; y se trata de una especie nueva igualmente para la Europa continental. Será probable la existencia en España de la *Urginea fugax*.

Segorbe, 19 de Octubre de 1916.

SCOTODIPNUS CATALANES

por

RICARDO ZARIQUIEY

En Agosto de 1915 cogimos en el Montseny el primer *Scotodipnus* y en Septiembre del mismo año el segundo en Vallgorguina. El primero estaba debajo de una piedra, no demasiado grande, en las inmediaciones de la riera de Gualba (cerca de Santa Fe) y el segundo en detritus de hojas junto a la carretera de San Celoni a Arenys de Mar, en las cercanías de Vallgorguina.

Animados por el encuentro de estos dos *Scotodipnus* y estimulado nuestro amor propio por una carta del Sr. Bolivar en la que nos decía a ver si conseguíamos encontrar el *Scot. Ganglbaueri,* que desde que Breit encontró cuatro ejemplares en el Tibidabo en 1907 y que sirvieron para crear el nuevo tipo no se habían vuelto a encontrar, decidimos salir algún domingo a cazar por la sierra del Tibidado y dedicarnos a levantar piedras, resueltos a dar con el *Ganglbaueri* si es que éste carábido se encontraba por allí. Y tantas y tantas piedras levantamos y con tan buena fe lo hacíamos que, por fin, nuestros trabajos y sudores, que abundantes los derramamos, fueron recompensados por el hallazgo del tan buscado coleóptero.

El primero lo encontramos el día 2 de Abril último en la falda de San Pedro Mártir, por el lado que mira al mar; algo más abajo del depósito de aguas que allí hay y al borde de un campo de algarrobos había una piedra de unos 50 cent. de largo por 30 de ancho; al levantarla apareció un coleóptero de color amarillento de 1,5 m/m que corría de un lado a otro de la piedra; con la natural alegría vimos con la lente que se trataba de un *Scotodipnus* y sospechamos que podría ser el que tanto buscábamos; este fué el ejemplar que enviamos al Sr. Bolivar.

El día 9 del mismo mes de Abril subimos a Vallvidrera, atravesamos el camino que bordea el pantano y nos encaramamos por las montañas del lado opuesto; después de dos horas de subidas y bajadas no dejando piedra por remover y cuando ya desconfiábamos del éxito, al llegar cerca de uno de los picos, en un terreno ya más claro de árboles, casi solamente con vegetación baja de matorrales y yerba, encontramos, como siempre, debajo de una piedra más bien pequeña, otro *Scotodipnus:* en casa pudimos ver que era igual al que habíamos cogido en San Pedro Mártir.

El 23 del mismo mes volvimos a Vallvidrera; pero por el camino que pasa por el Hotel Buenos Aires y va a Santa Cruz de Olorde. Después de caminar media hora o tres cuartos por la carretera, subimos a la montaña y fuimos recorriéndola. A las ocho empezamos la caza y hasta las diez no habíamos encontrado nada, pero entonces bajo una piedra bastante grande, que con trabajo pudimos levantar entre dos, aparecíeron nada menos que dos ejemplares; cojimos el primero y el mismo afán y precipitación por cojer el segundo hizo que se nos cayese entre la yerba y lo perdiésemos. Con gran disgusto nos separamos de aquel sitio y ya más animados seguimos buscando; una hora más tarde encontrábamos otro.

Como se ve los cuatro ejemplares han sido encontrados en la sierra del Tibidabo, lo mismo que los cuatro que Kuchte y Breit cogieron y con los que crearon la nueva especie; la época también aproximadamente la misma, Breit los cogió el 27 de Marzo; nosotros, el primero el día 2 de Abril y los otros el 9 y el 23. Todos ellos han sido cogidos debajo de piedras de algún tamaño, pero no tampoco demasiado grandes; se han podido levantar fácilmente por una o dos personas, sencillamente con las manos o ayudándose de un bastón recio; las piedras estaban empotradas en el suelo, pero tampoco demasiado enterradas; la superficie inferior de la piedra desigual con rugosidades; el lecho donde estaba encajada era tierra o humus fino; en los sitios donde los pinos están espesos, que todo el suelo está lleno de hojarasca y que el sitio donde está incrustada la piedra está formado también por las agujas de los pinos, no se encuentra nada; son mejores los sitios algo despejados para que la piedra asiente no sobre hojarasca sino sobre tierra; esta tierra como sucede siempre debajo de piedras algo grandes está húmeda. Una de las veces debajo de la piedra donde estaba el *Scotodipnus* había también unas cuantas hormigas rojas, pequeñitas, pero generalmente donde está el *Scot.* no hay hormigas; cuando al levantar una piedra nos encontremos con una colonia de éstas desconfiemos de encontrar tales carábidos.

Los *Scotodipnus* hay que buscarlos en la misma piedra (por lo menos en el mes de Abril, quizá en otra época estén más o menos enterrados). Al levantarla hemos de darle la vuelta con cuidado, si la volvemos bruscamente y cae con fuerza sobre el suelo la sacudida puede hacer que el *Scot.* se desprenda; al volverla hemos de colocarla de modo que podamos examinar enseguida su cara inferior; si la piedra está en una pendiente un poco acentuada procuraremos que al desprenderla no ruede montaña abajo. Es mejor ir dos personas juntas: al volver la piedra, una de ellas mirará la tierra donde estaba empotrada, se fijará bien en las raíces, quitará con cuidado las hojas y tierra que se hayan desprendido al levantarla, los surcos que haya: terminada esta inspección, puede con unas pinzas remover algo la tierra, buscar los agujeros y si la tierra le parece apropósito, recoger un par de puñados para examinarla en casa más detenidamente. El otro mientras tanto examinará con detención la piedra, las rugosidades, los abrigos que formen los trozos de tierra húmeda adheridos a la misma. Como he dicho antes el *Scotodipnus* suele estar en la misma piedra; cuando anda y se mueve suele hacerlo con bastante agilidad y pronto lo descubriremos; si está quieto, medio escondido en una de las desigualdades de la piedra, es preciso fijarse bien y estarse un rato recorriendo con la vista detenidamente toda la superficie antes de descubrirlo. Hay que recordar que el *Scot. Ganglbaueri* es muy pequeño, solamente mide 1,3-1,5 m/m pero con un poco de cuidado se ve pronto; su color resalta bien sobre el fondo más obscuro de la piedra húmeda y su aire y manera de andar nos dicen pronto con quien nos las habemos. Una precaución que debe tenerse en cuenta, sobre todo en las pendientes acentuadas: al volver la piedra debe procurarse que la cara inferior quede horizontal; si esta cara queda inclinada puede pasar lo que nos sucedió a nosotros una de las veces; aparecieron dos ejemplares, cogimos uno y durante las maniobras para coger el segundo se nos escurrió y cayó en la yerba perdiéndose; si la piedra hubiese estado horizontal no lo hubiésemos perdido. Los ejemplares pueden cogerse con el aspirador o en un tubito aparte en el que se introducen empujándolos con una pajita o un papel.

Cuando cogimos el primer ejemplar en San Pedro Mártir nosotros sospechamos que podía ser el *Ganglbaueri* pero no teniendo entonces descripción detallada de la especie y no disponiendo de ningún ejemplar para compararlo, no quisimos aventurarnos a formar juicio hasta que alguien competente y de autoridad lo dijese; lo enviamos a don Cándido Bolivar el cual amable y deferente siempre, lo ha clasificado. El día 23 de Abril, día en que cogimos los dos ejemplares por las montañas de la carretera de Santa Cruz de Olorde, recibimos carta de dicho señor en la que nos dice que sin duda alguna el ejemplar que le enviamos para su clasificación es el *Scotodipnus (Mycrotyphlus) Ganglbaueri* Breit.

Desde 1907 en que Breit encuentra cuatro ejemplares de esta nueva especie de *Scotodipnus* además de otro que el Sr. Bolivar tiene de Gerona no había vuelto a cazarse ningún otro; tiene pues importancia el haberlos hallado de nuevo y justifica el que nos entretengamos recordando la descripción que de ellos dió Breit (1). Color amarillento, testáceo, bastante brillante en su parte superior: cabeza notablemente más pequeña que el corselete: mandíbulas y ambas fosetas frontales sencillas: antenas cortas con el tercer artejo esférico. El corselete más pequeño que los élitros, tan ancho como largo, muy poco ensanchado en su parte anterior y con el borde anterior recto; ángulos posteriores oblicuamente redondeados; delante de la base un surco transversal, y perpendicular a este y en la línea media otro surco que no alcanza el borde anterior. Elitros bastante cortos, ensanchados en su parte posterior, con espaldas poco convexas. En la parte posterior de los élitros fosetas dispuestas irregularmente.

---

(1) Verhandlungen der k. k. zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien (Jahrgang 1908)

A uno de los que más se parece es al *Scotodipnus Schaumi* Saulcy, no obstante se diferencia de él bastante bien:

SCOTODIPNUS SCHAUMI Saulcy.	SCOTODIPNUS GANGLBAUERI Breit.
Cabeza algo más corta.	Cabeza algo más alargada.
Tercer artejo de las antenas alargado.	Tercer artejo de las antenas esférico.
Corselete más ensanchado y sus lados más convexos en su parte anterior.	Corselete con sus lados más paralelos; menos ensanchado, menos convexo en su parte anterior.
Más ancho que largo, más estrecho en su parte posterior.	No más ancho que largo, menos estrecho en su parte posterior.
Surco transversal situado delante de la base, más profundo.	Surco situado delante del borde posterior más superficial.
Elitros. Bastante largos, dejando descubierto poco abdomen; poco ensanchados en su parte posterior y poco divergentes en la línea media.	Elitros. Mucho más cortos que el *Schaumi* dejando al descubierto gran parte del abdomen; bastante ensanchados en su parte posterior y más divergentes en la línea media.

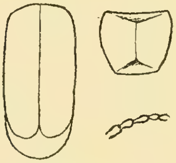

SCOTODIPNUS SCHAUMI
Saulcy.

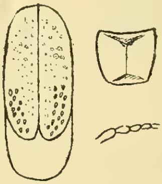

SCOTODIPNUS GANGLBAUERI Breit.

Todos estos caracteres distintivos los encontramos en los ejemplares cogidos por nosotros, habiendo además sido cazados en los mismos sitios en que Breit los encontró: No cabe pues duda ninguna, nuestros *Scotodipnus* son el SCOTODIPNUS GANGLBAUERI Breit.

……

NOTA: Escrito lo anterior en el mes de Mayo del corriente año hemos podido desde entonces hasta la fecha confirmar plenamente todo lo que antecede con el hallazgo de nuevos ejemplares en los meses de Mayo, Junio, Septiembre y Octubre (en este último algo más abundantes) y procedentes no solo del Tibidabo, Vallvidrera y montes vecinos, sino también del turó de Moncada.

Barcelona, 4 Noviembre 1916.

De una fontada a Cân Garriga de Santa Ceclina

per

A. XIBERTA I RAIG

Responent a la crida que'l digne president de la «Institució» fa en el pròleg de la seva «Contribució a l'estudi de les Falgueres de Catalunya» i a les constants excitacions del benvolgut company En P. Font Quer, que tant ens ha ajudat en nostres treballs, ens havem decidit a publicar aquesta breu relació.

Des que per motiu de la nostra carrera, vam haver d'estudiar les plantes, i amb fins excursionístics recorríem part de la comarca de La Selva, que vam començar a estudiar la seva flora.

Ara darrerament, pensant fer com un resum de totes les nostres observacions, ens hem trobat que ens mancaven per explorar qualques recons encara totalment desconeguts per a nosaltres i, un dels que més sorpreses ens ha proporcionat és el Barranc de Cân Garriga, en el terme de Caldes de Malavella, vora mateix de l'Ermita de Santa Ceclina i al peu de les muntanyes que separen el pla de La Selva de la marina de Tossa.

Orientat de N. a S. i sobre terreny precàmbric, s'hi esmuny pel seu fons una petita riera que forma més tard la de Vidreres, vorejada de Verns per tota aquesta part sota el Puigvert. En mig de típiques Vernedes, la vegetació que creix pel seu fons i marges de la vora dreta de dit torrent, ofereix un aspecte desconegut en aquells vorals per tant com és exòtica i ufanosa.

Però, el que més ens cridà l'atenció, fou la abundància de Falgueres en un espai de no gaires metres quadrats, al fons mateix del torrent, sobre tot una mica més amunt de la Font del Ferro; qualques d'elles eren noves per a nosaltres i no s'havíen trobat encara a La Selva. Aquestes són: la *Osmunda regalis* L., tan rara a Catalunya, i el *Blechnum spicant* L., que fòra una cita que'l refereix al Camí del Salt de Gualba, totes les altres el posen exclusivament en el Pirineu. Certament que aquesta barrancada, l'altitud de la qual no serà major de 300 metres, ben pròxima a la mar, per altra banda, mostra en el fons, tot un aspecte de muntanya. Els Verns, els Castanyers, els Tells i certes Coníferes allí plantades i exòtiques en la localitat, ho diuen també ben clar; sense dades meteorològiques, ens ho confirmen, la frescor que s'hi disfruta a l'istiu i les atapaïdes boires que tant hi sovintegen ja passats els dies xafogosos.

La vegetació pteridofita susdita, és composta per les següents espècies:

Adiantum capillus-Veneris L.
Asplenium Adiantum-nigrum L.
Asplenium Trichomanes L.
Athyrium filix femina (L.) Roth.
Blechnum spicant L.
Dryopteris filix mas (L.) Schott.
Osmunda regalis L.
Polypodium vulgare L.
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn.
Polystichum aculeatum (L.) Schott.

El *Blechnum spicant* L., és molt escàs i no surt del fons del torrent; la *Osmunda regalis* L., segueix un xic més amunt cap a Mas Llop, però també desapareix ben prompte i, l'*Adiantum capillus Veneris,* és troba abans d'arribar a la Font, sense barrejar-se amb les altres Falgueres.

Girona, octubre de 1916.

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptes. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març
2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny
1 d' Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Desembre 1916

SMITHSONIAN INSTITUTION
AUG 5 1926
NATIONAL MUSEUM

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 3 de Desembre de 1916.—Lss Criptògames vasculars del Principat d'Andorra, per *Joaquim M.ª de Barnola, S. J.*—Excursions entomològiques al nort de la provincia de Lleida, per *Longinos Navas, S. J.*

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época   Barcelona, Desembre, 1916   Any XIII — Núm. 9

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 3 DE DESEMBRE DE 1916

Presidència del Rvnt. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.
President

Assisteixen els socis Srs. Codina, Calzado, Casanova, Folch (M.), Faura, Ferrer Dalmau, Ferrer Vert, Font Quer, Maluquer (Salvador, Josep i Joaquim), Rosset (G.), Sagarra (I.), Zariquiey.

El Secretari llegeix l'acta de l'anterior sessió, que es aprovada.

El President comunica que en cumpliment de lo disposat pels Estatuts té de procedir-se a la elecció dels individuus que tenen d'ocupar els càrrecs que es deuen renovar. Comunica, també, que entraràn en la elecció els càrrecs de Conceller segón i Bibliotecari, vacants per renuncia del doctor Font, i mort del Sr. Tomàs, respectivament.

Verificada la elecció queden proclamats els individuus que s'indiquen pels càrrecs següents: *President,* En Ignasi de Sagarra; *Secretari*, Dr. Font Quer; *Tresorer*, En Ascensi Codina Ferrer; *Bibliotecari,* Rvnd. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.; *Conservador del Museu,* En Felip Ferrer i Vert;

Conceller 1.er, Dr. Mariàn Faura i Sans; *Conceller 2.ón*, En Joan Rosals.

DESPATX ORDINARI

Comunicacions rebudes.—El Secretari llegeix les comunicacions rebudes, la majoría donant compte de haver rebut el Volúm de Treballs, altres comunicant renovacions de Juntes Directives. Esmenta particularment el Secretari les comunicacions del Laboratori Biològic de Sarrià, del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, del Dr. Haas, agraïnt el nomenament de soci, de la Universitat de Berkeley, i del United States Geological Survey.

Admissió de socis.—S'admet per a soci numerari a En Jaume Tenas, de Olot.

Proposta de socis.—Són proposats per a socis numeraris, En Lluis Pascual, En Ramón Queralt i Mn. Josep Bataller, Pvre.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Hepatiques de Vallromanes.—En l'excursió feta a aquesta hermosa vall, el 12 de Novembre passat, recollí el nostre President les espècies següents: *Lophocolaea bidentata* Nees., *Frullania dilatata* Dum. i *fragilifolia* Tayl. (no citada encara de Catalunya), *Plagiochila asplenioides* Dum. var, *minor* Nees., *Lejeunea serpylifollia* Lib., i la var. *ovata* Tayl., i la *Euriccia sorocarpa* Bisch, nova per Catalunya. Totes són del Turó on se troven els grans monolits de granit, en el lloc nomenat per la particularitat d'un d'ells «la roca foradada». La primera de les especies es trova també en les ubagues dels voltants del poblat.

Vertebrats de Capellades.—En Ignasi de Sagarra, llegeix un treball del soci En Amador Romaní, sobre vertebrats de Capellades i sa comarca, en el que cita les espècies per ell observades desde 1905 fins ara.

Briozoos fòssils de Catalunya.—El Dr. Faura i Sans, presenta un notable treball sobre els briozoos fòssils de Catalunya, fet en col·laboració amb Mr. Canu, qual publicació es farà en el pròxim volum de Treballs de 1916.

Ozoquerita cristallisada a Catalunya.—El mateix Dr. Faura, llegeix una interessant nota sobre la *Ozoquerita* trobada cristallisada a Sant Joan de les Abadeses, lo que es particularment notable per quant no es coneixía fins al present la cristallisació d'aquest mineral orgànic. Serà força interessant poguer determinar el sistema de cristallisació.

Pselaphids i Scydmenids de Catalunya.—En Ricart Zariquiey, llegeix un treball sobre aquests interessants coleòpters, i cita les espècies per ell trobades en les diferentes excursions fetes per Catalunya.

Conservació de la color de les plantes.—En Guillem Rosset, llegeix una interessant nota sobre la conservació de la color de les plantes, segons un procediment que s'usa a Angleterra.

Microfotografies en colors.—El Dr. Faura, presenta unes proves de microfotografíes en colors; d'algunes roques de Catalunya, com *Granit* de Caldes de Montbuy, *Andesita anfibòlica* de Vilacolum, *Gneis* de Roses, *Grauwacka* metamorfosejada de Vilajuiga, fetes a la llum polaritzada, havent resultat d'una gran naturalitat.

Comunicaoió malacològica.—En Josep Maluquer comunica que l'*Unio* que tant abonda en el Sió, prop de Balaguer, és una nova forma del *Unio batavus*, descrita per el Dr. Haas, amb el nom de *Unio batavus catalonicus*.

Excursió colectiva.—S'acorda que la excursió colectiva de Desembre es fassi a Olesa de Montserrat, el diumenge dia 10 del corrent.

Les Criptògames vasculars del Principat d'Andorra

per

JOAQUÍM M.ª DE BARNOLA, S. J.

L'any 1913, els botànics Paul Cousturier i Michel Gandoger estamparen en el «Bulletin de la Société botanique de France» (1) els resultats de la campanya botànica empresa pel primer a instancies del altre, dés del dia 12 de Maig al 13 d'Agost (únic temps hàbil per a recòrrer amb profit aquelles hermoses valls), sota el nom de «Florule de la République d'Andorre». El haver escollit la «Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales» aquells terrers fertilitzats pel riu Valira, per sa excursió anyal, em permeté visitar-los i herboritzar amb el dalé del qui va a cercar novetats. Es clar que, havent sigut aquella entitat la que va organitzar l'excursió, sembla just que's reservi per a son Butlletí la narració complerta de la mateixa, aixís com el fruit o resultat pràctic obtingut. Amb tot i això, volem fer una excepció en punt a les Criptògames vasculars.

---

(1) T. LX, p. 524-531 i 550-557.

Les espècies recollides i anotades pels autors de referència venen a ésser una meitat menys de les que nosaltres trovàrem; al ressenyar-les ho indicarem, fent precedir aquestes per un asterisc; també al citar les localitats apuntades per aquells hi afegirem un parèntesi amb les abreviacions de llurs noms. Amb lo dit, ja es faràn remarcar lo suficient les espècies noves per a les valls andorranes sense que sigui precís anotar-ho per a cada espècie en particular.

No tenim pas la pretensió d'haver descobert totes les preciositats que caracteritzen les enlairades montanyes, pregones valls i ombrívoles reconades d'Andorra; i, per lo tant, estem fòra d'atrevir-nos a assegurar que's pugui donar per suficientment explorat el séu terrer, mal sigui en contra de l'asseveració dels autors abans dits, quan estampaven en sa «Florule» la categòrica frassis: «Nous pensons donc être dans le vrai en affirmant que la flore de ce curieux pays est bien connue maintenant» (1). En canvi, no passarèm per exagerats al afirmar que havem donat un bon pas en el coneixement integral de la Flora andorrana.

FILICALES

POLYPODIACIES

Cystopteris fragilis (L.) Sw.
Andigua (Cousturier et Gdgr.), Andorra la Vella, Angulastés, Encamp, La Massana, Sant Julià de Loria (2), Soldeu.

* var. *acutidentata* Doll.
Andorra la V., les Escaldes, La Massana, Soldeu.

* *Dryopteris Filix-mas* (L.), Schot.
Andorra la V., Angulastés, les Escaldes, La Massana, La Toca, Sant Miquel, Soldeu.

* var. *dorso-lobata* Moore.
La Massana, Soldeu.

---

(1) L. c. 525.
(2) No «Santa Julia de Noria» com escrigueren els botànics citats, p. 526.

* *Dr. (Phegopteris) linneana* Chr.
Andorra la V., Angulastés, La Massana, La Toca, Sant Julià, Sant Miquel, Soldeu.

Polystichum lonchitis (L.) Roth.
Angulastés, Lauvac i La Massana (Cousturier et Gdgr.), La Toca, Soldeu.

* *Athyrium Filix-femina* (L.) Roth.
Andorra la V., Angulastés, Les Escaldes, Sant Julià, Sant Miquel.

* var. *dentata* Döll.
Sant Julià, Soldeu.

* var. *fissidens* Döll.
Andorra la V., Sant Miquel, La Toca.

* var. *multidentata* Döll.
Andorra la V., Sant Miquel, La Toca.

* *Ath. alpestre* (Hoppe). Moore.
Andorra la V., Canillo, Soldeu.

* *Asplenum Adiantum-nigrum* L.
Andorra la V., Santa Coloma.

* var. *arguta* Poll.
La Massana, Sant Julià, Soldeu.

Aspl. fontanum (L.) Bernh.
Andorra la V., (Cousturier et Gdgr., sub: *Halleri*). Sant Julià.

* *A. Foresiacum* (Le Gr.) Christ.
Andorra la V., La Massana, Sant Julià.

A. Ruta-muraria L.
Andorra la V. (Cousturier et Gdgr.), Sant Miquel, La Toca.

* var. *microphylla* De Rey P.
Sant Julià.

A. septentrionale (L.) Hoffm.
Andorra la V. (Cousturier et Gdgr.), Angulastés, Les Escaldes, Sant Julià, Sant Miquel.

A. Trichomanes L.
Andorra la V. (Cousturier et Gdgr.), Les Escaldes, Sant Julià, Sant Miquel.

Ceterach officinarum DC.
Andorra la V. (Cousturier et Gdgr.)

Blechnum Spicant (L.) Wither.
Llort (Cousturier et Gdgr.), Soldeu, Sant Julià, a la Font del Ferro.

Cryptogramme crispa (L.) R. Br.
Llort (Cousturier et Gdgr. sub: *Allosorus*), Soldeu.
* var.
Soldeu, prop de l'ermita de Sant Isidro.

* *Adiantum capillus Veneris* L.
Les Escaldes, hort prop de «can Pauet».

Pteridium aquilinum (L.) Kuhn.
Andorra la V. (Cousturier et Gdgr.; sub: *Pteris*), Les Escaldes, Sant Miquel.

Polypodium vulgare L.
Andorra la V. (Cousturier et Gdgr.), Angulastés, camí de la Massana, Soldeu.

OPHIOGLOSSALES

* *Botrichium Lunaria* (L.) Sw.
La Massana, prades cap a Ordino, Fra Miquel.

EQUISETALES

Equisetum arvense L,
Andorra la V. (Cousturier et Gdgr.), Les Escaldes, Encamp, Sant Julià.

LYCOPODIALES

SELAGINEL'LACIES

* *Selaginella spinulosa* A. Braun.
La Toca, entremig de *Dossera rotundifolia* L. i molses.

ISOETACIES

Isoetes Brochonii Motelay.
Els Pessons (Cousturier et Gdgr.)

Si volem estudiar els *elements* fitogràfics que integren la Florula criptógamo-vascular del principat d'Andorra, observarem dintre del escàs número de espècies citades, no ésser mal representat el *element alpí: Polystichum lonchitis, Athyrium alpestre, Cryptogramme crispa, Botrichium Lunaria, Selaginella spinulosa, Isoetes Brochonii;* superabundar l'*element forestal de l'hemisferi boreal: Dryopteris filix-mas* i *Linneana, Asplenum septentrionale* i *Ruta-muraria, Polypodium vulgare, Athyrium Filix-femina;* no hi manca l'*element cosmopolita,* representat pels: *Cystopteris fragilis, Asplenum trichomanes* i *Pteridium aquilinum;* de l'*element atlàntic mediterrani* trovem: el *Cetarach officinarum* i el *Asplenum adiantum-nigrum.* No creiem que's pugui dir cap espècie verament *endèmica,* si no és, pot ésser, el *Isoetes,* localitzat en els estanys dels Pessons. Si atenem al caràcter *edàfic,* o sia amb relació a la composició química del terrer, veurem que les més abundoses són les espècies característiques del granític i silícic, no trovant-se del calcari pur més que el *Adiantum capillus Veneris.* Entre les espècies *euxerófiles* poden contar-se els *Asplenum trichomanes* i *septentrionale* i el *Ceterach officinarum.* En quant pertoca a les relacions *hipsomètriques* hi trovem com a límit d'inferioritat l'*Adiantum capillus Veneris, Asplenum adiantum-nigrum* i *trichomanes,* que poden devallar fins al nivell del mar, com a superior la *Cryptogramme crispa,* que pot passar dels 3,000 metres, i el *Isoetes.*

Sarrià, Octubre 1916.

Excursions entomològiques al nort de la provincia de Lleida

per

LONGINOS NAVAS, S. J.

Les portàrem a cap D. Ascensi Codina, de Barcelona, i l'autor d'aquestes ratlles, de Saragossa, a la segona meitat del Juliol passat.

Segons estaba convingut, el 14 de Juliol ens reunírem a la Sèu d'Urgell. Enviant per davant l'impedimenta, sortírem de matí el dia 15 de la Sèu en direcció a Sant Joan de l'Erm, distant uns 30 kilòmetres, objectiu principal de les nostres excursions.

Una desviació del camí de la Sèu a Castellbó ens portà a una conca de sobre d'aquella vila, de vegetació sub-alpina, i en ella tinguèrem el gust de trobar, entre altres, l'ortòpter *Celes variabilis* Pall. Era una bona troballa; espècie nova per a Catalunya, era la segona volta que's trobava a Espanya, éssent la primera a la plana de Sigràn, aprop d'Osca. L'haviem de tornar a trobar a Sant Joan de l'Erm i tan abundós com a Castellbó, junt amb un altre ortòpter propi de les altures, *Psophus stridulus* L. i l'hermós i preuat lepidòpter *Parnassius apollo* L., d'ambdúes localitats.

Després d'haver dinat a Castellbó emprenguèrem la pujada fins al coll de la Basseta (1,700 mètres), la més aspra del camí, sense deixar de cassar gairebé mica, lo qual i les voltes o marrades foren causa de que arribèssim a Sant Joan de l'Erm (1,600 mètres) ja entrada la nit, esperant del resultat d'aquell dia que serien ben profitoses les excursions a Sant Joan de l'Erm, i no'ns enganyàrem.

No cal dir que totes les férem a peu; i prenent per centre aquell santuari, d'allí sortíem per tot un dia o per mig, menjant de la fiambrera a la vora d'algún rierol o fontanella.

Així exploràrem els entorns i el riu Madriu, prop del poble de Romadriu i la conca de Rubió fins a les fonts del riu que naix d'un circ alterós al peu de la neu que encara's veia. Aquesta excursió a

Rubió fou la més fructífera sens dupte. Aquí el meu company recullí una munió de bivalves de l'espècie *Pisidium pusillum* Gmel., (classificada per D. Artur Bofill) d'àrea extensa a Europa, nova per a la fauna ibèrica; i d'allí prenguèrem per mostra una *Rana agilis* Th., (classificada per D. Joaquím Maluquer), trobada a Espanya per segona volta, éssent la primera per en Boscà a Ribas, també a Catalunya.

En una altra excursió fins al coll de la Basseta, el Sr. Codina fou pròu afortunat, ficant fàcilment a dins de la fiambrera, ja buida, un escursó que's presentà. Es la *Vipera Latastei* Boscà, espècie típica de la fauna espanyola, ja citada a Catalunya d'altres localitats (Maluquer, Butll. Instit. Cat. d'Hist. Nat., 1916, p. 62) i que se l'emportà a Barcelona al Musèu del Parc, on se troba encara viva.

La tornada de Sant Joan de l'Erm la dividírem en dos dies (20 i 21 de Juliol), per explorar amb deteniment els indrets que més ens agradèssin.

Passàrem el matí, del dia 22, a les vores del Segre, en la illa d'enfront de la Sèu d'Urgell, guiats pel Catedràtic d'Historia Natural del Seminari, Rvnt. D. Bonaventura Grau, i un altre matí també a les vores del Segre, a Pons, el dia 23, acompanyats per D. Manel Castellà, antic deixeble méu a Saragossa, i actual Secretari de l'Ajuntament, qui a la pujada cap a la Sèu me pregà i feu promètrer que a la baixada m'aturaria per explorar un xic els voltants de la vila, com ho férem amb més fortuna de la que jo esperava ni podía sospitar, per haver trobat una espècie nova i molt hermosa, ademés d'una altra espècie d'ortòpter que cal citar perquè la crec nova a Catalunya, el menut *Tridactylus variegatus* Latr.

El fruit de l'escursió en altres rams no's pot encara precisar, estant en estudi la major part del material recollit.

Entre'ls moluscs cal citar ademés les següents espècies, determinades per D. Artur Bofill.

Helix andorrica Bourg. Sèu d'Urgell. Forma típica prop de la localitat d'origen. Espècie ben catalana (Bofill).

Succinea Bofilli Fagot. Del riu Madriu. Es enterament igual a la forma típica que descrigué Fagot, procedent dels prats d'Escaló a la conca del Pallaresa (Bofill).

Per lo tocant als Neuròpters, la llista que ve a continuació fa veure l'extraordinari resultat, advertint que en ella divideixo els Neuròpters, presos en sentit ample en els ordres que ara admeto, fent seguir les espècies per ordre de families.

PARANEURÒPTERS

Libelúlids

1. *Libellula depressa* L. Pons.
2. » *quadrimaculata* L. Sèu (Codina).
3. *Sympetrum Fonscolombei* Sel. Sant Joan de l'Erm. Sembla l'únic *Sympetrum* que hi havia per aquell temps en aquella regió i encara no abundant.

Esnids

4. *Onychogomphus uncatus* Charp. Pons.
5. *Cordulegaster annulata* Latr. Castellbó, Romadriu. Volant amunt i avall dels torrents, no escassa.

Agriònids

6. *Agrion virgo* L. Castellbó.
7. » *splendens* Harr. Pons.
8. » *haemorrhoidale* Van der Lind. Pons.
9. *Lestes viridis* Van der Lind. Pons.
10. *Platycnemis latipes* Ramb. Pons.
11. *Pyrrhosoma nymphula* Subr. Sèu.
12. » *tenellum* Vill. Sèu.

PLECÒPTERS

Pèrlids

13. *Perla marginata* Panz. Castellbó.
14. *Chloroperla rivulorum* Pict. Castellbó, Romadriu, Rubió.
15. *Isopteryx torrentium* Pict. Castellbó, Romadriu, Rubió, Pons. Abundant per tot.

Càpnids

16. *Taeniopteryx* **Costaborrasi** Nav. sp. nov. (Mem. Real Acad. Cienc. Art. Barcelona, 1916, vol. XIII, p. 157). Rubió.

Lèuctrids

17. *Nemura fulviceps* Klap. Rubió.
18. » *fumosa* Ris. Rubió, Sant Joan, Castellbó.
19. » *avicularis* Mort.? Sant Joan de l'Erm. Un exemplar molt defectuós què referesc a aquesta espècie.
20. *Nemura lata* Nav. Rubió. Un exemplar ♂. Cotipus.
21. *Leuctra inermis* Kpny. Castellbó, Sant Joan, Rubió.
22. » **Benllochi** Nav. sp. nov. (Mem. Real Acad. Cienc. Art. Barcelona, 1916, vol. XIII, p. 158, f. 3). Sant Joan, Rubió.

EFEMERÒPTERS

Leptoflèbids

23. *Habrophlebia fusca* Curt. Rubió. Castellbó, Sèu.

Efemerèlids

24. *Ephemerella ignita* Poda. Sèu.

Bètids

25. *Bœtis Rhodani* Pict. Castellbó, Sèu.
26. » *niger* L. Rubió.
27. » *pumilus* Burm. Sèu.

Ecdiúrids

28. *Ecdyurus fluminum* Pict. Castellbó.
29. » *forcipula* Koll. Castellbó, Rubió.
30. *Rhithrogena aurantiaca* Burm. Sèu, Castellbó, Romadriu, Sant Joan de l'Erm.
31. *Rhithrogena semicolorata* Curt. Sant Joan, Romadriu.
32. » **catalaunica** Nav. sp. nov. (Mem. Real Academia Cienc. Art. Barcelona, 1916, vol. XIII, p. 160, fig. 5). Pons.

NEURÒPTERS

Ascalàfids

33. *Ascalaphus longicornis* L. var. *Bolivari* Weele. Castellbó, Romadriu.

Mirmeleònids

34. *Palpares libelluloides* L. Castellbó (Codina).
35. *Macronemurus appendiculatus* Latr. Castellbó.

Hemeròbids

36. *Hemerobius concinnus* Steph. Sant Joan de l'Erm. No citat fins ara de la península ibèrica.
37. *Hemerobius Navasi* Andr. Santa Creu.
38. » *subnebulosus* Steph. Sant Joan de l'Erm.
39. » » var. **obscura** Nav. nov. (Mem. Real Acad. Cienc. Art. Barcelona, 1916, vol. XIII. Sant Joan de l'Erm.
40. *Hemerobius Buissoni* Nav. Nou per a la península ibèrica. Abundant en els pins (Pinus *uncinata* Ram.) i abets *(Abies pectinata* D. C., que deuria dir-se *Abies picea* L., conservant la prioritat al nom de Linné). Sant Joan, Rubió.
41. *Hemerobius nitidulus* F. Castellbó, Rubió.
42. *Niremberge Pellucida* Walk. Sant Joan de l'Erm, Castellbó.
43. » *inconspicua* Maç. Lachl. Sant Joan de l'Erm, Rubió. Als pins i abets, abundant com l'anterior.
44. *Sympherobius elegans* Steph. Castellbó.
45. *Micromus paganus* L. Sant Joan de l'Erm (Codina).
46. » *variegatus* F. Castellbó.

Crisòpids

47. *Cintameva perla* L. Romadriu, Sèu.
48. *Chrysopa vulgaris* Schn. Per tot: Romadriu, Castellbó, Sèu, Pons.
49. *Chrysopa inornata* Nav. Sèu, Pons.
50. » *viridana* Schn. var. *marginalis* Nav. Santa Crèu.

51. *Chrysopa flavifrons* Brau. var. *vestita* Nav. Castellbó.
52. » » var. *laletana* Nav. Castellbó.
53. » » var. **vulnerata** Nav., nov. (Mem. Real Acad. Cienc. Art. Barcelona, 1916, vol. XIII, p. 167). Castellbó.
54. *Chrysopa granatensis* Ed, Pict. Sèu.
55. » *7-punctata* Wesm. Castellbó, Sèu.
56. » » var. **punctulata** Nav., nov. (Mem. Real Acad. Cienc. Art. Barcelona, 1916, vol. XII, p. 170. Romadriu.
57. *Chrysopa formosa* Brau. Pons.
58. » *prasina* Burm. var. *abdominalis* Brau. Romadriu, Santa Crèu.
59. *Chrysopa prasina* var. *striata* Nav. Castellbó.
60. » » var. *respersa* Nav. Castellbó.
61. » *subcubitalis* Nav. Santa Crèu.

Dilàrids

62. *Lidar meridionalis* Hag. Santa Crèu, Sant Joan de l'Erm, Rubió.

Osmílids

63. *Osmylus fulvicephalus* Scop. Castellbó. Vuit exemplars a les mates d'una font ombrívola.

Coniopterígids

64. *Coniopteryx pygmœa* End. Romadriu, Sant Joan de l'Erm, Castellbó, Pons.
65. *Conyopteryx tineiformis* Curt. Castellbó, Sèu, Pons. Freqüent.
66. *Semidalis curtisiana* End. Santa Crèu.

Mantíspids

67. *Mantispa styriaca* Poda. Castellbó, en una alzina.

MECÒPTERS

68. *Panorpa meridionalis* Ramb. Castellbó, Romadriu, Sant Joan de l'Erm.

SOCÒPTERS

Sòcids

69. *Amphigerontia bifasciata* Latr. Castellbó, Santa Crèu.
70. » *fasciata* L. Sant Joan de l'Erm. Pins i abets.
71. *Graphopsocus cruciatus* L. Sant Joan de l'Erm.
72. » » var. *brevipennis* End. Sant Joan.

Cecílids

73. *Cœcilius obsoletus* Steph. Sant Joan de l'Erm, als pins i abets.

Mesopsòcids

74. *Mesopsocus unipunctatus* Müll. Castellbó, Sant Joan de l'Erm, Romadriu, Rubió. No freqüent.
75. *Elipsocus cyanops* Rost. Sant Joan de l'Erm.

TRICÒPTERS

Limnofilids

76. *Limnophilus sparsus* Curt. Castellbó.
77. *Halesus* **rivularis** Nav., sp. nov. Castellbó.
78. *Stenophylax nigricornis* Pict. Sant Joan de l'Erm, Rubió. Sembla nou per a Espanya.
79. *Stenopylax spinifer* Mac Lachl. Rubió.

Sericostómids

80. *Lasiocephala basalis* Kol. Castellbó, Sèu.
81. *Silo* **codinalis** Nav., sp. nov. Rubió, Sant Joan de l'Erm.

82. *Sericostoma pyrenaicum* Ed. Pict. Castellbó, Sant Joan de l'Erm.
83. *Schizopelex furcifera* Mac Lachl. Romadriu.
84. *Notidobia ciliaris* L. Castellbó.

Molànids

85. *Berœa maura* Curt. Castellbó, Sant Joan de l'Erm.
86. » *pullata* Curt. Castellbó, Rubió.

Leptocèrids

87. *Triœnodes conspersa* Curt. Sèu, Pons.

Sicomíids

88. *Psychomya pusilla* F. Sèu.
89. *Tinodes assimilis* Mac Lachl. Sant Joan de l'Erm.
90. » *dives* Pict.? Castellbó. Mal exemplar.

Hidropsíquids

91. *Hydropsyche gattata* Pict. Sèu.
92. » *pellucida* Curt. Sèu.
93. » *instabilis* Curt. Castellbó, Romadriu, Sant Joan de l'Erm.

Riacofílids

94. *Rhyacophila* **sicorensis** Nav., sp. nov. Sèu.
95. *Agapetus fuscipes* Curt. Castellbó, Sant Joan de l'Erm.
96. *Pseudogapetus insons* Mac. Lachl. Castellbó, Sant Joan de l'Erm, Rubió.

Hidroptílids.

97. *Allotrichia* **heterocera** Nav., sp. non. Sèu.

RESUM

De les 97 formes enumerades corresponen

als	Paraneuròpters	12
	Plecòpters	10
	Efemeròpters	10
	Neuròpters	35
	Mecòpters	1
	Socòpters	7
	Tricòpters	22

I prescendint de les que's citen per primera volta de Cataluña i àdhuc de tota la península ibèrica, resulten noves per a la ciència **7 espècies** i **3 varietats,** és a dir, més del 10 per cent de novetats de les formes recollides. Exemple que prova una vegada més la riquesa entomològica inagotable d'Espanya i en especial de Catalunya.

Saragossa, 30 de Septiembre de 1916.

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptes. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març
2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny
1 d'Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

ANY XIV - (2.ª ÉPOCA)
1917

Vol. XVII

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, 10, 2.on, 2.ª
BARCELONA

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Gener 1917

SMITHSONIAN INSTITUTION
AUG 5 1926
NATIONAL MUSEUM

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 7 de Gener de 1917.—Concell Directiu.—Concell de redacció.—Llista de socis.—Memoria informativa corresponent al any 1916.—La Ozoquerita cristallisada a Catalunya, pel *Dr. M. Faura i Sans*.—Llista de les societats i publicacions que tenen cambi amb l'Institució Catalana d'Historia Natural.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Època Barcelona, Gener, 1917 Any XIV — Núm. 1

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 7 DE GENER DE 1917

Sóts la Presidencia del P. Barnola s'obre la sessió a les onze del matí amb l'assistencia del socis Alós, Barnola, Calzado, Codina, Ferrer (Felip), Ferrer (Miquel), Font Quer, Maluquer (Josep), Maluquer (Joaquím), Maluquer (Salvador), Sagarra.

El Secretari D. Joaquím Maluquer llegeix l'acta de la sessió anterior, que és aprovada per unanimitat, i una memoria informativa corresponent a 1916.

El P. Barnola, com a President sortint, dóna mercès a tots per la col·laboració que li ha estat prestada en tot temps durant la seva presidencia. Tot seguit pren possessió la nova Junta que presideix D. Ignasi de Sagarra, actuant de Secretari el Dr. Font Quer. El President electe, en breus paraules, saluda a tots i mostra la brillant actuació de la Junta anterior que ha conseguit arrivar a un acord ferm de col·laboració amb l'Institut de Ciències, fruit del qual ha estat la publicació de nostre primer *Volum de Treballs* tan ben acollit en el món científic.

Concell de Redacció.—El formaràn el President i Secretari de la Institució, i a més D. Joan de Aguilar Amat, D. Salvador Maluquer i el Pare Barnola.

Admissió de socis.—En votació ordinaria son admesos per unanimitat D. Josep Bataller, D. Ramón Queralt i D. Lluís Pascual, proposats en la sessió de Desembre.

Baixa.—Per motius particulars es dóna de baixa el Dr. Barrera de Texà.

Donatius per a la Biblioteca.—Castellarnau, «La teoría celular y los problemas biológicos»; Vidal, «La Faz de la tierra en Cataluña durante varias épocas geológicas».

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Les Nàiades del llac de Banyoles.—El Sr. Maluquer (D. Josep), llegeix un notable treball del Dr. Haas, Director de la Secció conxiològica del Museu de Frankfort titolat «Les Nàiades del llac de Banyoles i llur importancia teòrica», en el qual adueix proves en prò de sa teoria: La fauna terciaria europea és la precursora de la fauna actual d'Europa i nò de la que avui es troba reduída en els països tropicals de la terra.

Notes criptogàmiques.—El P. Barnola presenta uns exemplars de *Notolœna Marantœ* R. Br., falguera rara a Catalunya, recollits per Joàn Pardo en dues localicats de la Conca del Ter, en el camí de Sant Romà de Sau, a una hora de Pont de Carós i en els entorns de Sant Miquel de Bardé en el camí del Pasteral a Susqueda. El mateix P. Barnola diu que ha vist darrerament la *Selaginella denticulata,* molt abundosa de Santa Creu d'Olordre a Sant Bartomeu de la Quadra.

Novetats entomològiques.—El Sr. Zariquiey presenta l'insecte *Abromus Zariquieyi* Dodero, nova especie descoberta per dit senyor a Moncada i Vallvidrera, i manifesta a més, que l'interessant *Scotodypnus Ganglbaueri* Breit, ha estat trobat en dues noves localitats, a cân Tunis i a la Bonanova.

Sobre un nou insecte.—El Sr. Codina dóna compte del descobriment d'un altre insecte nou, el *Trechus (paraphœnops) Breuilianus* Jeannel, la primera forma d'un grupu encara desconegut a Espanya, descrit en el *Butlletí de la Societat Entomològica de França,* i descobert per l'Abbé Breuil a la nomenada Cova Cambra, prop Tortosa.

Excursió col·lectiva de Gener.—Es proposat, i així s'acorda, que la excursió col·lectiva de Gener tingui lloc el dia 14, visitant Sils i Martorell de la Selva, amb l'objecte primordial de recollir *Galanthus nivalis* i estudiar la vegetació i vida animal de la cequia, avui últim reste de l'Estany de Sils.

No havent-hi altres assumptes de que tractar s'aixeca la sessió a la una de la tarda.

CONCELL DIRECTIU

President, Ignasi de Sagarra i de Castellarnau.
Vis-president, Josep Maluquer i Nicolau.
Secretari, Pius Font i Quer.
Vis-secretari, Joaquím Folch i Girona.
Tresorer, Ascensi Codina i Ferrer.
Bibliotecari, R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.
Conservador del Museu, Felip Ferrer i Vert.
Conceller, R. Marián Faura i Sans.
Conceller, Joan Rosals i Corretjer.

CONCELL DE REDACCIÓ

President de l'Institució.—Secretari de l'Institució.—R. P. Barnola, S. J.—Salvador Maluquer.—Joan Bta. de Aguilar-Amat.

LLISTA DE SOCIS

Socis Honoraris

M. Iltre. Sr. Dr. D. Jaume Almera i Comas, Pvre. — Sagristans, 1, 1.er, *Barcelona.*—Geología.

Ilm. Sr. Dr. D. Ignasi Bolivar i Urrutia, Doctor en Ciencies Naturals i Catedràtic de dita Facultat en l'Universitat Central.—Paseo del Obelisco, 17, *Madrid.*—Ortópters, Hemípters i Crustácis.

Dr. D. Joan Cadevall i Diars, Doctor en Ciencies Exactes, Físiques i Naturals. Catedràtic de l'Escola Industrial, *Terrasa.*—Botánica.

Dr. D. Manuel de Chía, Doctor en Medicina.—Bruch, 69, pral., 2.ª, *Barcelona.*—Malacología i Prehistoria.

Dr. D. Josep Gelabert i Rincón, Pvre.—*Llagostera* (Girona). — Geología.

Dr. D. Agustí M.ª Gibert, Doctor en Medicina.—Rambla de Sant Joan, 72, principal, *Tarragona.*—Zoología i Prehistoria.

Iltre. Sr. Dr. D. Joaquím Gonzàlez e Hidalgo.—Fuente, 9, 2.ª, izquierda, *Madrid.*—Malacología.

R. P. Longinos Navàs, S. J., Col·legi del Salvador.—Apartado, 32, *Zaragoza.*—Neuròpters.

R. P. Josep Pantel, S. J.—*Castel Gemert,* per Helmond *Holanda* (Brabant septentrional).—Anatomía i Biología dels Insectes.

Dr. D. Carles Pau, Farmacèutic.—*Segorbe* (Castelló).—Botánica.

Ilm. Sr. D. Lluis M.ª Vidal i Carreras, Enginyer. — Diputació, 292, principal, *Barcelona.*—Geología i Prehistoria.

SOCIS PROTECTORS (*)

Excma. Diputació Provincial de Barcelona.

Excm. Ajuntament de Barcelona.

1914. Dr. D. Salvador Andreu, Doctor en Farmacia.—Passeig de Sant Gervasi, 44, *Barcelona*.

SOCIS NUMERARIS

(*) Aguilar Amat i Banús, Joan Bta. de — Enginyer, — Diputació, 273, 3.er, 1.ª, *Barcelona*.—VERTEBRATS i MOLUSCS.

1909. Alexandre i Cases, Miquel. — Trafalgar, 6, 1.er, 1.ª, *Barcelona*.—ENTOMOLOGÍA.

1906. Artigas i Castelltort, Josep M.^{a}—Carme, 43, *Barcelona*.—QUÍMICA.

1912. Ateneo de Madrid.—Prado, 20, *Madrid*.

1905. Ateneo Barcelonés.—*Barcelona*.

1916. Alós i de Fontcuberta, Francesc M.^{a} de—Baix de Sant Pere, 29 bis. *Barcelona*.—COLEÓPTERS.

1914. Aulet, Pvre., Eugeni.—Catedràtic de l'Institut General i Tècnic, *Tarragona*.—CRISTALOGRAFÍA.

1904. Barnola, S. J., Rvnt. P. Joaquím M.^{a} de—«Bibliotecari».—Col·legi de Sant Ignasi, *Sarrià* (Barcelona).—BOTÁNICA, esp. FALGUERES.

1915. Bassegoda i Musté, Bonaventura.—Roger de Lluria, 7, 3,^{er}, 2.ª, *Barcelona*.—GEOLOGÍA.

1917. Bataller i Calatayud, Pvre., Josep.—Trafalgar, 34, 1.er, *Barcelona*.—GEOLOGÍA i PALEONTOLOGÍA.

1912. Bertràn i Musitu, Francesc.—Enginyer.—Clarís 21, *Barcelona*.—GEOLOGÍA.

1911. Bofill i Poch, Artur.—Provença, 256, 3.er, 2.ª, *Barcelona*.—MALACOLOGÍA.

1915. Boixeda i Coll, Josep M.^{a}—Plaça de Lleó XIII, *Sarrià* (Bareelona)—MINERALOGÍA.

1916. Bolós i Vayreda, Antòn.—Farmacèutic.—Carrer de Sant Rafel, 24, *Olot*.—BOTÁNICA.

1916. Bultó i Marqués, Josep M.^{a}—Carrer de Mallorca, *Barcelona*.—MINERALOGÍA.

1916. Caballero, Arturo.—Doctor en Ciencies Naturals i catedràtic de dita Facultat en l'Universitat de Barcelona—Bertràn, 104, *Barcelona*.—MORFOLOGÍA BOTÁNICA.

(*) El nombre que precedeix al nom de cada soci indica l'any de son ingrès a l'Institució, i l'esterisc, els socis fundadors.

1905. Cabrera i Diaz, Anatanel.—Doctor en Medicina.—Hotel Aguere et Continental.—*La Laguna de Tenerife* (Illes Canaries).—Himenópters, esp. Vespids, Euménids i Masárids.

1914. Calzado i Barret, Francesc.—Clarís, 68, *Barcelona.*—Mineralogía.

1908. Camprubí i Alumó, Joan.—Pelai, 52, 1.er, 1.ª, *Barcelona.*—Geología.

1908. Casanova i de Parrella, Ramón de—Casp, 41, pral., *Barcelona.*—Botánica Forestal

1909. Caselles, Pere.—Plaça de la Constitució, 1, *Reus.*

1914. Cazurro, Manuel.—Catedràtic de l'Institut General i Tècnic.—Passeig de Gracia, 72, *Barcelona.*—Prehistoria.

1913. Cirera i Salse, Lluis.—Metje electricista.—Clarís, 8, pral., *Barcelona.*—Radiología.

1908. Codina i Ferrer, Ascensi.—«Tresorer».—Sors, 35, *Barcelona.*—Entomología.

1904. Comabella i Maluquer, Joan.—Doctor en Farmacia.—Carme, 23, *Barcelona.*—Botánica

1915. Cortés Lladó, Mario.—Provença, 185, *Barcelona.*—Coleópters.

1913. Cuyàs, Narcís.—Paradís, 10, 2.ón, 2.ª, *Barcelona.*—Microfotografía.

1910. Degollada, Manuel.—Llicenciat en Farmacia.—Concell de Cent, 314, entressol, *Barcelona.*—Botánica.

1904. Dusmet i Alonso, Josep M.ª—Doctor en Ciencies.—Plassa de Santa Creu, 7. *Madrid.*—Himenópters.

1904. Fàbregas i Puig, Rossendo.—Advocat.—Corts Catalanes, 581, 4.rt, *Barcelona.*—Botánica.

1906. Faura i Sans, Pvre., Mariàn.—«Conceller 1.er».—Doctor en Ciencies Naturals.—Valencia, 234, *Barcelona.*—Geología.

(*) Ferrer i Dalmau, Eugeni.—Enginyer.—Escola Industrial, *Terrassa* (Barcelona).—Coleópters.

1908. Ferrer i Dalmau, Miquel.—Compte de l'Assalt, 13, 3.er, 1.ª, *Barcelona.*—Entomología.

(*) Ferrer i Vert, Felip.—«Conservador del Museu».—Compte de l'Assalt, 13, 3.er, 1.ª, *Barcelona.*—Entomología.

1909. Folch i Girona, Joaquím.—Enginyer.—«Vis-secretari».—Santa Rosa, 15 y 17 (Quinta Amelia), *Sarrià* (Barcelona).—Mineralogía.

1915. Folch i Girona, Manuel.—Santa Rosa, 15 y 17 (Quinta Amelia), *Sarrià* (Barcelona).—Botánica.

1913. Ferret, Pvre., Pau.—Vicari de la Parròquia de *Sitges* (Barcelona).—Geología.

1909. Font i Quer, Pius.—«Secretari».—Doctor en Farmacia.—Farmacèutic militar, Farmacia militar, Sicilia, 25, *Barcelona.*—Botánica.

1914. Gallart i Folch, Jordi.—Rambla de Catalunya, 10, *Barcelona.*—Entomología.

1905. Garcías i Font, Llorenç.—Llicenciat en Farmacia.—*Artà* (Mallorca).—Botánica i Entomología.

1909. Gibert i Millet, Manuel.—Passeig Verdaguer, 8, *Sitges* (Barcelona). Malacología.

1904. Guitart, Pvre., Josep.—Talamanca, 1, 2.ón, 2.ª, *Manresa* (Barcelona).—Geología.

1916. Haas, Alfred. — Doctor en Ciencies Naturals. — Societat Electro Química de *Flix* (Tarragona).—Malcatología.

1914. Homs i Hernàndez, Josep M.ª—*Barcelona.*

1915. Institut General i Tècnic de *Girona.*

1915. Institut General i Tècnic de *Reus.*

1910. Juncadella i Vidal-Ribas, Emili.—Enginyer.—Rambla Catalunya, 26, *Barcelona.*—Entomología esp. Himenòpters i «Carabus».

1905. Llenas i Fernàndez, Manuel.—Doctor en Ciencies Naturals i Farmacia.—Passeig de la Diputació, 5, pral., *Barcelona.*—Botánica.

1904. Malgà, Pvre., Andreu.—*Sant Pere de Ribas* (Barcelona).—Botánica.

1904. Maluquer i Maluquer, Lluis. — Doctor en Medicina. — *Balaguer* (Lleida).

1907. Maluquer i Nicolau, Joaquím.—Enginyer.—Còrcega, 413, *Barcelona.*—Herpetología.

(*) Maluquer i Nicolau, Josep. — «Vis-president». — Enginyer.—Rosselló, 323, pral., *Barcelona.*—Oceanografía i Malacología.

(*) Maluquer i Nicolau, Salvador. — Advocat.—Diagonal, 416, *Barcelona.*—Lepidópters.

1916. Maluquer i de Motes, Ignasi.—Diagonal, 416, *Barcelona.*

1912. Maluquer y Rosés, Joan.—Còrcega, 413, *Barcelona.*

1904. Marcet, O. S. B., Rvnt. P. Adeodat Francesc.—*Monestir de Montserrat.*—Botánica.

1914. Margarit i Duràn, Joan.—Avinguda del Tibidabo, 27, *Barcelona.*—Botánica.

1913. Margineda y Duràn, Ramón. — Administrador del Manantial de *Vilajuiga* (Girona).—Mineralogía.

1911. Mir i Ràfols, Pau.—*Sant Sadurní de Noya* (Barcelona).—Geología.

1916. Morer i Ramón, Francesc.—Rambla dels Estudis, 11, 1.er, *Barcelona.*—Coleópters.

1913. Nogués i Ferré, Antoni.—Trinquet Nou, 15, *Tarragona.*—Botánica.

1904. Palet i Barba, Domingo.—Elisabets, 3, pral., 1.ª, *Barcelona* i *Terrassa.*—Geología.

1905. Palou, Pvre., Joan.—Catedràtic del Seminari Conciliar.—Plassa de Tetuàn, 4, 2.ón, 1.ª, *Barcelona.*—Citología.

1915. Pardo i Lluis, Joan.—Caputxins, 58, *Sarrià* (Barcelona).—Botánica.

1917. Pascual, Lluis.—Rosselló, 175, *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1913. Pérez de Olaguer-Felíu, Francesc.—Diagonal, 510, *Barcelona.*—MINERALOGÍA.

1914. Piferrer i Alvarez, Lluis.—Passeig de Gracia, 85, *Barcelona.*

1915. Pujadó, Josep M.ª—Enginyer.—Trafalgar, 36, *Barcelona.*

1917. Queralt i Gili, R.—Aragó, 183, pral., 2.ª, *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1904. Ragué i Camps, Joan.—*Gualba* (Barcelona).

1906. Rector del Col·legi del Sagrat Cor, Rvnt. P.—Roger de Lluria, 13, *Barcelona.*

1912. Riera i Sans, Tomàs.—Advocat.—Ganduxer, 12, *Barcelona-Sant Gervasi.*—ENTOMOLOGÍA, esp. DÍPTERS.

1904. Romaní i Guerra, Amador.—Rambla Principal, 27, *Vilanova i Geltrú.*—PREHISTORIA.

1907. Romanyà i Pujó, Josep M.ª—Avinyó, 20, 2.ón, *Barcelona.*—LEPIDÓPTERS.

1905. Rosals i Corretjer, Joan.—«Conceller 2.ón».—Portaferrissa, 30, Llibrería.—*Barcelona.*—MALACOLOGÍA i GEOLOGÍA.

1912. Roset, Odon Carles.—Professor d'Idiomes.—Concell de Cent, 306, 4.rt, 1.ª, *Barcelona.*—LEPIDÓPTERS.

1915. Rosset, Guillem.—Concell de Cent, 306, 4.rt, 1.ª, *Barcelona.*—MINERALOGÍA.

1915. Rovira i Sellarés, Josep.—Brosa, 1, *Palma* (Mallorca).

1905. Sagarra i de Castellarnau, Ignasi de—«President». Diagonal, 482, *Barcelona.*—LEPIDÓPTERS ORNITOLOGÍA.

1910. Sagarra i de Castellarnau, Xavier de—Diagonal, 482, *Barcelona.*—QUÍMICA.

1915. Serra i Riera, Josep.—Rambla Catalunya, 33, 1.er, 1.ª, *Barcelona.*—BOTÁNICA i ENTOMOLOGÍA.

1914. Sivatte i de Bobadilla, Jaume.—Rambla d'Estudis, 8, pral., *Barcelona;* «Torre del Baró», *Horta* (Barcelona).—BOTÁNICA.

1904. Solé i Plà, Joan.—Doctor en Medicina.—Ronda de Sant Pere, 6, principal, *Barcelona.*—GEOLOGÍA.

(*) Soler i Pujol, Lluis.—Naturalista preparador.—Raurich, 16 y 18, *Barcelona.*—ORNITOLOGÍA.

1904. Tarrè i Tarrè, Emili.—Sobradiel, 4, pral., *Barcelona.*—ORNITOLOGÍA.

1916. Tenas, Jaume.—*Olot* (Girona).—BOTÁNICA.

1914. Vallet i Vallet, Rafel.—Claris, 8, 2.ón, *Barcelona.*

1916. Vidal, Manuel.—Caja de Reclutas.—*Huercal-Overa* (Almería).—COLEÓPTERS.

1914. Vila, Frederic, Rvnt. P., Missionista del Cor de María.—Conservador del Museu del Col·legi de Missionistes.—*Cervera* (Lleida).

1907. Wynn i Ellis, Frederic.—Corts Catalanes, 548, *Barcelona* i *La Garriga.*—GEOLOGÍA.

1909. Xammar, Eduard de—Bruch, 19, entressol, *Barcelona.*—BOTÁNICA.
1915. Xiberta i Raig, Antón.—Farmacèutic militar, *Girona.* — BOTÁNICA.
1913. Zariquiey i Alvarez, Ricard.—Mallorca, 237, entressol, *Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA i COLEÒPTERS.
(*) Zulueta i Escolano, Antoni de — Catedràtic. — Museu d'Historia Natural.—*Madrid.*—ZOOLOGÍA.

MEMORIA informativa corresponent al any 1916

En la curta memoria llegida l'any passat per l'infrascrit, es feia menció de l'acord a que s'havía arrivat amb l'Institut de Ciències; del fruit de tal acord n'han gaudit ja els socis al rebre el primer volúm de treballs. Del segón que està en prempsa, puc avençar que no desdirà del primer, ans bé, en tamany i diversitat de treballs probablement el superarà. A tots els naturalistes, socis i no socis, toca doncs treballar per a que no manqui material per al tercer i següents.

L'INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL ha assolit amb tal publicació, una altura com a Institució cultural catalana, que li dona l'importancia científica suficient per a ser la capdevantera del fortíssim i actual moviment naturalista català.

En l'estudi de les Ciencies Naturals a Catalunya, l'any 1916, serà la fita gloriosa, dés de on comensà tal estudi a alcansar l'importancia que té que tenir i que en tot el món civilitzat se li dóna. Durant aquest any, les grans Corporacions administratives de Barcelona i Catalunya, han cooperat amb entussiasme a l'obra que l'INSTITUCIÓ comensà fà setze anys. L'Ajuntament de Barcelona, donant amplies facultats a la Junta Municipal Autònoma de Ciencies Naturals, ajudant a la creació d'un Museu Regional, el Museu de Catalunya, i subvencionant a l'INSTITUCIÓ, la Diputació Provincial amb una subvenció, l'Institut de Ciències editant els volúms de Treballs i la Mancomunitat catalana, amb la creació de ben escullits cursos dintre l'Escola d'Istiu, han contribuit a fomentar l'estudi de les Ciencies Naturals a nostra terra, cooperant a la gran obra cultural que ha de fer conèixer arreu nostra Patria.

Una part activíssima l'INSTITUCIÓ ha pres en tots els treballs científics, per medi dels seus socis, no refusant mai la cooperació demanada. Aixís, de la Junta de Ciencies Naturals, ne son membres: el P. Barnola, el senyor Maluquer (Josep), i els senyors Cazurro i Caballero, President, Vispresident i socis respectivament, de l'INSTITUCIÓ, i la mort ens prengué al nostre estimat bibliotecari senyor Tomàs, que n'era un dels membres més entussiastes de tal Junta. Vuit consocis son auxiliars i naturalistes agregats als Museus de Ciencies Naturals de Barcelona (Martorell i de Catalunya), la seva obra meritíssima ressalta ja en sos comensos a la vista dels més llecs que visitin ambdós Museus; el Director, nostre consoci, senyor Bofill i Poch, ha trobat en ells activíssims col·laboradors.

De l'Escola d'Istiu de la Mancomunitat, n'han sigut Professors, en Salvador Maluquer i el P. Barnola, de Estudis de la Naturalesa el primer, i de Pràctiques de fisiología botànica, el segón. Les excursions fetes acompanyats de sos deixebles (mestresses i mestres), i el veure despertar en ells les hermoses aficions al estudi de la Natura, compensan per dits Profesors sos treballs constants i sense defalliment, des de fà setze anys, sent també consolador veure el fruit de l'obra Institucional, sobre tot en el temps de la Presidencia del P. Barnola.

El Museu Martorell, o millor dit, la Junta Municipal de Ciencies Naturals ha publicat, per primera volta, un Anuari, en el que no hi falta la col·laboració dels socis de l'INSTITUCIÓ. Ha sigut per nosaltres un motíu de fonda satisfacció l'establiment de aquest nou camvi.

Aquesta és l'obra que podriem dir-ne extraordinaria d'un any. L'ordinaria ha consistit en la publicació ininterrompuda del BUTLLETÍ, quins nombres han sigut casi tots de més de 16 planes, abundant-hi els gravats i làmines; les 9 reunions ordinaries, honrades per la concorrencia de nombrosos socis, les 14 reunions de Concell Directiu, l'ingrés dels nous socis i l'aument natural del Museu i Biblioteca.

Cal ara sols esmentar que'l següent Estat finacier de l'Institució és millor de lo que's podía esperar després d'un any de tan actiu treball.

Entrades.	2646,08	Ptes.
Sortides	1756,70	»
Restan. .	889,38	»

Em resta tant sols dedicar un record carinyós, al que fou nostre company, el distingit malacòlec senyor Tomàs, qui també tant havía estudiat els minerals de Catalunya, i que morí al començar aquest any, que tan fondes satisfaccions li hauria segurament proporcionat.

JOAQUIM MALUQUER,
Secretari.

La Ozoquerita cristallisada a Catalunya

pel

DR. M. FAURA I SANS

A la Península Ibèrica solzament ha sigut indicada la presencia de aquest mineral en les mines de carbó de *Los Chavarris* a *Turón*, *Santullano*, junt a *Miéres* (Asturies); en la conca petrolera de Villamartín, aprop de *Xofra d'Arcos* (Càdiz) (1); i a Catalunya el Sr. Novelles (2) el donà a conèixer per primera volta a Camdevanol, prop de Gombreny, provincia de Girona, entre pissarres bituminoses, i d'un punt de parió de 61'5°; i més tard D. Lluis M. Vidal (3) i En Ll. Tomás (4) el reconegueren en diferents llocs de la mateixa continuitat estratigràfica, com *St. Llorens de la Muga, St. Joan de les Abadeses,* provincia de Girona, en les de la *Pobla de Lillet* i altres de la provincia de Barcelona. Emprò fins al present ningú l'havia trobat en estat de cristallització natural.

Doncs bé, amb motiu de fer els estudis geològics de les formacions petrolíferes dels Pirineus Orientals i en particular dels encontorns de St. Joan de les Abadeses (5) descobrirem la presència d'aquest mineral fortament interessant, entre la Disodila, o sigui la caliça argilosa bituminífera fosca, notablement hidrocarburada, car n'és portadora d'uns 90 litres d'oli brut per tonelada de mineral d'una densitat de 0'890.

Les galeries d'exploració están obertes en el barranc de Parrella, situades a un kilometre aproximadament del riu Ter, a l'indret del kilometre 8 de la carretera de St. Joan de les Abadeses a Camprodón i en una d'elles al entrar-hi hi distingirem alguns reguers negrosos de una substancia fosa, la que en un principi suposàrem de petroli líquit, de la mateixa naturalesa de la que haviem distingit en les cavitats de les properes calices secundaries que limiten la formació per la part N.; emprò una observació detinguda ens feu suposar es tractava de la cera mineral, i sens dubte que era la mateixa que donà lloc a la primera noticia donada per el Sr. Novelles.

---

(1) 1910.—Calderón.—Los minerales de España, 8, II, p. 487.

(2) 1901.—Novelles —Butll. de l'Inst cat. d'Hist. Nat., I, 10.

(3) Vidal.—Reseña mineral. *Geografia de Catalunya.*

(4) 1910.—Tomàs.—Minerales de Catalunya, p. 47.

(5) 1914.—Faura i Sans.—*Dictamen sobre las formaciones petroliferas de S. Juan de las Abadesas,* p. 7.

Fins que cercant variats aspectes dels minerals arrencats, en el fons d'una de les galeríes pogueren recullir unes mostres, encar que en petites proporcions, d'una substancia d'un color xacolatat, amb cares llustroses, i que al dirigir-hi el llum s'ens fonía, donant orígen a reguers similars als que amb freqüencia havía trobat casi a totes les galeríes; efectivament se tractava de la cera mineral, en son estat natural i cristallitzada.

Com la cristallització de l'Ozoquerita és dubtosa, i fins al present, son escassos els exemplars que s'han pogut trobar en aquest estat, es per lo que havía ensajat una medició d'articles per a poguer determinar la verdadera cristallització d'aquest mineral orgànic.

Del resultat solsament podem indicar que les cares son verdaderament rombos, per lo que alguns autors, l'han imposat cristallitzat en el sistema Rombic; no obstant podría molt bé pertànyer al sistema Monoclínic. Serà difícil el poguer definir el sistema de cristallització d'aquest mineral, mentres no's puguin separar de la massa, formes més completes.

LLISTA

de les societats i publicacions que tenen cambi amb l'Institució Catalana d'Historia Natural

EUROPA

Espanya

Ateneo Barcelonés.—*Barcelona.*
Ateneo.—*Madrid.*
Centre Excursionista de *Terrassa.*
Institut de Ciencies (Institut d'Estudis Catalans),—*Barcelona.*
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—*Palma (Mallorca).*
Centre Excursionista de Barcelona.—*Barcelona.*
Centre Excursionista de la Comarca de Bages.—*Manresa.*
Centre Excursionista de Lleida.—*Lleida.*
Centre Excursionista de Vich.—*Vich.*
Centre Excursionista de Zamora.—*Zamora.*
Concell provincial d'Investigació Pedagògica.—*Barcelona.*
Club Montanyenc.—*Barcelona.*
Estudis Universitaris Catalans.—*Barcelona.*
Facultad de Ciencias.—*Zaragoza.*
«Ibérica».—Observatorio del Ebro.—*Tortosa.*
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.—*Madrid.*
Real Academia de Ciencias y Artes.—*Barcelona.*
Real Sociedad Española de Historia Natural.—*Madrid.*
Revista de Menorca.—*Mahón.*
Revista Montserratina.—*Monestir de Montserrat.*
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—*Zaragoza.*
Sociedad Protectora dels Animals i de les Plantes de Catalunya.—*Barcelona.*

Alemanya

Deutsche Entomologische Mitteilungen.—*Berlín-Dahlem.*
Deutsche Entomologische Zeitschrift.—*Berlín-Friedenau.*
Entomologische Mitteilungen.—*Berlín-Dahlem.*
Entomologische Rundschau.—*Berlín-Friedenau.*
Gessellschaft naturforschender Freunde.—*Berlín.*
«Herbariun».—Exciseatensammtilungen.—*Leipzig.*
Kaiserlichen Leop. Carol. Deutschen Akademie der Naturforcher.—*Alle am Saale.*
Naturæ Novitates.—*Berlín.*
Naturwissenchaftlichenverein.—*Namburg.*
Schriften des Naturwissenschftlichen Vereins für Schleswig-Holstein.—*Kiel.*
Vogelwärte Rossiten.—*Danzig.*
Zeitschrift fur wissenschatliche Insektenbiologie. — *Berlín-Schönenberg.*

Anglaterra

Journal of chontology-Conchological Society of Great Britain and Ireland.—*Manchester*
Zooligical Society of London.—*Londres.*

Austria

K. K. Zoologisch-Botanischen Gessellschaft in *Wien.*
Polyxena.—*Wien.*

Bèlgica

Société Entomologique de Belgique.—*Bruxelles.*
Société Entomologique Namuroise.—*Saint Servais-Namur.*
Société Belgue de Géologie, de Paleontologie et l'Hydrologie.—*Bruxelles.*
Société Royal de Botanique de Belgique.—*Bruxelles.*
Société Royale Malacologique et Zoologique de Belgique.—*Bruxelles.*

Fransa

Bulletin de l'Enseignement professionel et technique des Pêches marititimes.—*París.*
Múséum d'Histoire Naturelle.—*París.*
La Feuille des Jeunes Naturalistes.—*París.*
Station Entomologique de la Faculté des Sciences a *Rennes.*
Miscellanea Entomologica.—*Uzés.*
Musée d'Historie Naturelle.—*Marseille*
Revue française d'Ornithologie.—*Orleans.*
Association des Naturalistes de Nice et des Alpes maritimes.—*Nice.*
Société d'Etudes scientifiques de l'Aude.—*Carcassonne.*
Société des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—*Nantes.*
Société Entomologique de France.—*Paris.*
Société Zoologique de France.—*París.*

Italia

Accademia Gioenia di Scienze Naturali.—*Catania.*
Museo Cívico di Storia Naturali *Genova.*
Musei de Zoologia et Anatomia comparata della R. Università de *Torino.*
Pontificia Accademia Romana dei Nouvi-Lincei.—*Roma.*
Reale Accademia dei Lincei.—*Roma.*
Reale Scuola Superiore di Agricultura.—*Portici.*
Reale Stazione di Entomologia Agraria «Redia».—*Firenze.*
Societá Siciliana di Scienze Naturali.—*Palermo.*
Societá Zoolologica Italiana.—*Roma.*

Monaco

Institut Océanografique et Musée de Océanografique.—*Monaco.*

Portugal

«Broteria».—Serie Zoológica.—*Braga.*
Comissao do Serviço Geologico de Portugal.—*Lisboa.*
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—*Lisboa.*

Russia

Institut Zootecnique de l'Université.—*Jurgen.*
Revue Russe d'Entomologie.—*Petrograd.*
Société des Naturalistes de Kiew.—*Kiew.*

Suecia

Geological Institucion of the University.—*Upsala.*
Entomologiska Föreningen.—*Stockholm.*
Universeité de Upsala.—*Upsala.*

Suissa

Institu National Genevois.—*Genéve.*
Société Entomologique.—*Berna.*

AMÉRICA

E. U. del Nort i Canadá

Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Lettres.—*Madison.*
American Museum of Natural History.—*New-York.*
Boston Society of Natural-History.—*Boston.*
Bulletin of Agricultural College.—*Ontario Toronto*
Entomological Society of Ontario.—*Toronto.*
Illinois State Laboratori of Natural History.—*Urbana.*
Missouri Botanical Garden.—*Saint Louis.*
Smithsonian Institution.—*Washington.*
The Academy of Natural Sciences.—*Philadelphia.*
The Canadian Entomologist *Tornoto-London.*
The Chicago Academy of Sciences.—*Chicago.*
The Lloyd Library.—*Cincinnati-Ohio.*
The University of Illinois.—*Urbana.*
United States Geological Survey.—*Washington.*
United States National Museum.—*Washington.*
University of California.—*California.*
«Zoologica».—Zoological Society.—*New-York.*

AMÉRICA DEL SUT

Anales del Museo Nacional.—*Buenos-Aires.*
Centro de Sciencias, Letras e Artes.—*Campinas.* (Brasil).
Instituto de Pesca.—*Montevideo.*
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—*Montevideo.*
Museo Nacional.—*San Salvador.*
Museo Paulista.—*Sao Paulo.* (Brasil).
Revista Chilena de Historia Natural.—*Santiago.*
Revista del Museo de la Plata —*Buenos-Aires.*
Revista Chilena de Historia Natural.— *Valparaiso.*
Sociedade Scientífica de Sao Paulo.—*Sao Paulo.* (Brasil).

AMÉRICA CENTRAL

Instituto Geológico de México.—*México.*

AFRICA

Annals of the Transvaal Museum.—*Pretoria.*
Institut Egypcien.—*Cairo.*
Museum and Zoolical Garden.—*Pretoria.*

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptes. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març
2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny
1 d'Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Febrer - Març 1917

SMITHSONIAN INSTITUTION
AUG 5 1926
NATIONAL MUSEUM

LOCAL SOCIAL: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — BARCELONA

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 4 de Febrer de 1917.—Sessió ordinaria de 4 de Març de 1917.—Qualques vertebrats de Capellades i sa comarca, per *Amador Romani Guerra*.—Pselaphidos y Scydmaenidos catalanes, per *R. Zariquiey*.—Sobre un exemplar jove de Caccabis Ornata Soler, per *Felip Ferrer i Vert*.—Bibliografía.—Nota necrològica.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Època — Barcelona, Febrer-Març, 1917 — Any XIV — Núm. 2-3

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 4 DE FEBRER DE 1917

Presidencia de D. Ignasi de Sagarra,
President

Assisteixen els socis Srs. Alòs, Barnola, Casanova, Codina, Faura, Font Quer, Gallart, Haas, Maluquer (Salvador, Josep, Joaquim), Queralt, Riera. Sagarra, Serra i Zariquiey.

El Secretari llegeix l'acta de la sessió anterior, que és aprobada per unanimitat.

Propostes de socis.—Son proposats, el Rvnt. P. Fèlix de Barcelona, Granvía Diagonal, pels Srs. Codina, Barnola i Font Quer; D. Josep Benet, Pvre., Professor d'Història Natural en el Seminari de Collell, (Girona), pels Srs. Sagarra, Faura i Font Quer.

Donatius per a la Biblioteca.—El Rvnt. P. Navàs, envía els següents treballs de que es autor: «Quelques Néuroptères de Tunisie». (Bull. de la Société entomologique Suisse); «Neurópteros nuevos de España». (Rev. de la R. A. de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales, de Madrid); «Nota sobre

Rafídidos». (Id); «Notas entomológicas, 2.ª serie». (Bol. Soc. Arag. Ciencias Naturales); «Tricópteros nuevos de España». (Brotería); «Neurópteros sudamericanos, 2.ª y 3.ª Series». (Brotería); «Neuroptera quædam ex Japonia et proximis regionibus recensuit R. P. L. N.» (Entomological Magazine in Japan); «Reseña científica de Historia Natural». (Razón y Fé); «Comunicaciones entomológicas». «Tricópteros de Aragón». (Academia de Ciencias de Zaragoza).

Sobre dos nous Scotodipnus.—El Sr. Zariquiey presenta un treball, de que es autor, sobre dos nous coleòpters catalans, el *Scotodipnus Zariquieyi* C. Bolivar *(S. parvicollis* Dodero) i l'*Abromus Zariquieyi* Dodero.

Noves entomològiques.—El Sr. Codina mostra quelques interessants coleòpters no esmentats encara com de la fauna ibèrica, que son: *Purpuricenus Koehleri & ruber* Geoff. *(Cerambycidæ)* de Lés, a la Vall d'Aran, 22, VII, 11, leg. Germà Lleó Hilaire; *Necydalis ulmi* Chevrolat *(Cerambycidæ Necydalini)* de Cervera (Lleida) i *Colaspina Saportæ* Grenier *(Chrysomelidæ Eumolpini)* També de Cervera, 20, IV, 15, trobats ambdós per nostre consoci R. P. Frederic Vila. El mateix senyor Codina manifesta que s'han trobat dos exemplars de *Carabus granulatus* L. sota les pedres de la Font moixina, dels voltants d'Olot, en VII-16, pel Germà Bénet, E. C. i presenta el *Cryptocephalus flavipes* F. ab. *nigrifrons* Lafuente nova aberració, que'l conegut coleopteròlec Josep M.ª de Lafuente, de Pozuelo de Calatrava (Ciudad Real), descriu així: «niger, nitidus; quinque primis articulis antennarum pedibusque rufo-testaceis, epipleuris elytrorum antrorsum, flavis eburneis». Es distingeix inmediatament de les demés aberracions per son front negre, sense taca groga, i per ses potes totes grogues, sense gens de color negre. L'únic exemplar d'aquesta espècie tan polícroma, ha estat caçat a la Vall d'Aràn pel Sr. Codina.

Una nova varietat de Sargantana a Catalunya.—El Sr. Maluquer (Joaquím) comunica que la *Lacerta muralis atrata* Boscà, descrita com a nova varietat en el «Boletín de la Real Soc. Esp. de Historia Natural» pel Juliol de l'any passat es trobà també a Catalunya, a Montserrat, avui única localitat catalana, segons un exemplar que posseeix dit Sr. Maluquer, cedit pel P. Marcet i consultat al Sr. Boscà.

Nota criptogàmica.—El P. Barnola manifesta que ha recollit a Cerdanyola, el passat Gener, la *Frullania dilatata* Dum. tipu, i qualques exemplars de la *B. microphylla* Nees, sobre troncs d'Alsina i en els marges. En el mateix lloc trobà la *Pellia Fabroniana* Radd. v. *furcigera* Hook, en indrets humits i ombrívols.

I no havent-hi altres assumptes que tractar, s'aixecà la sessió a la una de la tarda.

SESSIÓ ORDINARIA DE 4 DE MARÇ DE 1917

Presidencia de D. Ignasi de Sagarra,
President

Assisteixen els socis Srs. Alòs, Casanova, Codina, Folch (M.), Maluquer (S.), Pascual, Queralt, Riera, Sagarra (I.) i Zariquiey. Excusen la assistencia els Srs. Barnola, Faura i Ferrer Vert.

DESPAIG ORDINARI

Se llegeix l'acta de la anterior sessió que es aprobada per unanimitat.

S'admeten com a socis numeraris al Rvnt. P. Fèlix de Barcelona i a don Josep Buet, del Collell (Girona).

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Coleòpters notables de Catalunya.—El Sr. Zariquiey presenta una serie de *Steninae* i *Paederinae*, insectes coleòpters recollits per éll a Catalunya entre els que hi han formes recentment descrites i de mólt interès per tractar-se de uns grupus mólt poc estudiats fins ara. Acompanya una llista on se detallen les espècies amb indicacions precises.

Nova dada sobre la Caccabis ornata (Soler).—El Sr. President llegeix una comunicació del soci Sr. Ferrer i Vert, referent a un exemplar jove de la *Caccabis ornata* (Soler) caçada a la plana de Vich. L'exemplar que ha pogut estudiar el Sr. Ferrer presenta totes les característiques dels altres dos, apareguts anteriorment, venint a refermar la valua d'aquesta interessant espècie.

Modificació en les fulles del Cupressus Lawsoniana A. Murr. — El P. Barnola envia una comunicació i unes mostres d'aquesta preciosa originaria de California, oferint una modificació estructural pareguda a la que fa ja un temps dit senyor observà en una sabina.

Sobre la Naftalina (?) natural a Montjuich.—El Dr. Faura i Sans envía una nota preliminar al estudi de un jaciment, probablement de Naftalina en la falda de nostra veina montanya.

Nota necrològica.—Se llegeix una nota necrològica del Dr. D. Jaume Almera sobre D. Ramón Adàn de Yarza, exposant la important tasca científica que deixa feta. Posa també de manifest la valúa que té per a nostra ciencia l'esforç de l'il·lustre geòleg.

I no havent-hi altres assumptes de que tractar, el Sr. President aixeca la sessió a les dotze i mitja de la tarde.

Qualques vertebrats de Capellades i sa Comarca

Especies observades des de 1905 a 1916

per

AMADOR ROMANI GUERRA

La llista d'especies que'm plau acompanyar en aquesta nota, no és ni de mólt fidel reflexe de la fauna vertebrada de la comarca de Capellades, on he viscut uns deu anys aproximadament. Amb aquesta llarga residencia hauría pogut sumar-hi moltíssimes especies més, que'm consta viuen en aquella localitat; mes, com que exclusivament esmento els exemplars que han passat per les meves mans, cedits en sa major part pels caçadors de la vila, salvo els reptils, batracis i peixos, caçats per mi, se compendrà el reduit nombre d'aus que figuren en la llista, doncs, sempre m'ha dolgut privar de la vida a sers d'utilitat tan reconeguda com són els benfactors ocells en general.

He prescindit també de citar els animals domèstics per creure'ls de residencia involuntaria, puix que, posats en llibertat, en part moririen imprescindiblement i els altres emigrarien amb tota seguretat.

En la classificació de les especies he seguit a n'A. Acloque en sa Fauna de França, la sola obra que posseeixo en vertebrats i que crec haver interpretat amb tota cura en la determinació dels exemplars que cito en la següent llista, i com a complement de mon humil treball, dono compte també de la fauna vertebrada quaternaria, recollida per mi en les diferentes exploracions de les estacions prehistòriques de la comarca en restes més o menys abundants.

VERTEBRATS

FAUNA ACTUAL

MAMÍFERS

Insectívors

Erinaceus europaeus L., nom vulg. «Erissó». Va escassejant a mesura que desapareixen els boscos. N'arriben mólts a la vila, amagats en els fogots destinats a les fleques i teuleríes.

Eucrocidura aranea Schreber?—He trobat cranis d'aquesta especie en les regurgitacions d'*Strix flammea* L.

Quiròpters

Rhinolophus hipposideros Bechs. nom vugl. «Rata pinyada».—En 15-VII-1905 vaig caçà en una cova de Capelló l'exemplar que figura en el Museu de l'INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL.

Vespertilio nattereri Kuhl., nom vulg., id.—Un en 1910.

Myotis escalerai Cabr., nom vulg., id.—En 1905 caçà el que's guarda en el Museu citat. Una femella de la mateixa especie que posada en una gavia junt amb l'anterior, s'escapà en la mateixa nit deixant dos recèn nascuts a la vora del filat, sacrificant-los per escapar-se.

Rosegadors

Sciurus vulgaris L., nom vulg. «Esquirol».—Viu en els grans boscos i com aquests, va desapareixent de la comarca.

Eliomys hortualis Cabr., nom vulg. «Rata sallarda».—Un crani trobat en una regurgitació d'esparver i un altre en la d'una òliba.

Arvicola amphibius Pallàs, nom vulg. «Rata d'aigua, Bufó».—Comú. També l'he trobat en les regurgitacions de l'òliba i de l'esparver.

Lepus cuniculus L., nom vulg. «Conill».—Abunda per tot arreu. En 1911 ne vegí un de domèstic, sense orelles ni orifici auricular en la pell.

Lepus timidus L., nom vulg. «Llebra».—Comú.

Mus decumanus Pallàs, nom vulg. «Rata».—Abundant en la vila. L'he trobat també, figurant en primer lloc, en nombre, en les regurgitacions de l'òliba.

Carnívors

Canis vulpes L., nom vulg. «Guineu».—Comú. Viu en els roquers i boscos de l'encontrada. En 1906 logrí domesticar-ne un mascle que, agermanat amb un foox-terrier, me seguien en les excursions a tot arreu, morint casi a l'any de tenir-lo, ofegat en el sortidor del jardí, un dia que'm trobava fora de casa.

Viverra genelta L., nom vulg. «Gat mesquer».—Comú en els roquers i boscos propers.

Martes foina Gmel., nom. vulg., «Fussina».—Va essent menys comú vivint en les localitats més abruptes.

Lutra vulgaris Erxleb., nom. vulg. «Lludria».—Raro. N'adquirí un exemplar en 1906.

Mustela vulgaris Bris., nom. vulg. «Mustela».—Comú.

Meles taxus Schreb, nom. vulg. «Toxó».—Va fent-se raro.

AUS

Rampinya

Aquila fasciata Viell, nom. vulg. «Aguila».—Ne vegí un exemplar en 1913 i un altre en 1914. Raro.

Buteo vulgaris Bchst.—Un exemplar en 1906 i altre en 1909. El primer, ♀, fou mort al Badorc, prop de Piera, i portava en una pota una tireta de zinc amb la següent inscripció: «J. Etcheverri Nay B. P.» Comunicada la nova a dit senyor, contestà notificant-me que el dia 8 de Juliol, quinze dies avans d'haver-se mort aquella au en el Badorc, que fou el 23, havia soltat en la plassa d'Enric IV, de Pau, tres aus de dita espècie, dos milans i un esparver, retornant tots a llur domicili de Nay menys la ♀ en qüestió que, esgarriada, perduda l'orientació, anà a trovar la mort prop de Capellades.

Falco communis Gmel., nom. vulg. «Esparver gros».—Alts roquers. Dels tres exemplars que vingueren a les meves mans un d'ells, ferit en un ala per haver topat en els fils del telegraf, me visqué dos mesos en una gavia, morint després sens saber a què atribuir-ho.

Falco tinnunculus L., nom. vulg. «Esparver».—Comú.

Astor palmubarius L., nom. vulg. «Astor».—Raro. Un en 1910, procedent del cinglerat de Cabrera.

Accipiter nisus L., nom. vulg. «Esparver».—Es comú.

Strix flammea L., nom. vulg. «Oliba».—Comú. Cria en les coves de Capelló i en les de les Esplugues de Carme. En aquest lloc recullí en 1910 gran nombre de regurgitacions sota d'un forat on anyalment cria aquesta estrigida, i separant vint boles, les més senceres i grosses, les obrí amb gran cura, trovant-hi

28 crànis de petits mamífers i un sol d'ocell, pertanyents els primers als gèneres i especies següents:

10 crànis de *Eucrocidura aranea* Schreb.? Bufó.
1 » » *Eliomys hortualis* Cabr., nom vulg. «Sallarda».
14 » » *Mus* sp.? nom vulg. «Rata».
3 » » *Arvicola amphibius* Pallas, nom vulg. «Rata d'aigua» Bufó.

Bubo maximus Sibb., nom vulg. «Duc».—Rareja.

Otus brachiotus Gmel. nom vulg. «Oliba de bosc».—Raro. Un sol exemplar.

Scops aldrovandi Willug., nom vulg. «Musol, Xuta».—Comú. En 1906 m'en portaren tres de petits d'un niu d'un bosc proper.

Noctua minor Briss., nom vulg. «Mussol, Meuca».—Abundant.

Ocells

Gecinus viridis L., nom vulg. «Pigot».—Comú. En els boscos d'alta montanya.

Yunx torquilla L.—Un en 1906.

Cuculus canorus L., nom vulg., «Cucut».—Un en VII-1915.

Oxylophus glandarius L.—Un en 1910.

Alcedo hispida L., nom vulg. «Blauet».—Comú.

Upupa epops L., nom vulg. «Pupuda».—Abundant.

Pica caudata L., nom vulg. «Garsa».—Abundant.

Passer petronia L., nom vulg. «Pardal de pas, Tordana».

» *domesticus* Brisson, nom vulg. «Pardal».—Abundant.

Loxia curvirostra L., nom vulg. «Trencapinyes».—Boscos de l'alta montanya.

Cocothraustes vulgaris Vieillot.—Un en I-1912.

Ligurinus chloris L., nom vulg. «Verdum».—Abundant.

Fringilla caelebs L , nom vulg. «Pinsà».

Carduelis elegans Steph., nom vulg. «Cadernera».—Abundant.

Chrysomitris spinus L., nom vulg. «Lluer».

Sernius meridionalis Bonap. nom vulg. «Gafarró».—Abundant.

Cannabina linota Gmelin, nom vulg. «Passarell».—Se'n fa grossa cassera en Març i Octubre, tenint gran estima els de la primavera pel plastró rogenc que'ls adorna i perquè, segons diuen, són millors cantaires. Entre els mólts d'aquesta especie que tenía en ma ocellera, junt amb altres d'exòtics, hi hagué una parella que'm feu niu, i posà i cobà els ous; neixent i cuidant bé als petits fins que's vegeren obligats a abandonar-los degut a la presencia de qualque ratolí que s'introduí pel filat de l'ocellera, fent-ne una carnicería en els nius de canari i demés especies.

Miliaria europaea Swain.—Un en 1910.
Alauda armensis L., nom vulg. «Alosa».
» *arborea* L., nom vulg. «Alosa».
Galerida cristata L., nom vulg. «Cogullada».
Motacilla sulphurea Bechst, nom vulg. «Pastorella groga».
» *yarrelli* Gould, nom vulg. «Pastorella».
Oriolus galbula L., nom vulg. «Oriol».—Un sol exemplar en 1905.
Turdus merula L,, nom vulg. «Merla».—Comú.
» *iliacus* L , nom vulg. «Tort».
Rubecula familiaris Bluyh, nom vulg. «Pit roig».
Saxicola leucura Gmelin, nom vulg. «Merla qua blanca».
Pratincola rubicola L.
Phyllopneuste trochilus L., nom vulg. «Ull de bou».
Philomela luscinia L., nom vulg. «Rossinyol».
Chelidon urbica L., nom vulg. «Roquerol».
Caprimulgus europaeus L., nom vulg. «Enganya pastors».

Coloms

Columba palumbus L., nom vulg. «Tudó».
» *livia* Briss?—En un colomer del Castell de Cabrera.
Turtur auritus Ray, nom vulg. «Tòrtola».

Gallines

Perdix rubra Brisson, nom vulg. «Perdiu».—Abunda. Una parella que tenía en l'ocellera posà, en 1910, vintiú ous en un recó on els hi havía preparat un niu; mes, als pocs dies de covar-los morí la femella, obligant-me tal succés a fer-los cobar por una gallina lloca, mercès a la que neixeren totes les perdiuetes satisfactoriament.

Cothurnix communis Bonnat, nom vulg. «Guatlla».

Xancudes

Vanellus cristatus M. i W.—Un en I-1914.
Scolopax rusticola L., nom vulg. «Becada».—Raro.
Actitis hipoleucos L.—Un que'n tingué en captivitat me visqué 35 dies menjant larves d'*Alytes obstetricans* Laur.
Gallinula chloropus L.—Un en 1906 i altre en 1910.
Fulica atra L.—Sols un individu en 1905.
Buphus comatus L.—Un en 1916.
Ardeola minuta L.—Un de sol en IV-1916.
Ciconia alba Willugh, nom. vulg. «Cigonya».—D'una remada que en Agost de 1909 passà la nit o descansà en un bosc de la Pobla de Claramunt, en feriren una que desprès adquirí i conserví uns quinze dies donant-li carn crua, mes, veient que aquesta alimentació no li convenía, decidí cedir-la al Parc de Barcelona.

PEIXOS

Barbus meridionalis Risso, nom. vulg. «Barb».—Abunda en els rius Noia, de Carme i Riudagost i també viu en l'estany de Capellades. An aquest lloc pren una coloració especial i adquireix un desenrotllo diferent dels que viuen en dites corrents. Un exemplar que'm cediren, que havía permanescut alguns anys en un dipòsit tancat i completament fosc, ofería la coloració mólt clara, casi blanquinosa. Preparat en formol figura en el Museu de l'INSTITUCIÓ.
Squalius esp.?, nom. vulg. «Bàgara».—No tant abundant com l'anterior. Derrerament se'n pescà un que mesurava 25 centimetres de llargaria.
Anguilla vulgaris Cuvier, nom. vulg. «Anguila».—Comú.

REPTILS

Platydactilus mauritanicus L., nom. vulg. «Dragó».—Comú.
Lacerta ocellata Daud., nom. vulg. «Llargandaix».—Abunda. En 1904 ne caçí un de 62 centimetres de llargaria i derrerament n'adquirí un altre amb dues qües ben desenrotllades.
Tropidosaura algira L., nom. vulg. «Sargantana».

Anguis fragilis L., nom. vulg. «Noya».
Coelopeltis monspessulanus Herm., nom. vulg. «Serp verda».—Es comú.
Tropidonotus viperinus Boie, nom. vulg. «Serp d'aigua».—Abundant.
» *natrix* L., nom. vulg. «Serp d'aigua».—Abundant.
Coronella austriaca Daud.—Un en VII-1910.
Rhinechis scalaris Boie, nom vulg. «Serp blanca».—Comú.

Batracis

Hyla arborea L. nom vulg. «Rana».—Bassa de la Font de la Reina.
Rana sculenta L., nom vulg. «Granota».—Abundant. En 1910 ne pescà un de gros tamany que tenía mig engolit un *Alytes obstetricans* Laur.
Alytes obstetricans Laur., nom vulg. «Garipau».—Abundant.
Bufo vulgaris Laur., nom vulg. «Galàpat, Gripau».—Comú.
Salamandra maculosa Laur., nom vulg. «Salamandria».

FAUNA QUATERNARIA

Arvicola amphibia Pallas.—En l'«Abric Romaní».
Lepus cuniculus L.—Id., id., id. i altres estacions prehistòriques. Abundant.
Canis lupus L.—Id., id., id.
Felis pardina Oken.—Id., id., id.
Ursus.—Id., id., id.
Hyaena spelaea Goldf.—Id., id., id. i en la «Cova de la Guineu».
Equus caballus L.—Id., id., id. i en la «Estació Agut». En la primera estació abundant.
Sus scrofa L.—Id., id., id.
Cervus elaphus L.—Id., id , id.
Bos o *Bissont*.—Id., id., id.
Capra.—Id., id., id.
Ovis.—Id., id., id.
Salmo.—Id., id., id.
Trutta.—Id., id., id.

Pselaphidos y Scydmaenidos catalanes

per

R. ZARIQUIEY

I

El día de San José de 1915 cazando a orillas del pantano de Vallvidrera cogimos los primeros Pselaphidos y Scydmaenidos. Volvimos a los pocos días y encontramos algún otro ejemplar; empezaron entonces estos pequeños insectos a llamarnos la atención y animados por lo poco que sobre el particular se había hecho en Cataluña, nos dedicamos desde aquella fecha a buscarlos con verdadero interés.

Diversos procedimientos hemos empleado, buscándolos ya bajo las piedras, ya en detritus, hojas secas, árboles carcomidos o bien en el musgo, tamizando el serrín de los árboles o colocando las hojas, musgo, etc., en un aparato análogo al cedazo de Reitter y cuyo modelo amablemente nos facilitó el Sr. Mas de Xaxars.

A pesar de que no son muchas las localidades que hemos visitado o de las que nos han enviado musgo, hemos reunido ya unas 22 especies, algunas de ellas en gran número de ejemplares y que hacen que estas dos familias, hasta ahora consideradas tan raras en nuestro país, dejen de serlo sabiéndolas buscar y que abren nuevos horizontes para que coadyuvando todos juntos, con tiempo y paciencia pueda llegar a aclararse este obscuro punto de la entomología catalana.

Al Sr. Dodero que con la amabilidad en él acostumbrada nos ha clasificado estos insectos, me complazo en darle desde aquí las más expresivas gracias.

PSELAPHIDAE

Faronus Lafertei Aub.—Un sólo ejemplar cogido en musgo que nos enviaron de Figueras, X-15.

Euplectus afer subesp. *infirmus* Rapfr.—Tres ejemplares encontrados en un tronco de árbol carcomido. Cardedeu, 11-IV-15.

Psendoplectus perplexus Duv.—Dos ejemplares en un saco de musgo de Alella, V-15.

Amauronyx Doderoi, Norm.—Especie muy rara de los Pirineos. Cogidos tres ejemplares en el mes de Agosto de este año, en Capdella, debajo de unas piedras muy voluminosas y bastante enterradas.

Brachygluta Lefebvrei, Aub.—Dos ejemplares en musgo de una fuente, cerca de el Figaró, 4-VII-15.

Brachygluta dentiventris, Saulcy.—Muy abundante en Casa Antúnez el 12-III-16, entre la arena a orillas de los charcos de agua.

Brachygluta Helferi, Schmidt.—El mismo día y en iguales condiciones que el anterior.

Reichembachia juncorum, Leach.—Fué el primer *Pselaphido* que cogimos, el 19-III-15; entre la hierba a orillas del pantano de Vallvidrera.

Bryaxis longicornis, Leach.—Vallvidrera, 19 III-15, junto con el anterior; Sababell, 20-IV-15, un ejemplar hembra; Besós, 17-IX-16; Vallvidrera, IX-16. Citado por Cuni y Martorell en su «Catálogo metódico y razonado de los coleópteros observados en Cataluña» como de Casa Antúnez y Calella. Por Ferrer y Vert en el But. de la Inst. Cat. d'Hist. Nat. Junio de 1904, pág. 78.

Bythinus pyrenacus, Saulcy.—En el musgo, Vallvidrera, XI-15; Vich, V-6; Montnegre, V-16.

Bythinus montivagus, Reitt. Algo abundante en musgo de Figueras X-15; Vallvidrera, XI-15; Algún ejemplar en musgo de la fuente del Frare Miquel, en Santa Fe del Montseny, 9-VI-16.

Bythinus Mulsanti, Kiesw.—Común. Alella, V-15; Figueras, V-15; detritus y hojas de Vallgorguinas, V-15; Musgo del Montseny; VIII-15; de Montserrat, 2-III-16; y dos ejemplares en musgo de Caldas de Bohi, VII-16. Un ejemplar del Valle de Arán, de la colección de nuestro consocio Sr. Codina, pertenece a esta misma especie.

SCYDMAENIDAE

Cephennium Kiesenwetteri, Aub.—En musgo de Sta. Fe del Montseny, 8-VI-16.

Cephennium Codinae, Dodero.—Encontrado primeramente por el Sr. Codina en el musgo, en la bajada del Avench de Castellsapera lo hemos encontrado después nosotros en bastante abundancia ya en musgo, ya debajo de las piedras. Hostalets de Bas (Codina, 9-VII-14); Alella, V-15; Gavá (Codina, 1-VII-15); Sta. Fe del Montseny, VIII-15; Figueras, X-15; La Rabasada, X-15; Vallvidrera, XI-15; Montserrat, 25-III-16; Tibidabo, 1-VI-16; Sta. Fe, VI-16; Turó de Moncada, X-16.

Neuraphes subcordatus, Fairm.—En musgo, Rabasada, X-15; Figueras, X-15.

Stenichnus scutellaris, Müll.—Junto con el anterior. Figueras, X-15; Casa Antúnez (Cuní y Martorell in. loc. cit.)

Stenichnus collaris, Müll.—Sta. Fe del Montseny, V-15. Citado por Cuní y Martorell, aunque diciendo no lo ha encontrado todavía.

Euconnus chrysocomus, Saulcy.—Especie rara y de la que tenemos cuatro ejemplares cogidos debajo de una piedra. Vallvidrera, 29-IV-16.

Euconnus intrusus, Schaum.—Vallvidrera, 6-IV-15.

Euconnus hirticollis, Ill.—Entre la hierba a orillas del Rio Besós, 29-IX-15; Casa Antúnez (Cuní y Martorell in. loc. cit.)

Scydmaenus tarsatus, Müll.—Junto con el anterior R. Besós, 29-IX-15; Pueblos próximos a Barcelona (Cuní y Martorell in. loc. cit.)

Scydmaenus conspicuus, Schaum.—Algo frecuente. Vallvidrera, 27-II-16; Conrería, 12-III-16; S. Pedro Mártir, 2-IV-16; Turó de Moncada, 14-V-16; S. Pedro Mártir, 17-IX-16.

Cuní y Martorell cita también este insecto pero asignándole un tamaño mitad del que realmente tiene.

Sea este el primer paso que damos acerca de tan interesantes insectos. En estos dos últimos meses hemos encontrado alguna nueva especie que junto con las dos o tres que todavía posee el Sr. Dodero para determinar y las que amablemente nos han prestado otros coleccionistas, espero constituirán tema suficiente para un segundo trabajo.

Una corrección tengo que hacer para terminar: el *Brvaxis longicornis* v. *nigropygialis* Fairm, de Sabadell, que cito en mi nota de Diciembre de 1915, es un Bryaxis longicornis Lach, hembra.

Barcelona-1-XII-16.

Sobre un exemplar jove de Caccabis Ornata Soler

per

FELIP FERRER I VERT

Una altra dada més va avalar la personalitat d'aquesta especie. Hem tingut ocasió d'estudiar un exemplar jove, en les mateixes condicions que els anteriors, çò és, que també en aquest cas tenim de doldre que no hagi sigut possible efectuar l'examen anatòmic per a determinar el sexe. L'exemplar està dissecat per la bona voluntat d'un aficionat en la taxidermia, i data de quatre anys enrera.

Fou cassat a Santa Eulalia de Llusanés. El cassador assegurà que en va veure 6 ó 8 en el mateix vol.

Part superior del cap fins a la nuca de color cendrosa fosca, les plomes de la base de la mandíbula superior i una faixa que dés de aquesta rodeixa els ulls perllongant-se fins a les regions auriculars, negres. Manca el collaret negre tan característic en els exemplars adults; l'espai alar de color ocre pàl·lida més evident i menys maculada, les rèmiges primaries tenen la color negre menys intensa, les sèries de plomes tricolors que decoren els costats del cos són menys nombroses, per lo demes semblant a l'adult.

MIDES

Donades les condicions del exemplar algunes de les següents mides són aproximades.

Llargaria total, 275 mm.
» alar, 145 mm.
» de la qua, 95 mm.
» del tarse, 42 mm.
Llargaria del dit mitjà, 37 mm.
» de les ungles, 7 mm.
» del bec, 15 mm.

Bibliografía

Luis Soler i Pujol. — Una nova *Perdix* de la fauna catalana.— *P. melanocephala* sp. nov.
But. Inst. Catalana d'H. Natural, 2.ª època, vol. I. (1902) núm. 5.

Id. Id. Id. —Rectificació de la nomenclatura d'una *Perdix*. —*Perdix ornata* Soler.
But. Inst. Catalana d'H. Natural, 2.ª època, vol. VI. (1906) núms. 1 i 2.

Ignasi de Sagarra.—Noves *ornitològiques.*—Contribució al coneixement de la *Caccabis ornata* (Soler.)
Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural, 1915. pàg. 169.

Nota necrològica

D. Ramón Adàn de Yarzas, Inspector general del Cos de Mines d'Espanya (A. C. S.), ha mort.

En sa laboriosa vida científica publicà el Sr. Adàn, els Mapes Geològics de les provincies de Alava, Quipúzcoa i Vizcaya, acompanyats de sa respectiva Memoria explicativa, a més de altres interessantíssims treballs referents a les mateixes i altres provincies de Espanya.

Se dedicà amb preferencia i mólt de profit a l'estudi microscòpic de les roques senyaladament de les del nostre país, en el qual estudi sobressortí sobre tots els nostres enginyers.

Professor de Geología i Paleontología a l'Escola de Mines, l'any 1908 portà aquí a Catalunya els séus deixebles per fer-los veure i conèixer *de visu* les riqueses científiques naturals de la nostra terra, la qual havía moltes voltes, amb carinyo, visitat.

Tals riqueses, sobre tot les referents a les roques, havía tingut ocasió de veure mitjansant l'estudi conciensut que es dignà fer d'una multitut d'exemplars de nostra terra que jo i altres geòlegs, com estudi, ens permetérem enviar-li en consulta a estudiar, valent-se del microscopi que amb molta destresa manejava; roques de la Vall de Nuria primer, de les montanyes de Montseny, de la Serralada del Tibidabo, de la comarca de les Guilleríes, després, i per últim una serie mólt llarga de la regió llevantina de Barcelona.

Aquests estudis han vist la llum pública en el Butlletí i Memories de la Real Academia de Ciencies de la nostra Ciutat, com també en el Butlletí de la Societat Geològica de França i en altres publicacions.

JAUME ALMERA, *Pvre., degà.*

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptes. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març
2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny
1 d'Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Abril 1917

SMITHSONIAN INSTITUTION
AUG 5 1926
NATIONAL MUSEUM

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria del 1.er d'Abril de 1917.—Troballa de la Naftalina natural (?) en la falda septentrional de la muntanya de Montjuic, Barcelona, pel *Dr. M. Faura i Sans*.—Steninæ y Pæderinæ catalanes, por *Ricardo Zariquiey*.—Lleugeres impresions sobre la flora de l'Urgell i la Sagarra, per *P. Font Quer*.—Alguns moluscos de la Comarca de Capellades, per *Amador Romaní Guerra*.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Abril, 1917 Any XIV — Núm. 4

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DEL 1.er D'ABRIL DE 1917

Presidència de D. Ignasi de Sagarra,

President

A dos quarts de dotze del matí, el President obre la sessió. Hi assisteixen els socis Barnola, Calzado, Casanova, Codina, Folch (Joaquím), Folch (Manuel), Font Quer, Juncadella, Riera Sans i Sagarra.

El Secretari llegeix l'acte de la sessió anterior que és aprovada per unanimitat.

Proposta de soci.—Els Srs. Haas, Sagarra i Font Quer, presenten per a soci numerari a la *Societat Anònima Fodina,* de Flix, que's dedica a l'exploració de jaciments de sals potàsiques.

Donatius per a la Biblioteca.—Mossèn Jaume Oliveras, *Els llamps de la Malehida;* Maluquer (Joaquím), *Les Serps de Catalunya,* publicació del Museu de Ciencies Naturals d'aquesta ciutat. Ambdues obres han estat donades per sos autors.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Lepidòpters (Heterocera) nous per a Catalunya i Espanya.—El senyor Sagarra comunica qualques espècies de Lepidòpters que ha estudiat darrerament, resultant algunes d'elles, noves per a la fauna catalana i altres per a la espanyola. Mostra també les interessants espècies *Celaena iberica* Obth., *Agrotis margaritacea* Vill., *Caradrina taraxaci* Hb., *Lithostege duplicata* Hb., *Agrotis distinguenda* Esp., les dugues darreres procedents d'Albarracín i recollides pel Dr. Alfred Weiss.

Excursió entomològica.—El Sr. Codina llegeix una nota del Sr. Zariquiey en la qual dona compte d'una excursió a Santa Coloma de Gramanet, on descubrí, entre el Besós i el mar, *Carabus rugosus levantinus* Lauff., *Scotodipnus Ganglbaueri* Breit, i *Abromus Zariquieyi* Dod.

Una nova localitat del Galanthus nivalis.—El Sr. Casanova manifesta haver trobat prop de Moyà, a l'Ubaga de Casa Cendresa, el *Galanthus nivalis* en gran abundor. El Sr. Font Quer fa algunes consideracions sobre la presència d'aquesta planta en el Moyanés on hi ha una bona colonia d'espècies de montanya; creu dit senyor que no falta al Montseny el *Galanthus*.

Sobre noves espècies de Neuròpters.—La llista següent sobre nous espècies i gènere de Neuròpters de Catalunya, és llegida pel Sr. Codina. Totes aquestes formes han estat descrites per nostre soci honorari, Reverent P. Navàs, i publicades en *Tricópteros nuevos de España, 3.ª Serie (Broteria,* Serie Zoológica, vol. *XV*, fasc. I, 1917); *Notas entomológicas, 2.ª Serie, Neurópteros de Andorra (Boletín de la Soc. Arag. de Ciencias Naturales*, tomo XVI, n.° 2, Febrero de 1917); les descripcions de les espècies d'aquest darrer treball són publicades en les *Memorias de la Real Academia de Ciencias de Barcelona.*

Stenophylax nurianus sp. nov.—Nuria, 12-VIII-1915, Rvnt. P. Vila, leg.

Stenophylax Barnolanus sp. nov.—Andorra, 4 i 14-VII-1916, Reverent P. Navàs, leg.

Ryacophila andorrana sp. nov.—Canillo, Soldeu (Andorra), 4-14-VII-1916, R. P. Navàs, leg.

Sericostoma medium sp. nov.—Tortosa, 22-VII-1914, Rvnt. P. Mas, leg.; Albarracín, Tramacastilla (Teruel), 12-VII-1904.

Cunia gèn. nov.—En honor d'En Miquel Cuní.

Cunia Sagarrai sp. nov.—Santa Susagna, Montseny, 26-IV-1916, Ignasi de Sagarra, leg.

Cunia Eugenii sp. nov.—Montseny, VII-1904, R. P. Eugeni Saz, leg.

També és deguda al P. Navàs la troballa de l'Ortòpter Fasgonurid *Orphania denticauda* Charp. a Canillo (Andorra), citat per Bolívar, *Catálogo sin. de los Ort.*, p. 139, de Bagnères de Luchon, nou per a la fauna ibèrica.

L'Helleborus viridis a La Selva.—El Sr. Font Quer llegeig una comunicació de nostre consoci Antòn Xiberta referent a la troballa de l'*Helleborus viridis* en una castanyeda de La Selva vora l'Estació de l'«Empalme». El Sr. Font Quer, fa notar que aquesta castanyeda està situada a la vora esquerra de la Riera de Santa Coloma, tocant a la Cequia del Molí de Cartellà, i és, molt probablement, la situada a més baixa altitut de Catalunya a uns cent metres.

La Sagarra i l'Urgell: nota sobre sa flora.—El mateix Sr. Font Quer, llegeix un treball, de que és autor, en el qual es fan consideracions sobre la flora d'aquestes comarques; fa remarcar la presència a Almacelles, del *Colchicum triphyllum,* fins ara conegut únicament del centre i migdia de Espanya.

Moluscos de Capellades.—El Sr. Sagarra presenta un treball sobre Moluscos de Capellades del que és autor el Sr. Romaní.

No havent-hi altres assumptes que tractar s'aixeca la sessió a dos quarts d'una.

En Joan Rosals Corretger, nostre volgut company ha mort! (A. C. S.)

Ja en prempsa aquest número no podem avui sinó dedicar-li un recort. Que la terra li sía lleu!

Troballa de la Naftalina natural (?) en la falda septentrional de la muntanya de Montjuic, Barcelona

pel

DR. M. FAURA I SANS

S'està construint a Barcelona un *Gran Emissari,* que serà una de les cloaques principals de nostra urbs, i que desde'l carrer d'Urgell envers la Gran-Via portarà les aigues recollint les de les altres cloaques i juntant-les totes amb les que devallen de la Riera de Magoria anant cap al Plà del Llobregat, per l'altra banda de la muntanya de Montjuic, desaïguant en el mar, allunyant-se del port de Barcelona.

En el trajecte de dés de la Plassa d'Espanya a la Riera de Magoria, que s'està construint per l'empresari Sr. Amargós, és on s'hi ha trobat, en la galería subterrania, una terra fosca més o menys negrosa, amb forta pudor, perjudicant, als obrers que hi trevallen, en la respiració llur.

Advertits d'aquesta notable sorpresa, i acompanyats del empresari de les obres, hi ferem un reconeixement estudiant la formació d'aquella terra, en el día 19 de Febrer.

La galería del *Gran Emissari* està orientada a uns 65° NE.E a W.SW. i passa a uns 10 metres de fondaria en el lloc de referencia.

La terra no ha sofert cap transformació, car que l'estratificació no ha sigut pas remoguda; per lo que suposem que's tracta d'una formació natural.

El terreny pertany en sa totalitat al periode Quaternari; el que cobreix als estrats de margues groguenques que afloren prop del «Matadero», i a l'esglesia de Sans, corresponents al Astià i Sicilià del periode Pliocènic.

El basament és de 2° al W. SW. i comprèn per igual a les dugues formacions geològiques, uniformement estractificades.

Les capes són, d'abaix a dalt, les següents:

En la base les margues groguenques sense fòssils del Pliocènic superior, les que han estat atravessades prop de la plassa d'Espanya.

1.ª Demunt hi ha unes argiles més o menys margoses, quelcom vermelloses, sense fòssils, perteneixents al Quaternari.

2.ª Bolsada amb impregnació de materies orgàniques hidrocarburades.

3.ª Immediatament, i sens discordancia manifesta, hi segueix un bancal de tortorà enrocat, de caliça mólt compacta, característic del *Travertinic;* en el sí hi ha alguns corcats constituint petites geodes; i l'espessor és de 10 a 30 centímetres.

4.ª i 5.ª Cobreixen al *Travertinic* les capes alternants d'argiles vermelles grasses, amb altres que no ho són tant, perteneixents al Quaternari diluvial.

6.ª Restant cobertes, aquestes, per la grava que forma el ferm del centre de la Gran-Vía.

Doncs bé, dessota del *Travertinic*, és on hi ha com una bolsada d'aquesta terra negrosa; orientada de NW. SE.; i que ha sigut oberta en l'avenc de la galería.

Aquesta bolsada no és deguda a cap discordància estratigrafica, sinó a una impregnació de materies orgàniques hidrocarburades, que són les que donen la tonalitat fosca amb que es distingeix aquella porció de terra atravessada. En el costat S. de la galería queda totalment manifesta la secció d'aquesta bolsada d'impregnació, amb uns 2 metres d'ample en la part mitja; mentres que en el costat N. té uns 4 metres, i en la solera de la galería tendeix a enfondrar-se més encara. Així és, que l'han escapsada en la regió extrema; per lo que podría ésser que guanyés en amplitut i en profunditat, extenent-se envers al N.

Representem en forma esquemàtica la disposició estratigràfica de aquesta bolsada de impregnació de materies hidrocarburades (fig. 1),

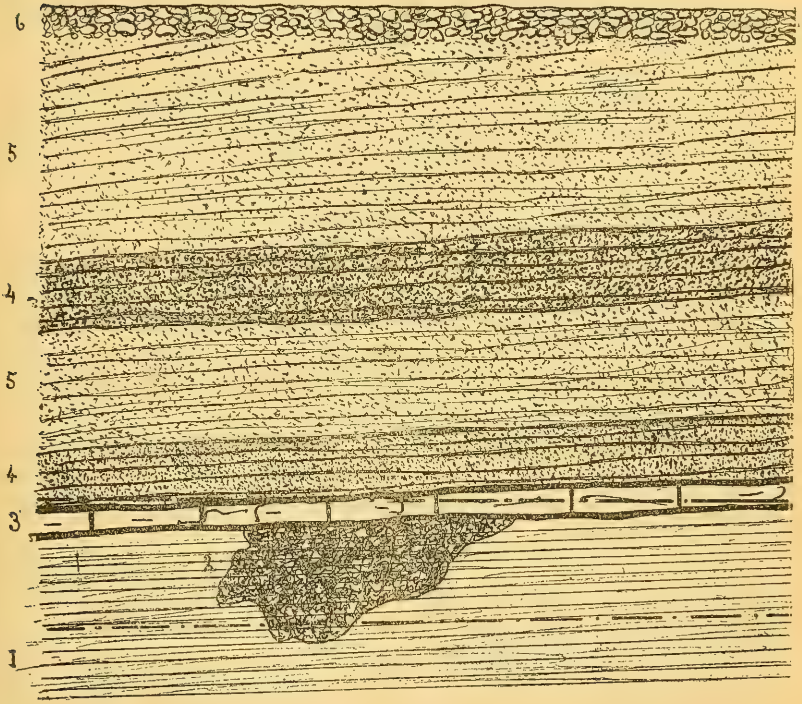

Figura 1

per a que pugui apreciar-se com pot ésser d'una formació pantanosa, omplenada i recoberta per la formació *Travertinica*, la que haurà privat l'exhalació dels hidrocarburos.

Analitzada la terra ens ha donat:

Aigua	8'2 grams °/o
Carbonats de calç i magnesia . .	14'6 » °/o
Sílice, Alúmina i Ferre	74'2 » °/o
Materia orgànica soluble en alcohol .	3 » °/o
TOTAL. . .	100 grams °/o

El total de matèria orgànica obtinguda per destilació seca ha sigut de 2'15 grams per °/o, repartida en:

Oli creosatat *(crin oil)*	1'50 grams °/o
Naftalina	0'65 » °/o
TOTAL. . .	2'15 grams °/o

Nosaltres en el terreny ja hi notàrem la presencia de substancies cristallines semblants a la Naftalina, les que les ferem cremar, donant una flama clara, quelcom rojenca. Ne poguérem recollir algunes formes drúsiques d'aquesta substancia, escampades per entre les terres en formes escatoses, les que, si bé en mólt petites proporcions, poguérem ensajar-les separadament.

La forma de cristallisació no és pas mólt clara, apareixent com a prismes romboidals, inclinats, poc definits, i encar que mólt mal conservats, no obstant, al microscopi, hi distingírem una textura francament cristallina.

Aquest mineral cristallí de naturalesa cíclica, és incolor, clar, apenes sens olor, sumament fràgil; inflamable al aire lliure al acostar-hi la llum; és soluble en alcohol, i després de la evaporació expontania la materia disolta retorna a cristallisar.

Tots aquests caràcters en un principi ens feren suposar que realment se tractava de un d'aquells minerals d'origen orgànic que Dufrenoy (1) havía senyalat com de *sèus de muntanya* o de les *ceres minerals*, això és: d'aquells que formen un producte intermediari entre les resines i els betums, d'un aspecte dels cossos grassos, especialment de la *naftalina* i de la *estearina*, que's troben en petites escates cristallines de colors mólt clars; diferenciant-se molts d'ells pel grau de fusibilitat. A n'aquests hi perteneixen: la *Escheerita, Branchita, Fichtelita*, *Konlita, Hartita*, *Ixolyta, Ozoquerita, Crismatina*, *Dinita*, *Hatchetina*, *Tecoretina, Filloretina*, etc... Lapparent i Groth donen escassa importancia a tots aquests minerals per no coneixe's exactament la forma geomètrica de cristallisació i menys la molècula química.

---

(1) 1852.—Dufrenoy.—*Traité de Minéralogie*, t. IV, p. 584.

Per molts dels séus caràcters, el mineral ensajat, presenta una gran semblança amb la *naftalina* comercial, producte obtingut de la destilació de la hulla i dels quitrans.

Escalfant-lo en l'estufa als 70° comensa la sublimació amb una olor especial, i avans dels 90° resta totalment fosa la massa cristallina, constituint un suc fosc, que, al refredar-se se presenta al igual que la *naftalina*.

No havent sigut fins al present trobada en estat natural, la *naftalina*, per això ens resistim a acceptar aital denominació.

Entre les escletxes de les llenyes en formacions lignitíferes, o bé en tuberes, com a Toscana, és on s'hi ha trobat aquelles altres especies minerals, amb les que hi té bastanta semblança, particularment amb la *Branchita*, la *Dinita,* o la *Tecoretina;* emprò, que, per no haver-nos sigut possible consultar les descripcions completes d'aquestes espècies minerals donades pels llurs autors, ni tampoc per existir en nostres museus exemplars similars de llegítima procedencia per a comparar-los, és per lo que no donem per avui la definició concreta d'aquest nou mineral d'orígen orgànic.

Març, 1917.

Steninæ y Pæderinæ catalanes

por

RICARDO ZARIQUIEY

STENINAE

Stenus longipes Heer
Sant Boy (2-IV-15; 12-IV-16).
Stenus guthula Müll.
El Figaró (4-VII-15); Arenys (VIII-16).
Stenus providus Er.
Montseny (VI-16).
Stenus providus v. *Rogeri* Kr.
Sabadell (IV-15); Cardedeu (11-IV-15); Sant Iscle (27-VIII-15); R. Besós (19-III-16; IX-16). Capdella (VIII-16).
Stenus Guynemeri Duv.
Montseny (VIII-15, VI-16).
Stenus mendicus Er.
Vallvidrera (19-III-15).
Stenus incanus Er.
Vallvidrera (III-15).
Stenus nanus Steph.
Montseny (VIII-15).
Stenus brunnipes Steph.
C. Bohí (VII-16).
Stenus similis Herbst. Valle de Arán (VIII-16,.
Stenus cicindeloides Schall.
Cardedeu (11-IV-15).
Stenus cordatus Grav.
Barcelona (V-15); Montseny (VI-16).
Stenus aceris Steph.
Vallvidrera (IX-15).

PAEDERINAE

Artenus bimaculatus Er.
Prat (31-III-15); Cardedeu (11-IV-15); Casa Antúnez (12-III-16); R. Besós.

Artenus angustatus v. *neglectus* Märk.
Vallvidrera (19-III-15); Casa Antúnez (21-III-15); San Pedro Mártir (2-IV-16).

Paederus ruficollis F.
Común.

Paederus caligatus Er.
Valle de Arán (VIII-16).

Paederus suscipes Curt.
Casa Antúnez (12-III-16).

Paederus littoralis Grav.
Prat (14-III-15); Casa Antúnez; Valle de Arán.

Stilicus subtilis Er.
Montseny (VIII-15).

Stilicus rufipes Germ.
Vallvidrera (III-15, IV-15).

Stilicus orbiculatus Payk.
S. Boy (2-IV-15); Vallvidrera (27-III-16); R. Besós.

Scopaeno debilis Hochh.
Montnegre (VIII-16).

Medon piceus Kr.
Alella (V-15). En el musgo.

Medon melanocephalus F.
Horta (V-15); Vallvidrera (20-II-16); Alella (V-15).

Medon ovaliceps Fano.
Alella (V-15).

Medon aveyronensis Mathan.
Alella (V-15); Vallvidrera (20-II-16); Vallgorguinas (X-15); Montseny (VI-16); Montnegre (VIII-16); San Pedro Mártir (2-IV-16).

Medon Fagnezi Peyer.
Alella (V-15); Vallvidrera (11-16); S. Pedro Mártir (11-16).

Lathrobium multipunctum Grav.
Casa Antúnez (24-V-15); Montnegre (VIII-15); Castelltersol (VIII-15); Sabadell (IV-15); Figueras (X-15); Arenys (VIII-16).

Lathrobium hispanicum Dod.
Especie nueva descrita en Diciembre 1916 sobre tres ejemplares de La Granja. Cogido por nosotros en Caldas de Bohí (VII-16).

Lathrobium angustatum Lac.
Montnegre (VIII-15); Capdella (VIII-16).

Cryptobium fracticorne v. *Jacquelini* Boield.
Casa Antúnez (III-16).

Lleugeres impresions sobre la flora de l'Urgell i la Sagarra

per

P. FONT QUER

Durant ma darrera estada a Cervera, de vuit dies únicament, he pogut fer unes quantes surtides al camp i recollir impresions sobre la flora d'aquell país; en altres ocasions, menys tristes per a mi que la que ara m'ha dut a aquelles terres de Sagarra, jo havia visitat Cervera, i conec a més Sant Guim, per una escapada que hi vaig fer per juliol de l'any passat. Ara he fet també una surtida fins a Almacelles, més enllà de Lleida, en plena estepa.

Tota la Plana d'Urgell, pel que he pogut observar, pertany, com la banda dreta del Segre en terres de Lleida, a l'estepa, amb ses plantes característiques, entre les quals el *Lygeum Spartum* es mostra com la més freqüent i típica. A l'Urgell les associacions esteparies han quedat molt reduides; els cultius no han deixat a l'estepa més que qualques claps en els petits puigs que hom veu aquí i allà. A Targa, venint de Lleida, és on aquests puigs i turons comencen a ésser freqüents i els claps esteparis, entre els conreus, sovintegen. Cada cop el relleu del sol és més marcat i les terres tant com més altes més aspres. Les Oliverades devenen generals i a sota, entre'ls rengles d'Oliveres, verdejen els Blats i els Ordis. De tant en tant, en els marges sobre tot, s'hi veuen florits els Ametllers. Els camps són cada vegada més pedregosos. Les cases de tapia de l'estepa a Almacelles, Montagut, Bell-lloc, Mollerusa, Targa,... ja són de pedra a Cervera. Els troços són separats per parets seques o per munteres de pedres arrenglerades. En aquests marges pedregosos, les brancades grises dels Lladoners o les de qualque Olm, se destaquen sovint totes núes. A les faldes de les petites collades i en els turons, les Garrigues, que no he vist a l'Urgell, comencen a Sagarra. Bosquets més o menys clars d'Alzina amb el sol cubert de Garrics, allà on per la sequedat de la terra, o per ésser poc profunda, no ha estat possible plantar-hi Olivers.

L'associació del *Quercus Ilex* és, com dic, la que domina a Cervera, però són de petita extensió i ben clars els llocs on hom pot observar-la en els alentorns de la ciutat. Aquesta associació que alcança el grau màxim de diversitat de components a les comarques litorals, s'és empobrida a Cervera, sobre tot per la manca de les Estepes; ni el *Cistus albidus,* ni el *C. monspeliensis,* ni el *C. salviifolius*, els he pogut veure per allí; únicament el *Cistus Libanotis (C. Clusii),* que acusa, junt amb el *Rhamnus lycioides*, *Stipa parviflora*, *Passerina tinctoria,* etz., el caràcter occidental de la vegetació. Amb les Estepes, manquen a més la Mata *(Pistacia Lentiscus)* i el mateix Romer que, encara a Targa, és abundant, sembla ésser escàs a Cervera, i àdhuc, potser hi falti en grans extensions, cosa que'ns provaría la cruesa del clima cerverí, doncs s'en puja el Romer pels cims de Montserrat i per les faldes meridionals del Montsec fins ben amunt.

En alguns llocs, com per exemple en el Puig on està assentada Cervera, la estepa encara hi reviscola; els *Statice, Salsola*, *Kochia, Camphorosma,* etz., hi són abundants; la *Gipsophila hispanica* l'hè collida molt més enllà de Cervera, cap a Montlleó, camí de Sant Guim. Aquest fet sembla per tot allí general quan apareixen les margues guixenques.

Més cap amunt encara, la Sagarra més típica hom descobreix. El sol, pedregós en extrem i de poc fons, no és apte per a ésser conreuat. A les parts altes, solament en el fons de les comes hi han conreus, i les faldes i les carenes són emboscades o cobertes de Garriga; la vegetació silvestre guanya terreny. Comencen els primers Pins, mesclats entre l'Alzinar, com els Roures, que hom troba ja a Cervera, aquí i allí escampats, dominant, però, a les ubagues. Roures i Pins, van fent-se més freqüents de cada vegada; hi ha llocs en que sembla que s'equilibrin en número Alzines i Roures; després, així, alternativament, segons l'exposició i el terreny, dominen unes o altres, o són les Pinedes que devenen generals. Però, de cada vegada més, Roures i Pins prenen plassa, i prop Sant Guim hi ha boscos purs, bé de Roures, bé de *Pinus silvestris*. Amb aquest Pi hi ha per l'alta Sagarra el *Pinus Laricio,* i a les bandes més soleiades *P. halepensis* i *Pinus Pinea*. Les Rouredes, ara a l'hivern quan les he vist, amb les brancades dels Roures sense fulles, m'han fet impresió de quelcom extramediterrà, ben fortament distint dels alegres Alzinars d'allí a la vora. El sotabosc de les Rouredes sembla ésser el mateix que el de l'Alzinar, però, els Garrics, siga pel terreny cada cop més sec i pedregós, siga pel fret cada vegada més intens, siga, potser, pel vent més impetuós a mida que's puja, creixen allí aclaparats, cubrint el sol d'una catifa densa, verda en tot temps, aspra i espinosa, d'un peu o poc més d'alçada. Passat Sant Guim, arriva a desaparèixer el bosc. Vora Calaf, grans extensions despullades de tot arbre i verdejantes dels Blats, recorden la *meseta central* espanyola. Però és cosa passatjera. El Montserrat, així de testa, caparreja allà lluny, arràn de l'horitzó, i les valls s'inicíen allí mateix totes unes altres, roges i amb Pinedes altre cop, i ens mostren les terres de Bages, en les quals l'element mediterrà de cada vegada es farà més poixant i ens anirà conduint valls enllà fins als peus mateixos de nostre mar.

Un estudi florístic detingut d'aquesta gran carcanada central de Catalunya, amb la vessant sagarrenca, el crec interessant. Per a mi, per aquella banda, la Sagarra, pot servir de límit entre la flora de la Catalunya occidental i la de la oriental. Però, avui per avui, no's poden avençar judicis massa concrets sobre això perquè són poques les dades que tenim de per aquells indrets. Fòra d'algunes d'En PUIGGARI referents a Calaf, Prats de Rei i Castellfollit de Riubregós, i unes quantes més, isolades, de COSTA i meves, no sé res més. Nostre consoci el P. VILA de Cervera, podría fer quelcom. Ara, durant la meva darrera estada allí, he tingut ocasió de veure una petita col·lecció de plantes recollides en aquells voltants per dit senyor. La *Stipa par-*

viflora que adés he citat, ell me la mostrà, i aiximateix *Gagea arvensis*, *Ceratocephalus falcatus*, *Narcissus juncifolius,* etc., que jo he vist també ara totes florides; noti's que la *Gagea* aquí a Catalunya, no ha estat citada més que de Calaf, Prats de Rei i Santa Coloma de Queralt. El P. Vila tenía també un exemplar de *Paeonia peregrina* que un pagès portà de La Mora, vora Granyenella; fins allí deu arrivar, doncs, a ponent, aquesta *Paeonia* dels Ports de Beceit i Montsant.

No vull terminar aquestes lleugeres impresions sense repetir ço que hom ha dit altres vegades: que l'occident de Catalunya ens reserva moltes novetats. A Almacelles hi he descobert una planta ben interessant, nova del tot a Catalunya, el *Colchicum triphyllum*, que fins ara sols coneixíem del centre i sud d'Espanya.

Alguns moluscos de la Comarca de Capellades

per

AMADOR ROMANÍ GUERRA

La xamosa regió del Penadès, compresa dins l'angle format pels corrents fluvials del ríu Anoia i son afluent la riera del Carme, on radica la vila de Capellades, és un dels paratges més atractius de Catalunya, i tant per la natura del terreny com per la explèndida vegetació, mantinguda sempre ufanosa per les abundoses deus que han fet rica la comarca, és una localitat immillorable pel desenrotllo de la fauna malacològica en totes ses manifestacions, i a bon segur que, el cercador de moluscos hi faría abundant recol·lecció si dediqués a aquells indrets alguna de les seves excursions. Ens inclina a recomenar-ho, el nombre d'especies recollides per nosaltres, sense haver-nos entretingut en llur recerca, per no constituir aquesta especialitat el motiu de nostres exploracions.

Fan molt més atractiva aquesta fauna, les tres manifestacions en que apareix representada, puix a més de les actualment vivents, la terrestre i la aquàtica, es conserven els restes d'especies desaparegudes en els dipòsits calissos travertínics del quaternari d'aquella encontrada.

Com hom podrà apreciar, en la secció (B), algunes de les especies que conté no figuren en la secció actual (A), havent desaparegut de la comarca certs tipus de moluscos; un d'ells, *Helix nemoralis,* Linné, ha emigrat envers regions més altes, vivint actualment arreconada, l'especie, en la banda més ombrívola i elevada del macís muntanyós de Llubreia, en la vessant esquerra de l'Anoia i també, segons imformes, en els voltants del poble de Carme. En compensació, la natura ha suplert tal manca amb una diminuta i molt interesant varietat de *Helix vermiculata,* Müll, abondantíssima en el terme de Capellades.

Pel que's refereix a la fauna aquàtica, també hem comprovat assenyalades modificacions, com la desaparició de la *Limnœa palustris,* Müll, i alguns *Planorbis,* les closques dels quals s'han conservat empastades en els jaciments calissos sabulosos depositats per les aigües dels primitius manantials més caudalosos i segurament més termals, que desembocaven en la part més elevada de la comarca (uns 400 m.)

També hem cregut oportú incloure en aquest treball nostres troballes malacològiques en els llits arqueològics de les estacions prehistòriques del terme de Capellades, encara que, en general, siguin especies marines importades i amb tot i haver estat, en sa major part, ja citades i detingudament estudiades algunes d'elles per l'eminent malacòlec, nostre estimat amic Sr. Bofill i Poch, les esmentem en la secció (C) com a complement d'aquestes notes.

Totes les especies que composen les següents llistes i que figuren en nostra col·lecció, han estat determinades pel susdit Sr. Bofill, complaent-nos molt endressar-li dés d'aquestes ratlles nostres més corals mercès per sa inagotable amabilitat envers nosaltres.

(A)—FAUNA ACTUAL

1.—*Hyalinia farinesiana,* Bgt.
2.—*Leucochroa candidissima,* Drap. N. v. Caragol pudent.
3.—*Helix rupestris,* Stud.
4.—*H. variabilis,* Drap.
5.—*H. palavasensis,* Germ.
6.—*H. xalonica,* Serv.
7.—*H. Arigoi,* Rossm.
8.—*H. conspurcata,* Drap.
9.—*H. ruscinica,* Bgt.
10.—*H. carthusiana,* Müll.
11.—*H. obvoluta,* Müll.
12.—*H. andorrica,* Bgt.
13.—*H. splendida,* Drap. N. v. Caragolí.
14.—*H. splendida,* Drap. var. *rosea.*
15.—*H. splendida,* Drap. var. *Cossoni,* Bgt.

16.—*H. nemoralis,* Linné. N. v. Mongeta de Llubreia.
17.—*H. aspersa,* Müll. N. v. Caragol bover.
18.—*H. vermiculata,* Müll. N. v. Mongeta.
19.—*H. vermiculata,* Müll. var. *minor.* N. v. Mongeta.
20.—*H. apalolena,* Bgt. N. v. Vinyala.
21.—*H. pisana,* Müll.
22.—*Cochlicella acuta,* Müll.
23.—*C. barbara,* Linné.
24.—*Chondrus quadridens,* Müll.
25.—*Pupa polyodon,* Drap. var. *minor.*
26.—*P. avenacea,* Brug.
27.—*Rumina decollata,* Linné.
28.—*Zua subcylindrica,* Linné.
29.—*Ferussacia Vescoi,* Bgt.
30.—*Succinea Pfeifferi,* Rossm.
31.—*Limnœa limosa,* Linné.
32.—*L. truncatula,* Müll.
33.—*Planorbis spirorbis,* Linné.
34.—*Ancylus simplex,* Buc'hoz.
35.—*A. capuloides,* Jan.
36.—*Cyclostoma elegans,* Müll. N. v. Caragol de Serp.
37.—*Bythinia tentaculata,* Linné var. *producta* Mke.
38.—*Bythinella Reyniesi,* Dupuy.

(B)—FAUNA QUATERNARIA

1.—*Hyalinia nitida,* Müll.
2.—*Helix aqualatensis,* Salv.
3.—*H. barcinonensis,* Bgt.
4.—*H. Penchinati,* Bgt.
5.—*H. Arigoi,* Rossm.
6.—*H. sp.* (grupu *heripensis* Mab.)
7.—*H. carthusiana,* Müll.
8.—*H. sericea,* Drap. (?)
9.—*H. splendida,* Drap.
10.—*H. splendida,* Drap. var. *Cantœ,* Bgt.
11.—*H. nemoralis,* Linné.
12.—*Chondrus quadridens,* Müll.
13.—*Pupa montserratica,* Fag.
14.—*Ferussacia Vescoi,* Bgt.

15.—*Succinea Pfeifferi,* Rossm.
16.—*S. strepholena,* Serv.
17.—*Limnœa limosa,* Linné.
18.—*L. vulgaris,* C. Pfr.
19.—*L. vulgaris,* C. Pfr. var. *rosea,* Gall.
20.—*L. palustris,* Müll.
21.—*L. palustris,* Müll. var. *minor.*
22.—*Planorbis umbilicatus,* Müll.
23.—*P. rotundatus,* Poir.
24.—*P. complanatus,* Stud.
25.—*Ancylus lacustris,* Linné.
26.—*Cyclostoma elegans,* Müll.
27.—*Valvata piscinalis,* Müll.
28.—*Bythinia* (?)
29.—*Amnicola similis,* Drap.
30.—*Pisidium cazertanum,* Poli.

(C)—FAUNA ESPELEO-PALEONTOLÓGICA

1.—*Cyprœa pyrum,* Gmel.—Molts exemplars perforats intencionadament.
2.—*Conus mediterraneus,* Brug.—Una sola closca amb un forat.
3.—*Pleurotoma undatiruga,* Bivona.—Un de perforat intencionadament.
4.—*Mitra striatula,* Broc.—Id. id.
5.—*Nassa reticulata,* Linné.—Varis exemplars id. id.
6.—*N. mutabilis,* Linné.—Id. id.
7.—*Neritula neritoides,* Linné.—Id. id.
8.—*Nucula nucleus*, Linné.—Una valva molt reduída i esmolada.
9.—*Pectunculus violacescens,* Lk.—Id., id. perforada.
10.—*Pecten jacobeus,* Linné.—Un fragment de valva inferior.
11.—*Cardita antiquata,* Linné.—Una valva molt deteriorada.
12.—*Cardium edule,* Linné.—Id. id. perforada.
13.—*Rumina decollata,* Linné.—En extraordinaria abundancia sota un llit estalagmític.
14.—*Helix nemoralis,* Linné.—En diferents jaciments arqueològics.
15.—*Limnœa limosa,* Linné.—En diferents jaciments geològics de les coves.

Vilanova i Geltrú, gener de 1917.

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptes. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

2 de Janer
6 » Febrer
5 » Març
2 d' Abril
7 de Maig
4 de Juny
1 d' Octubre
5 de Novembre
3 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; ó al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Maig 1917

SMITHSONIAN INSTITUTION
AUG 5 1926
NATIONAL MUSEUM

LOCAL SOCIAL: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2^{a} — BARCELONA

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 6 de Maig de 1917.—En Manuel de Chía i Bajandas, per *Artur Bofill i Poch.*—En Joàn Rosals i Corretjer, per *Josep R. Bataller, Prevere.*—Monstruositat en la espiga esporangífera de Equisetum maximum Lam. (E. Telmateya Ehrh.), per *Joaquim M.ª de Barnola. S. J.*—Pseláphidos y Scydmaenidos Catalanes, por *Ricardo Zariquiey.*—Una semaine d'herborisation dans les Garrigues de Tarragona, par le *Fre. Sennen.*—Sobre un bell exemplar de Balistes capriscus Linné, per *Amador Romaní.*—El Galanthus nivalis a Catalunya, per *A. Xiberta i Raig.*—Nota bibliogràfica, pel *Dr. M. Faura y Sans.* —Grabats: En Manuel de Chía.—En Joàn Rosals.—Balistes Capriscus Linné.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Maig, 1917 Any XIV — Núm. 5

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 6 DE MAIG DE 1917

Presidencia de D. Ignasi de Sagarra,
President

En la Biblioteca del Museu Martorell i assistint-hi el socis Srs. Barnola, Codina, Faura, Font Quer, Maluquer (Josep), Maluquer (Salvador), Pascual, Queralt, Riera Sans, Sagarra i Zariquiey, el President obre la sessió a un qûart de dotze del matí.

El Secretari llegeix l'acte de la sessió anterior, que és aprovada per unanimitat.

El President, en sentides paraules, fa un el·logi dels que foren nostres companys, En Manuel de Chía i Bajandas i En Joan Rosals Corretjer. Seguidament son llegides ses necrologíes respectives, i per unanimitat és acordát que consti en acta el sentiment de la Societat per tan doloroses pèrdues.

El mateix Sr. President expressa el goig amb que ha estat vist el nomenament que ha fet la Diputació de Barcelona, de nostres consocis Srs. Palet i Barba i Folch i Girona, per a formar part de la Junta de Ciencies Naturals d'aquesta ciutat.

Admissió de socis.—Per aclamació és admesa com a soci numerari la *Societat Anònima Fodina,* de Flix, presentada en la sessió darrera.

Presentació de socis.—Els Srs. Sagarra, Codina i Zariquiey, presenten per a soci numerari a Càndid Bolívar, que estudia Entomologia, especialment Silfids cavernícoles.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Sobre un exemplar de Balistes capriscus L.—El Sr. Sagarra llegeix un treball del Sr. Romaní, sobre un exemplar de *Balistes capriscus* L., pescat a la badía de Barcelona pel Abril de 1905.

Troballa de una dent de Carcharodon a Centelles. — El P. Barnola presenta un bell exemplar de *Carcharodon,* recollit al peu de la muntanya on s'enlaira el Castell de S. Martí de Centelles, en terreny Eocènic, pel senyor En Josep Sala i Mola, arqueòlec de Vich. Mn. Faura i Sans manifesta que l'exemplar que mostra el P. Barnola pot pertànyer realment a *Carcharodon,* emprò tenint en compte que el *Carcharodon megalodon* Ag. és característic del Miocènic i Pliocènic no s'atreveix a donar la determinació específica. De l'Eocènic hi ha l'*angustidens,* com especie afí, emprò la relació de dimensions no correspòn amb la forma de l'indicat. Amb el que presenta major semblança és amb el *C. polygyrus* Ag., amb la particularitat que els dentículs laterals no estàn separats del principal, la qual cosa hom no la pot apreciar amb certesa en aquest exemplar. Serà probablement una nova varietat. Cal advertir que Woodward ha considerat sinònima aquesta darrera especie del *C. megalodon* Ag., establint noves varietats. Ha estat citada pel Dr. Almera, genèricament, una forma semblant de S. Julià de Vilatorta.

Anomalies en plantes.—El P. Barnola mostra unes flors de *Lilac persica* L. que presenten l'anomalia de tenir pétals supernumeraris per multiplicació de les divisions del llim de la corol·la. El total de divisions és set, havent-n'hi, doncs, tres de supernumeraries. Dita anomalia és sovint descrita en els tractats de Teratologia vegetal.

Presenta també el mateix senyor una nota sobre una monstruositat en la espiga esporangífera de l'*Equisetum maximum* Lam. *(E. Telmateya* Ehrh).

Un gènere d'insectes nou per a la Península.—El Sr. Zariquiey manifesta haver trovat a Cân Tunis, el 20 de Juny de 1915, el *Thalassophilus longicornis* Sturm., no citat encara de la Península ibèrica.

Pselàfids i Scimenids de Catalunya.—El mateix Sr. Zariquiey llegeix una segona nota que duu per títol *Pselaphidos y Scydmœnidos catalanes*, en la qual son enumerades bon nombre d'especies d'aquests insectes, no conegudes encara a Catalunya.

Plantes notables de Fortianell.—El Sr. Queralt, llegeix un treball, fet amb col·laboració de Lluis Pascual, en el qual son enumerades 276 especies dels alentorns de Fortianell (Empordà).

Sobre una herborització a les Costes de Tarragona.—El Sr. Font Quer presenta un treball del germà Sennen, en el qual l'autor mostra, segons les primeres impresions recollides, els resultats de vuit dies d'herborització a les Costes de Tarragona. Aquesta herborització ha estat feta per encàrrec del Departament de Botànica del Museu de Catalunya. En aquest treball son citades o descrites varies formes noves de plantes, *Cupressus Mariœ*, *Myrtus Borbonis*, *Erodium Sanguis-Christi*, *Fritillaria Flahaultiana*, *Muscari Fontqueri*, *etc.*

Distribució geogràfica del Galanthus nivalis a Catalunya.—Sobre la distribució geogràfica del Galanthus és una nota del Sr. Xiberta Raig, acompanyada d'una carta de Catalunya on està indicada la dita distribució.

Adicions a la flora de Bages.—El Sr. Font Quer diu haver rebut d'En Conrat Pujol, l'entusiasta explorador botànic de Bages i Bergadà, algunes mostres de plantes, entre les quals cal citar, perquè son poc exteses en aquella comarca, *Cheilanthes pteridioides*, de la Font del Llop, pr. Manresa; *Tulipa Clusiana*, de La Guía, pr. Manresa; *Holosteum umbellatum*, de Sampedor.

Plantes noves per a Menorca.—El Sr. Font Quer, llegeix una llista de plantes que no han estat citades encara a Menorca, recollides per ell durant la seva estancia en la illa. Son les següents:

Allium roseum L. var nov. *lanceolatum*.—Ombel·la de poques flors, no bulbifera; peduncules llarcs, divisions del perigoni de 12 a 15 mm., estretes, lanceolades. Hab. Binisarmenya, pr. Mahó.

Nothoscordum fragrans Kunth.—Naturalitzada vora els caminals dels jardins de l'Hospital Militar de Mahó (Illa del Rei), i en altres jardins i horts de la ciutat.

Sisymbrium officinale L.—Prop Mahó, en el Camí de Dalt S. Joan. No la veié Rodríguez Femenías.

Fumaria parviflora Lamk.—Fonduco, pr. Mahó; Ciutadella. (Hernàndez Ponsetí!)

Tillæa muscosa L.—Trabucó, pr. Mahó; s'Anclusa, de Ferreríes.

Sedum cæspitosum D C.—Trabucó.

Melilotus elegans Salzm.—Binisarmenya.

Trifolium lappaceum L. var. nov. *involucratum*.—Peduncles brevíssims, capítols envolts per les fulles superiors i ses estípules. Hab. Rafal Fort (leg. Pons Guerau!)

Lathyrus Clymenum L. var. *articulatus* (L.)—Amb el tipus en el Barrancó, pr. Mahó.

Torilis helvetica Gmel.—Fornells (Hernàndez Ponsetí!)

Orobanche sanguinea Presl.—Sobre *Lotus creticus,* en la Illa del Rei, Cala Pedrera, Cala de S. Esteve, etc.

O. speciosa DC.—Sobre les Faves. Villa-Carlos (Landino!, Abril 1904); Mahó (A. Roca!, Maig 1913).

Leuzea conifera DC.—Rafal Rubí (Pons Guerau!)

Anacyclus clavatus Pers.—Mahó.

Contribució a l'estudi de la fauna malacològica Balear.—El Sr. Maluquer (D. Josep) dona compte del resultat de les diferentes excursions efectuades per ell durant el mes de Febrer en les illes de Mallorca i Cabrera, llegint una relació de les especies de conquilles terrestes i d'aigüa dolça recollides en les mateixes. Fa observar les anologies entre les faunes malacològiques balear i algeriana, molt major que amb la ibèrica, estant ben figurades la majoria de les formes recollides, en la Fauna malacològica de l'Algérie, de Bourguignat. Les especies de Cabrera son raríssimes en les col·lecions, aixís com les fluvials de Balears de les que fins ara gairebé no n'hi ha de citades. Nostre consoci el Dr. Haas, diu que les portades pel Sr. Maluquer, son les primeres que ha tingut de aquesta procedència en les seves mans.

L'Arctia latreillei i el metode per a cassarla.—En una nota que presenta el Sr. Sagarra, exposa els resultats que obtingueren el Dr. Weis i ell en unes experiencies de cassa de la *Arctia latreillei*, en la propera Serra de Vallvidrera. Aquesta especie que havía estat considerada fins ara com a rara, resulta abundosa pels alentorns de Barcelona, puig han estat capturats en pocs díes més de cent mascles, atrets per una femella.

En Manuel de Chia i Bajandas

La llarga i crudel malaltia que venia minant la existència de aquest benvolgut consoci, tingué son funest desenllàs el dia 2 del passat mes d'abril.

Just és recordar en aquestes breus noticies, els principals treballs a que En Chia consagrà sa activitat científica, ja dés de temps llunyans, en que l'estudi dels sers naturals de nostra terra no havia adquirit el desenrotllo que, sortosament, ha près en l'actualitat.

Conegut era son pare D. Julià, per ses investigacions arqueològiques i paleontològiques en la província de Girona, i així no és d'extranyar que nostre naturalista s'inspirés en tan bon exemple.

A part de algunes noticies sobre arqueología, entrà en possessió d'un bon aplec de fòssils descoberts per son pare a Ciurana i Basella, Empordà, localitats que continuà explorant i motivaren l'estudi que sobre el pliocènic de Catalunya portaren a terme el canonge Doctor Almera i el que escriu aquestes ratlles.

Però, els estudis que més li agradaren, foren els conxiliològics, i baix tal concepte la fauna catalana li es deudora de un bon aplec de bonics treballs, essent el primer de que's fa esment son «Catálogo de los moluscos testáceos terrestres y fluviátiles de la comarca de Gerona», publicat en 1886.

A n'aquest seguiren «Nota de los moluscos terrestres y de agua dulce de los alrededores de Barcelona» (1883), «Contribución a la fauna malacológica catalana: Moluscos terrestres y de agua dulce de la provincia de Gerona» (1893), «Aplec de noticies sobre'ls Moluscos de Catalunya i catàleg provisional dels mateixos» (1911), «Fauna malacològica (de Catalunya): Introducció (amb la colaboració del infrascrit), Venérides, i Petricólides (s. d.), i «La fauna malacológica de la provincia de Gerona» (1916). Darrerament tenia molt avensat un bonic estudi sobre els «Teredos» de nostre país, acompanyat d'exactes figures microfotogràfiques.

Se distingeixen aquets treballs per la escrupulositat amb que son fetes les determinacions de les formes estudiades; enemic declarat de les exageracions de la nomenada «nova escola malacològica», En Chia refereix sempre a les que poden dir-se formes clàssiques, les que, ja en concepte d'especies o de varietats, han estat descrites presentant amb aquelles més o menys afinitats. Com a descàrrec dels partidaris de la nova escola cal indicar que, en la actualitat, convé fixar-se en aquelles formes afins que poden procurar dades molt interessants, més que a la sistemàtica, als hermosos estudis de la zoogeografia.

Amb motiu del esmentat treball «Aplec de noticies» presentat al concurs obert per la Institució Catalana de Historia Natural li fou concedit per la Corporació el títol de soci honorari en 3 de febrer de 1910.

Fora de aqueixos treballs, hom deu esmentar: «Nuevos hallazgos en Caldas y Seriñá: Prehistoria» (1877), «Apuntes geológicos sobre los terrenos terciarios medio y superior del bajo Ampurdán» (1879), «Estación prehistórica de Caldas de Malavella» (1881), «Nociones elementales de Ictiología» (1886), «Apuntes de Botánica» (1892), «Correcciones y adiciones a la Historia Natural de Paluzie, 2.ª edición» (1894), «Nociones de Física, Química e Historia Natural» (1903), «Una destral de les primeres edats del bronzo» (1908).

Nasqué nostre consoci a la ciutat de Girona el 16 de gener de 1856. Era llicenciat en Ciències físico-químiques, i havia exercit sa professió de metge, durant molts anys a Vilassar de Mar, on tingué ocasió de fer recol·lecció de moluscos marins d'aquell litoral.

El Senyor concedeixi pau eterna a qui aixís treballà en bé dels coneixements històric-naturals de nostra benvolguda terra!

Artur Bofill i Poch.

Barcelona, 9 maig 1917.

En Joàn Rosals i Corretjer

Ha mort nostre car amic Rosals en 15 d'abril d'enguany; hem perdut un company, un entussiasta excursionista, un atent naturalista.

Va entrar a formar part de nostra INSTITUCIÓ en 7 de maig de 1905, essent president de la mateixa Mn. N. Font i Sagué; sa tasca ha sigut molt intensa.

Fou un fidel i constant company en totes les excursions que foren realitzades en temps de Mn. Font a qui acompanyà en gaire bé totes les exploracions espeleològiques. En 1906 fou nomenat Bibliotecari i en 1911 fou distingit amb el càrrec de Conceller primer, càrrec per al que havia sigut novament el·legit enguany.

La bondad de son caràcter i son tracte sempre amable i falaguer contribuiren notablement a que adquirís una auriola de simpatia entre tots els qu'ens preciàvem d'ésser sos amics.

Les energies que li deixaven lliures ses ocupacions socials, les consagrà a la literatura, essent un dels més ardorosos promotors de la llengua universal «Esperanto» el símbol de la qual, l'estrella verda, ostentava sempre; essent membre de la Junta nomenada amb ocasió del Congrés Internacional celebrat a Barcelona.

Però la seva activitat fou dedicada amb preferencia a l'estudi de les ciencies naturals, en especial a tota cosa de nostra regió. Bona prova en son les moltes comunicacions i notes seves, que enriqueixen els volums de nostra Institució. Sa especialitat fou l'estudi dels moluscos, publicant lluminosos treballs referents a la fauna malacològica terrestre i marina de Catalunya (1). Ses aficions paleontològiques i mineralògiques foren suaument infiltrades per Mn. Font. Nostre museu posseeix bon nombre d'exemplars deguts a sa liberalitat i constància. Ses comunicacions geològiques no foren menys interessants (2).

Contribuí amb sos entussiasmes a despertar les aficions naturalistes entre els mestres i mestresses catalans. Molts són els museus escolars que organitzà determinant els exemplars que nostres mestres recollien. Sa generositat era tan gran que no'n tenia prou amb determinar, sinó que cedía molts de sos exemplars per a enriquir les petites col·leccions. Havia verament adquirit un renom popular molt gran. En 1908 assistí al Congrés de Naturalistes Espanyols celebrat a Saragoça on presentà un treball en esperanto.

---

(1) 1909.—«Alguns moluscs no citats en el recent treball de D. Llorens Tomàs». Butll. any VI n-8-9, pàgs. 100-103.

1910.—«Notes sobre Malacología subterrànea». Butll. any VII, n.° 2, pàgs. 20-22.

1912.—«Sobre la *Helicigona lapicida* Lin. i sa varietat *Andorrica* Bourg». Butll. any IX, pàgs. 100-101.

1912.—«Moluscs maritims Barcelonins». Butll. any IX, n.° 7, pàgs. 121-126.

1913.—«Fauna malacològica de Salou». Butll. any X, n.° 4, pàgs. 60-63.

1913 —«Notes sobre Malacología catalana: I. Presencia de la *Helicella Pyramidata* Drap. a Catalunya; II. Més noves sobre Malacología subterrànea; III. Alguns moluscs dels voltants de Terrassa». Butll. any X, n ° 6, pàgs. 81-90.

1913.—«Moluscs terrestres i fluviàtils de Guardiola (Alt Bergadà)». Butll. any X, n.° 7, pàgines 106-109.

1914.—«Notes malacològiques. Catàlec dels moluscs vivents en el terme de S. Feliu del Llobregat». Butll. any XI, n.° 3, pàgs· 41-51.

1914.—«Aclaració als moluscs terrestres i fluviàtils de Guardiola». Butll. any XI, n.° 7, pàgines 127-130.

1914.—«Contribució a la fauna malacològica de la Vall d'Anoia.—Moluscs de Capellades». Butll. any XI, n.° 8, pàgs. 143-145.

1914.—«Impresions d'una excursió científica.—Notes malacològiques i paleontològica». Butll, any XI, n.° 9, pàgs. 150-158.

1915.—«D'una sortida pels voltants de Barcelona: I. Presencia del *Bulimus obscurus* Müll a Sarrià». Butll. any XII, n.° 3, pàg. 48.

1916.—«Regió litoral del baix Llobregat.—Variacions en la fauna malacològica de l'estany de Remolà». Butll. any XII, n ° 2, pàgs. 31-33.

1916.—«Mol·luscos terrestres i fluviatils de Torroella de Montgrí» Volúm de Treballs de la I. C. d'H. N., pàgs. 33-52.

(2) 1908.—«Contribució a la fauna paleontològica i braquiopòdica del Garumnià de Berga», Butll. any V, n.° 2, pàgs. 30-31.

1914.—«Presencia de la Dialaga en els voltants de Barcelona».

1916.—«Presencia de la Lidita en el terreny eocènic del Pirineu». Butll. any XIII, n.° 5, pàgs. 72-73.

1916.—«Nota paleontològica i La Foradada de Vallvidrera». Bull. any XIII, n.° 7, pàgines 119-125.

Ha sigut president de la secció de Geologia del Centre Escursionista de Catalunya.

Va pendre part activa també en els Congressos excursionistes catalans de Manresa i Tarragona, on portà la representació de l'INSTITUCIÓ.

Aquesta hermosa flor de nostre jardí s'és esfullada, preguem al Senyor no sols per éll sinó perquè fassi brotar altres flors que donguin tants saborosos fruits!

JOSEP R. BATALLER, PVRE.

Barcelona, 5-V-1917.

Monstruositat en la espiga esporangifera de Equisetum maximum Lam. (E. Telmateya Ehrh.)

per

JOAQUIM M.ª DE BARNOLA, S. J.

No són pas poques ni menys gens variades les monstruositats que hom coneix d'aquesta especie; moltes d'elles breument descrites per En M. Goldschmidt (1) en son follet *Tabellen zur Bestimmung der Pteridophytenarten, - Bastarde un - Formen Deutschlands, Oesterreichs und der Schweiz;* però no'n trovem descrita cap a que pugui, ni tan sols aproximadament, ésser referida la d'un exemplar recollit en la excursió verificada el penúltim dijous d'Abril a Vallvidrera, en el Barranc de la Font dels Pins, l'aigua de la qual devalla per darrera de la que de cân Lavallol aboca al pantàn d'aquella xamosa vall; i que conservat en alcofoll, tinc l'honor de presentar a la consideració de nostres consocis.

---

(1) Cassel, 1901.

Les modificacions teratològiques que constitueixen monstruositats en la espiga esporangífera de la especie dita, venen reduides, de seguir la classificació que'n fa el pteridòleg de Geissa, a les següents:

a) espigues provistes de dilatacions membranoses com les dents que formen les vaines, i que per cert es poden presentar en l'àpex, en el mig o en la base d'aquelles . . *cornigerum* ASCHERS,
b) formes amb dugues espigues ben desenrotllades, situada una al damunt de l'altra . . . . *distachyum* DÖRFLER,
c) espigues atravessades per un tany estèril, el qual pot restar simple, i constitueix el . . . . *proliferum* MILDE,
o ramificar-se, i és el . . . . *verticillatum* F. WIRTGEN,
d) àpex de la espiga més o menys profondament dividit en dos o més particions. . . . . *digitatum* MILDE,
e) espiguetes eixint de la meitat o per sota d'ella, llargues fins a 2 cm. . . . . *ramosum* F. WIRTGEN,
f) espiga tallada gaire bé fins a la base en 2 - 5 altres espigues proximament d'iguals dimensions . *polydactylum* F. WIRTGEN,
h) dugues espigues complertes e independents eixint d'una mateixa vaina, encara que separades per altres de rudimentàries. . . . . *biceps* F. WIRTGEN.

A cap d'aquestes deu referir-se la anomalia per nosaltres descoberta. En efecte: aquí tenim espiguetes sobre una espiga complerta a la que sols manca per a ésser regular la llargària que comunment tenen les formes normals, o sigui el *typicum* de F. WIRTGEN; llargària que pot arribar fins a 10 cm. En nostre cas als 2 fineix, com tallada sobtadament la espiga que podriem dir-ne mare, aixecant-se gairebé amb perfecta simetria 4 espiguetes amb sos petits eixos i ses corresponents escates peltades, on com és sapigut s'hostatgen els esporangis. Aquestes espiguetes tenen 9 mm., exceptuant-ne una no del tot o no tan perfectament desenrotllada. Aixís com són quatre podrien ésser en nombre major o menor les espiguetes, per la qual cosa la denominació que donem a aquesta anomalia no la concretem pas al mateix, ans bé la fem general i per a que sigui més típica fa al·lusió al caràcter explicat. Li assignem, doncs, el calificatiu de var *stachy-*

fera (1). De pas fem notar que la dessinència gramatical de les cites aduides anteriorment deuria ésser cambiada segons els darrers acorts dels Congressos de Botànica, fent-la concordar amb la paraula «varietas», «aberratio» o la que vulgui ésser considerada, però no amb la específica.

L'origen o gènessi de la modificació que estudiem és difícil, si no impossible de trobar o explicar. Ens decantem a pensar que fou deguda a les picades d'algún insecte, que deturant el creixement ulterior normal de la espiga mare, en determinà un altre d'anormal en les proximitats dels punts picats, per la qual cosa fou obtingut un més gran desenrotllo en els punts veins, on s'enlairen les quatre miniatures d'espiga, que coronen la principal. No podem atribuir-la a hipertrofia, que segurament hauria donat lloc a un creiximent espicular gran en les espigues filles ensems que en la mare; essent aixís que al observar l'exemplar de referencia, hom veu aquell com deturat a la meitat de sa carrera, prenent aleshores la part restant la anomalía de creixença, que en aquestes ralles descrivim.

Sarrià, 20 d'Abril de 1917.

Pseláphidos y Scydmaenidos Catalanes

por

RICARDO ZARIQUIEY

II

Al presentar nuestro primer trabajo (2) sobre estos interesantes coleópteros en la sesión del 3 de Diciembre último, anunciaba ya la captura de algunos nuevos ejemplares entonces en estudio. Aumentado el número de especies en cazas posteriores y merced a la amable

---

(1) *Stachys,* espiga, en grec.

(2) Pseláphidos y Scydmaenidos Catalanes. I. Boletín de Febrero-Marzo 1917.

colaboración del Hermano León-Hilaire principalmente y de los señores Codina, Más de Xaxars y Morer, puedo presentar esta segunda serie algo más numerosa ya que la anterior y formada por gran número de insectos no citados todavía en nuestra región.

Las especies que van precedidas de un * han sido citadas ya en mi trabajo anterior, constan aquí por sus nuevas localidades.

PSELAPHIDAE

* _Faronus Lafertei_ Aubé. En la tierra, bajo el musgo. Lés, Bosost (Frére Leon-Hilaire).

Euplectus nanus Reichb. En detritus de encina; un solo ejemplar en Lés (1-X-16. F^{re} León-Hilaire).

Euplectus sanguineus Denny. En musgo, Lés, Portillón (12-VII-16, F.^{re} León-Hilaire).

Euplectus Karsteni Reichb. Un solo ejemplar, junto con el _E. nanus_ (F.^{re} León-Hilaire).

Euplectus Duponti Aubé. Dos ejemplares enterrados al pie de una higuera, en un jardín de la Bonanova (22-X-16).

Bibloplectus minutissimus v. Reitteri Guilleb. Varios ejemplares al pie de un árbol en can Tunis (23-XII-16).

* _Brachygluta Lefebvrei_ Aubé. Centelles (VIII-14, Más de Xaxars).

Brachygluta Pandellei Saulcy. En musgo, Les (F.^{re} León-Hilaire).

Brachygluta Schuppeli Aub. Can Tunis junto con el _B. dentiventris_ y el _B. Helferi_. Un solo ejemplar ♂ el 12-III-16.

Brachygluta haematica Reichb. Cerdaña (VII-16, F. Morer).

* _Reichenbachia juncorum_ Leach. En musgo, comun. Valle de Arán (F.^{re} León-Hilaire); Alella (II-17).

* _Bryaxis longicornis_ Leach. En musgo, Lés 16-I-16 (F.^{re} León-Hilaire).

Decatocerus bicornis Reitt. Conocido de las Baleares. Dos ejemplares ♂♂ de Figueras y Vallgorguinas en musgo y hojas secas (X-15) y dos ♀♀ de Vallvidrera, bajo las piedras (X-16).

* _Bythinus pyrenaeus_ Sauley. En musgo, Lés (29-IX-16, F.^{re} León-Hilaire); Cardedeu (11-IV-15),

* _Bythinus Mulsanti_ Kiesw. En musgo, común Valle de Aran (F.^{re} León-Hilaire); Hostalets de Bas (9-VII-14, Codina);

Centellas (24-IX-14, Codina); Castelldefels (8-VI-15, Codina); Gavá (1-VII-15, Codina).

Bythinus bulbifer REICHB. En la tierra, al pie de los árboles, Lés (1-X-16, F.re León-Hilaire).

Pselaphus Heisei HERBST. En el musgo, en los prados secos, Lés (X-16, F.re León-Hilaire).

SCYDMAENIDAE

* *Cephennium Kiesenwetteri* AUBÉ. En el musgo, Lés (15-V-16, F.re León-Hilaire).

Cephennium laticolle RUBÉ. En la tierra, bajo el musgo, Les. Bosost, Portillon, (común, F re León-Hilaire).

Cephennium thoracicum MÜLL. En iguales condiciones y localidades que el anterior.

Cephennium perispinctum KOLEN, Entre los *Sphagnum,* Lés (8-XII-15, F.re León Hilaire).

Neuraphes rubicundus SCHAUM. En musgo, Canejan (25-IV-16, F.re León-Hilaire).

Neuraphes Fauveli CROISS. Montseny (VIII-15). Un solo ejemplar.

Neuraphes Titan REITT. (?) Dos ejemplares en tierra, al pie de los crisantemos, Bonanova (22-X-16).

Neuraphes strictus FAIRM. Montseny, VIII-15; un solo ejemplar. Hostalets de Bas (Codina).

* *Neuraphes subcordatus* FAIRM. En musgo, Lés, Bosost, Portillon, (común, F.re León-Hilaire).

* *Stenichnus scutellaris* MÜLL. En musgo, Lés (12-VII-16; F.re León-Hilaire).

Stenichnus pusillus MÜLL. En la tierra, al pie de los árboles, Can Tunis (XII-16).

Euconnus Schiödtei KIESW. En musgo, Lés (12-VII-16; F.re León-Hilaire).

Euconnus haematicus FAIRM. En musgo, Lés (26-III-16, F.re León-Hilaire).

Euconnus Pandellei FAIRM. En musgo, Portillon (15-V-16, F.re León Hilaire).

* *Scydmaenus tarsatus* MÜLL. Lés, Bosost (F.re León-Hilaire)

* *Scydmaenus conspicuus* SCHAUM. S. Feliu del Llobregat, (15-IV-17). Frecuente bajo las piedras,

Scydmaenus Cornutus MOTSCH. Enterrado al pie de los geranios, Arenys de Mar (XII-16); en iguales condiciones al pié de los árboles en Can Tunis XII-16.

Barcelona, 1-V-17.

Una semaine d'herborisation dans les Garrigues de Tarragona

(du 3 au 11 avril 1917)

par le

FRE. SENNEN

L'heure avait sonné,—on ne la choisit pas toujours,— mais le temps n'était pas des plus engageants; et la végétation, retardée par l'entêtement des derniers froids, ne permettait pas d'augurer au mieux. On partit tout de même, une vague confiance au cœur, boîtant un peu, sous le poids des reliques d'un revêche lumbago, le piolet quelque peu disloqué, tellement que le fer se détacha du manche à la première bataille, là-bas, sur les falaises calcaires du littoral de Tarragone. Mais le mal fut vite réparé, car on trouva le menuisier en rentrant. C'était donc le premier jour, dans la soirée du mardi, en compagnie du frère Benet-Climent.

TARRAGONA: PLATJA DEL MIRACLE, FORT DE LA REINA, PLATJA DE LA RABASSADA

Sous les murs même de la ville, par les décombres, je note: *Urtica membranacea*, très aiguillonné, probablement la forme *U. horrida* Guss.; *Echium parviflorum* Moench, forme couchée, parviflore, problablement var. *Tenorii* Rouy=*E. prostratrum* Ten. non al. Cette plante abonde autour de Tarragone et se trouve même dans la garrigue. Les murs, les escarpements, les terrains de la Gare se peuplent à vau l'eau de *Sonchus tenerrimus* var. *perennis* Lge.=*S. pectinatus* DC., et surtout de *Phagnalon saxatile*. Les décombres et les terres meubles donnent encore *Fumaria major*, *Euphorbia terracina;* et les terrains vagues de la Gare: *Micromeria graeca* var. *latifolia* Boiss., *Asphodelus fistulosus,* à pétales plus grands que l'espèce de Barcelone, plante plus développée, à feuilles plus larges n'ayant rien de fistuleux. Il faudrait étudier cette forme. Les *Salvia* de ces lieux et des alentours de la ville nous ont paru rester dans les trois espèces suivantes: *S. Verbenaca, S. Clandestina, S. horminoides,* la première étant de beaucoup la plus largement représentée.

Les premières pentes aux alentours du Fort nous présentent l'*Helianthemum origanifolium*, espèce plus réduite en cet endroit, mais très répandue dans toute la garrigue de Tarragona, autour de Cambrils jusqu'à Riudecanyes, Montroig, Hospitalet, Ametlla, etc., et auquel se mêle presque partout une autre espèce, plus amie des talus et des abris: *H. pilosum*, moins variable que le premier. Sur toutes ces côtes nous avons noté, plus ou moins distribués: *Silene cerastioides*, *Hyoseris scabra, Schismus calycinus*, *Romulea Columnae, Fumana laevipes*, *Frankenia pulverulenta, Galium murale, G. parisiense*, *Vaillantia muralis, Astragalus epiglottis*, *Lotus edulis, L. ornithopodioides, Hipprocrepis glauca*, *H. ciliata*, *Ononis minutissima*, *Euphorbia exigua,* etc.

La Platja de la Rabassada nous offrit: *Emex spinosa*, enterré dans les sables et fructifié; *Erodium laciniatum,* espèce de Can Tunis!, Castelldefels!, Salou, Cambrils!, etc.; *Polygonum maritimum*, et sur les bords, où les vagues en avaient jeté des masses, surtout entre Salou et Cambrils, le *Posidonia Caulini.* Je ne cite que le plus intéressant et le plus caractéristique, remarquant, dès la première sortie, la grande différence que présente la flore éminemment *xérophile* de ces collines calcaires, et notre Tibidabo schisteux et granitique.

GARRIGUES DE TARRAGONA JUSQU'AU FORT DEL LLORITO ET LES COVES DU MÊME NOM

Un jeune étudiant N. Piñol, désira nous accompagner le lendemain et récolter pour lui-même des plantes qu'il devait présenter à son examen de botanique. Nous attirâmes son attention sur les représentants les plus remarquables des principales familles et lui donnâmes ensuite les noms par écrit, une fois rentrés. Nous notâmes comme abondants: *Phagnalon saxatile, P. Tenorii*, plus rare *P. sordidum, Rosmarinus officinalis*, *Thymus vulgaris, Genista Scorpius, Ulex parviflorus, Cistus Clusii*, *Helianthemum lavandulaefolium, Rhamnus lycioides, Erica multiflora, Asparagus horridus, Bupleurum fruticosum, Aphyllantes monspeliensis, Carex Halleriana*. Toutes ces espèces nous ont paru très répandues dans le Camp de Tarragona. On note encore *Mercurialis annua* proles *M. tarraconensis* Sennen, *Ophrys fusca, Phlomis Lychnitis*, *Ajuga Pseudo-Iva* var. *apetala* Sennen, *Brachypodium Paui* var. *macrostachyum* Sennen, *Centaurea linifolia, Antirrhinum Barrelieri*, le rare *Coronilla juncea,* que nous avions signalé dès 1909 par les falaises qui s'élèvent au nord de la Carretera de Reus et dont nous devions trouver quelques jours après toute une montagne décorée de ce bel arbuste, les pentes et les escarpements de la Mare de Deu de les Roques, sur le territoire de Montroig. Le *Muscari neglectum* était abondant aux bords des chemins et dans les terres cultivées; le *Diplotaxis muralis* se présentait de temps en temps: c'est la forme du Tibidabo, de Castelldefels, de Salou, Cambrils, Montroig, etc. Nous y trouvâmes aussi de rares pieds de *D. viminea*. Les *Fumana Spachii* et *F. viscida* étaient partout et devaient se présenter jusqu'à la fin de nos excursions, tout comme *Polygala rupestris, Euphorbia mariolensis, Silene nocturna, Cerastium glomeratum*, *C. glutinosum, Arenaria leptoclados*. On nota aussi *Viola Dehnhardtii, Sagina apetala, Melandrium vespertinum*, *Geranium molle*, *G. rotundifolium*, *Erodium malacoides*, *E. cicutarium*, *Reseda aragonensis*, *R. lutea*, *Ruta chalepensis*, *Cytisus argenteus*, *Trifolium stellatum*, *Anthyllis cytisoides*, *Ononis minutissima*, *Lathyrus ciliatus*, aucun *Rosa*, pas de *Rubus*, pas de *Prunus; Lonicera implexa*, *Daucus Carota*, *Torilis helvetica*, *Galium saccharatum*, *G. tricorne*, *G. parisiense*, *Vaillantia muralis*, *Physanthyllis tetraphylla*, *Cephalaria leucantha*, *Scabiosa Gramuntia?; Bellis annua* race *B. catalaunica* depuis la mer, le type ne doit pas exister en Catalogne; *Jasonia radiata*—Tè de roca—; *Calendula arvensis*, à foison; *Helichrysum italicum*, *Filago spathulata*, *Galactites tomentosa* et *Carduus tenuiflorus*, *Centaurea aspera* et *C.Calcitrapa.*

En 1909 nous distribuâmes le *C. Pouzini* var. *macrocephala* de la Platja de la Rabassada. On apercevait beaucoup de chicoracées, qui ne paraissent pas craindre la sécheresse: *Picridim vulgare*, *Sonchus tenerrimus*, *Urospermum, Hedypnois, Thrincia, Convolvulus altheoides*, *Asterolinum stellatum*, *Hippocrepis ciliata*, *Smilax aspera*, *Paronychia argentea* et *P. nivea*, une forme très buissonneuse et presque piquante d'*Asparagus acutifolius*; pas de fougères si ce n'est *Ceterach officinarum*, et un pied d'*Asplenium Adiantum nigrum*, etc., etc. Non seulement les *Rosa, Rubus*, *Prunus*, *Rhamnus Alaternus* type, mais presque tous nos *Cistus*, *Erica arborea*, *Calycotome spinosa*, *Genista candicans*, *Cytisus triflorus*, *Staehelina dubia*, *Arbutus Unedo,* nos *Phillyrea,* ne paraissent pas, non seulement par les garrigues de Tarragona, mais par les vastes garrigues qui s'étendent entre Cambrils et Ametlla. Nous y avons bien vu quelques pieds de *Phillyrea angustifolia*, *Cistus albidus*, *C. salviaefolius*, *Staehelina*, mais très rares.

ENCORE LES ALENTOURS DU LLORITO

Le site nous plut tellement,—la flore y est moins xérophile que par le reste de la garrigue—, que nous decidâmes d'y retourner, avec un compagnon de plus, frère Louis-Victorin. Ce fut une bonne pensée, car nous y notâmes quelques belles espèces sur des points non visités le matin: *Viola alba* proles; *Veronica arvensis*, très hérissée; *Passerina tinctoria*, *Lithospermum fructicosum* var. *hispidum* Sennen, Bull. Soc. bot. Fr.; *Crataegus Azarolus*, etc.

RETOUR AUX COTEAUX MARITIMES ENTRE LA PLATJA DEL MIRACLE ET CELLE DE LA RABASSADA

Ce fut utile aussi de retourner sur ces coteaux des bords de la mer. J'y notai quelques bonnes espèces: *Moricandia* sp. à souche ligneuse, *Ophrys speculum* très rare, *Aristolochia longa*, caché entre les feuilles protectrices du *Chamaerops*, *Pinardia coronaria*, subspontané; *Matthiola incana;* una rosette de *Statice duriuscula*.

Et ce doit être le principal des alentours de Tarragona. Nous voilà dispos pour continuer vers le sud. Samedi matin nous arrive le frère Basile et vers midi nous débarquons à Cambrils, dans le dessein d'y bien employer nos quelques jours de vacances.

Le soir même, nous longeons la mer en remontant jusqu'à Salou. En sortant du village: *Urtica pilulifera*, *Papaver obtusifolium*, *Sisymbrium Columnae*. Puis par les sables maritimes: *Erodium laciniatum*, *Geranium molle*, *albiflora*, *Cerastium semidecandrum*, *Alkanna tinctoria* dans le torrent de Riudoms et plus loin dans les belles pinèdes des dunes; partout *Ononis ramosissima*, de superbes pieds de *Passerina hirsuta*, avec un pied anormal; *Lavandula Staechas*, *Helianthemum origanifolium* à feuilles plus larges; *Medicago marina*, fleuri; *Panicum repens* var. *zebrinum* Sen. à feuilles zébrées d'un très bel effet; *Imperatoria cylindrica*, *Erianthus Ravennae*, *Vinca difformis* forme *longepedunculata; Silene rubella*, *Linaria arvensis*, *L. simplex*, en beaux et très développés exemplaires, *Malcomia confusa*, très abondant, *Sonchus glaucescens*, *S. lacerus*, *Cakile maritima*, etc., etc.

Mais avec ces belles plantes du printemps, une fine pluie, qui avait commencé vers la moitié du trajet, nous fit hâter la marche; aucune goutte ne se perdait. Heureusement que les pins nous abritèrent sur de longs intervalles.

AUTOUR DE CAMBRILS

Les talus sont égayés par le *Salvia Verbenaca* et les pelouses planes par le *S. Clandestina* défleuri. Les champs nous donnent *Linaria arvensis* et *L. simplex* plus rare; *Papaver collinum*, les colonies ordinaires de *Fumaria* et des formes de *Capsella Bursa-Pastoris;* les *Helianthemum pilosum* et *H. origanifolium* ouvrent leurs corolles blanches ou jaunes sur les berges incultes des torrents, des champs; quelques champs sablonneux hébergent encore en fleur *Hedysarum capitatum* v. *pallens*, de Monjuich!, de Prat et La Ricarda!, rare en Catalogne. Enfin, en redescendant par le torrent, sur la rive droite, nous grimpons sur les *Pinus Pinaster* ou en inclinons prudemment les branches pour détacher quelques pignes allongées, à écailles presque épineuses. Depuis longtemps nous recherchions cette espèce, peu répandue en Catalogne, tandis que les *Pinus Pinea* et *P. halepensis* abondent sur nos côtes depuis Girona; et les *P. silvestris* et *P. Laricio* forment les forêts des montagnes.

DE CAMBRILS AU TORRENT DE JANER, EN SUIVANT LA CÔTE, REMONTANT LE TORRENT ET RETOUR PAR LA VOIE FERRÉE

La soirée de Pâques fut bien occupée. Par les sables des talus, des champs, des pinèdes, je note: *Cerastium semidecandrum,* très répandu à Can Tunis!, Prat!, Castelldefels!, etc., bien qu'il ne soit presque pas cité. Très abondants aussi *Linaria arvensis et L. simplex.* Nous y retrouvons le *Vicia elegantissima* et la var. *multiflora* Sennen, que nous y avions découverte en 1905, après l'avoir noté une première fois par la chaîne granitique frontière: Roses! Cadaqués!, Vilajuiga!, S. Climent!, puis sur de nombreux points du Tibidabo! Le lendemain nous devions le trouver en abondance par les grès rouges de la montagne de la Mare de Deu de Les Roques, sur le territoire de Montroig! en compagnie d'un rare arbuste à fleurs d'or, le *Coronilla juncea!* Nous notâmes aussi une forme de *Fraxinus angustifolius* en samares bien formés!, un *Crataegus monogyna* proles, *Tamarix hispanica* en beaux épis blancs fleuris, et en feuilles suffisamment développées, ce qui ne se produit pas dans le *T. africana.* A noter encore que les arbustes sont très développés. Des formes et peut-être des hybrides de *Euphorbia terracina*, *E. segetalis; Sonchus glaucescens*, *S. lacerus*, *Linum angustifolium* très développé, *Lathyrus setifolius*, *L. Clymenum;* en abondance *Cistus Clusii.* Sur la voie ferrée: *Vicia Ervilia,* *V. monanthos*, *Faba vulgaris*, *Scorpiurus sulcatus* en rosettes, mais que nous y trouvâmes bien fructifié en 1905! Le talus de la voie nous donna *Artemisia arborescens!*

CAMBRILS, MONTBRIÓ, BOTARELL, RIUDECANYES, VILANOVA D'ESCORNALBOU, LES ROQUES, MONTROIG, MIRAMAR

Ce fut une journée bien préparée, bien réussie, bien remplie, fructueuse.

Una tartane, fut à notre disposition toute la journée. Des fourriers, des guides, des aides serviables, investigateurs, des compagnons aimables et joyeux, nous les eûmes tout le jour dans nos dévoués confrères, les chers frères Irlide et Clément. Nous avions eu froid le matin du jour de Pâques; le lundi n'était guère plus doux. En arrivant vers la gare de Riudecanyes, il nous tardait de descendre de la tartane, pour nous réchauffer un peu. Tout d'abord, au pied de la claire-voie de la ligne, *Cnicus benedictus,* que nous trouvâmes plus abondant ensuite dans les sables granitiques avec les *Linaria* cités, *Muscari neglectun, Ononis pubescens,* en feuilles; *Lathyrus setifolius, L. Clymenum,* et en abondance, par les sables granitiques le beau *Senecio gallicus* aux nombreuses couronnes d'or disposées en corymbes clairs. Tous les talus nous donnaient le *Phagnalon saxatile*, *Lactuca tenerrima*, *Polygala rupestris*, *Picridiun vulgare*, *Helianthemum origanifolium*, etc., *Micromeria græca* var. *latifolia*, bien différent de la forme barcelonaise.

MARE DE DEU DE LES ROQUES

Ce fut le point le plus riche et avec lui Miramar. Les pentes rouges nous donnèrent: *Carex longiseta*, les *Lathyrus* et *Vicia* déjà nommés; *Viola Dehnhardtii*, *Limodorum abortivum*, *Cephalanthera ensifolia*, *Centaurea* feuillé, voisin du *C. linifolia,* mais à feuilles plus larges; une forme à feuilles très vertes et à tiges développées du *C. intybacea*, le *Coronilla juncea*, le *Matthiola incana* à grandes, trés parfumées et blanches fleurs, qui formaient de gros bouquets dans les falaises. Enfin nous notâmes un Cyprès que nous nommons provisoirement *Cupressus Mariae,* car ni en France ni en Espagne, nous n'avons jamais vu d'espèce semblable. A 1 m. de la base, le tronc, très anguleux, mesurait 3 m. 20 de circonférence. Les branches ouvertes d'environ 45° se ramifiaient en nombreux rameaux touffus, qui ne laissaient pas d'ouverture sur une hauteur d'une trentaine de mètres, que mesurait la taille du géant; galbules volumineux. Un certain nombre de pieds adultes se disséminaient sans ordre parmi les *Pinus Halepensis* et entre eux se trouvaient de jeunes pieds, nés des graines tombées des premiers. Quoi qu'il en soit de cet arbre, que nous sommes heureux de dédier à cette Femme bénie entre toutes les femmes de l'univers et des siècles, que les Saints Livres comparent au cyprès et dont le Sanctuaire de Reine dómine la contrée et se profile sur son rocher depuis la mer sur une vaste ligne, nous notons qu'il se présente avec tous les caractères de l'indigénat. Après dîner nous redescendons à travers des chemins étroits à deux ornières profondes vers la route qui doit nous conduire à Miramar, où doit triompher cette belle journée pascale. Chemin faisant, je note les grappes sèches du *Teucrium Pseudo-Chamæpytis,* ainsi que le *Stipa tenacissima,* que M. le Dr. Pio Font Quer signalait, l'an dernier, pour la première fois en Catalogne, et que nous devions noter et recueillir abondamment à 2 kilometres d'Ametlla, en remontant la voie. Et nous étions heureux de ne pas rencontrer de char allant en sens contraire, car il eût été difficile de sortir du chemin parfois encaissé, de reculer et d'avancer, la voie ne dépassant pas la largeur des tartanes.

MIRAMAR

Vieux murs d'un ancien village dépeuplé, nous dit-on, par des pirates arabes. Nous herborisons dans les garrigues d'alentour, profitant des derniers rayons de soleil. Nous récoltons des espèces tout à fait différentes de celles de la journée: *Ophrys Speculum*, *O. lutea*, *O. fusca*, *Viola arborescens*, *Anagallis collina* var. *hispanica, Hippocrepis glauca*, *Coronilla floribunda?; Satureia innota* Pau, que nous avions récolté autrefois à Benicarló, et qui se trouvait rare ici; un *Myrtus* que nous sommes heureux de dédier à S. M. le roi Alphonse XIII, sous le nom de *M. Borbonis* Sennen. Il se distingue par un port touffu, des rameaux vigoureux, feuilles petites imbriquées sur toute la longueur des rameaux et des tiges, bois trés odorant. Il fleurira plus tard, «pourvu que Dieu lui prête vie».

Nous rentrions dans la gloire et la satisfaction d'une journée bien employée. Mais le thermomètre stationnait entre le frais et le froid. Cela aidait à se hâter.

AUTOUR D'AMETLLA

C'est le dernier jour, car nous devons recevoir le lendemain nos nombreux élèves au Collège de la Bonanova. La veille sera encore surpassée, non en découvertes royales, mais en menues plantules, dont plusieurs dissimulent l'époque de leur floraison. Descendus à la gare, nous remontons 2 à 3 kilometres par la voie ferrée. Les fossés, les talus donnent: *Vaillantia hispida,* seconde localité catalane, la première étant dans le Barranc de Bellesguart au Tibidabo, où cette rare espèce se répand de plus en plus, selon que nous le constations le 22 du même mois, à la tête de notre classe de botanique; *Lamarckia aurea,* abondante à Tarragona, Salou, Cambrils, Barcelone!;

Helianthemum pilosum et *origanifolium*, *Euphorbia mariolensis* Rouy, *Teucrium Pseudo-Chamœpytis*, *Phalaris minor*, *Erodium gruinum?* Dès que nous rencontrons la garrigue, à droite, c'est-à-dire vers la mer, nous nous y élançons, car, du train même, nous avions entrevu les premières fleurs d'un grand *Asphodelus*, qui sera probablement le *cerasifer*. Avant de le rencontrer, un tout grêle *Erodium* à feuilles petites, en rosette, la tige scapiforme, de belles fleurs d'un rouge écarlate, qui amènent sur nos lèvres le nom de *Erodium Sanguis Christi,* nous ressouvenant de *Inula Oculus Christi* L. de l'Europe austro-orientale. Les pieds viennent en de nombreuses colonies disséminées des deux côtés de la voie. Nous en récoltons des centaines de petits pieds et nous en laissons des milliers; mais les fruits sont encore rares. Monsieur le Dr. Pio Font Quer nous dit avoir trouvé l'année précédente cette même plante vers Hospitalet.

En même temps nous voyons les premiers pieds stériles du *Stipa tenacissima*, que nous trouvons fleuri plus loin, dans des sites moins secs; et aussi un petit *Muscari* sp., *Muscari Fontqueri* Sennen, car nous le croyons nouveau. Plus loin nous trouvons en fleur une forme naine du *Tulipa australis?*, de rares pieds d'un *Fritillaria Flahaultiana* Sennen, *Narcissus dubius?* fructifié, *Scilla* sp. à 1-2 larges feuilles, *Silene cerastioides*, *Anagallis collina*, les *Cistus*, *Helianthemun*, *Rhamnus*, dejà nommés, de ces lieux arides calcaires; dans un *barranc: Hippocrepis glauca*, grandiflore; *Rhagadiolus stellata*, *Fumana laevipes*, *Coronilla floribunda, Viola arborescens*, peu commun. Et toujours par la garrigue *Gladiolus* sp., à tige très grêle, non encore fleuri; une orchidée seulement à rosette de feuilles, peut-être un *Spiranthes*, *Ceratocalyx*, *Cytinus*, etc.

Mais, c'est près d'une heure. Nous sommes à demi-heure de la gare; il faut dîner à la hâte dans les falaises de la mer et se trouver à la gare pour le train de trois heures.

Grâces à Dieu, tout cela se fit, mais en se pressant un peu; mes compagnons,— aussi heureux que moi des belles trouvailles,— s'en souviennent.

Que de belles choses à chercher encore dans le beau domaine de notre flore Catalane!

La Bonanova, le 23 avril 1917.

Sobre un bell exemplar de Balístes capríscus Linné

per

AMADOR ROMANÍ

Quan en 1906 vaig haver de deixar la vida de ciutat per a fixar la meua residencia a la vila de Capellades, me vegí obligat a sospendre l'estudi de la fauna ictiològica de nostres costes, restant per dita circumstancia també interrumpuda la publicació iniciada en aquest BUTLLETÍ de qualques especies de peixos no citades encara a Catalunya en aquella data. Per gran fortuna nostra, aquests estudis foren seguidament empresos per l'apreciat consoci nostre el Dr. Gibert, de Tarragona, qui poc temps després, ens deixà agradablement sorpresos amb la publicació de un complet catàlec de la fauna ictiològica de Catalunya.

Transcorreguts qualques anys des de l'aparició del citat catàlec, han tornat a les meues mans unes notes que se m'havíen extraviat, sobre un magnífic exemplar de *Balistes capriscus Linné,* que junt amb mon preuat amic N'Antoni de Zulueta, tinguérem ocasió d'estudiar en 1905 a casa nostre amic Sr. Soler, qui devía naturalitzar-lo per encàrrec del sortós pescador de tant interessant plectonyat. Una volta dissecat i mercès a l'amabilitat de dit senyor, poguérem treure'n una bella fotografía de la qual me plau acompanyar sa fidel reproducció.

M'obliga a donar compte de l'exemplar representat en l'adjunta làmina, tant la raresa de l'especie com el conceptuar-lo el més xamós individu i de majors dimensions de quants han estat pescats en nostres costes, doncs, per les dades adquirides fins ara, descomptant rares excepcions, sols han estat pescats exemplars de menors dimensions.

Essent doncs ja citada l'especie que m'ocupa en el catàlec del Dr. Gibert, com a vivent en el litoral català, prescindiré de descriure sos caràcters particulars, limitant-me a senyalar en aquesta nota les principals mides de l'exemplar que motiva mon breu treball.

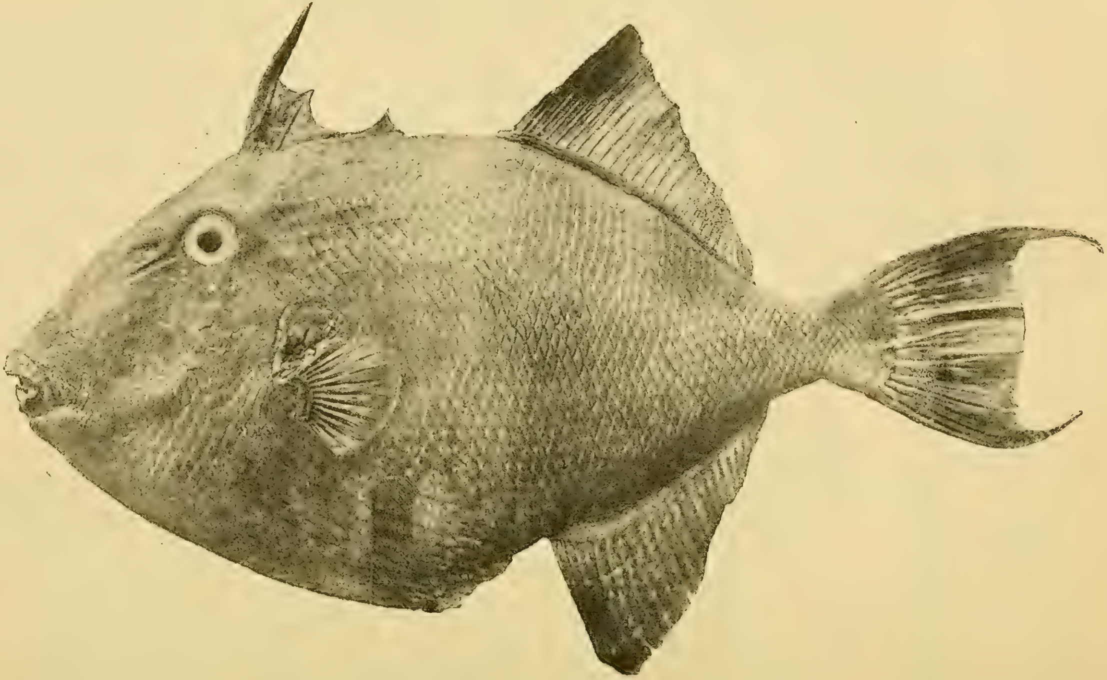

BALISTES CAPRISCUS LINNÉ

BALLISTES CAPRISCUS, LINNÉ (Lám. 1)

NOM VULG. El Dr. Gibert li dona el nom de *Ballesta,* la qual cosa prova que és una especie més coneguda a Tarragona que en la resta del litoral català, puix que per tot arreu l'anomenen Bot, que és també la denominació vulgar del *Orthagoriscus mola,* Schneid. A Nissa, es anomenada Lanfre i en els Pirineus Orientals, Purée.

PROCEDENCIA: Segons el Sr. Soler, fou pescat en la badía de Barcelona el 1 d'Abril de 1905.

DIMENSIONS PRESES AVANS DE NATURALITZAR-LO:

Llargaria	316	mm.
» comprenent els filaments de la cua	345	»
Alsaria	146	»
Gruix màxim	40	»

MIDES DE LES ALETES:

Alsaria de la primera dorsal: primer esperó	50	»
» de la » » : segón »	31	»
» de la » » : tercer »	14	»
» de la segona »	50	»
» de la anal	50	»
Llargaria de la pectoral	21	»

PES	714	gr.

Vilanova i Geltrú, Febrer de 1917.

El Galanthus nivalis a Catalunya

per

A. XIBERTA I RAIG

La troballa del *Galanthus nivalis* a Moyà per nostre consoci Sr. Casanova, ens ha sugerit l'idea de fer aquesta nota sobre la seva dispersió a Catalunya i especialment del *Galanthus Fontii* a La Selva.

El *Galanthus nivalis* és una planta septentrional que extesa de l'Anglaterra al Càucas, arriba a l'Iberia i es localitza en els Pirineus, des de la Vall d'Aràn a les Alberes. Aixís, Coste i Soulié, en la «Florule du Val d'Aran», la citen coma forsa rara en qualques localitats de les riberes del Garona francès, mentres Llenas, en la seva «Contribución al estudio de la flora del Pirineo Central» diu que és comú en mólts llocs del Garona superior, ja en territori espanyol. Per altra part, En Gautier en la «Flore des Pyrénées Orientales» la troba com si sortint dels maciços de les Alberes, de Costabona i demés serralades pirenenques, passés a les valls del Tec i de la Tet, i En Vayreda a l'altra vessant del Pirineu al citar Camprodón en «Plantas notables de Catalunya». Però fins aquí, la veiem encara a les zones del faig i de l'abet; és el mateix Vayreda qui ens deixa més avall quan la senyala a Olot i tota la conca del Fluvià fins a Sant Joàn les Fonts.

Segurament que a Catalunya viu en més localitats de les fins aquí conegudes, però pels llocs on creix i per la època en que floreix, durant la qual hom no acostuma a fer gaires excursions botàniques, haurà passat sense ésser vista moltes vegades. Les primeres en que fou coneguda són les d'Olot, on ja la trobà Bolós i la cità Quer.

La localitat de Moyà, sembla no desdir gaire de les demés, perquè és prou elevada i ademés allí mateix han estat citades altres plantes muntanyenques. Però la presencia del *Galanthus* a les vores de l'Onyar i de la Riera de Santa Coloma, que amb els torrents i rieres que s'hi ajunten reuneixen gaire bé tota la hidrografía de La Selva, sembla de bell antuvi, un fet estrany.

Nostre bon amic Font, ja digué aquí mateix en la nota «Sobre la flora de La Selva» de Març 1916, les raons que explicaven la presència en aquesta comarca, de una altitut mitja de no gaire més de cent metres, del *Galanthus,* i tants altres representants de l'element muntanyenc.

D'allavors ençà, hem trobat el *Galanthus,* encara que mólt escàs, a les vores de l'Onyar, des del davant del cementiri de Girona, que és a on el cita M. Esteve en la «Guía de Gerona» (publicada pels editors Dalmau & Carles) fins a Cân Ramada, i passat el poble de La Creueta cap a Palau i Fornells, essent ja més abondant des de Fornells fins a Riudellots. Però, a les riberes de l'Onyar no és presenten mai claps abondants com als marges del Rerapins o Riera de Cabanyes en el terme de Vidreres, des de la Caseta de n'Esqueu i Can

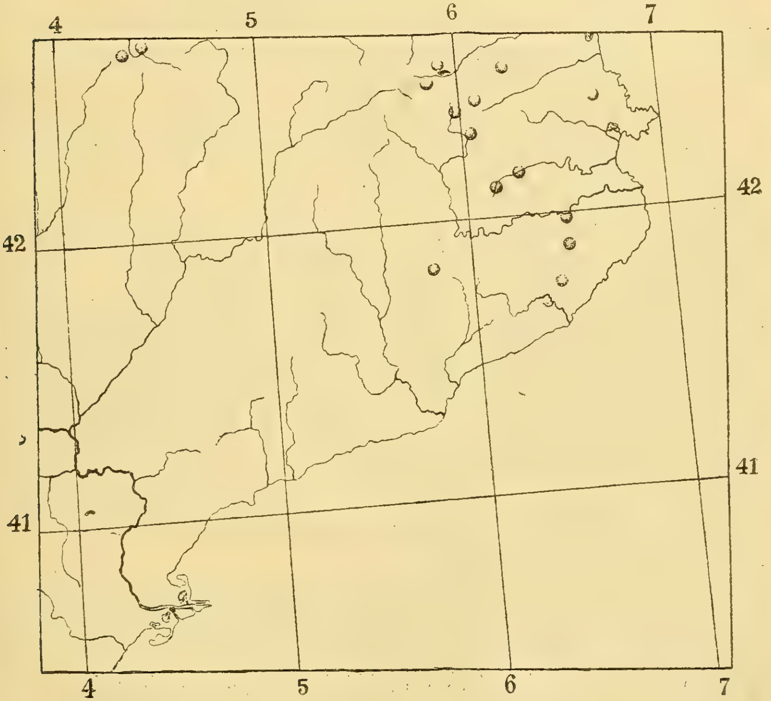

DISTRIBUCIÓ GEOGRÁFICA DEL GALANTHUS NIVALIS A CATALUNYA

Vellana al Pas de Massanet, passant pels termes de Massanet i Sils, a uns dos quilòmetres d'aquest darrer poble i al començament del que fou l'estany del mateix nom. Al desaparèixer el Rerapins, segueix ja forsa escàs per les vores de la Céquia i més tart de la Riera de Santa Coloma en els termes de Massanet i Martorell de la Selva, tot deixant l'estació de l'Empalme, on desapareix, trobant-se'n més tart pocs exemplars cap a Fogars de Tordera.

Sembla que aixís com per la dispersió del *Galanthus* a la Plana selvatana podríem senyalar les seves dues principals conques hidrogràfiques, la seva abondancia i reclosió a les vores del Rerapins, ens marquen el darrer reducte de una especie que desapareix d'aquelles terres, talment com l'antic Estany de Sils fou el darrer migrat retall del gran llac quaternari que s'estenía des de Girona fins aprop d'Hostalric. Y és que'l *Galanthus* té la seva patria a les altituts que li són propies, però a les terres baixes del pla selvatà, a reduit nivell damunt la mar, de la qual no n'està gaire lluny, sols pot resistir en les vores fresques de les rieres sempre protegit de les condicions meteorològiques desfavorables per les verdices i arbres de ribera. Però la seguida tallada de nostres riberes i boscos determinant variacions climatològiques importants, junt amb la desaparició d'antics canyers i la contínua estacada de verdices, els deixen sense l'ombra protectora; ademés, les terres diluvials, on viu de preferencia, s'esllavisen tot sovint, emportant-se-les vores avall, al revenir, rius i torrents.

Poca resistencia pot oferir, sobre tot a la sequedat, una especie que viu molt soma, a pocs centímetres del sòl; els seus noms vulgars (Aiguamoixos, Fadrins, Consoltes bordes, Violes blanques, etc.) ja la presenten com a planta delicada.

Segons Sennen, la planta selvatana no és el típic *nivalis* del centre d'Europa, sinó una raça meridional que ell anomena *Galanthus Fontii* dedicat a nostre consoci, mólt fàcil de distingir al primer cop de vista, apart d'altres caràcters, per una duricia blanca que presenten sempre en la punta de les fulles els exemplars selvatans. El *G. Fontii* floreix pels volts de Nadal i Cap d'Any.

Deixant de banda aquestes diferencies no específiques, hem cregut oportú representar en la carta adjunta, la distribució a Catalunya d'aquesta planta, segons totes les localitats fins avui conegudes.

Girona, Abril de 1917.

Nota bibliogràfica

HIDALGO (J. G.)—"Fauna malacológica de España, Portugal y las Baleares".—Obra de 752 páginas en 3 fascículos.

pel

DR. M. FAURA I SANS

Els que hem estat prop l'eminent Dr. D. Joaquím G. Hidalgo en les darreries de sa laboriosa tasca d'escriure ses obres malacològiques, i els que al visitar-lo, freqüentment, fruírem de la lectura de les quartilles originals, poguérem alliçonar-nos en el plàn metòdic de preparació i ordenació del material per a una gran obra, d'aquelles que fiten una època en l'historia evolutiva de les ciències. El mestre Dr. Hidalgo, mentre anava avensant en aquella obra crítica, que consta de 3 vol. amb 2,431 pàg. (1890-1913), preparava la catalogació definitiva de les especies de moluscos vivents en les costes ibèriques.

Al sintetitzar tots els treballs referents a Malacología espanyola ho ha fet sempre amb un criteri mesurat, pel que's refereix a la caracterització específica, sense apassionament partidista d'escoles mal enteses; amb gran altruisme i amb pacienta recerca, ha recollit tota cosa acceptable en les determinacions específiques i en les referències de localitats, i ha aclarit les més confoses sinonímies, posant en evidencia els errors i confusions soferts per llurs autors, particularment els d'aquells especialistes que pretenen fer sovint grans descubriments d'especies noves, o els d'aquells aficionats que amb pretencions científiques gosen publicar llistes i catàlecs locals sens disposar de les obres en que son descrites les especies que donen a conèixer, ni consultar-les de cap manera. I, tot aquest treball de revisió per a una completa selecció, l'ha realitzat el Dr. Hidalgo, amb relatiu aïllament, a recer de sa privilegiada biblioteca particular, i al costat de ses riques col·leccions amb abundós material recollit per ell mateix i per naturalistes d'arreu d'Espanya.

L'esperit analític del Dr. Hidalgo ha conseguit deixar als novells aficionats a la Malacología una bibliografía crítica com no té cap altra branca de les Ciencies Naturals. I, es que el Dr. Hidalgo hi ha esmerçat tota sa vida acoblant material bibliogràfic, i tots els seus treballs estàn rublerts de bibliografía. Per a aconseguir això, cal que hom tingui una gran fermesa de voluntat per a arrivar a especialitzar-se, passant previament una serie d'anys ordenant la bibliografía general, registrant tota indicació o referència local, regional o nacional. I, sols així, és com poden ésser fets, avui dia, nous treballs de investigació, coneixent tota cosa publicada, i fent-ne la corresponent revisió amb criteri personal ben fonamentat. Els que avui treballin en Malacologia ibèrica, trobaràn en les obres del Dr. Hidalgo tota la bibliografía perfectament ordenada, per ordre alfabètic d'autors, amb un judici de l'obra i un extracte de les especies referents a nostra fauna. Aquesta obra des de més de mig segle ovirada i iniciada per son autor, queda avui complementada amb la publicació de la «Fauna malacológica de España, Portugal y las Baleares.—Moluscos testáceos marinos.»

A darrers de l'any passat, el Dr. Hidalgo, ens feu entrega personalment del primer dels tres fascicles de que debía constar l'obra, llegint-nos-en la introducció i exposant-nos tot el plan general de l'obra que ha estat publicada formant part de les publicacions del Museu Nacional de Ciencies Naturals, amb la protecció de la Junta d'Ampliació d'estudis i Investigacions Científiques, en tres fascicles que consten en conjunt de 752 planes.

En el pròlec, el Dr. Hidalgo, fa un breu resúm historial de sa laboriosa vida des de ses primeres aficions. Exposa l'autor les cinc parts en que deu ésser publicada la Fauna Malacològica d'Espanya. En la primera, totes les especies de moluscos marins, que és la que acaba d'ésser donada a llum per l'autor; en la segona, els moluscos terrestres, que ens consta té en preparació, molt avençada per a ésser entregada a la imprempta; en la tercera, hi posa els Cefalòpods i els Nudibranquis, part que deixa als malacòlecs que viuen a les proximitats de les costes; en la quarta, gaire bé tots els moluscos terrestres mancats de testa; i en la quinta, els moluscos fluvials, que té en preparació son deixeble, el savi enginyer Sr. Azpeitia, Professor de Paleontología a l'Escola de Mines de Madrid.

Per a evitar repeticions el Dr. Hidalgo, amb molt bon acert, posa a la capsalera de l'obra, per ordre alfabètic, els autors que han citat especies trobades en els mars d'Espanya, i a continuació els números de les planes de sa Bibliografia en les quals dona compte de l'obra; i, entre els autors catalans hi figuren els noms de: Almera, Bofill, Chia, Maluquer, Martorell, Rosals, Salvañá, Serradell, Tomás, Zulueta, entre molts altres que hi han recollit també moluscos en nostres platges, com el propi autor Dr. Hidalgo, Azpeitia, Cardona, Cisternes, Coronado, Courquin, Grau, Graells, Inglada, Pérez Arcas, Quadras, Quiroga, entre altres. Publica la llista de 27 revistes dedicades preferentment als estudis malacològics, que l'autor ha fullejat detingudament.

Com a resultat d'una minuciosa revisió abandona l'autor unes tres quintes parts de les especies citades, per haver caigut en desús o bé per no haver sigut publicades previ un estudi formal i seriós. Després d'exposades les raons per a aitals omissions, dóna una llista llarguíssima de les especies no admeses, referint-les, no obstant sempre que l'hi ha sigut possible, a l'especie verdadera a que pertanyen.

També ens dóna la llista de les obres generals i monografíes, que, per ésser inspirades en un veritable criteri científic, han sigut les escullides per a les referencies de les descripcions autèntiques i per a les de les bones reproduccions gràfiques dels exemplars, les quals obres son en nombre de 213.

Com aquesta obra deu prestar gran utilitat als qui's dediquen ja als estudis malacològics, ha desistit l'autor de fer-la segons el plan de taxonomia sistemàtica, preferint el de l'ordre alfabètic de gèneres i d'especies; no obstant, presenta un quadre de les families dels moluscos testacis marins trobats fins al present en les costes de Espanya, Portugal i Balears, disposades per l'ordre sistemàtic del «Manual de Conchyoliologie» de Fischer, amb els gèneres i nombre d'especies que cada una d'elles comprèn que, son en total, 933 especies, repartides així: 22 Cefalòpods, 18 Pteròpods, 638 Gastròpods, 20 Escafòpods i 275 Pelecípods.

En cada espècie hi fa constar les obres clàsiques que porten sa diagnosis i sa figuració. Al donar compte de l'habitat ho fa en forma també ordenada, començant pel Nord d'Espanya, després Portugal i Mediterrà, i per ultim les Balears. A més, dóna una breu idea de com viu cada especie en les respectives estacions; i les dimensions de la testa.

En aquesta obra hi figura la malacologia catalana, com hom veu en el final, on a més de les especies que son comuns a les diferents regions establertes per l'autor, n'hi hà algunes d'exclusives de nostra costa.

Es, doncs, una fita monumental l'obra del Dr. Hidalgo, Membre Honorari de nostra INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL, que passarà a la posteritat, essent consultada no solament per tots aquells que estudiin Malacologia vivent, sinó també per aquells que dedicant-nos a la Paleontologia ens era convenient conèixer les veritables especies avui vivents per a establir la llur cronologia en els temps geològics, particularment en ço que's refereix a la fauna mediterrània des dels temps terciaris miocènics.

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Paguen **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**, rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**

   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

Amb cubertes	50 exemplars	100 exemplars
1 - 4 planes	**9 ptes.**	**13 ptes.**
5 - 8 »	**15** »	**20** »
8 - 16 »	**22** »	**30** »

Tot autor de treball publicat en el **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir el motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, als preus susdits.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

7 de Gener
4 » Febrer
4 » Març
1 d' Abril
6 de Maig
3 de Juny
7 d'Octubre
4 de Novembre
2 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà esser consultada els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Totes les remeses amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Felip Ferrer: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Juny 1917

SMITHSONIAN INSTITUTION
AUG 5 1926
NATIONAL MUSEUM

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

SUMARI: SECCIÓ OFICIAL: Sessió extraordinaria de 3 de Juny de 1917.—La Arctia latreillei i el mètode per a cassar-la, per *I. de Sagarra.*—Plantes recollides durant el curs 1915-16 als entorns de Fortianell, per *R. Queralt i Ll. Pascual.*

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Juny, 1917 Any XIV — Núm. 6

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ EXTRAORDINARIA DE 3 DE JUNY DE 1917

Presidència de Ignasi de Sagarra
President

En la Sala Milà i Fontanals de l'Institut d'Estudis Catalans i assistint-hi els socis Srs. Alós, Barnola, Bataller, Codina, Font Quer, Maluquer (Joaquim), Maluquer (Josep), Riera i Sans, Sagarra i Zariquiey i el Sr. En Josep M.ª Bofill, de l'Institut, el President obre la sessió a tres quarts d'onze del matí.

En Josep M.ª Bofill, fa un parlament de salutació oferint hostatge a nostra Societat en nom de l'Institut de Ciències. Manifesta que, encara que actualment no és soci de la Institució, se sent entre mig de companys i li plau assistir a una junta de la Societat. Recorda que ell, en una època de crissi signà un camí a la Institució, que veu amb goig que és el que ara es disposa a empendre, i que encara que oficialment ha viscut apartat de nosaltres, sempre ha seguit amb el major interès la vida de la Societat i li ha desitjat prosperitat i triomfs.

El President dóna mercès al Sr. Bofill i Pitxot per tots els bons oficis seus a favor de la Institució i, singularment, per l'entusiasme amb que treballà per a que fos realitzat l'acord de col·laboració amb l'Institut de Ciències. Prega al Sr. Bofill i Pitxot que vulgui fer presents a l'Institut els sentiments de viva satisfacció que sentim tots nosaltres pel bon acolliment que ens ha estat donat.

Seguidament manifesta la Presidència que la reunió extraordinària de avui, és per a comunicar a l'INSTITUCIÓ, els acords presos per la Junta Directiva i pels Socis fundadors, referents a la modificació dels Estatuts. Demana al Sr. Secretari que dongui compte dels treballs realitzats i acords presos, i aquest llegeix la memòria següent:

D'ençà que un acord ferm de col·laboració amb l'«Institut de Ciències» fou establert, i en fruírem nosaltres, els de la INSTITUCIÓ, els primers saborosos fruits amb la publicació del «Volum de Treballs», de 1915, que ha estat preocupació nostra la de la reforma dels Estatuts. En les negociacions que precediren a aquell esmentat acord, podérem heure coneixença de que en tota mena de relacions que fossin iniciades amb qualsevulla entitat científica o de govern, tindríem nosaltres una major garantía de cumplidors i un prestigi més gran, si, en lloc de Societat oberta, com fins ara ha estat la INSTITUCIÓ, ens constituíem en Corporació tancada, en una mena d'Acadèmia, dins la qual els elements que la vinguessin a integrar, fossin per sí sols la més ferma garantía de que les orientacions de la Societat no serien alterades, i que les normes que fins ara han estat el *corpus* de tota la obra de la INSTITUCIÓ no sufriríen en avant cap mena de desviament. Perquè, si hem de rebutjar per oiosa una institució plena d'arcaísmes dins un ambient de modernitat, no sería menys de doldre que ço que tant ha costat de bastir durant els setze anys que porta de vida nostra Societat, la publicació no interrumpuda del BUTLLETÍ, la formació de nostra Biblioteca i la del nostre Museu, l'infantament mateix d'aquests nous serveis de la Junta de Ciències Naturals, que és amb orgull que volem dir-nos-el nostre, el prestigi, en una paraula de la INSTITUCIÓ CATALANA, tot això, no podem deixar-ho a mercè de qualsevulla actuació que, de bursada, podés amenassar-ho.

Ben cert que segons els vigents Estatuts, tota cosa essencial per a la vida de la Societat, tota modificació de les lleis perquè és regida, ha de venir avalada pel voler dels socis fundadors. Per aquesta banda, doncs, no era de témer que aquelles modificacions de criteri que suara hem esmentat poguessin tenir cap mena de realitat de no constituir, per sí mateixes, cosa de bona llei per a la vida i prosperitat de la INSTITUCIÓ. Però la nostra Societat d'avui, no és, certament, la mateixa d'anys enrera. El nombre de socis ha aumentat ben visiblement; el valer personal de molts d'ells i llur prestigi científic són cosa palesa. I tot fa preveure encara, que el desvetllament actual dels naturalistes catalans, farà possible una més gran concorrència a la INSTITUCIÓ de nous col·legues. El mateix esmentat acord amb l'Institut, la publicació dels Volums anyals de treballs,... tot ens mostra com la INSTITUCIÓ a arrivat a ésser major d'edat i ens fa concebre les més falagueres esperances per sa actuació futura.

De l'existència d'aquestes dues forces que venen a ésser obirades per ço que hem dit, conservadora l'una, la exercida pels fundadors, renovadora l'altra, la del element militant integrat pels entusiastes d'ara, de la INSTITUCIÓ, i pels que hom pressent que vindràn a ajudar-nos, en nesquè l'idea nostra d'establir unes modificacions als Estatuts, per tal que l'equilibri entre aquelles dues forces, fos cosa segura i estable, modificacions i equilibri que permetessin a la Institució, alhora que conservar ses lleis i usatges d'ara, que tots nosaltres volem que sien conservats. una major concordança entre aquest element de govern, que ha de regir-la i donar-li normes de vida i ésser responsable del seu mode d'actuar, i els naturalistes que a redós dels benemèrits fundadors han vingut treballant anys i anys tant per l'avençament de les ciències naturals a Catalunya com per la prosperitat de la Institució.

Pensant així, el Concell Directiu redactà unes modificacions dels Estatuts actuals, que foren discutides i aprovades per unanimitat en sessió de 2 de Març, i ratificades en la del 18 d'Abril. El 30 del passat Maig, atenent-nos a l'article 16 dels actuals Estatuts, fou convocada una reunió de Socis fundadors per a que així mateix les discutissin i aprovessin; aquesta reunió tingué lloc el dia ja senyalat, i la aprovació del nou Estatut es cosa definitiva. Ara, a vosaltres, sols ens resta donar-vos-en compte, perquè així ho prevé el mateix article 16 dels Estatuts de 1912. Però, avans de començar-ne la lectura, permeteu-nos que, per a major il·lustració vostra, us fem unes quantes observacions preliminars.

⁂

En primer terme, serà confiat el govern de la Institució a un Concell General de quaranta Membres; el mode d'elecció dels mateixos és la més ferma garantía de que els qui vinguin a integrar aquest Concell seràn els més ardits defensors de la Societat, perquè quedarà constituit pels fundadors, en primer terme, pels actuals honoraris que resideixen a Barcelona, i per tots els que durant set anys han vingut a treballar per la Institució. Els el·legits, al esser-ho per un mínim de vintiún vots i al esser-los-hi exigit un treball sobre qualque punt d'Història Natural catalana, tampoc ens fan témer cap desafecte envers nosaltres. Aquests quaranta Membres vindràn a representar ço que ara són els fundadors i hem cregut que serà aquest Concell dels quaranta, cosa més en harmonia amb l'importància de la Institució i cosa més permanent i de més estabilitat.

El caràcter honorífic que volem donar als Membres de la Institució, ens feu pensar en la necessitat de suprimir la obligació, per part dels mateixos, de satisfer cap quota. Perquè mal seria oferta honorífica, i mal podriem tenir llibertat per a el·legir a qui més alts mereixements científics presentés a nostra consideració i més creguessim de valer per a nostra Societat, si haguessim de condicionar el nostre voler a la necessitat d'exigir l'esforç pecuniari de nostre el·legit. La fòrmula que ens ha semblat més acceptable per a aquesta cosa, ha estat la de descarregar de tota *obligació* pecuniaria als Membres de la Institució, tot pregant, però pregant solament, a tothom que fins ara ens ha prestat son apoi econòmic que vulgui continuar prestant-nos-el com fins ara, i mentre la Caixa de la Societat no ens permeti altra cosa.

Càrrec honorífic volem que sia també, com el de Membre de la Institució, el de Membre Corresponent, per a correspondre, precisament, a l'afecte i adhesió que sien prestats a l'obra nostra, per aquelles persones sàbies que són lluny de nosaltres.

Es cosa evident que la feina de cada dia, el treball d'administració i regisme intern de les Societats és portat a terme, la majoria de les vegades, per un petit nucli de persones. I encara dins ell, hom veu sovint com s'en destrien una o dugues que són com l'ànima de la Societat. Si és ben cert que el Concell General serà el més ferm defensor dels usatges de la INSTITUCIÓ, fora il·lusió ben càndida pensar que podria dur a la realització tot aquell treball quotidià esmentat. Del Concell General en seleccionarem, doncs, un Concell Directiu, amb els càrrecs imprescindibles en una Societat com la nostra, ço és, President, Vispresident, Secretari, Visecretari, Tresorer, Bibliotecari i Conservador del Museu, i on cada Membre del mateix ho serà quatre anys. Tota cosa que no sigui fonamental per a la vida de la INSTITUCIÓ, tota aquella feina administrativa i de regisme intern, haurà d'ésser portada a bon fí per aquest Concell Directiu, que, dos cops l'any, avans de les vacances estivals i al finir l'any, donarà compte dels treballs realitzats i dels acords presos, al Concell General, per a sa aprobació definitiva. Ço és el que volem dir en l'article 12 dels Estatuts, a l'establir la plena sobiranía del Concell Directiu en aquells afers esmentats.

No podíem pas negar l'escalf de la INSTITUCIÓ i el seu apoi als novells que han vingut i venen a nosaltres. La INSTITUCIÓ mal fomentaria l'estudi de les ciencies naturals, si així volía apartar-se dels que més necessiten sentir-se alentats. Per a tot aquest element jove, en primer terme, i pels qui amb tot i el seu valer no tinguin lloc per no haver-hi vacant en el Concell General, per a tots ells és la categoria de Socis adjunts, amb els mateixos drets que'ls membres de l'INSTITUCIÓ per a la consulta de la Biblioteca i Col·leccions, assistència a reunions científiques i excursions, publicació de treballs, etc. L'escalf que tothora entenem deu prestar la INSTITUCIÓ als novells, vé consagrat en les reunions mensuals de tothom afecte a ella, reunions de confortament, de solidaritat, i purament científiques, les que cal mantenir més vives i amb més entusiasme si no volem ésser cosa morta, cosa acadèmica, de senectut.

Finalment, és nostre voler, que un cop aprovats per la Autoritat governativa aquests nous Estatuts, no puguin ésser modificats de qualsevulla manera. Que si les controvèrsies científiques i la movilitat del pensament i les discusions apasionades són la mellor penyora de fortitut i jovenesa, i així ho voldríem en les reunions científiques, la Societat deu estar garantida de canvis de criteri en son mode d'ésser fonamental i tothora ha de mostrar-se amb seny i ha d'ésser tota aciensada i tota catalana.

A continuació, el mateix Sr. Secretari, llegeix els nous Estatuts, que seràn publicats un cop aprovats per la Autoritat governativa, i després de qualques aclaracions que a petició de varis socis fan els Srs. Sagarra, Maluquer i Font Quer, la INSTITUCIÓ acorda donar-se per enterada de les modificacions de l'Estatut.

Tot seguit comença la

SESSIÓ ORDINARIA DE 3 DE JUNY DE 1917

El Sr. Secretari llegeix l'acte de la sessió de Maig, que és aprovada per unanimitat.

Admissió de socis.—Per aclamació és admès com a soci numerari Càndid Bolivar, presentat en la sessió darrera.

Donatius per a la Biblioteca.—De En Lluís M. Vidal, «Ariete duplex Vidal-Castells», treball presentat al Congrés de les Ciències de Valladolid.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Nota coleopterològica.—El Sr. Zariquiey presenta una llista de coleòpters cassats en diversos llocs de Catalunya qualques d'ells nous per a la Península.

Dos Coleòpters nous per a Catalunya.—El Sr. Codina fa circular entre els presents dos interessants coleòpters: *Rhizotrogus areolus* Reitt. *(Scarabæidae Melolonthinæ)*, que el *Cat. Reitter* cita a Gibraltar, i ha estat capturat a Cervera (Lleida) pel R. P. Fred. Vila; *Apion æneum v. chalceum* Marh., de Gavà.—Begas, I-VII-15, nou aixi mateix per a Catalunya.

Qualques plantes notables de Montcada.—El P. Barnola dóna compte d'unes excursions al Turó de Montcada pel 20 i 29 de Maig, en les quals descobrí: *Epipactis latifolia* All., baixant a la Font de Mitja Costa, cap a la Riera de Cerdanyola; *Ophrys Scolopax* Cav., i *O. apifera* L., prop d'aquella; *Cneorum tricoccum* L., pels voltants de la Font; *Lithospermum apulum* Vahl., citat en pocs llocs de Catalunya, i del qual diu Costa, referint-se a una nota de Salvador, que el trobà pels voltants de Barcelona, «ahora debe ser rarísimo si se encuentra»; herboritzat pel P. Barnola prop del cim del Turó de Montcada; també de per allí, la *Vicia narbonensis* L. var. *serratifolia* Jacq., planta que ha estat conreada en qualques indrets de Catalunya; *Althæa hirsuta* L., de flors rosa blanquinós, en el camí que devalla del cim del Turó cap a la Font.

El Sr. Font Quer fa notar que el *Lithospermum apulum*, viu realment pels voltants de Barcelona, i no és escàs a Sant Pere Mártir; la *Vicia narbonensis* l'ha herboritzada dit senyor aquest Maig prop de Martorell de La Selva.

Més Hepàtiques de Catalunya.—A les espècies citades en els Butlletins d'Abril (pàg. 53) i Juny (pàg. 84) de l'any passat, recollides a Caldes de Montbuy i Montcada pel P. Barnola, hi afegeix les que segueixen, trobades pel Maig darrer (jorns 13, 20 i 28).

Caldes: *Mesophylla stillicidiorum* DN., entre molses en els dipòsits calcaris que deixa l'aigua que regala pels voltants del saltant del Gorc d'En Pèlacs, (escassa); *Encephalozia bicuspidata* Dum., mesclada amb l'anterior; *Pellia Neesiana* Limpr., pels reguerons; *Marchantia paleacea* Bert., abundosa en el regueró que ix del gorc; *Fossombronia pusilla* Dum.. var. *ochrospora* Lindb., no escassa en el marge esquerre del gorg; és ben sapiguda la dificultat de determinació de les espècies d'aquest gènere quan hom no té les espores, sortosament conservàrem els exemplars en degudes condicions, la qual cosa ens permeté la eclosió de les càpsules esporangíferes, i la determinació de la espècie.

Montcada: *Cincinnulus trichomanis* Dum., a la Font Pudenta, entre *Aplozia* (escassa); *Madotheca platyphylla* Dum., també en un petit avenc de la pujada del Turó; *Encephalozia bicuspidata* Dum., en fructificació, formant masses compactes a la Font Pudenta, i marges propers a la estació; *Lophocolea bidentata* Nees., en el bosc de pins de cara al N.; *Lunularia cruciata* Dum, prop de la Font de mitja costa; *Fossombronia* sp., pel aspecte dels orgues vegetatius sembla que deu ésser referida a la *caespitiformis* de Not.

Cas teratològic en Cephalaria leucantha Schrad.—El P. Barnola fa circular entre els presents un capítol de la Dipsácea esmentada, que representa un cas típic del fenòmen teratològic dit proliferació. La inflorescència completament desenrollada es presenta atravessada per una prolongació de l'eix floral coronada de fulles. L'exemplar fou recollit en el Turó de Montcada.

Excursions a Santa Cristina de Lloret i Cadaqués.—El Sr. Maluquer (D. Josep), dóna compte de dues excursions fetes aquests darrers dies als dos llocs esmentats, havent recollit, entre moltes altres espècies, el Gasteròpod *Gadinia Garnoti*, una esplèndida Medusa de uns 40 cm. de diàmetre, alguns Reptils, i Batracis y el mamífer *Crocidura fodiens.*

El Pyronema confluens a Vallvidrera.—El Dr. Caballero comunica haver trobat el Discomicet, *Pyronema confluens,* a Vallvidrera, en les carboneres, estació habitual d'aquest Bolet. Es espècie no citada encara a Espanya.

Caracterització de l'Oligocènic a Montserrat.—Mossèn Josep Bataller, presenta una nota de Mossèn Faura i Sans, en la qual manifesta que la presència del terreny Oligocènic a Montserrat, per damunt del nivell del Monastir, tan sols havía estat suposada estratigràficament, però, les pacients recerques del P. Adeodat Marcet han pogut arrivar a conquerir notables i relativament abundoses impresions de la *Melania albigensis*, per damunt del nivell de l'Ermita de Sant Miquel, corresponent a la base de l'Oligocènic, segons pogué comprovar Mossèn Faura en una recent expedició a dit lloc; aquesta caracterització paleontològica és de confirmitat amb les relacions estratigràfiques senyalades pel Dr. Almera.

Criptògames de La Renclusa.—De Mossèn Faura és també la nota de les següents Molses i Felguera, recollides per aquest senyor a l'entrada de la gola anomenada Trou de Toro, a La Renclusa, dels Pirineus centrals; les Molses han estat determinades per A. Casares Gil i la Felguera pel Pare Barnola:

Tortula subulata (L.) Hedw.
Didymodon rubellus (Hoff.) *Br. Eur.*
Encalypta contorta (Wulf.) Limdb. (*E. streptocarpa* Hedw.)
Cryptogramma crispa (L.) R. Br.

Aparellament tardoral d'Ofidis.—Durant una excursió feta el passat Març a l'Albufera de La Puebla (Mallorca), recollí en Joaquim Maluquer un *Tropidonotus viperinus* Latr. recent nat, la qual cosa li confirmà, que, a la tardor o començament de l'ivern, no són rars, en regions temperades, els aparellaments d'aquesta serp d'aigua.

Excursions herpetològiques.—El mateix Sr. Maluquer diu haver recollit en la esmentada localitat de l'Albufera, la Tortuga d'aigua dolsa, *Emys orbicularis* Linné, i a les costes de Cabrera la marina, abondant allí, *Thalassochelys caretta* Linné. Aquests exemplars figuren en el Museu de Catalunya.

En una excursió a Banyoles recollí el Sr. Codina, un petit Tritó que sembla ésser *Molge aspera* Dugés, que té en consulta el Dr. Boscà.

Durant una excursió feta per En Josep Maluquer, recollí els Reptlils i Batracis següents, pels voltants de Santa Cristina i Lloret de Mar:

Alytes obstetricans Boscai Lataste
Pelobates cultripes Cuvier
Rana esculenta Linné
Molge marmorata Latr.
Lacerta muralis Lamenti
Tropidonotus viperinus Latr.
T. natrix Linné

Una nova localitat del Zamenis hippocrepis Linné.—En el BUTLLETÍ de l'Octubre darrer donà compte En Joaquim Maluquer de la primera troballa a Catalunya del formós *Zamenis hippocrepis* L., a Vallcarca; fa poc li ha estat remesa pel Germà Sennen una completa *camisa de serp*, de prop de 1,30 m., que fou de un *Zamenis hipocrepis*, trobada per aquell senyor a les Garrigues de Tarragona.

Alguns Reptils i Batracis del Montsec.—Herpetològicament, el Montsec, no ha estat explorat, i si avui podem esmentar qualques espècies d'aquella regió, és pels exemplars que han estat remesos per En Jaume Rosell, d'Ager, col·laborador del Museu de Catalunya. Aquestes espècies són les següents:

Bufo vulgaris Laur.
B. calamita Laur.
Lacerta ocellata Daud.
Tropidonotus natrix streptophorus Seoane
Coluber scalaris Boie
Coronella girondica Daud.
Cœlopeltis monspessulana Hermann.
C. monspessulana Neumayeri Fitz.

La Arctía latreillei i el mètode per a cassar-la

per

I. DE SAGARRA

Una de les famoses troballes del general Dejean en sa estada a Espanya fou la d'aquest preuat Lepidòpter. Com és sabut, dit personatge el comunicà a Godard que el descrigué dedicant-lo a Latreille, sóts la denominació de *Chelonia latreillei.* Durant bastant temps el coneixement de la nova espècie restà incomplet perquè l'exemplar amb que s'havía establert era un mascle, quedant per a resoldre l'incògnita de si la femella seria o no àptera. Els entomòlegs es decantaren pel primer cas, atenent-se a sa semblança amb el gènere *Trichosoma (Ocnogina)*, les femelles del qual eren ja conegudes aleshores. La resolució del fet honora als entomòlegs catalans d'aquella època, ja que el Baró Feisthamel pogué comunicar a la *Société Entomologique de France,* en 1834, la primera femella, mercès a unes crisàlides que li foren enviades per En Marián de la P. Graells, recollides als voltants de Barcelona.

Prop de deu anys més tard, en 1843, el mateix Graells publicà en els Anals de la esmentada societat, una notícia sobre la metamòrfossis d'aquest insecte. Amb l'aplec de dades i minucioses observacions que obtingué després de criar repetides vegades en captivitat a l'*Arctia latreillei* poc resta dir referent a l'evolució de l'eruga, crisalidació i envoltoris crisalidals. Les poques referències que dóna sobre l'insecte perfet són molt justes i s'avenen del tot amb les observacions nostres que motiven la present nota. Graells diu que vola vivament en les hores de més forta calor en qual temps el mascle va cercant la femella amb vol ràpid. Es precisament aquesta indicació que cal aprofitar per a cassar amb no gaire esfors aquest Lepidòpter.

Avans de tot cal obtindre una femella, cosa més fàcil de conseguir criant-la d'eruga. L'època més apropiada per a trobar les erugues de *latreillei* és a últims de juny, perque ja han arribat al màxim de sa creixensa i acostant-se sa crisalidació hom les recull amb més facilitat. Com és polífaga indiquem aquelles plantes que li són predilectes com *Genista hispanica, Scabiosa, Sonchus, Picridium i Plantago lanceolata;* en aquesta darrera l'hem trobada a Santa Coloma de Gramanet. Després de sa crisalidació cal conservar la crisàlida entre molsa i humitejar-la de tant en tant fins al mars o primers d'abril del any següent. Arribada aquesta època, l'insecte romp la coberta crisalidal i assoleix son complet desenrotllament. Si hom té la sort d'obtindre una femella, deu posar-la en una capseta amb tela metàlica o glassa i portar-la a les localitats dels encontorns on atreurà als mascles que volin per allí. Aquesta pràctica la férem amb el DR. ALFRED WEISS, anant a la carena de Vallvidrera a Sant Pere Màrtir. El matí convingut resultà ésser dels més ventosos, i malgrat l'exposició del lloc que amb prou feines hom podia aguantar l'embat del vent, comparegueren alguns mascles, cercant a la femella.

El resultat obtingut pel DR. WEISS que repetí alguns dies aquest mètode demostra que la *latreillei* és un Lepidòpter molt freqüent als voltants de Barcelona. (El primer dia n'agafà 19, altre 34, fins a reunir més de cent exemplars mascles).

Com a resúm podem consignar les següents dades:

1.er La *A. latreillei* God. es abundosa als voltants de Barcelona i són bones localitats les serres de Vallvidrera, Sant Pere Màrtir i Santa Coloma de Gramanet.

2.^{ón} Molts autors (1) en tractar de l'*habitat* d'aquesta espècie diuen que és pròpia de les muntanyes espanyoles. Pel que atany a Catalunya això no resulta cert, perquè si hi està molt dispersa, totes les localitats que coneixem pertanyen a les regions litoral i mitja, mancant en les comarques verament muntanyoses. GRAELLS en son treball abans esmentat, cita com a localitat bona, la Muntanya de Montserrat, i potser aquesta és la causa inicial de l'equivoc a que'ns referim.

3.er *latreillei* God., és una d'aquelles espècies, els mascles de les quals son fortament atrets per les femelles. Un cas semblant hom observa amb altres Heteroceres heliofiles de les serres del Tibidabo, com la *Saturnia pavonia meridionalis* Calb. i les formes indígenes de la *Lasiocampa quercus* L. Els mascles d'aquestes espècies tenen un volar fort i enlairat, ovirant-les hom a bastanta distància; *latreillei* God., en canvi, vola ran de terra i hom no la distingeix fins que és a la vora.

4.^{art} Se dóna també com a característica de la femella, la tendència a l'atrofiament de ses ales; aquest caràcter l'han utilitzat com a principal per a reunir en el gènere *Ocnogyna* Led. les espècies de *Ocnogyna, Trichosoma* i *Pachylischia* (2). Devem fer constar que totes les femelles que hem vist presentaven les ales normalment desenrotllades.

---

(1) STAUDINGER, SPULER, SEITZ.

(2) SEITZ.—*Les Macrolépidoptères du Globe*-1.ere Partie, vol. 2. p. 78.

Plantes recollides durant el curs 1915-16 als entorns de Fortianell

per

R. QUERALT I LL. PASCUAL

Durant el curs de 1915-16, estiguérem en el Col·legi agrícol anomenat «Fortianell», situat entre Figueres i el mar, a uns 5 ó 6 kilometres de Castelló d'Empuries. Aquest Col·legi és dirigit pels G. G. de la Doctrina Cristiana, i durant la primavera, guiats pel Germá Septimin, herboritzàrem per aquelles encontrades.

A continuació donem una llista de les plantes més notables, herboritzades durant el referit curs, amb les respectives localitats i època de recol·lecció. A darrera hora, ens hem assabentat que nostre bon amic el Germá Sennen, ha publicat unes quantes notes sobre la flórula de l'Empordà, i com és natural algunes de les plantes que nosaltres indiquem ell les haurà esmentades; però, no per manca de bona voluntat, sinó de temps, no ens ha estat possible consultar els esmentats treballs.

Clematis recta L.—Closes de la Pastella, Riumors, VI.
Thalictrum minus L.—Estany Pudu, VI.
T. mediterraneum Jord.—Closes de la Pastella, Riumors, VI.
T. flavum L.—Ruimors, VI.
Adonis antumnalis L.—Sembrats de Fortianell, IV.
Ranunculus aquatilis L.—Aigües estanyades de Fortià, V.
R. trichophyllus Chaix.—Recs de Castelló d'Empuries, IV.
R. sceleratus L.—Recs de Fortiá, IV.
R. Sardous Crantz.—Llacs del Far, IV.
R. lingua L.—Closes de la Pastella, Riumors, VI.
R. Baudotii Godr.—Recs de Castelló d'Empuries, VI.
Ficaria Ranunculoides Mœnch.—Llac del Far, IV.
Nigella damascena L.—Camí de Fortiá, VI.
Berberis vulgaris L.—Riu Muga, Castelló d'Empuries, V.
Nymphœa alba L.—Closes de la Pastella, Riumors, VI.
Fumaria spicata L.—Sembrats de Castelló d'Empuries, III.
F. major Bad.—Sembrats de Riumors, III.
Brassica fruticulosa Cyr.—Vinyes de Palau, VI.

Matthiola sinuata R. Br.—Golf de Roses, VI.
Sisymbrium Columnæ Jacq.—Vores de Fortianell, IV.
Nasturtium silvestre R. Br.—Riu Muga, VI.
Alyssum calycinum L.—Camins del Far, VI.
Clypeola Jonthlaspi L.—Camins del Far, V.
Biscutella tarraconensis Sen.—Camins del Far, VI.
Thlaspi perfoliatum L.—Vinyes de Fortianell, IV.
Cakile maritima Scop.—Golf de Roses, VI.
Cistus crispus L.—Puig de Riumors, IV.
C. monspeliensis L.—Puig de Riumors, IV.
Helianthemum guttatum Vill.—Muntanyes de Roses, VI.
Viola tricolor L.—Camps de Riumors, IV.
V. hirta L.—Camps del Far, IV.
Reseda litigiosa Sen. et Pau.—Oliverars de Roses, VI.
Frankenia hirsuta L.—Golf de Roses, V.
Silene Sennenii Pau.—Prats del Far, IX.
S. muscipula L.—Camps de Riumors, V.
S inaperta L.—Riumors, VI.
S. conica L.—Riu Muga, Castelló d'Empuries, V.
S. gallica L.—Sembrats, Fortianell, IV.
Lychnis Flos-cuculi L.—Muntanyes de Roses, VI.
Gypsophila muralis L.—Vinyes de Fortianell, VII.
Dianthus Gautieri Sen.—Lourdes Catalá, VII.
D. Caryophyllus L.—Castelló d'Empuries, V.
Sagina apetala L.—Estany Pudu, Ciurana, IV.
S. maritima Don.—Fortiá, IV.
Alsine tenuifolia Crantz.—Fortianell, IV.
Cerastium glutinosum Fr.—Camins de Vilamalla, VI.
Spergularia salina Presl.—Golf de Roses, V.
S. marginata Fenzl.—Golf de Roses, V.
Linum angustifolium Hds.—Riumors, IX.
L. maritimum L.—Closes de la Pastella, V.
Lavatera Olbia L.—Muntanyes de Roses, VI.
L. arborea L.—Closes de la Pastella, V.
Erodium romanum Vill. var. *tolosanum* Jord.—Cami de Riumors a Vilamalla, III (1).
Hypericum tomentosum L.—Prats de Fortianell, VII.
Oxalis corniculata L.—Riumors, I.
Sarothamnus vulgaris Wimm.—Castelló d'Empuries, V.
S. catalaunicus Webb.—Serra de Cadaqués, VI.
Genista tinctoria L.—Closes de la Pastella, V.
G. candicans L.—Serra de Cadaqués, VI.
Cytisus argenteus L.—Serra de Cadaqués, VI.

---

(1) Aquesta varietat d'arrels grosses i petals morats, es una forma rara a Catalunya, segons ens fou indicát per nostre bon amic Germa Sennen.

C. triflorus L'Her.—Serra de Cadaqués, VI.
Ononis minutissima L.—Camins de Fortiá, V.
Anthyllis tetraphylla L.—El Far, V.
A. cytisoides L.—Serra de Cadaqués, VII.
Medicago marina L.—Golf de Roses, VII.
M. catalaunica Sen.—Camps de Fortianell, V.
M. turbinata W.—Camps de Fortianell, V.
M. truncatulata Gærtn.—Camps de Fortianell, V.
Trigonella Foenum-grœcum L.—Camps de Riumors, IV.
Trifolium arvense L.—Camps de Fortianell, V.
T. scabrum L.—Camps de Fortianell, V.
Tetragonolobus siliquosus Roth.—Prats de Fortianell, V.
Astragalus hamosus L.—Castelló d'Empuries, VI.
A. Stella Gou.—Castelló d'Empuries, VI.
A. Massiliensis Lam.—Golf de Roses, VI.
Vicia Cracca L.—Fortianell, VI.
V. hybrida L.—Camps de Fortianell, VI.
Ervum gracile D. C.—Estany Pudu, Ciurana, V.
Lathyrus Ochrus D. C.—Camps de Fortianell, VI.
L. Aphaca L.—Sembrats de Fortianell, VI.
L. annuus L.—Camps de Fortiá.
Ornithopus perpusillus L.—Serra de Cadaqués, VI.
Hippocrepis glauca Ten.—Camps de Fortianell, V.
H. ciliata W.—Camps del Far, V.
Onobrichys Caput-galli Lam.—Castelló d'Empuries, V.
Potentilla hirta L.—Serra de Cadaqués, VI.
Rosa sempervirens L.—Camps del Far, VI.
R. sepium Th.—Camps del Far, VI.
R. agrestis Savi.—Estany del Far, VI.
Callitriche stagnalis Scop.—Recs de Castelló d'Empuries, VI.
Myriophyllum spicatum L —Recs de Castelló d'Empuries, VI.
M. verticillatum L.—Recs de Riumors, VI
Paronychia argentea Lam.—Llocs estèrils de Fortiá, VI.
Herniaria cinerea D. C.—Camins de Fortiá, III.
Tillœa muscosa L.—Puig de Riumors, III.
Sedum reflexum L.—Muntanyes de Roses, VI.
S. album L.—Muntanyes de Roses, VI.
S. dassiphyllum L.—Serres de Cadaqués, VI.
Orlaya maritima Koch —Golf de Roses, V.
Torilis nodosa Gærtn.—Camps de Fortianell, V.
Bifora radians Bieb.—Camps de Fortianell, VI.
Thapsia villosa L.—Llocs estèrils de Riumors, VII.
Seseli tortuosum L —Serra de Cadaqués, VI.
Tordylium maximum L.—Estany Pudu, Ciurana, V.
Œnananthe fistulosa L.—Recs de Fortiá, VI.
Bupleurum protractum Hoffm. et Lk.—Fortianell, VI.

B. tenuissimum L.—L'Alzina, Far, X.
Ammi majus L.—Fortiá, VII.
A. Visnaga Lam.—Fortiá, VII.
Esyngium maritimum L.—Golf de Roses, VII.
Galium divaricatum Lam.—Camps de Fortianell, VI.
G. Aparine L.—Camps de Fortianell, VI.
Asperula cynanchica L.—Serra de Cadaqués, VI.
Crucianella angustifolia L.—Camps de Fortianell, VI.
Centranthus Calcitrapa Dufr.—Riu Muga, V.
Valerianella olitoria Poll.—Camps de Fortianell, V.
V. discoidea Lois.—Camps de Fortiá, V.
V. pumila D. C.—Camps de Fortiá, V.
Cephalaria leucantha Schr.—Riumors, VI.
Phagnalon saxatile Cass.—Serra de Cadaqués, VI.
P. sordidum D. C.—Lourdes Catalá, VI.
Aster Tripolium L.—Golf de Roses, XII.
Bellis annua L.—Camps de Fortianell, IV.
B. annua L. var. *Donatiana* Sen.—Platges de Castelló d'Empuries, IV.
B. annua L. var. *dentata* D. C.—Puig de Riumors, VI.
Senecio Jacobœa L.—Riu Muga, VII.
S. Doria L.—Closes de la Pastella, Riumors, VII.
Leucanthemum pallens D. C.—Estany Pudu, VI.
Achillea Ageratum L.—Fortianell, VII.
Asteriscus aquaticus Mœnch.—Camps de Riumors, VII.
Inula crithmoides L.—Castelló d'Empuries, XII.
I. graveolens Desf.—Golf de Roses, XII.
I. viscosa Ait.—Golf de Roses, XII.
Pulicaria sicula Moris.—Golf de Roses, XII.
Jasonia glutinosa D. C.—Serres de Cadaqués, VI.
Gnaphalium luteo-album L.—Camins de Fortià, VI.
Filago germanica L.—Camps de Fortianell, V.
Centaurea collina L.—Camps del Far, VI.
C. pectinata L.—Serra de Cadaqués, VI.
C. ochrolopha Costa.—Serra de Cadaqués, VI.
Atractylis humilis L.—Lourdes Catalá, VII.
Catananche cœrulea L.—El Far, V.
Rhagadiolus stellatus Desf.—Camps de Fortianell, IV.
Lampsana communis L.—Perelada, V.
Podospermum laciniatum D. C.—Riumors, V.
Lactuca tenerrima Pourr.—Parets de Fortianell, V.
Sonchus asper Vill.—Recs humits de Fortiá, V.
S. maritimus L.—Golf de Roses, VII.
S. oleraceus L.—Recs de Riumors, VI.
Andryala lyrata Pourr.—Riu Manol, VI.
Scolymus hispanicus L.—Marges de Riumors, VI.

Jasione montana L.—Serra de Cadaqués, VII.
Campanula Erinus L.—Castelló d'Empuries, V.
C. Rapunculus L.—Serra de Cadaqués, VI.
Asterolinum stellatum L.—Riu Manol, V.
Coris monspeliensis L.—Estany Pudu, V.
Anagallis tenella L.—Llac del Far, V.
Samolus Valerandi L.—Estany del Far, VI.
Phylliræa angustifolia L.—Camí de Vilamalla, III.
Erythræa pulchella HORM.—Estany Pudu, Ciurana, VI.
Chlora perfoliata L.—Estany Pudu, Ciurana, VI.
Convolvulus Soldanella L.—Golf de Roses, VI.
Alkanna tinctoria TAUSCH.—El Far, VI.
Echium creticum L.—Serra de Cadaqués, VI.
Myosotis palustris WITHER.—Prats humits de Riumors, VI.
Anarrhinum bellidifolium DESF.—Serra de Cadaqués, VI.
Linaria micrantha SPR.—Riumors, VI.
L. supina MILL.—Fortianell, VI.
L. italica TREV.—Vers Palau, VI.
Veronica Anagallis L.—Recs de Fortianell, V.
Veronica Anagallis L. v. *catalaunica* SEN.—Vers El Far, VI.
V. Anagallis L. var. *Beccabunga* L.—Vers El Far, VI.
Bartsia Trixago.—Castelló d'Empuries, VI.
Orobanche versicolor.—Fortianell, VI.
Lamium flexuosum TEN.—Castelló d'Empuries, III.
Brunella alba PALL.—Estany Pudu, Riumors, VI.
Teucrium aragonense Losc. Pard.—Camins de Fortianell, VIII.
T. Scorodonia L.—Serres de Cadaqués, VI.
Sideritis romana L.—Fortianell, V.
Plantago crassifolia FORSK.—Estany Pudu, Ciurana, V.
P. subulata L.—Serra de Cadaqués, VI.
Armeria majellensis BOIS.—Serra de Cadaqués, VI.
Statice Limonium L.—Golf de Roses, XI.
Kochia prostrata SCHR.—Castelló d'Empuries.
Rumex conglomeratus MURR.—Riumors, V.
R. acetosella L.—Riumors, V.
Thesium divaricatum JAN.—Estany Pudu, Ciurana, VI.
Poligonum maritimum L.—Golf de Roses, V.
Aristolochia longa L.—Camps de Fortianell, VI.
A. Clematitis L.—Camps de Fortianell, VI.
Euphorbia Cyparissias L.—Camins de Riumors, VI.
E. helioscopia L.—Camins de Riumors, VI.
E. mariolensis ROUY.—Camins del Far, V.
E. exigua L.—Camins del Far, V.
E. biumbellata POIR.—Serra de Cadaqués, VI.
E. falcata L.—Camins de Fortiá, VI.
Urtica pilulifera L.—Perelada, V.

Salix vinealis L.—R. Manol, V.
S. incana Schr.—Recs de Fortianell, V.
S. alba L.—Recs de Fortianell, V.
S. cinerea L.—Recs de Fortianell, I.
Ephedra distachya L.—Golf de Roses, V.
Alisma ranunculoides L.—Recs de Riumors, VI.
A. Plantago L.—Recs de Fortià, V.
Triglochin Barrelieri Lois.—Golf de Roses, V.
Uropetalum serotinum Gawl.—Camps de Fortianell, VI.
Ornithogalum narbonense L.—Camps de Fortianell, V.
O. umbellatum L.—Camps de Castelló d'Empuries, VI.
Allium vineale L.—Camps de Fortianell, V.
A. Chamœmoly L.—Llocs esterils de Fortianell, V.
Muscari comossum L.—Recs de Fortiá, IV.
Iris spuria L.—Recs de Fortiá, V.,
I. Pseudo-acorus L.—Recs de Fortiá, V.
Romulea ramiflora Ten.—Fortianell, II.
R. Columnœ Rich.—Fortianell, II.
Spiranthes antumnalis Rich.—Llac del Far, V.
Cephalanthera ensifolia Rich.—Castelló d'Empuries, VI.
Epipactis palustris Crantz.—Closes de la Pastella, V.
Listera ovata R. Br.—Closes de la Pastella, V.
Serapias lingua L.—Estany Pudu, Ciurana, V.
Hydrocharis Morsus-ranœ L.—Closes de la Pastella, Riumors, VI.
Orchis tridentata Scop.—Puig de Riumors, VI.
O. laxiflora Lam.—Llac del Far, V.
O. pyramidalis L.—Llac del Far, V.
O. incarnata L.—Llac del Far, V.
O. bifolia L.—Llac del Far, VI.
O. hircina Crantz..—Llac del Far, VI.
Ophrys tentredinifera W.—Golf de Roses, IV.
O. Scolopax Cav.—Far, V.
O. aranifera Huds.—Golf de Roses, V.
O. apifera Huds.—Vers El Far, VI.
Potamogeton densus L.—Recs de Fortianell, VI.
P. crispus L.—Recs de Fortianell, VI.
P. pectinatus L.—Recs de Castelló Empuries, VI.
Juncus buffonius L.—Estany Pudu, Riumors, VI.
J. lamprocarpus Ehrh.—Riumors, V.
J. compressus L.—Riumors, VI.
Cladium Mariscus L.—Closes de la Pastella, Riumors, VI.
Scirpus palustris L.—Vers el Far.
S. maritimus L.—Castelló d'Empuries, V.
Carex schreberi Schrank.—Riumors, IV.
C. riparia Curt.—Recs de Fortianell, IV.

C. maxima SCOP.—Recs de Fortianell, IV.
C. Linkii SCHK.—Fortianell. VI.
C. pendula GOOD.—Recs de Fortiá, IV.
C. Pseudocyperus L.—Vers Riumors, VI.
Antoxanthum odoratum L.—Puig de Riumors, IV.
Phleum nodosum L.—Vers Palau, VI.
P. Bœhmeri WIBEL.—Vers Palau, VI.
Lagurus ovatus L.—Castelló Empuries, V.
Spartina versicolor.—Castelló Empuries, V (1).
Sporobolus tenacissimus P. B.—Castelló Empuries, V.
Stipa tortilis DESF.—Camins del Far, IV.
Schismus marginatus P. B.—Castelló Empuries, III.
Festuca arundinacea SCHREB.—Fortianell, V.
Briza maxima L.—Muntanyes de Palau. VI.
B. media L.—Muntanyes de Palau, VI.
B. minor L.—Muntanyes de Paláu, VI.
Scleropoa rigida GRIS. var. *racemosa* SEN.—Serra de Cadaqués, VI.
Bromus squarrosus L.—Fortianell, V.
B. secalinus L.—Fortianell, V.
Lepturus incurvatus TRIN.—Riumors, VI.
Melica ciliata L.—Vers el Far, V.
Pteris cretica L.—Girona, XII (2).
Equisetum arvense L.—Recs de Vilamalla, VI.
E. maximum LAM.—Recs de Riumors, V.
E. campanulatum.—Recs del Far.

No volem posar fí a aquest petit catàleg sense mostrar dés d'aquí nostre pregòn agraïment als G. G. SEPTIMIN-DONAT i SENNEN, sobre tot a aquest últim, puix ell ens ha resolt nostres dubtes.

---

(1) Aquesta planta no la poguerem recollir en bon estat, per ésser, segons sembla, molt estimada de les vaques.

(2) Fou trobada aquesta Felguera al peu d'una paret pròxima a un invernacle, probablement escapada de cultiu.

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Paguen **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**, rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**

   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

Amb cubertes	50 exemplars	100 exemplars
1 - 4 planes	**9 ptes.**	**13 ptes.**
5 - 8 »	**15** »	**20** »
8 - 16 »	**22** »	**30** »

Tot autor de treball publicat en el **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir el motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, als preus susdits.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d’Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d’Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d’enguany els jorns:

7 de Gener
4 » Febrer
4 » Març
1 d’ Abril
6 de Maig
3 de Juny
7 d’Octubre
4 de Novembre
2 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà esser consultada els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Totes les remeses amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Felip Ferrer: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Octubre 1917

SMITHSONIAN INSTITUTION
AUG 5 1926
NATIONAL MUSEUM

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.ª — Barcelona

SUMARI: SECCIÓ OFICIAL: Sessió ordinària de 7 d'Octubre de 1917.—Pterophoridæ i Orneodidæ de Catalunya, per *I. de Sagarra.* — De re herpetològica, per *Joaquim Maluquer.* —Contribució a la Flora Balear, per *En Llorens Garcias Font.*

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Època Barcelona, Octubre, 1917 Any XIV — Núm. 7

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 7 D'OCTUBRE DE 1917

Presidència de Ignasi de Sagarra
President

En la Biblioteca del Museu Martorell i assistint-hi el socis Srs. Barnola, Bataller, Calzado, Codina, Folch (Manuel), Font Quer, Maluquer (Joaquím), Maluquer (Josep), Pau, Rosset (Guillem), Rosset (Odon Carles), Sagarra i Zariquiey, el President obre la sessió a dos quarts de dotze del matí.

El Secretari llegeix l'acte de la sessió anterior, que és aprovada per unanimitat.

Tot seguit el President, amb paraules de condol, dona compte de la mort del P. Merino, S. J., autor de la *Flora de Galicia,* i del P. Félix M.ª de Barcelona, caputxí, recent entrat en nostra Societat.

Proposta de socis.—Els Srs. Barnola, Codina i Sagarra, presenten per a soci numerari a En Prudenci Seró Navás, Metge; i els Srs. Barnola, Codina i Bataller a En Josep Broquetas, que estudia Geologia.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Sobre qualques plantes interessants.—El P. Barnola participa, com a resultat d'una excursió verificada amb el P. Navàs, els primers jorns de Juliol, des d'Andorra a Sant Joan de l'Erm, qualques plantes interessants per sa raresa en nostra terra o per les poques cites precises que d'elles en tenim. En el camí de Sant Joan Fumat fins a Ars trobà alguns peus de *Lavandula latifolia* Vill., amb les flors blanques, per tant var. *flore albo,* observant en tots els peus de dita varietat un principi de clorossi; era abundant el *Linum viscosum* L., que Costa diu haver recollit en terrenys caliços, en detritus piçarrencs. La espècie deuria ésser conreada en els jardins; en resultaria una planta força ornamental aixís per la grandària com per la bonica color rosa de ses flors. Enfront de les bordes que hi ha poc avans d'arribar al «ras de Conques» recollí molts peus de *Botrychium Lunaria* Sw., var. *tripartitum* Moore (*), més una altra citada per Goldschmidt, pro no denominada, que s'en podria dir *multipaniculata* per les dos panícules d'esporangis que acompanyen a la principal. De Sant Joan de l'Erm mostra una fronde rara de *Polystichum lonchitis* (L.) Roth., que deu referir-se segons Christensen a l'híbrit *Polystichum lobatum* × *lonchitis* (Murbeck) = *Aspidium illyricum* Borbás = *Aspidium lonchitis* × *lobatum* Asch, i definitivament, si atenem els quadros de Goldschmidt: *P. lobatum* × *perlonchitis* Christ..; de les encontrades de Sant Joàn, prop del Barranc de la Pega, el *Gnaphalium supinum* L., v. *pusillum* Wk., difícil de regoneixer degudament per sa extrema petitesa; del lloc proper anomenat Comes de Rubió cita la *Listera cordata* (L.) R., Br. no coneguda fins fa poc d'Espanya; d'ella diu En Willkomm: «in Pyreneis gallicis, probabiliter etiam hispanicis»; es desenrotlla entremig dels *Sphagnum* soplujada sota el *Rhododendron ferrugineum* L, on víu com a especie, s'aprofita dels troncs podrits del Pi negre, *Pinus montana* Duroi; dalt de les Comes tocant les congestes, alguna ben bé de 150 m. de llargada, recort d'una antiga gelera de la que resten preciosos monuments per a l'estudi geològic, hi havía la *Reseda glauca* L., espècie eminentment alpina, i la *Cryptogramme crispa* (L.) R. Br., de la forma anotada per nosaltres com a varietat nova a Soldeu, Andorra (Butll. de Des. 1916), en les escletxes de les llicorelles que integren aquella muntanya.

En la illa que forma a la Seu la bifurcació del Segre, recollí abundosament la *Conyza Naudini* Bonnet, i la *Oenothera stricta* Ledeb., naturalitzada.

De la excursió verificada a Roses amb els alumnes de l'Escola d'istiu i personal tècnic afecte a la secció oceanogràfica de la Junta de Ciencies Naturals, cita el *Myrtus communis* L., trobat en la badía de Canyelles, molt aprop de l'aigua; la var. *obovata* Viv. del *Asplenum lanceolatum* Huds. en la part de costa nomenada «Tudela», la qual cosa allarga la àrea de aquesta forma salabrosa, sols citada de Cadaqués; la *Osmunda regalis* L., una mata petita collida en un dels revolts de la carretera de Roses a Cadaqués, provinent, pot ésser, d'espores del bosc espès que's veu en la part oposada, localitat que caldria explorar; i l'Ala d'Angel, *Acanthus mollis* L., trobat a les vores de la mateixa carretera.

(*) Deuria dir-se *tripartita.*

Una nova localitat de la Coronella girondica.—El mateix P. Barnola, comunica la troballa d'aquesta Serp a la pujada de La Farga (Andorra) cap a Sant Joan Fumat, un exemplar jove.

Sobre un Ortòpter curiós.—Pujant de la Farga (Andorra) a Sant Joan Fumat, el P. Barnola descubrí la *Ephippigera Cunii* var. *jugicola*, de color negra, en tanta abundància, que hom la trepitjava pel camí. Es una localitat interessant per a la caça d'Ortòpters.

Comunicació entomològica.—El Sr. Codina comunica les següents dades:

Dromius agilis a. *bimaculatus* Latr. et Dej. (Col. CARABIDÆ Lebiinae) trobat a Castellbó (Ll.), 20. VII. 16 i Sant Joàn de l'Erm (Ll.), 21. VII. 16, és nou per a Catalunya. Graells (Cat. Cuni) cita *D. agilis* F. dels Pireneus de Catalunya.

Dromius melanocephalus Dej. ha estat trobat a Sant Llorens de Morunys (Ll.), 29. VII. 09. Graells (Cat. Cuni) el cita de Catalunya sens local·litat precisa.

Bembidion dalmatinum v. *africanum* Netol. (CARABIDÆ Bembidiinae). Manresa (B.), VII. 16 (R. Molist leg.) és nou per a Catalunya i probablement per a la fauna palearctica puix no consta en el Catàleg Reitter (1906). L'ha vist el P. de la Fuente.

El mateix senyor presenta uns pàmpols de figuera *(Ficus carica L.)* atacats per l'Hemipter Coccidit *Ceroplastes rusci* L. i unes fulles de Llimoner *(Citrus limonum)* parasitades per *Lecanium oleae* Bern.. El *C. rusci* ja és conegut d'Espanya com paràsit de *Ficus* però no deu ésser citat particularment de Barcelona i això és útil d'ésser consignat dada la importància que avui és donada a l'estudi de la fitoparasitologia i teratologia vegetal. És de remarcar la predilecció del *Ceroplastes* per instal·lar-se especialment i quasi únicament en els nervis de la fulla i no en el parenquima, per ésser aquells més rics de sava, emprò també ataca brots i fruits.

El *L. oleae* que també parasita aquí al Taronger, Mandarí, Llimoner, Codonyer, etc., no és citat en la obra clàsica de Lindinger (Die Schidläuse [COCCIDÆ]) com perjudicial als *Citrus* d'Espanya i sí de Sicília, Sud Fransa i Itàlia. En la petita branca parasitada que presenta el Sr. Codina, cal observar també els capolls de la eruga de la papelloneta *Thalpochares (=Coccidiphaga* Spul.*) scitula* Rbz. que viu precisament de *Ceroplastes* i de *Lecanium* i que s'ha preparat allí un refugi per a passar l'hivern crisalidantse i eclosionar pel Maig, aparellar-se i depositar els ous entre les colònies dels coccidits per a que visquin d'elles les petites eruges.

Notes mastològiques.—Es dóna compte de una comunicació del senyor Aguilar-Amat, en la que manifesta que el mamífer trobat per En Josep Maluquer a Santa Cristina de Lloret, resulta ésser, no *Crocidura fodiens,* com diu en la Secció Oficial del *Butlletí* del mes de Juny, sinó *Crocidura russula pulchra* Cabrera, forma pròpia de la Península Ibèrica, de la *Crocidura russula* de l'Europa central. Els principals caràcters que serveixen per a distingir els genres *Crocidura* Wagler i *Neomys* Kaup, a que pertany l'espècie *fodiens,* són els incisius. En el primer gènere són blancs i en el segón tenen la punta vermella; també les orelles són de tamany diferent, grosses en el primer i petites i quasi amagades entre el pelatge en el segón. Ademés el *Neomys fodiens* (Schr.), no trobat amb certesa a Catalunya més que a Espinelves, (Montseny), es propi del districte pirenàic i habita en les valls altes i no a la vora del mar.

També diu que del Sr. Maluquer i Rosés (Joan), ha rebut el Museu de Ciències Naturals tres *Arvicola sapidus* Miller, (2 femelles i 1 mascle), un *Epimys norvegicus* (Erxl.), un *Pitymis ibericus*, forma que no s'ha pogut determinar encara, i dos *Epimys* joves, procedents de Collfret (Ribera del Segre).

Dos Gordius de Catalunya.—Del mateix Sr. Aguilar es la següent nota: Els *Gordius* son cucs nemathelmintos nematodes, caracteritzats per son còs filiforme, molt llarc i gaire bé sempre molt prim, amb els dos extrems apenes diferents del reste del còs i amb els teguments elàstics i resistents.

En llur estat adult els manca completament l'aparell digestiu i la boca i còs, viuen en els rius, estanys i basses d'aigua clara i fresca, on formen sovint nusos molt enredats, (circumstància aquesta que va servir a Linné per a donar-hi el nom genèric que porten) i passen llurs primers estats paràsits de peixos i artropods, aitals com larves de dípters, ortòpters, coleòpters i aràcnids.

Dés de molt antic són coneguts aquests animals que abonden bastant en les aigües límpides procedents de la fosa de les neus i per sa similitut amb una crin de caball han donat lloc a la llegenda de que son crins que amb l'acció del aigua s'han animat i convertit en petites serps; aquesta idea està bastant arrelada avui en dia i en algunes comarques com a l'illa de Cuba els hi dihuen «culebrita de la crin».

De les excursions d'aquest passat istiu han arribat al Musèu de Ciències Naturals de Barcelona, dos exemplars de *Gordius* que semblen pertànyer al gènere que ens ocupa i a dugues de ses espècies, que són:

Gordius tolosanus (Dujardin) ? mascle, que fou recollit per D. Salvador Maluquer a la Pobla de Segur en el riu Noguera Pallaresa a uns 7 metres de profunditat.

Gordius gratianopolensis (Diesing) ?, mascle, recollit pel Germà Sennen, a Llívia, en la província de Girona.

Totes dugues espècies no havien sigut citades fins are a Catalunya (que hom sàpiga), segurament no per no haver estat trobades, sinó per no haver donat cap importància a llur troballa.

La classificació d'aquestes espècies és provisional, doncs per a poder determinar sense cap dubte les espècies d'aquest gènere, hom te d'examinar llur epidermis amb 400 a 500 auments. Malgrat això als caràcters visibles directament i amb l'auxili dels microscopis de dissecció i amb el binocular semblen ésser els de les espècies citades.

La Chrysaora mediterranea Pér. et Les. a Catalunya.—El Sr. Maluquer (Josep) dóna compte de que la medusa esmentada en la sessió de juny procedent de Cadaqués, és la *Chrysaora mediterranea* Per. et Les., que es presenta en grans bandades en nostra costa, sobretot des de Blanes al Rosselló. La seva presència es curta, no durant en general més de 20 a 30 díes, de mitjans de Maig a mitjans de Juny. En l'Aquarium marí de la Junta de Ciencies Naturals, visqueren 48 hores, dos formosos exemplars procedents de Blanes.

Fins ara havía estat citada a Marsella i Nizza del Mediterrà occidental, Trieste i Lessina en l'Adriàtic, i Corfú i Smirna en el Mediterrà oriental. A Napols és raríssima.

Insectes nous per a Catalunya.—El Sr. Zariquiey comunica:

Cercyon melanocephalus L.—Capdella, VIII-16.

Heterhelus solani Her.—Caldes de Bohí, VIII-16.

Melandrya caraboides L.—Montseny, 12-VI-16.

Luperus alpicus v. *diniensis* Guill.—Nou per a Espanya. Citat per Reitter de: Gallia, Alps. Caçat pel Sr. Sangenís a Caldes de Bohí, VII-16.

Hylastes angustatus Herbst.—Castelldefels, 30-II-16.

Aphodius montanus Er.—Nou per a Espanya. Citat per Reitter: Turquía meridional, Alps occidentals. Caçat pel Sr. Zariquiey a Caldes de Bohí, VII-16.

Anomala aenea a. *bicolor*.—Torre Capdella, VIII-16.

Cavernícoles catalans.—El mateix Sr. Zariquiey, comunica:

Speonomus Delarouzeei-catalonicus Jean.—Cova de Rialp, prop de Ribes, IX-17.

Perrinella Faurai Jean.—Cova de Rialp, prop de Ribes, IX-17. Junt amb l'anterior.

Troglocharinus Ferreri Reit.—Cova Fosca, de Gavà. Jeannel trobà únicament en aquesta cova restes d'aquests interessants cavernícoles. En una primera visita que hi feu el Sr. Zariquiey, el 15-IV-17, trobà únicament uns èlitres. Visitada novament per A. Guimjuan, el 30-IX-17, pogué capturar dos exemplars.

Comunicacions herpetològiques. — El Sr. Maluquer (Joaquim), dóna compte de diverses notes herpetològiques, algunes de les quals van publicades apart. Esmenta aixi mateix, que el Sr. Aguilar Amat remeté amb destí al Museu de Catalunya un bon exemplar de *Vipera aspis* L. de Benasc i que el Sr. Regidor, En Bofill i Matas, feu donació al Museu de un formós exemplar de *Vipera Latastei* Boscà, que donà a llum quatre petits escorsons dins el mateix pot de vidre on fou col·locada i on morí després.

Dues Fanerógames noves per a Catalunya.—El Sr. Font Quer, comunica haver herboritzat al Montsec d'Ares (Lleida), a les garrigues de la Vall d'Ager, la *Euphorbia pauciflora* Duf. La forma del Montsec és angustifolia, igual als exemplars que son conservats en l'Herbari Quet, de la Facultat de Farmàcia, procedents de Nabarra (leg. Casaviella); les formes de Monreal del Campo (leg. Benedicto, in Herb. Mus. Cat.) i la de Calatayud (leg. C. Vicioso, in Herb. Mus. Cat.) son latifolies. La *Euphordia pauciflora,* no ha estat fins ara citada de Catalunya.

Ara darrerament, pel Juny, herboritzà a Reguers, pr. Tortosa, l'*Hypericum pubescens* Bois, forma pròxima a l'*H. tomentosum* L., del sud de la Península; difereix d'aquest darrer, per la pubescència subtomentosa que revesteix troncs i fulles, pels sèpals aguts, pels pètals més grans, etc. Es nou també per a Catalunya.

Contribució al coneixement de la Flora balear.—El Sr. Font Quer, presenta un treball del Sr. Garcías Font, sobre plantes dels voltants d'Artà.

Pterophoridæ i Orneodidæ de Catalunya.—El Sr. Sagarra presenta un treball sobre aquests interessants lepidòpters, que va publicat apart.

Finalment, el Sr. President diu unes paraules de comiat al Sr. En Carles Pau, soci honorari de la Institució, que assisteix a la sessió, i el senyor Pau contesta agraïnt les manifestacions de la Presidència i encoratjant a tots. I no havent-hi altres assumptes que tractar, és aixecada la sessió prop la una de la tarda.

Pterophoridæ i Orneodidæ de Catalunya

per

I. DE SAGARRA

Les espècies que consignem en aquesta llista són un recull del material nostre procedent de les excursions realitzades a diversos indrets catalans, aplegant-les amb algunes que ens ha comunicat nostre amic i company N'ASCENSI CODINA; el material que procedent de les darreres excursions entomològiques del Laboratori d'Entomologia, forma la base de les col·leccions del Museu de Catalunya, ens ha permès augmentar les dades geogràfiques d'algunes formes. Demés, totes aquelles que es troben al Catàleg d'En Cuní i Martorell han estat revisades, posant-les d'acord amb la nomenclatura moderna.

Per a ordenar la llista següent hem seguit la publicació de MEY-

RICK, *Pterophoridæ* i *Orneodidæ* que forma part del *Lepidopterorum Catalogus*, editat per WAGNER.

Fem constar també la col·laboració de l'eminent especialista ABBÉ J. JOANNIS, qui ha estudiat les formes dubtoses.

PTEROPHORIDÆ

Trichoptilus paludum ZELL.
Aciptilia Paludum ZELL., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg. 204.
Vola al Coll. Maig (CUNÍ); Empalme, V-1883. (CUNÍ) (1).
Catalunya (SPULER, Die Schmett. Europ., p. 235).

Trichoptilus siceliota ZELL.
St. Pere de Vilamajor, VII-09.

Oxyptilus laetus ZELL.
Caldes de Malavella, V-1882 (CUNÍ) (1).

Oxyptilus hieracii ZELL.
Oxytilus Hieracii Z., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàgina 202.
De maig a setembre. Les erugues sota les fulles de *Hieracium*. (CUNÍ).

Oxyptilus distans ZELL.
Sta. Coloma de Gramanet, istiu 09.
Sant Pere de Vilamajor, VIII-13.

Oxyptilus parvidactylus HAW.
Sta. Coloma de Gramanet, istiu 09.

---

(1) (1) Cuní i Martorell—Excursión entomológica a varias localidades de la provincia de Gerorona «Anal. Soc. Esp. Hist. Nat». Vol. XIV, 1885.

Platyptilia acanthodactyla HB.

Amblyptilia Acanthodactyla HB., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg. 202.

Sant Pere de Vilamajor, VIII-11; Sta. Coloma de Gramanet, 7-IX-09 (S. Maluquer); Vores del riu Besós, 2-VII-11 (A. CODINA), in Museu de Catalunya; Mongat, 22, VI-10 (A. CODINA), in Museu de Catalunya.—Betlem (camí del Tibidabo, i Sant Genís, etc.) maig a octubre, éssent abundant a la tardor. (CUNÍ).

Alucita spilodactyla CURT.

Aciptilia Spilodactyla CURT. in CUNÍ I MARTORELL Cat. Lep. pàg. 203.

Pel maig. L'eruga, sobre *Echium?* (CUNÍ).

Alucita pentadactyla LINN.

Aciptilia Pentadactyla L., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg. 203.

La Garriga IX-12; Sant Pere de Vilamajor, XIII-10; Sta. Coloma de Gramanet, istiu i tardor 07; Olot, 24-VII-10 (A. CODINA); Vall d'Aran, VII-09 (M. LLENAS); Besós, V, VIII, (CUNÍ).

Es la més freqüent del gènere.

Alucita adamas CONST.

Serra de Can Balasc (Vallvidrera), 10, V-10.

Espècie interessant que fou descrita al «Bull. de la Soc. Entom. de França» en l'any 1895, per CONSTANT. La localitat clàssica són els turons de l'Estèrel, on vola pel maig i després al setembre. L'eruga hi viu al març i juny, alimentant-se de la *Staehelina dubia*.

Alucita baliodactyla ZELL.

Aciptilia Baliodactyla ZELL., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg, 203.

Vola pel mes de maig. Es rara (CUNÍ).

Alucita xanthodactyla TR.

Aciptilia Xanthodactyla TR., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg. 203.

A Catalunya. No l'he vista (CUNÍ).

Alucita icterodactyla MANN

Aciptilia Icterodactyla MN., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg. 203.

Sant Pere de Vilamajor, VII-09; Sta. Fe, Montseny, VII-16. (Col. Museu de Catalunya); Cervera, 15-VII-16 (F. VILA). Catalunya (WOCKE), segons CUNÍ.

Freqüent en les artigues i falguerars de les terres muntanyoses. L'àrea d'aquesta espècie és bastant limitada. SPULER, diu: Es troba a Còrcega i Sardenya, Catalunya i Portugal.

Alucita tetradactyla LINN.

Aciptilia Tetradactyla L., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg. 204.

Guardiola-Bagà, 30-VI-10; Sant Joan de l'Erm, 18-VII-14; Cervera, 20-V-16 (F. VILA).—Comuna i abundosa dugues vegades a l'any; al maig i juny i després pel setembre i octubre. L'eruga sobre el romaní. (CUNÍ).

Adaina microdactyla HB.

Leioptilus Microdactylus HB., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg. 203.

Vola al Coll. Juliol (Cuní).

Pterophorus monodactylus LINN.

Sta. Coloma de Gramanet, 20-VIII-16; Sant Pere de Vilamajor, IX-12; Voltants de Barcelona, Carmel, 29-X-15 (A. CODINA); Masnou, 22-V-10, 4-VII 11, 10-VI-12 (A. CODINA); Mongat, 23-IV-10 (A. CODINA). «Parada als brins de les herbes altes. Llocs secs» (1).

---

(1) CODINA - Lepidópteros heteroceros de Catalunya. «Bol. Soc. Arag. de Cien. Nat.» Vol. XIII (1914), p. 89.

Marasmarcha phœodactyla HB.

Voltants de Barcelona VI-10; Sant Pere de Vilamajor, VII-09. Pocs exemplars no gaire ben conservats, per la qual causa la denominació específica resta dubtosa.

Stenoptilia pelidnodactyla STEIN

Mimœseoptilus Pelidnodactylus STEIN, in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg. 202.

A Catalunya (Himmighoffen), segons CUNÍ.

Stenoptilia bipunctidactyla HAW.

Mongat, 10-VI-10 (A. CODINA).

var. *aridus* ZELL.

Sant Joan de l'Erm, 18-VII-14.

Stenoptilia zophodactyla DUP.

Sta. Coloma de Gramanet, istiu 1907.

Stenoptilia pterodactyla LINN.

Pterophorus Pterodactyla HB., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg. 203.

Sant Pere de Vilamajor, VIII-11; Montserrat, VI-1877 (1). «Calella, Barcelona. Istiu i tardor. Comuna. Sembla que l'eruga viu sobre *Convolvulus*.» (CUNÍ).

Agdistis tamaricis ZELL.

Agdistis tamaricis Z., in CUNÍ I MARTORELL, Cat. Lep., pàg. 202.

Vola al Besòs i Llobregat, maig a octubre. L'eruga sobre *Tamarix*. (CUNÍ).

---

(1) CUNÍ I MARTORELL.—Excursión entomológica a la montaña de Montserrat. Barcelona, 1879.

ORNEODIDÆ

Orneodes desmodactyla Zell.
Masnou, 17-i-12 (A. Codina).

Orneodes grammodactyla Zell.
palodactyla Zell.
Sta. Coloma de Gramanet, istiu 1907.

Orneodes Hexadactyla Linn.
Alucita Hexadactyla L., in Cuní, Cat. Lep., Martorell, pàg. 204.
Montgat, 28-xi-10 (A. Codina); Montserrat, 14-viii-10 (A. Codina). «Vola tot l'any en llocs frescos i ombrívols, a redós del sol, de l'aire, coves, cellers, estables, etc.» (Codina lloc. cit.) maig, juliol i agost (Cuní).

Les formes esmentades són en nombre de vintisis, de les quals no sabem que s'hagin citat a Catalunya les deu següents:

T. siceliota
O. distans
O. parvidactylus
A. adamas
M. phaeodactyla
S. bipunctidactyla
S. bipunct. var. aridus
S. zophodactyla
O. desmodactyla
O. grammodactyla palodactyla

De re herpetològica

per

JOAQUIM MALUQUER

I. EXCURSIÓ A SANTA FÉ DE MONTSENY (CATALUNYA)

Durant l'excursió científica colectiva a la Vall de Santa Fè organitzada per la Junta de Ciències Naturals de Barcelona, en 13 d'agost prop-passat ens fou possible recollir els reptils i batracis que indiquem a continuació:

Tropidonotus natrix Linné. Un exemplar molt jove, amb la col·loració tipica i el collar característic.

Anguis fragilis Linné. Abundant, recullits molts exemplars de gros tamany.

Lacerta muralis Laurenti. Abundant en molt diferentes col·loracions.

Alytes obstetricans Boscai Lataste. Agafat un exemplar.

Rana agilis Thomas. Abundant, amb una col·loració tirant a vermellosa. Es la tercera localitat catalana d'aquesta especie. (1)

Salamandra maculosa Laurenti. Abundant, sobretot en estat larvari en totes les fonts, recs, etc.

Salamandra maculosa Molleri Bedriaga. Un exemplar. Aquesta varietat estava esmentada de Ribes. (2)

Molge marmorata Latreille. Abundant en estat larvari, en basses, rieres, junt amb les larves de *Salamandra maculosa*.

De Gualba i de la mateixa excursió, podem esmentar:

Psammodromus algirus Linné. Abundant.

Bufo vulgaris Linné. Abundant.

Hyla arborea meridionalis Boettger. Abundant.

---

(1) Butlletí Institució Catalana d'Historia Natural. Octubre 191

(2) Butlletí Institució Catalana d'Historia Natural. Octubre 191

II. LA HYLA ARBOREA LINNÉ A CATALUNYA

La forma comú a Espanya de la formosa reineta es la *Hyla arborea meridionalis* Boettger. La forma típica, caracteritzada per la presencia d'una ratlla lateral grisa, bruna o negra vorejada de blanc o de groc superiorment, i la qual ratlla forma un bucle dirigit en avant i cap enlaire en la regió lumbar, no estava esmentada de Catalunya. El Dr. Boscà, en carta, me comunicà haver-la recullit a Cambrils i ara la podem citar de Pobla de Segur (Lleida) d'on el meu germà Salvador m'en remeté diversos formosos individuus en Maig del corrent any.

III. SOBRE ALGUNES VARIACIONS DEL COLUBER SCALARIS BOIE A CATALUNYA

Es el *Coluber scalaris* una de les serps més exteses de la Europa meridional, trovant-se arreu de Catalunya. Entre els exemplars catalans darrerament rebuts en el Museu de Catalunya, n'hi figuren tres d'interessants per sa col·loració o taques. Dos d'ells procedeixen de la serralada del Tibidabo i son donatiu d'un súbdit alemany.

. Aquests dos individuus son remarcables per tenir les dos ratlles dorsals de color bruna sobre fons assalmonat, en lloc d'ésser sobre fons blanc brut o brú clar, com la totalitat d'exemplars adults estudiats per mí fins aquesta data. Aquesta col·loració rosada del fons es la que Vandoni (1) indica per a els exemplars italians.

El tercer individuu es donatiu del enginyer alemany Kubesch, procedeix de Raymat (Lleida) i es notable per que l'exemplar adult que mideix 1,10 m. conserva exactament les taques de jove çò que en els adults superiors a una llargada de uns 50-60 c/m , no haviem vist mai.

Creiem d'interès anotar aquestes formes amb que a Catalunya es presenta el *Coluber scalaris* per quant aquesta serp és tinguda per la més constant fins al punt de no haver-hi descrita cap forma determinada ademés de la típica.

---

(1) Rettili d'Italia. pág. 191.

IV. SOBRE TORTUGUES DE CATALUNYA I MALLORCA

Durant l'istiu passat hem rebut en abundancia individuus joves i adults de *Clemmys caspica leprosa.* Boscà (in litt.) enviats des de Port-Bou pel farmacèutic d'aquella població En F. de Budallés. Les localitats exactes son Coll de Banyuls, Torrentada de Sant Enric i Cap de Creus. En la Torrentada de Sant Enric recullí dit senyor una tortuga terrestre que resultà ésser una formosa femella de *Testudo graeca.* Anotem el fet, tot suposant que deu tractar-se d'un exemplar fugitiu d'algun jardí.

De S'Albufera de La Puebla, (Mallorca) hem rebut també en abundancia *Emys orbicularis* Linné, que ja teniem de la mateixa localitat, i que conservem vius en aquaterraris del Museu de Catalunya.

Hem rebut també dos *Testudo graeca* de Puig de la Murtra (Artá, Mallorca) localitat, on En Boscà en recullí diversos exemplars en excursió feta l'any 1880.

V. UN DERMOCHELYS CORIACEA LINNÉ, JOVE, DE FERNANDO PÓO

El 24 de septembre prop-passat el P. López Alijarde, Missioner, ens entregà per a sa determinació dos tortugues marines molt joves procedents de Fernando Póo.

Una de elles era una nou nada *Chelone mydas* i l'atre un petit *Dermochelys coriacea* que mideix 117 m/m de la punta del morro a l'apex de l'escut. Aquesta especie de tortuga marina es rara i avui dia potser entre tots els Museus d'Historia Natural no son lluny de 50, en més o en menys, els exemplars conservats.

En el Museu de Catalunya n'hi hà un sol exemplar de 1,800 m. procedent de les costes de Mallorca. Amb el motiu d'haver arribat a nostres mans un individuu jove de *Dermochelys* recordem el fet rar i curiós de que cap exemplar entre uns 12 c/m. i 90 c/m. ha pogut ésser mai agafat. El no trobar exemplars inferiors a 90 c/m. donà lloc a la creensa, en un temps molt general entre els herpetòlecs, que aquesta curiosa especie anava desapareixent, emperò més tart s'abandonà tal creensa pel fet d'haver-se descobert el lloc on anava a criar, o sigui les platges arenoses de la costa del Brazil, Illes Bahamas i

Tortugues al igual que altres tortugues marines. La troballa de exemplars inferiors a 12 c/m. confirmà que el llaüt, nom vulgar amb que la tortuga coriacea es coneix, no desapareix, però continua essent rar que entre 12 i 90 c/m no s'en trobin exemplars.

Tot quan es refereix a l'especie que ens ocupa, té un alt interès cientific, puix avui encara no està ben determinada la posició relativa de la família *Sphargidae*, en el sistema, aixís com tampoc les afinitats del sub-ordre *Athecae,* havent estat molt estudiada per moltes autoritats en materia herpetològica com son: Cope, Dollo, Van Bemmelen, Case, Boulenger, Baur, Gadow i Dames, havent sentat cada autor la corresponent teoria sobre antiquitat i afinitats de la família *Sphargidae.*

L'exemplar jove que ens ocupa, probablement no procedeix de cap de les localitats indicades per a la reproducció, sinó d'alguna platja arenosa, de la costa africana, puix no es fàcil que per a la dificultat de les corrents hagués pogut atravessar l'Atlàntic, ademés de la consideració de que lluny de tota protecció del litoral, hauria sigut presa fàcil, en tan llarg viatge, de les aus marines o dels grans peixos.

També fem notar que tota l'armadura del jove exemplar que ens ocupa, està coberta de petites plaques còrnees de uns 2 m/m. quadrats, algunes de les quals han caigut a causa de que estàn en el mateix pot la esmentada *Chelone mydas,* i haver-se fregat els escuts.

Barcelona, 1 Octubre 1917.

Contribució a la Flora Balear

IV

Plantes dels voltants d'Artá i Capdepera

per

EN LLORENS GARCIAS FONT

Seguint el treball comensat per ajudar a l'estudi i coneixement de la Flora Balear, donaré compte del que he anat posant en el meu herbari, durant els anys transcorreguts d'ensà de la meva derrera contribució. (Veg. Butll. Inst. Cat. d'H. N., any 1909, pàg. 57).

He seguit trescant per plans i muntanyes, comes i cingles, colls i comellars, horts i ermassos, cercant sempre qualca floreta que vengués a sorpendre'm i donar novedat a la nostra poc estudiada flora, i, no han estat infructuoses les meves passes, una partida d'agradables passeigs m'han proporcionat una partida també, d'espècies poc conegudes o ignorades de Mallorca.

En aquesta nota he de rectificar algunes espècies publicades en les anteriors, com a observades per mi, i de les quals un estudi més detengut, m'ha fet veure l'equivocada que era la seva determinació. Aquestes espècies, son: el *Ranunculus nodiflorus* L. desaparegut del meu herbari, *Fumaria media* LOIS., que ha resultat la *muralis,* SOND. i l'*Spartium junceum* L., que tampoc el tenc, anotades en el Butll., any 1905, pàg. 40.

Els estudis d'aquests anys, m'han fet veure, que el veinadatje d'aquest recó de Mallorca amb Menorca, no es estrany a la seva flora i mos reserva agradables sorpreses, les quals anirem descubrint, tant com penetrem en el seu estudi. Avui ja, amb el cabal recuít en les meves excursions, se pot afirmar la seva semblansa.

L'any 1915, dia 8 de Juny, anant a l'Ermita de Betlem per Ca'n Canals, adins la torrentera vaig trobar la *Lavatera olbia* que no puguí comprovar per falta de medis; dia 10 del mateix mes, la trobí dins la torrentera, entre S. Sanxos i Son Pussa, i sospitant si era planta de muntanya que l'aigua havia arrastrada an el comellar, l'any 1916 en el mateix mes la vaig cercar i trobar abundant per la muntanya de Son Pussa; per assegurar-me de la bondat de l'especie, la vaig remetre an el G. Sennen, el qual trobant-hi dues formes distintes me demanà exemplars pel seu estudi.

Pel Maig del 1915, a Sa Corbaya, trobí una *Silene* que ha resultat ésser forma de la *coarctata,* també en estudi.

A Sos Sanxos, dins el corral de figueres de moro (1), dia 18 de Juny de 1915, me sorprengué una ornamental labiada, de 1'80 d'alçada, amb ses flors blanquinoses tacades de pics porpra; es una rassa també en estudi de la *Nepeta cataria* (G. SENNEN); seguint així podria anomenar altres i altres especies desconegudes per mi, o duptoses, o determinades després de gaudir de la seva trobada, com el *Jasminum fructicans* a les montanyes de Sa Alcaria Vella, el *Linum maritimum* a Sa Torre de Canyamel, la *Vicia atropurpurea, Poterium Mauritanicum,* etz., però estant unes en estudi, no convé donar-ne compte i les altres per evitar repeticions, ja que van continuades en la llista següent.

He de dar les més corals mercès an el G. Sennen per l'ajuda i l'ensenyansa que m'ha donades, comprovant i rectificant una partida d'especies, deixant per ell el fer la ressenya de les crítiques, una vegada estudiades.

LLISTA D'ESPECIES

Adonis autumnalis L.
Ranunculus Boudotti, GODR. y *terrestris,* GR. et G. ab.
» *trilobus,* D. C.—30 4 15.
» *parviflorus*, L.—26-4-15. ab. N. v. Pèl de moix.
» *Sardous,* CRANTZ. d'*intermedius,* POIR.—20-v-16.
» *muricatus*, L.—v-1915. ab.
» *bulbosus,* L. subs. *Alceœ* Wk.—22-v-15, a Na Vergunya, S'Ermita de Betlem.
» *macrophyllus*, DESF.—12-v-15, Torrent de Na Verra.

---

(1) A totes les possessions i cases de fora vila hi hà, aprop de la casa, un tancat, mes o menos gran, plantat de figueres de moro, les quals estàn defensades del bestià, i son avinent per la recol·lecció de l'abundant fruit, que serveix d'una manera especial per a engreixar els porcs.

Ranunculus nemorosus, D. C. rassa *R. aureus,* SCHL.—Na Xerubina 16-v-16.

» *nemorosus*, D. C. rassa. *R. Almansii* JORD.—16-v-16.

Peonia corallina, RETZ. var. *fructibus tomentosis*. Alcaria Vella, Font de na Pelonia. Coma de ses Vaques 21-3-16. N. v. Pelonia. Aquesta planta fa alguns anys que les nostres atlotes les cuiden en cussiols i jardins.

Papaver obtusifolium, DESF. — 30-IV-15, pels camps conrats, ab. N. v. Roella Nova.

» *setigerum*. D. C.—Olors. 3-v-15, Prat de Ses Paisses. Rara. N. v. Cascai.

Fumaria muralis, SOND.—v-16. ab.

Sinapis arvensis L.—Abundant per tot. N. v. Ravenissa.

Alyssum maritimum, LAMK. Son Real, Son Serra.—14-XI-16.

Senebiera Coronopus, PERS.– Na Verra, 10-v-15.

Rapistrum rugossum. ALL.

» *orientale*. D. C.— 7-VI-15, camps conrats ab.

» *linneanum*, BOISS et REUT.—Sa Torre 25-IV 907. Aquestes tres especies, l'existencia de les quals no semblava confirmada, (veg. C. Pau in Butll. Inst. Cat. d'H. N. any. 1907, pàg. 69), se troben en el meu herbari, recullides per mi i comprovades les tres pel G. Sennen, de manera que, avui sens dubte, se troben en la Flora Balear.

Helianthemum guttatum, MILL. Rassa *H. plantagineum* Pers.—Sa Mesquida (Capdepera).—28-v-15.

Fumana laevipes, SPACH. *laevipes* ROUY. Cap Vermei (Capdepera).—28-v-15.

» *viscida,* SPACH. Rassa *F. Barrelieri,* Rouy et Fouc.—Molinet. – 8-VI-15.

Viola odorata, L. var. *inodora* Camb.—Olors, Sa Duaya, S'Ermita. —3-16 N. v. Violeta.

Silene nocturna, L. – Hort de des Païsses, Hort d'En Salat 30-IV-15 i 3-v-15.

» *vespertina*, RETZ.—En els camps i voreres de camins, Serral, 4-VI-10.

» *rubella* L. — Horts i camps conrats abundant. — 30-v-15.

» *ambigua*. CAMB.—A S'Ermita i an el torrent de S. Fanc aon deu haver baixat arrastrada per l'aigua, dels penyals de les muntanyes. — 26-v-15.

Silene sedoides, JACQ.—Far de Capdepera. 25-7-16; no citada de Mall. i sí de la Illa veinada. Comprovada pel G. Sennen.

» *Pseudo-Atocion*, DESF. — Reguerons de les muntanyes de S'Ermita, devalla fins a S. Fanc. ab. — 21-v-15.

» *velutina*, POURR. Penyals de S'Ermita, Font d'En Capellà. — 23-VI-16.

Sagina ciliata, FR.—Na Batlesa, 19-v-15. Sennen.

Alsine tenuifolia, CRANTZ.—Terres de Grava. Cami de Son Vives. — 7-v-15.

Spergularia rubra, PERS. var. *stipularis*, BOISS.—19-v-15 vores de camins. ab. Cami de Ses Paisses, S. Salvador.

» *rubra*, PERS. var. *stipularis*, *fa. laciflora*. 19-v-15 com l'anterior. Sennen.

Linum maritimum, L.—Sa Torre de Canyamel, dins el jonquet de l'esquerra del cami anant a Ca'n Simonet. — 21-VIII-16, no vista per Barceló.

Malva rotundifolia, L. — 14-v-15. ab. N. v. Vauma.

» *parviflora*, L. — 18-v-15. ab. N. v. Vauma.

Lavatera arborea. L. — 18-v-15. N. v. Vauma

» *cretica*, L. — 26-IV-15. N. v. Vauma.

» *trimestris*, L.—Citada ja l'any 1905, pàg. 41, però he de fer notar que aquesta especie que Barceló cita com a rara, en el nostre terme es tan abundant com les altres *vaumes* i adorna els nostres camps amb les seves grans flors rosades.

Althea hirsuta, L. — 7-v-15, abunda per les terres primes.

Geranium columbinum, L. — 7-5-15. Pujols i muntanyes. N. v. Rellotjes.

» *molle*, L.— 7-v-15, voreres dels camins. N. v. Rellotjes.

Erodium Chium, WILLD. — 12-IV-15. Com l'anterior.

» *moschatum*, L'HER.—3-v-15. Id. id.

Hypericum ciliatum, LK.—Na Xerubina 15-v-16, rara.

Tribulus terrestris, L. β *albidus*, FR. — 8-IX-16. Manacor i Artá. — 12-x-16.

Zizyphus vulgaris, LAMK.— VI-16, subespontani N. v. Jinjoler.

Rhamnus balearicus, WILLK. — 18 IV-16. Pins campanés en els Olors; rara.

Rhamnus oleoides, L. Muntanyes de l'Ermita formant ravell (mates espeses), és abundant a Cala Retjada.—26-VI-16 (SENNEN).

Ononis ramosissima, DESF. Munt gros (Capdepera).—10-v-16.

Ononis breviflora, D. C.—v-15. Freqüent pels camps conrats.
» *reclinata*, L.—28-v-15. Badey.
» *mitissima*, L.—12-vi-15. En el camí de l'Ermita per Ca'n Canals, rara.
Medicago lupulina, L.—7-vi-15. Prats i terres grosses.
» *orbicularis*, All.—3-v-16. Na Verra, ab.
» *scutellata*, All.—15-v-16. Terres conrades, ab.
» *tuberculata*, Willd.—1-v-16 » » »
» *apiculata*, Willd.—1-v 16 » » »
» *prœcox*, D. C.—12-v-16 » » »
» *maculata*, Willd. Vores dels camins i camps.—3-v-15.
» *minima*, Lamk.—2-v-15. Camps incults.
» *sphœrocarpa*, Bertol.—Na Xerubina. 15-v-16. Nova per Mall.
» *tribuloides*, Lamk.—Na Xerubina.—15-v-16.

Totes les espècies del gènere *Medicago* són conegudes amb el nom vulgar de *tregol*.

Trifolium resupinatum, L.—12-v-15. Na Verra.
» *fragiferum*, L.—Prat des lli. 17-vi-15.
» *tomentosum*, L.—Molinet. 4-v-15.
» *agrarium*, L.—4-vi-15. Molinet. N. v. Tregol, com a les espècies anteriors; totes abundantes.
Lotus rectus, L.—7-vi-15, en els llocs humits.
» *hirsutus*, L.—27-v-15. Terres de grava, garrigues.
» *tetraphyllus*, L. fil.—Garrigues, especialment en la part muntanyosa.—v-15.
» *edulis*, L.—vi-15.
Astragalus Poterium, Vahl.—11-iv-15. Ermita i tota la zona muntanyosa. Carregador (Capdepera).
Vicia sativa, L.—2-v-16. N. v. Vessa borda. ab.
» *lutea*, L.—29-iv-15. Es Pouet, rara.
» *bithynica*, L.—26-iv-16. Per les muntanyes.
» *atropurpurea*, God. Gren.—Molinet 2-v-16. Nova per Mall. N. v. Vessa de ramellet.
Ervum gracile, D. C.—Per camps i muntanyes ab. v-16. N. v. Vessó.
Lathyrus ochrus, D. C. 23-iv-15. rara. N. v. Vessa borda.
» *articulatus*, L.—6-v-16. Alcaría vella.
» *sphaericus*, Retz.—6-v-16. Muntanyes. N. v. Vessó.
Coronilla scorpioides, Koch.—15-iv-16 pels camps. ab.

Agrimonia Eupatoria, L.—5-vii-16. Na Vergunya, Puig Badey, S. Forté, rara.
Poterium Mauritanicum, Boiss.—26-v-16. Camí de Son Sureda, abaix des corral de Figueres de moro. N. v. Crespinella.
Epilobium tetragonum, L.—23-vi-16. Llocs humits.
» *hirsutum*, L.—23-vi-16. Llocs humits.
Polycarpon tetraphyllum, L.—1-v-16. ab.
» *peploides*, D. C.—25-vii-16. Far (Capdepera).
Herniaria cinerea, L.—Molinet, 7-vi-16 N. v. Trencapedra.
» *hirsuta*, L. » » » » (Sennen).
Daucus Carota, L. v-16 N. v. Fonoyana. ab.
Torillis infesta, Wallr. v. *neglecta* Schult. 4-vii-16 ab.
Pastinaca lucida, Gouan.—vi-16. Ermita. Far (Capdepera).
Helosciadum nodiflorum, Koch.—Siquies i llocs d'aigua—5-viii-16.
Smyrnium Olusatrum, L.—3-iv-16. ab.
Ammi majus, L.—6-vii-16. ab.
Eryngium campestre, L.—19-vi-16. Camps conrats ab.
» *maritimum*. L.—23-vi-16, vores del mar. ab.
Rubia peregrina, L.—16-vi-16, parets i marges. ab.
Galium Crespianum, Rodr.—23-vi-16. Penyals de l'Ermita. ab.
» *palustre*, L.—20-vii-15, llocs humits. ab.
» *parisiense*, L.—22-vi-16, llocs secs N. v. Reboleta.
Valerianella discoidea, Lois.—17-v-16, camps conrats, ab.
Dipsacus silvestris, Mill.—5-vii-16, llocs humits, ab.
Phagnalon sordidum, D.C.—Penyals i marges, 7-vi-15.
» *rupestre*, D.C. » » »
Bellium bellidioides, L.—En els humits de l'Ermita.—13 vii-16.
Aster tripolium, L.—Estany de Canyamel (Capdepera)—9-v-16.
Chrysanthemum coronarium, L.—19-vi-16 ab. N. v. Margalida.
» *segetum*, L.—27-vi-16. Citada com a rara per Barceló, abunda en el nostre terme.
Anthemis Cotula, L.—Torrent de Na Verra.—vi-16. ab.
Asteriscus maritimus, D.C.—Carregador. 29-vi-16 ab.
» *spinosus*, God. Gr.—15-v-16, ab. per les voreres dels camins i camps.
Pulicaria dysenterica, Gaertn.—Torrents i llocs humits, 5-vii-16.
Pulicaria sicula, Moris.—Vora l'Estany de Canyamel i a Na Verra. 21-viii-16, ab.
Helichrysum stœchas, D.C.—29-vi-16, Carregador.
» *Lamarkii*, Camb.—Ermita. 20-vi-16. ab.

Galactites tomentosa, Moench.—26 vi-16, ab.

Centaurea melitensis, L.—Puig Badey. 22-vi-15.

Atractylis cancellata, L.—12-vi-15, camí de l'Ermita dalt la muntanya.

Chondrilla juncea, L.—ix-16. camps conrats.

Lactuca Scariola, L.—8-vii-15, freqüent pels camps.

Sonchus maritimus, L.—Llocs humits, siquies.—20 vii-16

Scolymus hispanicus, L.—Camps conrats. 5-vii-16.

Inula graveolens, Desf.—Estany de Canyamel, prats, La Font, camps incults, ab. N. v. Olivarda.

Xanthium strumarium, L.—3-ix-16. Hort d'en Oleo, vora sa siquia.

Laurentia tenella, D. C.—13-vii-15. An el torrent de Canyamel, abans d'arribar a l'Estany.

Anagallis tenella, L. 13-VII-15. Sa Torre de Canyamel en el jonquet del camí anant a Ca'n Simoneta.

Jasminum fruticans, L.—6-v-15. Nova per Mall.; a unes penyes dins el regueró de Ca'n Cap Blanc a sa Alcaria Vella. Raríssima.

Vincetoxicum nigrum, Moench.—12-vi-15, Font d'en Capellà.

Erythrea centaurium, Pers. *littoralis.*—Na Vergunya, 4-vi-15.

» *maritima,* Pers.—24-v-15, Molinet, Bellpuig, per les garrigues. Nova per Mallorca, ab.

» *maritima,* Pers. v. *erubescens,* Wilk.—26-v-15. ab.

Alkanna lutea, D. C.—28-v-15, Arsenal de la Torre.

Celsia Cretica, L.—10-v-16. Sos Sostres.

Scrofularia ramosissima, Lois.—Arenals de la Canova i Sa Mesquida, rara.

Sibthorpia africana, L.—18-vi-16, Pins Campanés (Olors) camí de l'Ermita per la Beca, rara.

Phelipaea cesia, Reut.—14-v-15. Puig Badey. N. v. Margarida.

Orobanche minor, Sutt.—22-v-15. Na Vergunya. N. v. »

» *ametysthea,* Truill.—7-v-15. Puig Badey. N. v. »

Mentha aquatica, L.—20-vii-16, torrents. ab N. v. Herbassana borda.

» *Pulegium,* L.—22-vi-16, llocs humits. N. v. Puriol.

Micromeria Rodriguezii, Freyn et Janka.—24-v-15, ab. per les garrigues.

» *filiformis,* Benth.—26-v-15, muntanyes.

Salvia clandestina, L.—6-v-15, vores dels camins i camps.

Stachys arvensis, L.—20-iii-16. Pins Campanés per la muntanya, rara.

Sideritis romana, L.—14-v-15, camps incults. ab.
Scutellaria balearica, Barceló.—12-vi-15, llocs ombrívols de les muntanyes, Ermita, Coma de ses Vaques.
Teucrium Scordium, L. Com a espècie rara la vaig citar en una de mes anteriors notes, avui ja no se pot considerar axís per què's troba formant catifa en molts de punts dins el torrent des d'el pont del camí de S. Servera fins a Canyamel.
Teucrium flavum, L.—Per sa font d'en Capellà. 12-vi-15.
» *subspinosum,* Pourr. var. *Balearicum* (Cos) Pau, per l'Ermita.
Acanthus mollis, L.—5-v-16 a Son Frare. 10-v-16, a Sos Sastres.
Plântago Lagopus, L.—13 iv-15, vores dels camins.
Statice lychnidifolia, Gir.—27-vii-16, Far (Capdepera).
» *duriuscula,* Gir.—29-vi-16, Carregador »
» » fa. *robustior.*—29-vi-16, id. »
» » var. *perennis*— » » »
» *delicatula,* Gir.—viii-16. Far.
» *virgata,* Willd.—28-vii-16. Carregador.
» *dictyoclada,* Boiss.—29-vi-16 »
» *Dodartii,* Gir.— id. id.
» *minuta,* L.—28-VII-16 id.
Totes revisades i determinades pel G. Sennen.
Rumex pulcher, L.—19-v-16. ab. N. v. Paradella.
» *crispus,* L. id. id. id.
» *bucephalophorus,* L.—14-v-16, camps de grava. N. v. Vinagrella.
» *intermedius,* D. C.—Alcaria Vella muntanyes.—17-v-16.
Poligonum lapathifolium, L.—29-xi-15, torrent des Millac.
» *flagellare,* Sp.—13-ix-16. Na Verra.
» *maritimum,* L.—13-vii-16, Arenals.
» *convolvulus,* L.—17-vii-16. Prats.
Osyris alba, L. — 26-iv-16, parets, marges, runes, clapers, garrigues.
Euphorbia Lathyris, L. Alcaria Vella, freqüent. Nova.
» *platyphylla,* L.—2-vi-15, llocs humits.
» *dendroides,* L.—iv-16, Olors.
» *serrata,* L.—6-v-16, camps incults.
» » var. *phylloclada,* Lge. — 8-vii-15 a Son Sureda.

Euphorbia Gayi, Salis.—23-li-16, penyals de l'Ermita.

» *exigua*, L. a retusa.—4-vi-16, Na Vergunya.

» *biumbellata,* Poir.—26-iv-15. Abunda per tot.

» *segetalis,* L.—5-vi-15, freqüent.

Les *enphorbies* son conegudes amb el nom de *lletreres*.

Croton trinctorium, L.—17-vii-15, camps conrats. ab.

Urtica pilulifera, L.—10-v-16, Sos Sostres. N. v. Urtiga.

Quercus ilex, L.—ab. formant boscos de gran extensió N. v. Auzina.

Ephedra fragilis, Desf. — 28-v-15, Ermita, Son Boyet. N. v. Candelés.

Alisma plantago, L.—vi-16, torrents, siquies i demés llocs d'aigües corrents o embassades.

Allium roseum, L. β *bulbiferum.*—29-iv-16 ab.

» *nigrum*, L.—15 vi-16, no tant freqüent.

» *pallens,* L.—10-vii-16, freqüent.

Asparagus horridus, L.—26-iv-16. N. v. Asparaguera.

Serapias cordigera, L. v. *longipetalo-laxiflora* Noul.—18-iv-16 Olors, citada de Menorca.

» *lingua,* L.—13-iv-16, Na Pineda. llocs àrits.

Aceras densiflora, Boiss.—18-iv-16, Pins Campanés.

» *longibracteata*, Reichb.—Olors.

Orchis tridentata, Scop.—3-iii-16, Ermita.

Ophrys grandiflora, Ten.—13-iv-16, garrigues.

» *arachnites,* Rchb.—4-v-16, »

» *scolopax*, Cav.—v-16 Son Sureda. Nova per Mall.

» *fusca,* Link.—5-iv-16. Son Boyet.

Epipactis microphylla, Swartz.—4-vi-15. Na Vergunya, rara.

Limodorum abortivum, Swartz. La repetesc en aquesta llista per fer constar que és abundantíssima en les nostres garrigues, ja que se tenia per rara.

Arum Italicum, Mill. Es l'*A. maculatum* L. citat en el Butlletí any 1905, pàg. 43.

Phalaris canariensis, L. — 2-v-16. Entre els sembrats. N. v. Escayola.

Ægilops ovata, L.—4-v-16, voreres dels camins i camps.

Equisetum ramosissimum, Desf. var. *simplex,* Milde.—4-vi-15. Na Vergunya.

Artà, Maig de 1917.

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Paguen **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**, rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**

   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

Amb cubertes	50 exemplars	100 exemplars
1 - 4 planes	**9 ptes.**	**13 ptes.**
5 - 8 »	**15** »	**20** »
8 - 16 »	**22** »	**30** »

Tot autor de treball publicat en el **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir el motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, als preus susdits.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

7 de Gener
4 » Febrer
4 » Març
1 d' Abril
6 de Maig
3 de Juny
7 d'Octubre
4 de Novembre
2 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà esser consultada els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Totes les remeses amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Felip Ferrer: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Novembre i Desembre 1917

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinària de 4 de Novembre de 1917.—Sessió científica de 2 Desembre 1917.—El Siderolític a Catalunya?, per *Josep R. Bataller, Pvre.* — Algunos Coleópteros catalanes, per *R. Zariquiey.*—Plantes de Mallorca, par le *Fre. Bianor, E. C.* — Nota lepidopterológica, por *Odón Carlos Rosset.* — Index, (Volum XVII).—Sumari.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª ÉPOCA. BARCELONA, NOVEMBRE I DESEMBRE, 1917. ANY XIV, NÚMS. 8-9

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 4 DE NOVEMBRE DE 1917

Presidència de Ignasi de Sagarra
President

En el local social de la Institució, i amb la assistència dels socis senyors Barnola, Codina, Font Quer, Folch (Joaquím), Maluquer (Joaquím), Maluquer (Salvadòr), Rosset (Odon Carles) i Sagarra, i del Sr. Bofill i Pichot de l'Institut de Ciències, el President obre la sessió a dos quarts de dotze del matí.

El Secretari llegeix l'acte de la sessió anterior que és aprovada per unanimitat.

Proposta de socis.—Els Srs, Font Quer, Sagara i P. Barnola, presenten per a soci numerari a la Sra. Na Montserrat Garriga de Gallardo, que treballa en Botànica fanerogàmica.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES (1)

Coleòpters no citats de Catalunya. — El P. Barnola llegeix una comunicació del Sr. Morer, en la qual cita els següents coleòpters:

---

(1) En el *Butlletí* d'Octubre darrer, i en la nota *Dos Gordius de Catalunya,* del Sr. Aguilar-Amat, passà un erro d'imprempta que cal rectificar; diu dels *Gordius,* que els manca *la boca i cos,* i deu dir *la boca i cés.*—En la nota *Insectes nous per a Catalunya,* deu dir que *Luperus alpicus* var. *diniensis* Guill., fou caçat pel Sr. Zariquiey i no pel Sr. Sangenís.

Hister hellus Truquí—(Histeridæ).—Montseny, VI-16. Sota d'una pedra en lloc humit.

Helophorus dorsalis Marsh. (Hydrophilidæ).—Marina del Prat, II. Recollit en aigues estanyades. — En el *Cat. Reitter*, 1906, no és citat d'Espanya; loc.: Britania, Gallia mediterrània. La var. *emaciatus* és coneguda del Pireneu.

Xestobium plumbeum var. *aeneicolle* Bach. (Anobiidæ).—Montseny, VI-16. No citat d'Espanya en el *Cat. Reitter*, 1906.

Sermyla halensis picea Lab. (Chrysomelidæ).—Pireneu: Cerdanya, VII-16. Sobre una flor, al peu d'una muntanya plena de vegetació.

Estafilínids catalans.—El mateix P. Barnola presenta un altre treball del Sr. Morer, sobre *Estafilínids*, en el qual cita 52 espècies; aquest treball anirà publicat apart.

Nota lepidopterològica. — Amb referència a una comunicació que feu el Sr. Codina a aquesta Societat, publicada en el BUTLLETÍ d'Octubre de 1916, llegeix el Sr. Rosset una petita nota, en la qual exposa que després de quatre anys de recerques ha conseguit obtindre la nòctua *Gortyna ochracea*, de les erugues recollides en l'interior de la base del tronc del Sauquer, que sempre havia trobat parassitades per Himenòpters icneumònids, que impedien el desenrotllament normal de l'insecte.

Sobre el Rhinæstrus nasalis De Geer.—El Sr. Bofill i Pichot comunica haver rebut del Dr. Agustí Pérez Bufill, oculista, un tubet d'alcohol que tenía en suspensió unes volves blanques, per al séu examen microscòpic; en aquest tubet hi havía, segons el Dr. Pérez Bufill, l'extret de l'ull d'un malalt atacat d'extraordinària inflamació, i suposava contindría alguna larva, perquè no podía atribuir a res més els fenòmens observats.

De l'anàlisis practicat ne va resultar la presència de una sola larva de dípter de color blanca, de 1'20 m.m. de llarg per 0'20 m.m. d'ample, de 12 segments, portant en l'anterior o cefàlic i en sa cara inferior, 2 ganxos robustos, i en cada hu dels demés, varies sèries de petites espines deambulatories; tots aquests caràcters, que's poden comprobar en el exemplar que guarda el Sr. Bofill, per a un estudi més detingut, li feren suposar que's tractava de una larva jove (de unes 14 ó 16 hores) de un Muscàrid de la subfamília *Æstrinæ* procedent del *Rhinæstrus nasalis*, De Geer, depositada per la femella, que és vivipara, en l'ull del malalt, on hauria produit una oculomyasis a no ser per la intervenció oportuna i eficaç del facultatiu.

Dit insecte i larva, no és molt conegut i mai citat a Catalunya, per la qual cosa resulta convenient ampliar aquesta nota i aixís serà fet en alguna de les sessions pròximes.

Plantes de Palamós i encontorns.—El P. Barnola llegeix una comunicació del Sr. Pardo, en la qual refereix que, al començament de l'estiu, recollí vora Palamós, les espècies següents: *Cheilanthes pteridioides* (Reichb.) C. Christ., rarissima, al Puig de la Roqueta; *Anogramma leptophylla* (L.)

Link, abundosa en els marges dels recs i camps dels alentorns de la població; *Selaginella denticulata* Spr., amb relativa abundor als encontorns de Calonge; *Pinus Pinaster* Soland., escassament representat en els rocatams marítims del Castell de S. Joan.

Qualques Felgueres de Tarragona. — En Antoni Nogués, comunica les següents espècies de Tarragona: *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn., en llocs ombrejats de les hortes de Cambrils, on hi és tan abundosa que hi estiven el peix per a embarcar-lo cap a Tarragona i Barcelona; *Asplenum fontanum* (L.) Bernh, de la Font del Garrot, pr. Tarragona; *Phyllitis Scolopendrium* (L.) Neum., de les roques de la pedrera de Tarragona.

La Datura ferox L. a Montjuic. — El P. Barnola comunica haver trobat aquesta espècie a la part baixa de la vessant oriental de Montjuic, ja referida per Vayreda al Plà de Barcelona.

L'Euscorpio flavicaudis De Geer a Viladrau.—Continua el P. Barnola, referint la troballa d'aquesta espècie a Viladrau. El P. Navàs, cita aquest Escorpí, de Catalunya (Barnola), Manresa (Guitart). Díu el P. Barnola que també l'ha trobat a Vic i a la Conrería.

I no havent-hi altres coses que tractar és aixecada la sessió a tres quarts d'una.

SESSIÓ CIENTÍFICA DE 2 DE DESEMBRE 1917

Presidència de Ignasi de Sagarra

En la Sala Bonsoms de l'Institut d'Estudis Catalans, celebra la sessió científica mensual que disposen els nous Estatuts, la nostra Institució. Presideix el Sr. En Ignasi de Sagarra, i assisteixen els Srs. Aguilar-Amat, Alòs, Barnola, Bataller, Broquetas, Codina, Faura, Font Quer, Juncadella, Maluquer (Joaquím), Maluquer (Josep), Maluquer (Salvador), Pascual, Queralt, Rosset (Odon Carles), Sagarra i Zariquiey, de la Institució, i el Sr. Bofill i Pitxot, de l'Institut de Ciències. Comença la sessió a dos quarts de dotze del matí.

Les Bauxites de la serra de La Llacuna.— El Dr. Faura i Sans, presenta un treball sobre la naturalesa, orígen i edat de formació de les Bauxites de la serra de La Llacuna. Com a síntesi del séu estudi, l'autor creu podér afirmar que la Bauxita no es troba interestratificada, sinó que tots els afloraments estan en zones dislocades pels moviments geotectònics preeocènics en sentit gaire be normal al sinclinal que va de la vall de Pontons a la de S. Joan de Conilles; cronològicament, les Bauxites, estan entre mig de les Carnioles i Calices dolomítiques del Triassic superior. Sembla que llur orígen podria ésser la reducció de les Argiles abigarrades del Keuper.

Excursions entomològiques al Nord de Lleida. — El Sr. Codina llegeix un treball del P. Navàs, en el qual l'autor dóna compte dels resultats obtinguts en l'excursió que junt amb el P. Barnola i el Sr. Codina feu a la Seu d'Urgell, Andorra, S. Joan de l'Erm i Vall d'Espot. Les formes noves de Neurópters que recollí el P. Navàs, són les següents: Efemeròpters: *Bœtis* *nexus;* Plecòpters: *Isoperla barnolai*, *Chloroperla calceata, Nemura lobulata, N. linguata, N. rodriguezi;* Neuròpters; *Chrysopa vulgaris* var. *gemella, Aleuropterix æqualis;* Rafidiòpters; *Erma abdita;* Tricòpters: *Stenophylax nigricornis* var. *mixta*, *Drusus bicolor*, *Lithax anceps, Rhyacophylla viduata*, *Pseudagapetus placidus*. El total d'espècies enumerades és de 108; un 12 per cent són formes noves.

Investigacions paletnogràfiques en l'«Abric Romaní», de Capellades.—El Sr. Maluquer (Josep), dóna compte d'un estudi del Sr. Romaní sobre una pila de fragments d'os i de silex que l'autor ha trobat en l' *Abric* del seu nom, de Capellades. Segons el Sr. Romaní, aquests fragments de silex podríen ésser la base d'altres més grans que guarniríen les porres o masses de combat dels troglodites de Capelló, i que romputs en la lluita, caldría posar de nou a les porres.

Nota fitogràfica.—El Dr. Font Quer, llegeix una *Nota fitogràfica*, en la qual descriu una nova espècie de *Centaurea,* la *Centaurea Caballeroi* Pau et Font Quer, del Montsià, pr. Ulldecona, i un altra, híbrida, × *C. Sagarræ* Pau et Font Quer (*C. Costæ* Willk. var. *monsicciana* × *C. biformis* var. *oscilans*). Dóna compte de la troballa del gènere *Adenocarpus* nou per a Catalunya, representat per l'*A. grandiflorus*, que descobrí a El Dric, pr. Romanyà de la Selva, nostre consoci Xiberta Raig, pel Juny d'enguany. Cita de Quintanar de la Sierra (Burgos), per primera vegada a Espanya, el *Trifolium fistulosum* Gilib., i de Vallfogona de Riucorp, el *Melampyrum cristatum*, raríssim a Catalunya, descobert allí per la senyora Na Montserrat Garriga de Gallardo.

Probable existencia a Catalunya del Siderolític. — Mossen Josep Bataller refereix la troballa a Ossosmort d'uns nòduls fèrrics, la composició dels quals detalla, i exposa el séu criteri de que 'l terreny on foren trobats pugui esser el Siderolític.

Plantes de Mallorca.—Com a resultat de unes exploracions fetes per encàrrec del Departament de Botànica del Musèu de Catalunya, el Germà Bianor dona compte de sos descubriments de plantes a Mallorca; bon nombre de les que dóna en aquest recull són noves per a les Balears, altres sols havíen estat trobades fins ara a Ivissa o Menorca.

Resúm dels treballs del Germá Sennen a Catalunya. — Tota la labor d'investigació del Germà Sennen, sobre la flora catalana, escampada en diverses publicacions o publicada en sa exsiccata, vé compendiada en aquest voluminós treball, en el qual toca més de quatrecents gèneres de fanerògames, indicant les novetats descobertes, o notes crítiques de fitografía.

El Sr. Sagarra, parla extensament sobre qualques aberracions de Lepidòpters, noves en sa majoria; el Sr. Aguilar-Amat, sobre unes *Testacella* curioses, de grans dimensions; el P. Barnola, sobre diversos casos de Teratologia vegetal; el Sr. Zariquiey sobre Coleòpters. I no havent-hi més que tractar, és aixecada la sessió a la una tocada.

El Siderolític a Catalunya?

per

JOSEP R. BATALLER, PVRE.

Fa cosa de un any que el Dr. Albert Bonet va comunicar-me que a les Guilleries havia trobat uns nòduls que la gent del país anomena «perdigons», per la molta semblança que presenten amb aquestos; al mateix temps me'n va entregar uns quants que ell havia recollit *in situ*. Me sorprengué molt la troballa i vaig preguntar-li en quin lloc els havía recollit, i si n'hi havia en abundància. Mon primer intent d'anàlisi va manifestar la presència de ferro en els «perdigons» pro, no sabent a quina formació atribuir-los, vaig mostrar-los al canonge Almera, qui també se extranyà molt de la troballa, per esser en regió que ell havia estudiat geològicament feia pocs anys i no recordava haver vist mai tal facies en la formació eocènica inferior on han sigut trobats i precisament en un lloc on ell hi havia estat.

En el prop-passat mes de Setembre vàrem fer una excursió cap a Sant Sadurní d'Ossormort amb l'objecte d'estudiar la nova formació. Aprofito aquesta ocasió per a donar les més expressives mercès al Rvnt. Joan Subirana, rector d'Ossormort, per la amabilitat ab què va obsequiar-me i acompanyar-me per aquells frondosos indrets.

Els nòduls trobats, són de tamany molt variat, de 1 milímetre de diàmetre fins 5 milímetres; sa forma és generalment esfèrica, encar que n'hi han molts que són bastant aplanats i alguns irregulars; el color és negrós, no obstant, n'hi ha que són un poc vermellosos, pro després de netejats queden amb la superfície llustrosa que és la forma habitual en què es troben. En els nòduls trossejats, i en altres que hem desgastat, hem observat una estructura idèntica a altres pisolites càlciques trobades al fons dels avencs, es a dir, presenten un nucli central que està envoltat per una sèrie variable de capes més o menys concèntriques que donen la forma característica als nòduls pisolítics. Havent, per descuit, deixat uns quants nòduls amb unes gotes de mercuri, els vàrem trobar després amalgamats uns amb altres i embolcallats per una crosta vermellosa. El anàlissis que vàrem confiar a en Lluis Guitart, alumne de l'Escola Superior d'Agricultura, han donat:

Oxit de ferro.	62,12
Silice	27,75
Alúmina	7,81

Formació Geològica. — Pertanyen, com hem indicat, al eocènic inferior, trobant-se en unes margues terroses, rogenques, molt desfetes que hi ha intercalades en les arenisques fluvio-lacustres de la facies inferior. El Dr. Almera (1) ha descrit aquest nivell en sa memoria sobre la Plana de Vich: els terrenys, diu, que descansen directament damunt de les sotsdites roques (ans ha descrit les roques eruptives) en la conca de la riera Major són de origen fluvio-lacustre i de règim litoral, com ho demostra i manifesta sa composició i disposició estratigràfica; aquesta és irregular en la proximitat de les roques subjacents i en sa composició entren els elements de les roques properes, ja en forma de dèbils filades de caliça i margues en son nivell més baix, ja en la de sorres i arenisques en bancs més o menys potents que alternen de un modo irregular amb els llits de conglomerats poligènics en tot el reste de la formació.

Les calices solament existeixen en algunes insignificants filades aprop de la ratlla divisòria entre el granit i aquesta formació, aflorant al S. de la Verneda de Sant Feliu, per entre la sorra i les arenisques que tenen una entonació rogenca per haver-se format a costa de les arenisques triàsiques inferiors que enmantellaren el país al començar de la era secundària.

Les margues més o menys argiloses son roges i de consistència molt variable, ja compactes i dures, ja terroses i desfetes. Hi ha llocs fora d'aquesta regió en què tenen bastant espessor i criden l'atenció pel contrast de son color roig amb el gris més o menys fosc de les roques calcàries margoses de l'eocènic mig, que sobre elles directa o indirectament descansen amb concordància o discordància d'estratificació, segons els llocs, com s'observa en les gorges del

---

(1) 1906. Jaime Almera, Pbro. Descripción y genesis de la Plana de Vich, acompañada de u Mapa topográfico-geológico a la escala de 1/30,000. Memorias de la Real Academia de Cienas y Artes de Barcelona. 3.ª época. Vol. V, pág. 364.

Congost, a Aiguafreda. Les arenisques estan formades per grans de cuarç de variats tamanys trabats amb un ciment argilo-ferruginós, passant en alguns llocs a conglomerats per les majors dimensions que adquireixen els èlements.

Predominen en aquesta formació els conglomerats, pudingues i bretxes, de dimensions variables, fins a 50 centímetres, constituits per fragments de granit, pòrfits, quarços blancs i negres, pissarres i altres detritus dels estrats cristallins i secundaris, procedents tots del proper massiu del Montseny. A la proximitat de la procedència és degut el què amb els elements arrodonits hi vagin barrejats altres angulosos, presentant el conglomerat en alguns llocs la forma de bretxa.

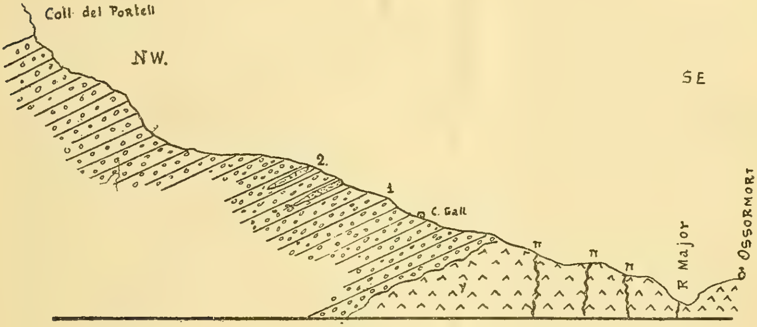

Tall estratigràfic del Coll del Portell a Ossormort. Llarc 1 Km. Altures lliures.
y, Granit. —π, Pòrfits.—1, Arenisques y Conglomerats.—2, Margues argiloses amb pisolites

Els estrats que integren aquesta formació estan suaument inclinats 6° a 7° vers el NW. es dir la direcció que els hi correspon per l'aixecament del Montseny. S'observa aquesta estratificacio molt clarament en la carretera de Vic a S. Hilari en el tros comprès entre el Coll de Romagats i la Fullaca.

Respecte a la edat geològica, aquesta formació s'ha cregut molt temps, èsser de l'últim periode del cretàcic o sia del Danià (Garumnià) per la analogia de facies que presenta amb aquest, i així equivocadament figura en les fulles de la Comissió del Mapa Geològic d'Espanya, representat per una faixa estreta que, començant més amunt d'Amer, descendeix fins a Montblanc. Recentment s'ha reconegut que pertany a la formació terciària, probablement als pisos tannecià, esparnacià i ipresià, donada sa potència (prop de 300 metres) i sa posició estratigràfica. L'únic fòssil trobat a Aiguafreda, Riells i Montmajor, és el molusc *Bulimus gerundensis* Vidal, trobat també a la font de la Pòlvora (Girona), etc...

El lloc on es troba la formació que estudiem, està situat al N. de Ossormort, i es redueix a un clap que hi ha al cim d'un turonet anomenat dels «perdigons», a un centenar de metres de cân Gall, en el camí que va a La Espluga en l'indret mateix del coll del Portell. Segurament que la formació no es redueix al clap que hem visitat, sinó que probablement n'hi hauran altres que resten desconeguts donat el difícil que és l'accés a aquesta regió de les Guilleries.

Mr. A. de Lapparent (1) en parlar del siderolític i exposar sos caràcters generals, diu que la regió del Jura i una gran part de la Calma Central de França, estàn recobertes en molts llocs per una formació especial a la què per la abundància de ferro en forma de grans s'ha nomenat: *terreny siderolític.* El mineral, en estat de limonita, enclavat en una argila, es presenta, ja en capes, ja en bolsades, en les calices juràssiques, corcades i endurides en el contacte. La forma dels grans del mineral va fer que els prenguessin per minerals d'aluvió, fins que es va regonèixer la textura concrecionada i concèntrica que indica no haver sofert mai cap transport. Sembla que les fonts minerals desempenyen gran paper en la formació d'aquests dipòsits que preferentment se troben en les calices lacustres o travertíniques i altres voltes associats als guixos; considera les formacions siderolítiques com de la base de l'Oligocènic.

Mr. A. de Grossouvre (2), en són trevall sobre l'origen del terreny siderolític i analogíes amb certs dipòsits triàssics, diu que els minerals de ferro en grans, primitivament creguts minerals d'aluvió per sa forma esferoidal, han sigut considerats per Mr. Brongniart, dés de 1828 com dipòsits de fonts minerals. Alguns geòlecs, baix la influència d'Omalius d'Halloy han atribuit idèntica formació a certes argiles i sorres que integren el siderolític. Altres creuen que el concrecionament d'aquests minerals, és degut al transport molecular en els fangs argilo-ferruginosos, resultants de l'acció de les aigues meteòriques sobre les roques calices, opinió que combat Mr. Grossouvre per estar en pugna amb diferents fets i experiències; per la estructura dels minerals, pel metamorfisme de les roques en contacte, absència de fenòmens de disolució i de oxidació, per la potència i distribució dels llits, per la possibilitat d'acarreus interns i per la mateixa estructura de les arcoses siderolítiques.

---

(1) 1896 A. de Lapparent. Traité de Géologie. págs. 1179 i 1379.

(2) 1888. A. de Grossouvre. Observations sur l'origine du terrain siderolitique. Analogies avec certains depôts triassiques. «But. de la Soc. Géol. de la France. 3.ª serie tom. XVI, pág. 287.

Mr. Stanislas Meunier (1), que defensà les teoríes de Mr. Brongniart, creu són degudes aquestes concrecions a l'acció de les fonts minerals, i fundamenta sa teoría en el fet experimental que si sobre un tros de caliça es va tirant gota a gota una solució de clorur d'alúmini, es formen unes concrecions tuberculoses d'hidrat d'alúmina.

En resúm, la constitució eocènica inferior de la regió catalana presenta caràcters molt semblants als de la formació siderolítica (3), i si els claps trobats no pertanyen a aquesta formació que és característica de la base de l'Oligocènic, al menys s'ha trobat uña nova fàcies, com és la present: pot ser estudis ulteriors donguin llum en aquesta qüestió, l'orígen de la qual ha sigut mol debatut, com ho és el de les Bauxites, amb les què està íntimament unida, però podem inclinar-nos a creure que són d'orígen hidromineral o termal.

---

(1) 1888. Stanislas Meunier. Recherches sur l'origine et le mode de formation de la bauxite, du fer en grains et du gypse. «Butlletin de la Societé Belge de Géologie. Vol. II.

(2) 1855. M. Gaudin et De la Harpe. Memoires sur les animaux vertebres trouvés dans le terrain siderolithique du Canton de Vaud pag 5.

Algunos Coleópteros Catalanes

por

R. ZARIQUIEY

Como la base más a propósito para poder llegar el día de mañana a formar el catálogo completo de la fauna de una región, son las listas publicadas de ejemplares pertenecientes ya a familias aisladas ya a localidades determinadas, creo no está de más el que cite aquí algunos coleópteros recogidos por nosotros, sirviendo de disculpa el motivo que me impulsa a la vulgaridad de alguno de ellos.

Sirvan también estas líneas de modesto homenaje a los Srs. Clermont, Buysson y Codina a quienes debo la determinación de las especies aquí citadas.

HALIPLIDÆ

Haliplus guttatus AUBÉ

Caldas de Bohí. VII-16. Propio de Francia meridional, Italia, Grecia y Hungría.

DYTISCIDÆ

Hydroporus Sanmarki ab. *rivalis* GYLLH.

Junto con el tipo en Caldas de Bohí VII-16. Citado sólo de Portugal, nuevo para España.

ELATERIDÆ

Corymbites purpureus var. *flavus* GREDE

Propio del Tirol, nuevo para la Península. Capdella VII-16.

Agriotes sordidus var. *Buyssoni* Pic

Prat del Llobregat, 16-IV-15. Conocido de Francia meridional; nuevo para la Península.

Silesis rutilipennis Illig.

Figueras, VII-15. Conocido de Francia meridional y Portugal. Besós (B) 17-VI-12 (Codina!); Figaró (B.) 16-VII-14 (Codina!).

Hypnoidus (Zorochros) dermestoides Herbst

Capdella VIII-16.

Hypnoidus (*Zorochros*) *dermestoides* var. *tetragraphus* Germ.

Río Besós, 28-III-15.

Hypnoidus (*Zorochros*) *curtus* Germ.

R. Besós, 30-V-15; Can Tunis, 12-III-16. Citado de Sicilia y Andalucía.

Cardiophorus rufipes Geoffr.

Cataluña.

Idolus picipennis ab. *scapulatus* Cand.

Montseny, 8-VI-16. Conocido de los Alpes y Pirineos.

Pheletes quercus var. *Candezei* Buyss.

Montserrat, VI-15. Especie probablemente nueva para Cataluña.

Athous lateralis Bris.

Queralt, VIII-14. Propio de España, quizá no citado todavía en Cataluña.

Athous difficilis Duf. (*cantabricus* Schauf.)

Capdella VII-16. Conocido de los Pirineos Occidentales.

CURCULIONIDÆ

Lixus punctiventris Boh.

Montserrat, VI-14.

Dorytomus taeniatus F.

Prat del Llobregat, 7-III-15.

Rhinoncus perpendicularis Reich.

Prat del Llobregat, 7-III-15.

Ceutorrhyncus nigrinus Marsh.

Campos próximos a la calle de Ganduxer (Bonanova), 30-III-15.

Ceutorrhyncus floralis PAYK.
Prat, 7-III-15; S. Boy, 12-IV-16.

Ceutorrhynchus laetus ROSH.
Calle de Ganduxer (Bonanova), 30-III-15. Descrito sobre ejemplares de Andalucía.

Tychius Schneideri HERBST
Montserrat, VI-16.

Rhynchites coeruleus DEG.
Vallvidrera, III-15. Sobre el tronco de un árbol cerca del Pantano.

IPIDÆ

Ips erosus WOLLAST.
Cogido en Vallvidrera el 20-II-16. Conocido de Francia y Grecia, nuevo para Cataluña.

SCARABAEIDÆ

Amphimallus solstitialis var. *ochraceus* KNOCH.
Caldas de Bohí, VII-16, junto con el tipo. Propio de Inglaterra, Francia y Austria; probablemente no citado aún de la Península.

Cetonia aurata ab. *pallida* DRURY
Collell (Prov. Gerona), VI-16. En «Curti, Revisión der Paläarktischen Arten der Gattung Cetonia» (Entomologische Mitteilungen, vol. II, N.º 12 (1913) pag. 372), la ab. *pallida* Drury, figura como propia del Asia menor, Siria.

Barcelona 1 Junio 1917.

Plantes de Mallorca

par le

FRE. BIANOR, E. C.

La Flora de Mallorca, par Barceló et Combís, ne contient pas la description de toutes les plantes que l'on trouve dans cette île. Voici une indication sommaire de quelques genres, espèces ou variétés que j'ai pu recueillir depuis 1908. En premier lieu, je parlerai des plantes non signalées dans cette Flore; en second lieu, des plantes observées seulement à Menorca et Ivissa; enfin, je citerai les localités de quelques plantes rares.

PLANTES DE MALLORCA NON SIGNÁLÉES DANS LA FLORE DE BARCELÓ ET COMBÍS

1. *Ranunculus chærophyllos*, L., forme, ex. Knoche.
   Cette plante a été trouvée à droite du sommet de Lofre, sur le sentier qui conduit à Orient.
   Doit être étudiée.
2. *Ranunculus Aleœ*, Willk, forme très grande.
   Bois, dans. les montagnes, à l'Ouest de Sóller.
3. *Ranunculus bullatus*, L., Var. *semicalvus*, Jord.
   Carrières de Coll d'en Rabassa et bois de pins des environs, où elle est très abondante.
4. *Fumaria muralis,* Sond.
   Champs, au pied des murs, à Pont d'Inca.
5. *Matthiola sinuata*, R. Br.
   Sables maritimes de la baie de Palma, entre Coll d'en Rabassa et El Arenal.
6. *Matthíola parviflora,* R. Br., ex Pau.
   Chemins et lieux sablonneux, à Portopí.

7. *Sisymbrium Irio,* L., forme de *S. fugax,* Lag.

   Chemins, à Binisalem.

8. *Calepina Corvini,* Adans.

   Olivaies, dans les collines a l'Ouest de Sóller. Je ne l'ai trouvé qu'une année, bien qu'il y eût un certain nombre de pieds.

9. *Neslia paniculata*, Desv.

   Champs, assez commun, à Coll d'en Rabassa, Pont d'Inca.

10. *Rapistrum rugosum*, All., Var. *scabrum,* Host.

    Champs, à Pont d'Inca.

11. *Reseda litigiosa,* Sennen.

    Trouvé dans des décombres, à Portopí. Je ne l'ai pas trouvé les années suivantes.

12. *Polygala rupestris,* Pourr., forme à rameaux très fins et très allongés (50 $^{\text{cm.}}$ à 1 $^{\text{m.}}$)

    Rochers à gauche de la route, avant le port de Sóller.

13. *Frankenia Bianorii,* Sennen et Pau.

    Chemins, Liex sablonneux, à Portopí. *Frankenia hirsuta* × *pulverulenta.*

14. *Silene permixta.*

    Olivaies, Coma d'en Arbona, à Sóller.

15. *Silene apetala*, Willd.

    Chemin, entre Palma et El Terreno.

16. *Silene coarctata,* Lag.

    Carrières et voie ferrée, à Coll d'en Rabassa.

17. *Arenaria leptoclados,* Guss.

    Coma d'en Arbona. Voie ferrée. Sóller.

18. *Spergularia Dillenii*, Lebel.

    Rochers, au bord de la mer. Chemin du grand phare. Sóller.

19. *Linum strictum,* L.

    Dans les environs de Sóller, on trouve plusieurs variétés de cette plante, entre autres:

    Var. *spicatum,* Pers.—Var. *alternum*, Pers.—
    Var. *paniculatum,* Pers.—Var. *cymosum*, Gr. Godr.

20. *Linum angustifolium,* L.

    Sur le chemin de Lluch, entre Lofre et Cuba on trouve, dans les endroits humides, une forme à feuilles très rapprochées, presque imbriquées.

21. *Viola ?*

    Plante trouvée au Puig Major, partie Nord, vers 1,450 $^{\text{m.}}$ n' appartient à aucune des espèces décrites dans la « Flora de Mallorca ». J'ai vu un seul pied, mais je n'ai pu l'étudier.

22. *Erodium chium,* Willd., proles *E. littoreum* Sennen.

Cette plante se rapproche de *E. littoerum,* Lam., de sorte que je pensais d'abord que c'était une variété de cette dernière. Dans l'indications des plantes recueillies à Menorca, je l'avais donnée comme une variété de *E. malacoides,* Willd , mais le Frère Sennen le rapporte à l'*E. chium,* Willd.

Sables, à la Mezquita, à peu de distance de la mer, dans les terrains bas, couverts de broussailles.

23. *Erodium Sennenii,* nov.

J'ai donné ce nom à une plante voisine de *E. ciconium*, Willd., dont elle diffère par les caractères suivants: pétales à peu près égaux, ni échancrés, ni bifides; — *odeur de musc très prononcée; — corolle bleu violet* — racine rouge, comme celle de la garance.—*Pont d'Inca et env.*

24. *Ruta montana,* L.

La plante de Mallorca est plus grande que celle de Corse (30 à 60 cm.) Très commune au bord des torrens et dans les lieux arides, sur la voie ferrée entre Pont d'Inca et Santa María, etc... trouvée aussi à La Puebla.

25. *Medicago secundiflora,* Durieu.

Barranc de Sóller, en haut — et dans les montagnes à gauche de la route, en allant de Sóller à Palma, mais sur la versant opposé à cette route.

26. *Trifolium Ligusticum,* Balb.

Montagnes à droite du sommet de Lofre, près du sentier qui conduit à Orient.

27. *Trifolium incarnatum,* L.

Trouvé une fois dans un chemin qui conduit à la montagne, à l'Ouest de Sóller, au-dessus du Convent.

28. *Lotus corniculatus,* L., Var.

Les caractères de cette plante la rapprochent des *Lotus Creticus et crassifolia.* Carrières de Coll d'en Rabassa.

29. *Astragalus epiglottis,* L.

Plante trouvé en Mai 1917, à Palma, sur les remparts, elle était trop jeune pour la déterminer d'une manière absolutament certaine, mai ses caractères ne convienent qu'à *A. epiglottis*, L.; il m'a été impossible alors d'explorer les environs pour découvrir d'autres pieds.

30. *Vicia angustifolia,* Roth., Var. *uncinata?*
Bois au-dessus de l'entrée du grand tunnel — Sóller.

13. *Vicia angustifolia,* Roth., Var. *Forsteri.*
Lieux herbeux: Alayor et Mahón, prés du Barranc Sant Joan.

32. *Vicia Narbonensis,* L.
Teix, dans les bois près de Coll de Sóller — prés de Sóller, route de Sóller à Palma — Pont d'Inca — Très rare.

33. *Vicia Sennenii,* Pau. sp. n.
Plante de *V. Baetica*, Lange, et *V. erviformis,* Boissier.
Mahó: bord de la mer, dans les brousailles, sur le chemin du *Castell Sant Félip à la Cala Sant Esteve.*

34. *Rubus saxatilis,* L.
Dans la « Finca » de Alfabía, à la sortie du grand tunnel, entre Sóller et Palma.

35. *Myrtus communis,* L., Var. *leucocarpa,* D. C.
A gauche du chemin qui conduit au grand phare, Sóller.

36. *Daucus carota,* L., forme, ex Knoche, à feuilles très grandes et très luisantes.
Rochers, dans les montagnes à droite du Barranc de Sóller, sur la crête.

37. *Daucus gummifer,* Lamk.
Au bord de la route, entre Bañalbufar et la source de « la Menta »; paraît le type et non le *D. gummifer,* Lamk., Var. *leptophylla,* Willk., qui se trouve à Sóller.

38. *Ligusticum Huteri,* Porta et Rigo.
Dans le Barranc qui descend du Puig Major, partie Nord, près des glacières, 1,400 m.

39. *Bupleurum semicompositum,* L.
Champs, sur la voie ferrée de Palma à Lluchmajor (3 Km. de Palma) Distinct de *B. glaucum,* Rob. et Cast.

40. *Bupleurum tenuissimum,* L.
Champs: La Figuera, à droite du port de Sóller — Alfabía.

41. *Echinophora spinosa,* L.
Sables maritimes: El Arenal (8 à 11 Km. de Palma).

42. *Galium Crespiauum*, Rodr.
Dans les montagnes de Sóller (Est et Ouest), on trouve deux formes différentes du type:

1.º Forme à fleurs blanches, qui noircit par la dessiccation.
2.º Forme à fleurs jaunes qui noircit par la dessiccation.

Ces formes sont, en géneral, plus grandes et plus fortes que le type.

43. *Knautia arvensis,* Coult., Var. *integrifolia.*
Trouvé dans un lieu inculte, herbeux et pierreux à Pont d'Inca, près du torrent de Marratxi.

44. *Eupatorium cannanbinum,* L.
Lieux humides du torrent, entre la Granja et la fontaine d'Esporlas, vers la route de Bañalbufar.

45. *Anacyclus radiatus,* Lois.
Trouvée une fois à Sóller et à Pont d'Inca.

46. *Filago Bianorii,* Sennen et Pau.
Chemins et lieux incultes. Palma: remparts, Molinar... Sóller: chemins; Buñola: voie ferrée...

47. *Picnomon acarna,* Cass.
Caimari, près du vieux chemin de Caimari à Lluch, à la première montée —

48. *Cirsium echinatum*, D. C.
Montagnes de Sóller, entre la Serra et Lofre — Puig Major, 1,300 m — Deyá, collines au bord de la mer.

49. *Centaurea aspera*, L., Var. *calcitrapo-aspera,* Gr. Godr.
Chemins, à Biniaraix, près de Sóller— Sables maritimes a Coll d'en Rabassa.

50. *Centaurea aspera,* L., Var. *aspero-calcitrapa,* Gr. Godr.
Sables maritimes, à Coll d'en Rabassa.

51. *Lappa nemorosa,* Kærnicke.
J'ai trouvé cette plante aux environs de Sóller: Can Bleda, torrent Salas.—N'ayant pas vu en fleur la plante de Lluc, décrite comme *L. tomentosa,* Lamk., je ne puis dire si c'est la même plante.

52. *Taraxacum officinale,* Vill. Distinct de *T. lævigatum,* D. C.
Route de Sóller à Palma, près de Sóller — trouvé una fois à Pont d'Inca.

53. *Lactuca Augustana,* All. (ex Pau).
Trouvé un seul pied, au Puig Major, partie Nord, vers 1,400 m.

54. *Hieracium Majorcanum,* Arvet - Touvet - sp. n.
Au Puig Major, partie Nord, 1,450 m.

55. *Ambrosia maritima,* L.
Sables maritimes, à Coll d'en Rabassa.

56. *Specularia speculum,* A. D. C.
Lofre, près du chemin de Torrella.

57. *Trachelium cœruleum,* L.
Conduite d'eau de Son Angelats, au dessus du Convent — Sóller.

58. *Erica multiflora,* L.
Outre la forme commune, à fleurs roses, on trouve deux formes à fleurs blanches:

1.° Fleurs blanches, ou mieux blanc jaunâtre, à anthères roses — Commune. Coll de Sóller; Génova.

2.° Fleurs d'un blanc pur, avec anthères jaunes — Rare — Entre le Coll de Sóller et Orient; La Figuera, près du port de Sóller; Génova.

59. *Convolvulus Cantabrica,* L.
Forme différente du type — moins soyeuse. Carrières de Coll d'en Rabassa.

60. *Convolvulus lineatus,* L.
Forme différente du type. Chemins, champs — El Arenal (7 k.m de Palma).

61. *Cressa Cretica,* L.
Terrains incondés pendant l'hiver. Prat, près de San Jordi.

62. *Symphytum ?*
Fossé où il y a toujours de l'eau. — Hort den Morillo, près de Mahó.

63. *Solanum rostratum.*
Trouvé une fois, dans les champs, en bord du torrent de *Barbará,* à 1 k.m de la voie ferrée de Palma a Manacor—a été détruit par les labours—

64. *Mandragora autumnalis,* Spr.
Campagne du moulin Togores, chemin de Sant Bernat à Son Sardina.

65. *Cestrum fœtidissimum,* Jacq.
Près de Palma, chemin de Génova — Mahó, près des jardins.

66. *Linaria hepaticaefolia,* Dub., Var. *Majorica.*
Montagnes: dans les lieux pierreux et dans les rochers ombragés. Sóller (Est et Ouest)—Gorch-blau.

67. *Linaria aerugina,* Boiss. et Reut., Var. *pruinosa*, Senn. et Pau.
Montagnes: lieux pierreux, Puig Major — Lofre — Ouest de Sóller.

68. *Linaria rubrifolia,* D. C., Var. *Bianorii,* Knoche.
Carrières de Coll d'en Rabassa.

69. *Linaria Rodriguezii,* Porta.
    Rochers — Puig Major, partie Nord, 1,450 m.
70. *Veronica anagalloides,* Guss., Var.
    Torrent de Barbará, entre Palma et Pont d'Inca, à 1 k.m $^1/_2$ de la voie ferrée de Palma à Manacor (vers le haut).
71. *Veronica ?*
    Comme la précédente. Feuilles pétiolées, comme *V. Beccabunga.*
72. *Veronica Beccabunga,* L.
    Trouvée une fois au port de Sóller—Chemin de Sóller à Lluch; fontaine Aumellutx et le Gorch-blau.
73. *Digitalis dubia,* Rodr., Var. *albiflora.*
    Torrent de la Coma den Arbona, près de Sóller.
74. *Orobanche hederae,* Duby.
    Montagnes de La Serra, à droite du Coll (de la Serra) Sóller.
75. *Orobanche Balearica,* Sennen.
    Finca Sa Forteza et environs, Alfabía — Environs de la fontaine de Miramar, route de Sóller à Valldemosa.
76. *Mentha rotundifolia,* L., Var. *Balearica,* Sennen et Pau.
    Coll de Sóller, sur la route — Palma, voie ferrée de Palma à Sóller — Pont d'Inca, torrents.
77. *Mentha viridis*, L., Var. *laevigata,* Malvd.
    Plante indiquée comme *M. viridis,* L.: torrent Salas, Sóller.
78. *Menta amaurophylla,* Timb. (*viridis* × *rotundifolia*).
    Torrent Salas, Sóller.
79. *Micromeria filiformis*, Benth., Var.
    Au moins variété, sinon espèce différente de *M. filiformis.*— feuilles très nombreuses, odorantes, fortement nervées, parsemées, ainsi que le calice, de points transparents — toujours appliquée sur les rochers — Depuis le bord de la mer jusqu'à 1,000 m. à peu près d'altitude.
80. *Calamintha subnuda,* Host.
    Champs et chemis, près de Sóller — à l'Est.
81. *Calamintha Rouyaua,* Briq.
    Chemins, lieux herbeux — près de la route de Palma à Valldemosa, près de la fontaine (9 k. m de Palma).
82. *Calamintha glandulosa,* Benth.
    Un seul pied au Puig Major 1,450 m.— type.
83. *Calamintha glandulosa,* Benth., Var. *Gussonii,* Tod.
    Chemin de la poudrière de Génova, près de Palma.

84. *Stachis Germanica,* L.
J'ai vu une plante venant des environs de Fornalutx, au bord des chemins, qui paraissait être le type de l'espèce.

85. *Teucrium achaeminis*, Schreb. (ex Pau).
Rochers, partie supérieure du Barranc de Sóller à gauche, en montant.

86. *Lippia canescens*, H. B. K.
Torrent de la Riera, près de Palma.

87. *Plantago Majoricensis,* Willk.
Santa Caterina, à droite de l'église — Port de Sóller.

88. *Statice duriuscula,* Gir., Var. *Bianorii,* Sen. et Pau.
Rochers, au bord de la mer, chemin du grand phare. Sóller.

89. *Statice virgata*, Willd., Var. *reticutata*, Boiss. (ex Pau).
Au bord de la mer, à Portopí — prés de Palma.

90. *Statice Raddiana,* Bois.
Avec le précedent.

91. *Atriplex hortensis,* L.
Trouvé une fois, dans des décombres, à Pont d'Inca.

92. *Suaeda maritima*, Dum.
Sables maritimes, entre Palma et Coll d'en Rabassa.

93. *Aristolochia Bianorii,* Senn. et Pau.
Chemin du grand phare—montagnes de La Serra, Sóller.

94. *Euphorbia Maresii,* Var. *Balearica*, Knoche.
Lieux pierreux, Puig Major — 1,000 à 1,300 m.

95. *Euphorbia falcata,* L., Var. *rubra* — *E. rubra* , Cav.
Champs, près du chemin de Son Vida — près de Palma.

96. *Urtica atrovirens,* Req.
Montagnes de La Serra, à la base des rochers qui forment le sommet, à droite du coll (de la Serra)—Sóller.

97. *Colchicum Bivonae*, Gus. (ex Knoche).
Lieux pierreux, Puig Major, 1,000 à 1,300 m.

98. *Allium vineale*, L., Var. *compactum*.
Puig Major, 1,450 m. — Gorch-blau — Barranc de Sollerich.

99. *Narcissus subalbidus,* Lois.
Distinct de *N. tazzetta,* L.—Montagnes-champs—*N. tazzetta* se trouve probablement au bord du torrent Gros, à Pont d'Inca. A vérifier au moment de la floraison.

100. *Nayas major,* Roth.
Albufera-La Puebla.

101. *Juncus supinus,* Moenc, Var. *prolifer.*
Torrent de Sant Jordí, Prat.

102. *Cyperus fuscus,* L.
Torrent — port de Sóller.

103. *Cyperus aureus,* L.
Horta de Sóller, près de la ville .

104. *Carex rorulenta,* Porta.
Puig Major — Bord de la mer aux environs du grand phare, côté opposé à Sóller— Base des montagnes à l'Est de Sóller— Coma d'en Arbona.

105. *Phalaris paradoxa,* L.
Horta de Sóller — Champs à Pont d'Inca.

106. *Phalaris ?*
Plante à racine tubéreuse, différente de *P. aquatica,* L. — Lofre, lieux humides, ruisseau.

107. *Gastridium Lendigerum,* Gaud., Var.
Forme naine — Olivaies: Coma den Arbona — Sóller.

108. *Aira multiculmis,* Dum.
Mont à droite du sommet de Lofre — Sóller.

109. *Briza maxima,* L., Var. *monostachya.*
Lieux incultes, au-dessus de la voie ferrée — Ouest de Sóller.

110. *Melíca magnolii,* Gr. Godr., Var. *Nebrodensis*, Parl.
Chemins, à Son Rapiña, près de Palma.

111. *Scleropoa rigida,* Griseb., forme *S. racemosa*, Senn.
Chemis, champs, Sóller.

112. *Scleropoa rigida*, Griseb., forme.
Feuilles grandes, aigues. Champs, proprieté, près du Convent de Sóller.

113. *Serrafalcus macrostachys*, Parl.
Olivaies, à l'Ouest de Sóller, sur la colline.

114. *Agropyrum junceum*, P. B., Var. *parvispica*, Costa.
Sables maritimes — El Arenal (9 à 11 k.m de Palma).

115. *Agropyrum Balearicum* sp. nov,
Champs, et bord du canal—El Arenal—10 à 11 k.m de Palma.

116. *Cystopteris fragilis*, Bernh., Var. *dentata,* Koch.
Rochers du Puig Major, partie Nord—vers 1,450 m.

117. *Asplenium ruta-muraria*, L., Var. *Brunfeloii*, Heufl.
Montagnes: Puig Major, 1,300 à 1,500 m. Ouest de Sóller.

118. *Asplenium Majoricum*, Litard.
Murs des olivaies: Sóller (Est et Ouest) Sollerich. Est-ce la

plante indiquée *A Halleri*, R. Br. ? c'est possible, mais elle en diffère beaucoup.

119. *Cheilanthes odora*, Sw.
Commune dans les montagnes: au Sud de Sóller — entre le Gorch-blau et la Calobra — *la Serra de Sóller: plus rare.*

120. *Cheilantes pteridioides*, Reich. (ex Christen).
Rare. Base et sommet de la montagne au Sud de Sóller, avant d'arriver au grand tunnel.

PLANTES Á AJOUTER Á LA 1.e PARTIE: NON SIGNALÉES DANS LA FLORE DE BARCELÓ Y COMBÍS

1. *Lavatera Cretica,* L., Var. *microphylla*, Chemins. El Arenal.
2. *Teucrium capitatum,* L. — *T. capitatum* × *polium ?* Sables maritimes. Coll d'en Rabassa.
3. *Teucrium capitatum,* L., Var. *polystachyum.* — Voie ferrée de Palma à Lluchmajor (8 k.^{m} de Palma).
4. *Teucrium capitatum*, L., Var. *polycephalum*—ou hybride. Marratxi, bois de pins, près de la station.
5. *Orobanche coronopus ?* nov.—Portopí. Parasite sur *Plantago coronopus.*
6. *Euphorbia Bianorii,* Sennen, Var. *simplex* (o *stricta*).
7. *Euphorbia Bianorii,* Sennen, Var. *ramosa* = *E. Pithyusa* × *paralias ?* — Voie ferrée de Palma à Llucmajor (8 km. de Palma).

PLANTES SIGNALEÉS Á MENORCA ET IVISSA, TROUVÉES Á MALLORCA

1. *Erodium littoreum,* Lam.—Chemins-Génova, près de Palma.
2. *Fagonia Cretica,* L.—Murs, près du cimetière de Génova,...
3. *Genista linifolia*, L.—Cultivé et naturalisé à Miramar, dans la propieté de l'Archiduc d'Austriche.
4. *Medicago intertexta*, D. C.—Coll d'en Rabassa, vers l'embouchure du torrent Gros.
5. *Trifolium subterraneum*, L. — Lieux herbeux de la montagne « la Serra », Sóller.
6. *Cracca atropurpurea,* Gr. Godr.—Champs. Portopí, Pont d'Inca.

7. *Senecio linifolius,* L. — Trouvé sur la voie ferrée, à Sóller, vers la route de Deyá.
8. *Filago Gallica*, L.—Montagne de Lofre, près du chemin d'Orient. —Marratxi, Bois de pins, près de la station.
9. *Hyoseris scabra,* L.—Sóller, Pont d'Inca, Raixa; Champs, chemins dans les montagnes.
10. *Heliotropium Curassavicum,* L.—Port de Sóller.
11. *Veronica anagalloides,* Guss., Var. — Pont d'Inca. Torrent Barbará.
12. *Mentha insularis,* Req. (Var. *hidropylla,* Briq.) — Port de Sóller. Torrents de Pont d'Inca.
13. *Thesium humile,* Vahl.—Champs: Coll d'en Rabassa, Pont d'Inca.
14. *Spiranthes autumnalis,* Rich.—Sóller, à l'Est. Base des montagnes entre la route de Palma et le Barranc de Sóller. Rare.
15. *Cladium mariscus,* R. Br. — Sóller. Bois, au bord de la mer (Conasso).
16. *Festuca interrupta,* Desf. — Port de Sóller, au bord du torrent.

LOCALITÉS DE QUELQUES PLANTES RARES

Anemone coronaria, L.—Champs, Orient.

Ranunculus bulbosus, L.— Cuba, chemin de Sóller à Lluch. Bois du Teix, près du Coll de Sóller.

R. muricatus, L.—Palma, route de Manacor. Fossés.

R. ophioglossifolius, Vill.—Sóller; fontaine, montagne «*la Serra*» Cuba, chemin de Sóller à Lluch.

Helleborus fœtidus, L.— Teix de Valdemosa; Sóller, barranc qui descend de «la Serra».

H. lividus, Ait.— Sóller, torrent de la Coma d'en Arbona,—montagnes de Deyá.

Delphinium staphysagria, L. —Bois, chemin entre le Coll de Sóller et Orient.

D. pictum, Willd. — Chemin du Gorch-blau à la Calobra, vers le torrent de Pareys.

Paeonia corallina, Retz, Var. *Cambessedessii.* — La Figuera, à droite du port de Sóller (5 ou 6 km.) — Tuent, au bord de la mer.

Glaucium corniculatum, Curt. (fleurs citrinées) — Sóller chemins, la Horta, vers le port — Voie ferrée, entre Buñola et Alfábia.

Chelidonium majus, L. — Deyá: dans le torrent. au dessus de la route.

Raphanus Landra, Moretti. — Montagnes de Lofre, à la droite du pic principal.

Moricandia arvensis, D. C. — Portopí: au-dessous de la station d'arrêt des tramways. — Voie ferrée entre Buñola et Alfábia.

Erysimum perfoliatum, Crantz. — Sóller; près de la voie ferrée à Montreal.

Sisymbrium erysimoides, Desf. — Sóller: montagnes, au-dessus du grand tunnel, à droite.

Arabis verna, R. Br.—Sóller: Coma d'en Arbona.

» *sagittata,* D. C.—Puig Major, 1,450 m.; Coma d'en Arbona.

» *Thaliana,* L.—Puig Major, 1,450 m.—Lluch, vers la fontaine d'Escorca.

Erophila vulgaris, D. C.—Puig Major.—Coll de Sóller — Montagnes, O. de Sóller.

Succowia Balearica, Medik. — Raixa (10 k.m de Palma): dans le parc. Sóller: dans le barranc qui descend de la Serra, à gauche de la route de Sóller à Palma.

Clypeola Jonthlaspi, L.—Montagnes à l'Ouest de Sóller.

Polygala Monspeliaca, L.—Collines, à l'Ouest de Sóller.

Silene muscipula, L.— Champs: voie ferrée de Palma à Lluchmajor (4 km. de Palma)—Sóller: vers la fontaine.

Dianthus prolifer, L.—Champs, à Sóller: Coma d'en Arbona.—Barranc de Sóller—Carrières de Coll d'en Rabassa.

Moehringia pentandra, Gay.—Bañalbufar: chemins, bois près de la fontaine « La Menta ».

Arenaria Balearica, L.—Sóller: chemin de Ses Piquetes.

Cerastium pumilum, Curt.—Sóller: montagnes à l'ouest, 200 m.

C. glutinosum, Fries. — Sóller, montagnes sur le versant opposé.

Spergularia media, Pers. *(marginata)*—Prat, près de la voie ferrée.

Linum gallicum, L.—Sóller: collines, à l'ouest. — Marratxi: bois de pins, près de la station.

Lavatera maritima, Gouan. — Raixa: dans les rochers, et vers Buñola.

L. trimestris, L. — Champs: voie ferrée de Palma à Lluchmajor (4 km. de Palma).

Geranium columbinum, L.—Sóller: collines a l'ouest et au nord.

Erodium Reichardi, D. C. — Sóller: rochers, à gauche du chemin du grand phare.

Argyrolobium Linnaeanum, Walp. — Palma, au bord de la Riera— Sóller: collines.

Ononis ornithopodioides, L. — Sóller: olivaies, dans la montagne, à gauche de la route de Sóller à Palma (1 km $^{m}1/_{2}$ de S.)

O. minutissima, L.—Sóller: collines et montagnes, rochers.

O. mitissima, L.—Marratxi: bois de pins, près de la station.

Medicago marina, L.—Sables marítimes: El Arenal (10 km de Palma)

» *tribuloides*, Lamk.—Port de Sóller.

Melilotus elegans, Salzm. — Sóller: entre Sta. Caterina et le petit phare.

Trifolium lappaceum, L.—Pont d'Inca: champs. Rare.

T. nigrescens, Viv.—Barranc de Sóller: à droite, en haut.

Lotus tetraphyllus, L.—Collines de Génova, près de Palma. Sóller: Coma d'en Arbona, torrent, chemin.

Astragalus hamosus, L. — Sóller: route de Deyá, Can Bleda. Marratxi, voie ferrée.

Vicia lathyroides, L.—Sóller: collines à l'est.

Cracca calcarata, Gr. Godr.—Pont d'Inca: champs, près du terrain militaire.

Ervum gracile, D. C.—Sóller: champs, Coma d'en Arbona.

E. tetrapermum, L.—Barranc de Sóller, Lofre.

Lathyrus Clymenum, L. *Var. tenuifolius* Godr. et *Var. latifolius*, Godr..—Coll de Sóller, Teix.

L. sphœricus, Retz. — Sóller: olivaies, dans la montagne, à gauche de la route de Palma (1 km $^{m}1/_{2}$ de S.)

L. setifolius, L.— id. id.

Scorpiurus sulcata, L. — Pont d'Inca: champs, près du torrent de Marratxi.

Hedysarum spinosissimum, L. — Lieu pierreux: Deyá—Coll d'en Rabassa.

Potentilla caulescens, L.—Castell de Alaró: rochers.

Alchemilla arvensis, Scop.— Coll de Sóller: champs entre le Coll et le Teix de Valldemosa.— Puig Major, 1,450 m.

Epilobium parviflorum, Schreb.—Coll de Sóller.

E. hirsutum, L. — Près de la fontaine de Palma, route de Valldemosa.

Tamarix Africana, Poir.—Torrent: au bord de la mer.

Mesembryanthemum nodiflorum, L.—Port de Sóller: Sta. Caterina.

Saxifraga tenerrima, Willk. — Lieux ombragés: barrancs au sud de Sóller—La Figuera, à droite du port de Sóller.

Turgenia latifolia, Hoffm.—Pont d'Inca: champs près du torrent de Marratxi.

Bifora testiculata, D. C. — Champs: Binisalem, Lofre, Coll d'en Rabassa.

Laserpitium Gallicum, L.—Montagnes: « La Serra » de Sóller; Coll de Sóller, Gorch-blau.

Pastinaca lucida, Gouan.—Sóller: Coma d'en Arbona — Barranc à gauche de la route de Sóller à Palma.

Brignolia pastinacaefolia, Bert. — Sóller: champs de « la Serra » Pont d'Inca: bord du torrent Gros.

Bupleurum protractum, Link et Hoffm.—Sóller: champs ver le grand phare.—Pont d'Inca; champs, près du torrent de Marratxi.

B. semicompositum, L. — Voie ferrée de Palma à Llucmajor (4 km. de P.)

B. opacum, Lange.— Sóller: montagnes à l'est et à l'ouest.—Marratxi: bois de pins, près de la station.

Bulbocastanum incrassatum, Willk. —Sóller: champs au sud et sur la route de Deyá—Pont d'Inca: champs du torrent de Marratxi.

Petroselinum peregrinum, Lag.—Sóller: montagnes à l'ouest.

Anthriscus vulgaris, Pers. — Sóller: « la Serra », sous les rochers de la crête.

Lonicera Pyrenaica, L.—Sommet du Teix de Valldemosa.

Rubia tinctorium, L.—La Puebla: Albufera, près du canal. Murs, entre Palma et Coll d'en Rabassa.

Anthemis cotula, L.—Sóller: Olivaies, coteaux près de la route de Deyá.

Asteriscus aquaticus, Moench.— Bellver, autour de l'ancianne poudrière.

Inula conyza. D. C.—Sóller: Bois, montagnes au sud-ouest.

Notobasis syriaca, Cas.—Sóller: « la Serra », Lofre— Pont d'Inca: au bord du torrent de Marratxi.

Microlonchus Salmanticus, D. C.—Sóller: champs de « la Serra ».

Leuzea conifera, D. C.—Sóller: collines incultes, broussailles.

Staehelina dubia, L.—Sóller: collines boisées au sud-est et au sud-O.

Thrincia hirta, Roth. — El Arenal: carrières, près de la voie ferrée.

Geropogon glabrum, L.—Coll d'en Rabassa: champs.

Lactuca virosa, L.—Lluch: champs—montagnes entre Orient et le Castell de Alaró.

Crepis foetida, L. — Voie ferrée de Palma à Lluchmajor (4 k.^{m} de Palma). Pont d'Inca et Marratxi: champs, près du torrent.

Erica arborea, L.—Sóller: Bois des montagnes, à l'est.

Asterolinum stellatum, Link et Hoffm.—Montagnes, Raixa, Sóller.

Anagallis tenella, L.—Lofre, près de la fontaine.

Phillyrea stricta, Bert.—Sóller: vallées boisées dans les montagnes, à droite du grand tunnel—et à Ses Piquetes.

Gomphocarpus fructicosus, R. Br.—Subspontané, dans le Barranc de Sóller, près de Biniaraix.

Erythrea maritima, Pers.—Lofre, chemin de Orient— Carrières de Coll d'en Rabassa, sur la voie ferrée.

E. maritima, Pers., Var. *erubescens*, Willk. — Palma: bord du torrent de Santa Caterina.—Marratxi: bois de pins, près de la station — Pont d'Inca: bord du torrent de Marratxi.

Convolvulus Cantabrica, L. — Route de Palma à Sóller, vers Alfábia; chemins autour d'Alfábia. — Pont d'Inca: bord du torrent de Marratxi.—Carrières de Coll d'en Rabassa.

C. lineatus, L.—Chemins: entre Coll d'en Rabassa y El Prat.

C. Siculus, L.—Orangeries-vers la fontaina de Sóller.

Alkanna lutea, D. C. — Bois: chemin du Coll de Sóller à Orient. Gorch-blau.

Lithospermum Apulum, Vahl. — Marratxi: bois de pins, vers la station.

Echinospermum lappula, Lehm.—Marratxi: vignes, près de torrent. Voie ferrée, entre Coll d'en Rabassa et El Arenal.

Withania somnifera, Dun.—Bellver. Coll d'en Rabassa.

Datura metel, L.—Bord des chemins, Prat.

Verbascum thapsus, *L.*—Sóller: montagnes au S-E et à l'Ouest.

V. nigrum, L. —Chemin de «la Costera», entre Sóller et Tuent.

Celsia Cretica, L.—Raixa: bord du torrent, au dessus de la route.

Antirrhinum majus, L.—Gorch-blau, dans la montagne (*comfirmé*).

Erinus Alpinus, L.— Teix de Valldemosa: au sommet.

Euphragia viscosa, Griseb.—Lieux herbeux: Lofre.

Thymus Richardii, Pers. — Abondant dans les endroits peu accessibles du Puig Major — *depuis les premières glacières* à droite, en montant, *jusqu'au coll—près du sommet de la partie Nord* —Se trouve peut-être à gauche et à la partie Sud ?

Stachys arvensis, L.—Sóller: olivaies de la montagne, à gauche de la route de Sóller à P. (1 k.^{m} $^1/_2$).

Ajuga chamaepitys, Schreb. — « San Lázaro »: champs, près du Pinar.

Teucrium lancifolium, Boiss. — Bois: entre le Gorch-blau et Llach. Sóller: barrancs à gauche de la route de Palma.

T. botrys L. — Collines, près de Génova — Sóller: bois, à droite du grand tunnel.

Rumex acetosa, L.—Puig Major, 1,400^{m}.

Euphorbia biumbellata, Poir.—Sóller; route de Deyá à Can Bleda.

Ricinus communis, L.—Barranc de Sóller: de Biniaraix à la mer.

Buxus Balearica, Lamk.—Sóller: montagnes à droite du gnd tunnel.

Parietaria Lusitanica, L.—Murs; Palma—Sóller—Pont d'Inca.

Juniperus Phoenicea, L.—Port de Sóller: chemin du grand phare.

Lilium candidum, L.—Sóller: montagnes à l'ouest. Olivaie: Rocafort.

Ornithogalum Narbonense, L.—Sóller: champs.—Lofre.

» *Arabicum*, L. — Pont d'Inca: bord du torrent Gros, Sant Josep.

Gagea Soleirolii, Schultz.—Sóller: barranc à droite du grand tunnel.

Allium rotundum, L.—Pont d'Inca: bord du torrent de Marratxi.

A. subvillosum, Salzm.—Sóller: route de Palma, collines à l'est.

A. subhirsutum, L.—Sóller: montagnes à l'ouest.—Lofre.

Muscari parviflorum, Desf.—Pont d'Inca: champs, près de la station —bord des deux torrents— Voie ferrée et champs, entre Pont d'Inca et Sta. Maria.

Trichonema Columnae, Rch.—(fl. roses)—Lieux herbeux: La Puebla. Lofre. Teix de Valldemosa. Pont d'Inca: t. Gros.

Crocus Cambessedessii, Gay. — Sóller: montagnes: E.-O. — Port: chemin du grand phare. — Marratxi: bois de pins, près de la station.

Leucoium Hernandezii, Camb. — Port de Sóller: chemin du grand phare.

Narcissus serotinus, Clus.—Pont d'Inca: bord des torrents.

Aceras longibracteata, Rchb. — Sóller: montagnes à l'ouest.—Marratxi: route; lieux herbeux, bois de pins.

Aceras anthropophora, R. Br. — Sóller: route de Palma. — Pont d'Inca: bord du torrent de Marratxi.

Orchis tridentata, Scop.—Barranc de Sóller: haut, à droite.

Ophrys apifera, Huds.—Sóller: route de Deyá, Can Bleda.

O. fusca, Link.—Sóller: collines, lieux herbeux.

Cephalanthera ensifolia, Rich. —Lofre. Bois de pins, sur le chemin de Lluch, entre Lofre et Cuba.

Epipactis microphylla, Sw. — Bonnaba: bois, près de la fontaine (chemin du Puig Major) — Sóller: bois, à l'Est, près de la route de Palma, chemin de Ses Piquetes.

Limodorum abortivum, Sw. — Planicie — Sóller: bois, a gauche du grand tunnel.

Triglochin Barrelieri, Lois.—Port de Pollensa.

Typha angustifolia, L.—Alfábia.

Carex setifolia, Godr.—Sóller: Horta.

Echinochloa Colonum, P. B.—Coll d'en Rabassa.

Avena bromoides, Gouan. — Sóller: collines, à l'ouest. — Marratxi: bois de pins, près de la station.

Agrostis verticillata, Vill.—Fosés: Sóller—Pont d'Inca.

Briza minor, L. — Sóller: Horta, bord du torrent de Son Angelats.

Sphenopus Gouani, Trin.—Lieux sablonneux: Port de Sóller. Portopí.

Scleropoa loliacea, Gr. Godr. - Lieux sablonneux: Sóller. Carrières, de id.

Vulpia myuros, Gm.—Sóller: olivaies, Coma d'en Arbona.

Bromus fasciculatus, Presl.—Carrières: Portopí. Coll d'en Rabassa.

Ægylops ventricosa, Tausch. — Lieux herbeux. Sóller: « la Serra ». Pont d'Inca: bord du torrent de Marratxi.

Gaudinia fragilis, P. B.—Sóller: murs-champs, Coma d'en Arbona.

Lepturus incurvatus, Trin.—Lieux sablonneux: Port de Sóller. Carrières de Portopi.

Grammitis leptophylla, Sw. — Lieux humides des montagnes: au-dessus de la fontaine d'Escorca, près de Lluch.—Sóller, à droite du gran tunnel.

Polystichum rigidum, D. C., Var. *australe*, Ten.—Sóller; barrancs á gauche de la route de Palma — à droite du grand tunnel.

Asplenium Petrarchae, D. C.—Sóller: lieux humides des montagnes, à droite du grand tunnel.

A. Halleri, R. Br.—Sóller: murs, dans les olivaies, à l'est, à droite du chemin de «la Serra ».—(C'est bien aux environs de la «*Cueva del buen Jesús*» Marés.)

Scolopendrium officinale, Sm.—Torrent de Pareys, *à la Fosca.*—
Son Vida, près de Palma.
Equisetum ramosum, Schl.—Pont d'Inca: torrent Gros.

Pont d'Inca, Novembre 1917.

Nota lepidopterológica

por

ODÓN CARLOS ROSSET

Las siguientes observaciones sobre la evolución del lepidóptero heterócero *Gortyna ochracea* L., se refieren a la nota entomológica comunicada por mi compañero el Sr. Codina y que consta en el BUTLLETÍ del mes de octubre de 1916.

Después de cuatro años de investigación fuí agradablemente sorprendido, cuando el día 8 de octubre de este año aparecieron en mis cajas de crisálidas, cuatro ejemplares de *Gortyna ochracea* L., en perfecto estado. Esta era la primera vez que lograba obtener tal especie en lugar de unos cuantos icneumónidos, como de costumbre hasta entonces. El 10 del mismo mes obtuve cuatro más, aunque de estos últimos, tres salieron atrofiados.

En noviembre de 1913 descubrí estas crisálidas en el interior y junto a la raiz del *Sambucus nigra* L., y no advertí el resultado negativo hasta el mes de junio del próximo año, época en que aparecieron unos cuantos ejemplares de aquellos himenópteros. El caso análogo se repitió en los siguientes años.

Como tenía empeño de encontrar la oruga, fuí este año al mismo sitio (riera junto a can Busquets), y efectivamente, el 29 de agosto encontré unas 20 orugas ya crecidas, que al momento me recordaron la *Zeuzera pyrina* L. Todas se hallaban junto a la raiz del saúco. De las 20 orugas salieron los ocho lepidópteros mencionados y las restantes se sacaron ya en este estado o luego de su crisalidación, sin duda por fartarles la humedad conveniente.

Falta sin embargo comprobar, si el parásito ataca el huevo, la oruga o bien la crisálida. Es de creer que será la oruga cuando ya habrá penetrado en el tallo para alimentarse de la médula, aprovechándose el icneumónido del orificio hecho por la misma.

La metamórfosis se opera muy rápidamente, tratándose de una nocturna y considerando el tamaño de la mariposa, pues el 29 de agosto la oruga no se había crisalidado todavía, y el 8 de octubre apareció el insecto perfecto, invirtiendo en estas transformaciones 40 días.

Francesc X. Altés Alabart - Impressor - Barcelona.

INDEX

(Vol. XVII-1917)

MINERALOGIA, GEOLOGIA I PALEONTOLOGIA

Pàgs.
La *Ozoquerita* cristallisada a Calalunya 10
Sobre la *Naftalina (?)* natural a Montjuich. . . . 19, 35
Fauna *malacológica quaternària* de Capellades . . . 47
Fauna *speleo-paleontològica* de Capellades 48
Dent de *Carcharodon* a Centelles 50
Caracterització del *Oligocènic* a Montserrat 86
Les *Bauxites* de la serra de la Llacuna 123
Probable existència del *Siderolític* a Catalunya . 124, 185

BOTANICA

CRIPTOGAMIA

La *Notolœna Marantæ* R. Br. a Catalunya 2
La *Selaginella denticulata* a Catalunya 2
Criptògames de Cerdanyola . 18
Monstruositat en la espiga esporangifera de *Equisetum maximum* Lam. (E. Telmateya Ehrh) 57
Hepàtiques de Catalunya . . 85
El *Pyronema confluens* a Vallvidrera 86
Criptògames de la Renclusa . 96
Qualques falgueres de Tarragona 123

FANEROGAMIA

El *Galanthus nivalis* a Moyá. 34
L'*Helleborus viridis* a La Selva 35
La Sagarra i l'Urgell; nota sobre sa flora 35, 42
Anomalies en plantes . . . 50
Plantes notables de Fortianell (Empurdà). . . . 51, 90
Herborització a les Costes de Tarragona 51, 62
Distribució geogràfica del *Galanthus nivalis* a Catalunya 51, 74
Adicions a la flora de Bages . 51
Plantes noves per a Menorca. 51
Qualques plantes notables de Montcada. 85
Cas teratològic en la *Cephalaria leucantha* Schrad. . . . 86
Sobre qualques plantes interessants del Pirineu de Lleida 97
Qualques plantes de una excursió a Roses i Cadaques . 98
Dues fanerògames noves per a Catalunya, la *Euphorbia pauciflora* Dut. del Montsec d'Ager, i la *Hipericum pubescens* Bois de Reguers (Tortosa) 101

Pàgs.

Contribució al coneixement de la flora balear 102
Plantes dels voltants d'Artà i Capdepera 112
Plantes de Palamós i encontorns 122

Pàgs.

La *Datura ferox* L. a Montjuich 123
Nota fitogràfica 124
Plantes de Mallorca . . 124, 133
Resúm dels treballs del Germà Sennén a Catalunya . . . 124

ZOOLOGIA

CNIDARIA

Acalepha

La *Chrysaora mediterranea* Pér. et Les, en la costa catalana 100

VERMES

Nemathelminthes

Dos *Gordius* de Catalunya. Pobla de Segur i Llivia. 100, 121

ARTROPODA

Arachnoidea

L'*Euscorpio flavicaudis* De Geer a Viladrau i altres localitats de Catalunya . . 123

Insecta

DIPTERA:

Sobre el *Rhinœestrus nasalis* De Geer 122

NEUROPTERA:

Noves espècies de *Neuròpters* de Catalunya 34
Efemeròpters del Pirineu de Lleida 123
Plecòpters, *Neuròpters* i *Tricòpters* del Pirineu de Lleida 124

LEPIDOPTERA:

Lepidòpters *(Heterocera)* nous per a Catalunya i Espanya. 34
L'*Arctia latreillei* i el métode per a cassar-la 52, 88
Pterophoridæ i *Orneodidæ* de Catalunya 102
Nota lepidopterològica. Evolucions de la noctua *Gortyna ochracea* L. . . . 122, 150

ORTOPTERA:

L'*Orphania denticauda* Charp. a Andorra 34
L'*Ephippigera Cunnii* var. *jugicola* a Andorra 99

HEMIPTERA:

Hemipters paràsits de la figuera i llimoner 99

COLEOPTERA:

Nov. sp. *Abromus Zariquieyi* Dodero, i trovalla del *Scotodypnus Ganglbaueri* Breit. del Plà de Barcelona . . . 2
Nov. sp. *Trechus (Paraphænops) Breuilianus* Jeannel, cavernicola, de Tortosa . . 2
Dos nov. sp. de *Scotodypnus* catalans 18
Coleòpters de Catalunya nous per a la fauna ibérica . . 18
Steninæ i *Pæderinae* de Catalunya 19, 40

Pàgs.

Pselaphidœ i *Scydmœnidœ* catalans 27
Coleòpters interessants de una excursió a Santa Coloma de Gramanet 34
Gènere de insectes nou per a la Península: el *Thalassophilus longicornis* Sturm. de Can Tunis (Barcelona) . 51
Més *Pselaphidœ* i *Scydmœnidae* catalans. 51, 59
Coleòpters nous per a Catalunya 85
Nota coleopterològica. Alguns coleòpters catalans . . 85, 130
Comuuicació entomològica. Coleòpters nous per a Catalunya 99
Insectes nous per a Catalunya. Coleòpters del Alt Pirineu de Lleida i Montseny. 101
Alguns coleòpters cavernícoles catalans 101
Coleòpters del Montseny, Marina del Prat i Cerdanya, no citats a Catalunya. . . 121
Estafilinids calalans 122

MOLLUSCA

Les Naiades del llac de Banyoles (publicat en el Volúm II — 1916 = Treballs de la I. C. H. N.) 2
Mol-luscos de Capellades . 35, 45
Contribució al estudi de la fauna malacològica balear. 52
Nota bibliográfica: Hidalgo, Fauna malacológica de España, Portugal y las Baleares 77
La *Gadinia Garnoti* a Santa Cristina de Lloret i Cadaqués 86

VERTEBRATA

Pisces

Peixos d'aigua dolça de Capellades 25

Pàgs.

Sobre un exemplar de *Balistes capriscus* L. 50, 71

Reptilia et Batrachia

Nov. var. de Sargantana, *Lacerta muralis atrata* Boscà, a Catalunya 18
Reptils i Batracis de Capellades 25, 26
Aparellament tardoral d'Ofidis 86
Excursions herpetològiques, reptils i batracis de Santa Cristina de Lloret 87
Quelònids de Mallorca . . . 87
Un *Molge* de Banyoles . . . 87
Nova localitat del *Zamenis hippocrepis* Linné: Les Garrigues de Tarragona . . 87
Alguns reptils i batracis del Montsech 87
Nova localitat de la *Coronella Girondica:* La Farga (Andorra) 99
Comunicacions herpetològiques: *Vipera aspis* L. de Benasc (Pirineu de Lleida) i la *Vipera Latastei* Boscà, de Viladrau 101
Reptils i batracis de una excursió a Santa Fè de Montseny 108
La *Hyla arborea* Linné a Catalunya 109
Sobre algunes variacions del *Coluber scalaris* Boie a Catalunya 109
Sobre tortugues de Catalunya i Mallorca. 110
Un *Dermochelys coriacea* Linné, jove, de Fernando Póo 110

Aves

La *Caccabis ornata* (Soler), a Catalunya. 19, 30
Aus de Capellades 22

Pàgs.

Mammalia

Mamifers de Capellades . . . 20
La *Crocidura russula pulchra* Cabrera, a Sta. Cristina de Lloret 86, 99
Notes mastològiques: Sobre'ls Gèneres *Crocidura* i *Neomys* 99
Alguns petits mamifers de Collfret (Ribera del Segre). 100

ETNOGRAFIA I PREHISTORIA

Fauna espeleo-paleontològica de Capellades 48
Investigacions paletnogràfiques en l'Àbric Romani de Capellades 124

VARIA I SECCIÓ OFICIAL

Excursions

Excursió a Sils 2
» a Santa Coloma de Gramanet 34
Excursió a Moncada 85
» a Santa Cristina de Lloret i Cadaqués 86
Excursions herpetològiques a Mallorca, Santa Cristina i Banyoles 87
Excursió a Santa Fe de Montseny 108
Excursions botàniques al Pirineu de Lleida i Cap de Creus 97
Excursions entomològiques al Nord de Lleida 123

Necrologica

Ramón Adàn de Yarzas . 19, 32
Joan Rosals i Corretjer . . 35, 55
Manuel de Chía i Bajandas 49, 53
R. P. Baltasar Merino . . . 97

Sessions oficials

Sessió ordinària del 7 de Gener de 1917 1
Concell Directiu i Concell de Redacció 3
Llista de socis 3
Memòria del Secretari . . . 8
Sessió ordinària del 4 de Febrer 1917 17
Sessió id. del 4 de Mars 1917 . 19
Id. id. del 1 d'Abril 1917 . . 33
Id. id. del 6 de Maig 1917 . . 49
Id. extraordinària del 3 de Juny 1917 81
Id. ordinària del 3 de Juny 1917 84
Id. id. del 7 d'Octubre 1917 . 97
Id. id. del 4 de Novbre. 1917 . 121
Id. id. del 2 de Desbre. 1917 . 123
L'Institució i l'Institut de Ciències 1, 81

Biblioteca

Donatius per a la Biblioteca. 2, 17, 33
Societats i Publicacions de cànvi 12

GRAVATS

Disposició estratigràfica de la bolsada de impregnació de matèries hidrocarburades a Montjuich 37
En Manuel de Chía i Bajandas 53
En Joan Rosals i Corretjer . 55
Balistes capriscus Linné . . 72
Distribució geogràfica del *Galanthus nivalis* a Catalunya 75
Tall estratigràfic del Coll del Portell a Ossormort 127

SUMARI

De lo contingut en el volúm XVII-1917 del «Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural»

Pàgs.

La Ozoquerita cristallisada a Catalunya, pel Dr. *M. Faura i Sans.* 10
Qualques vertebrats de Capellades i sa comarca, per *Amador Romani Guerra* 20
Pselaphidos y Scydmænidos catalanes, per *R. Zariquiey* 27
Sobre un exemplar jove de *Caccabis ornata* (Soler), per *Felip Ferrer i Vert* 30
Troballa de la Naftalina natural (?) en la falda septentrional de la muntanya de Montjuich, Barcelona, pel Dr. *M. Faura i Sans* 35
Steninæ y Pæderinæ catalanes, por *Ricardo Zariquiey* 40
Lleugeres impresions sobre la flora de l'Urgell i la Sagarra, per *P. Font Quer* 42
Alguns mol·luscos de la Comarca de Capellades, per *Amador Romani Guerra* 45
En Manuel de Chia i Bajandas, per *Artur Bofill i Poch* 53
En Joan Rosals i Corretjer, per *Josep R. Bataller*, pbre. 55
Monstruositat en la espiga esporangífera de *Equisetum maximum* Lam. (*E. Telmateya* Ehrh.), per *Joaquím M.ª de Barnola*, S. J. 57
Pseláphidos y Scydmænidos catalanes, por *Ricardo Zariquiey*, II. 59
Une semaine d'herborisation dans les Garrigues de Tarragona, par le *Fre. Sennen* 62
Sobre un bell exemplar de *Balistes capriscus* Linné, per *Amador Romani* 71
El *Galanthus nivalis* a Catalunya, per *A. Xiberta i Raig.* 74
Nota bibliogràfica: Hidalgo (J. G.)—«Fauna malacológica de España, Portugal y las Baleares», pel Dr. *M. Faura i Sans* 77
La *Arctia latreillei* i el métode per a cassar la, per *I. de Sagarra.* 88

Pàgs.

Plantes recollides durant el curs 1915-16 als entorns de Fortianell, per *R. Queralt* i *Ll. Pascual*. 90
Pterophoridæ i Orneodidæ de Catalunya, per *I. de Sagarra* . . . 102
De re herpetològica: I. Excursió a Santa Fé de Montseny; II. La *Hyla arborea* L. a Catalunya; III. Sobre algunes variacions del *Coluber scalaris* Boie a Catalunya; IV. Sobre tortugues de Catalunya i Mallorca; V. Un *Dermochelys coriacea* L., jove, de Fernando Pòo, per *Joaquím Maluquer* 108
Contribució a la flora balear: IV. Plantes dels voltants d'Artá i Capdepera, per *Llorens Garcías Font* 112
El Siderolític a Catalunya?, per *Josep R. Bataller*, pbre. . . . 125
Algunos coleópteros catalanes, por *R. Zariquiey*. 130
Plantes de Mallorca, par le *Fre. Bianor E. C.* 133
Nota lepidopterológica, por *Odón Carlos Rosset* 150
Secció oficial. 1, 17, 33, 49, 81, 97, 121
Concell Directiu i Concell de Redacció 3
Llista de Socis. 3
Societats i Publicacions que tenen cambi amb la I. C. d'H. N. . . 12
Index 1917 153

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Paguen **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**, rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

Amb cubertes	50 exemplars	100 exemplars
1 - 4 planes	**9 ptes.**	**13 ptes.**
5 - 8 »	**15** »	**20** »
8 - 16 »	**22** »	**30** »

Tot autor de treball publicat en el **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir el motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, als preus susdits.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

7 de Gener
4 » Febrer
4 » Març
1 d' Abril
6 de Maig
3 de Juny
7 d'Octubre
4 de Novembre
2 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà esser consultada els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a disposició dels senyors socis, en la secció corresponent.

Totes les remeses amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Felip Ferrer: Rauric, 16 i 18.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 01228 2232